ئەمرخسراۋ دېھلەۋى

تەنبىھات دەرۋىشىيە

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

ئەمىر خسراۋ دېھلەۋىي

تەنبىھات دەرۋىشىيە

نەشرگە تەييارلىغۇچى : مۇھەممەت ئوسمان

مۇھەممەت ئوسمان ئەمىرى
AWT
美国·吾斯曼·穆罕默德

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

虚心浪人的故事:维吾尔文/德里维著;穆罕麦德·乌斯曼整理.—喀什:喀什维吾尔文出版社,2000.6
ISBN 7—5373—0790—3

Ⅰ.虚… Ⅱ.①德…②穆… Ⅲ.故事—作品集—中国—当代—维吾尔语(中国少数民族语言)
Ⅳ.I247.8

中国版本图书馆CIP数据核字(2000)第34312号

喀什维吾尔文出版社出版发行
(地址:喀什市塔吾古孜路14号 邮编844000)
各地新华书店经销
喀什维吾尔文出版社印刷厂印刷
850×1168毫米 1/32开本 9.625印张 1插页
2000年7月第1版 2000年7月第1次印刷
印数:1——5110 定价:13.50元

مۇندەرىجە

مۇقەددىمە 1
بىرىنچى باب گۈمبەزدىكى ئۇچرىشىش 2
ئىككىنچى باب سودىگەرزادە ھېكايىسى 13
قەلئەدىن تاشلانغان قىز 18
بەزمىدىكى قىساس 46
مەلىكە بىلەن تاز 56
تۇزكورنىڭ ئۆلۈمى 64
غايىب بولغان مەلىكە 66
ئۈچىنچى باب ئەجەم شاھزادىسىنىڭ ھېكايىسى 70
چۆلدىكى بوۋاي 77
تاۋۇت كۆتۈرگەن دېۋانە يىگىت 94
مۇسىبەتلىك مەلىكە 103
بەھزادخان باتۇر 113
تۆتىنچى باب رۇم پادىشاھىنىڭ ھېكايىسى 123
ناھەقچىلىككە كەتكەن ۋەزىر 125
شىجائەتلىك قىز 128
ۋاپاسىز قېرىنداشلار 145
ۋاپادار ئىت 155
زىندانىدىكى شاپائەتچى 160

شكاردىكى مەلىكە 170
دوزاختىن كەلگەن قاچقۇن 194
تىلسىمات شەھىرىنىڭ سىرى 201
دوزاختىكى كۈنلەر 205
بەشىنچى باب پارس پادىشاھىنىڭ ھېكايىسى 213
ھاتەم بىلەن نەۋفىل 213
ساخاۋەتچى قىز 219
بەھرۇزنىڭ ھېكايىسى 227
قانخور يا (چىنمك) سىرى 231
غايىب بولغان گۈل 238
ئالتىنچى باب چىن شاھزادىسىنىڭ ھېكايىسى 260
تىلسىمدىكى مايمۇن ھەيكىلى 265
سۇچى بوۋاي 273
جىن چاپلاشقان شەھەر 279
جىن قولىدىكى قىز 289
يەتتىنچى باب مالىك شاھباز ھېكايىسى 295

مۇقەددىمە

بۇ كىتاب دەرد ۋە ئەلەمدىن سۆزلىگەي ،
چەرختىن يەتكەن ستەمدىن سۆزلىگەي ،

فارسى تىل ۋە يېزىقتىن ئۆزگىرىپ ،
تۈركىيغە تۈرك ۋە ئەجەمدىن سۆزلىگەي .

ئامۇخاس ئۇندىن نەسىھەتلەر ئېلىپ ،
ھەر كىشى ئۆزىنىڭ يولىنى كۆزلىگەي ،

ئۇشبۇ سەۋەبتىن كىتابنىڭ نامىنى
« تەنبىھات دەرۋىشىيە » دەپ تۈرلىگەي .

بىرىنچى باب

گۈمبەزدىكى ئۇچرىشىش

ئۆتكەن ئىشلاردىن خەۋەر يەتكۈزگۈچى شېرىن سۆزلۈك تۇتىلار ، نۇتۇق چىمەنىنىڭ كۈيچى بۇلبۇللىرى ، سۆز ـ مەنىلەر خامىنىدىن باـ شاقلار تېرىپ ھېكايە قىلغۇچىلار ، گەپدانلىق ـ تىل گۆھەرلىرىنى تاللىغۇچى سەررافلار ، مەنىلەر بازىرىنىڭ جەۋھەرشۇناسلىرى ، ئىشق دەرـ ياسىنىڭ بايان تەلماتچىلىرى :

« كىمكى ئاشىق بولسا ، ئۇ باشتىن ـ ئاياغ
تاپمىدى ئۆزلۈكىدىن ھەرگىز چاتاق »

دېگەندەك ، شەۋق قوزغاتقۇچى ھېكايىچىلار ۋە مۇھەببەت بېغىشلىغۇچى تەھقىقچىلەر تاتلىق جۇملىلەرنىڭ بىباھا ئۇنچىلىرىنى گۈزەللىك تەھرىرىـ نىڭ رىشتىسىگە ئۆتكۈزۈپ ، بۇ شادلىق بىساتىدىن شېرىن سۇخەن ئىشىتكۈچىلەرنىڭ زوقلىنىشى ئۈچۈن شۇنداق دەپتۇلەركى : قەدىمكى زاـ ماندا رۇم مەملىكىتىنىڭ بىر پادىشاھى بار ئىدى ، ئۇنىڭ پايتەخت قارارگاھى ئىستانبۇلدا ئىدى .

بەيىت
ئۇنىڭ شانۇشەۋكىتىدىن ئاي بولغان تەخت ،
شۇ ۋەجىدىن ئاتالغان ئازادە بەخت .

ئۇنىڭ خەزىنىسى شۇنچىلىك مول ئىدىكى ، گۆھەرلىرىڭ سان - ھۇدۇدىنى ھېچكىم بىلمەيتتى ، سەلتەنىتى ئەمىر - ئەمىرا ۋە لەشكەرلىرىنىڭ يۈكسەكلىكى بىلەن زىننەتلىنىپ ، ئۈستۈنلۈكتە ئالاھىدە پەرقلىنىپ تۇراتتى .

رۇبائىي

جاھاندا يوق ئىدى ئۇنىڭدەك شاھىي ،
ئادالەت بابىدا تەڭداشسىز داھىي .
بار ئىدى ئاتارۇت گويا سەڭكاھى ،
مېرىختەك ۋە يەنە يۈزمىڭ سىپاھى .

ئۇ ئۇلۇغلۇق مەرتىۋىسىدە شاھلارنىڭ شاھى (خاقان) ئىدى ، مۇلايىملىق ۋە ياخشىلىق بابىدا كامىل ، ئەدلى - ئادالەت كەمەندى بىلەن جەبر - سىتەم كاسىپلىرى باغلاقلىق ، رۇم ۋە شام شەھەرلىرى بىلەن مەغرىب تەرەپتىن 100 شەھەر ئۇنىڭ ئىلكىدە پەرمانبەردار ئىدى . لېكىن ، بۇنداق بۈيۈكلۈك - مەرتىۋە ۋەجى بىر سائەتمۇ ئاللانىڭ ئىبادىتىدىن غاپىل بولمايتتى . ھەمىشە ئاق كۆڭۈل ، سېخىي ، ئالىيجاناب ، ھېچنېمىگە ئېھتىياجى چۈشمەيدىغان تۇرۇقلۇق ، يۈزلىرىنى قارا تۇپراققا سۈركەپ ، ھەددىسىز ئاجىزلىق ۋە تولىمۇ بەختسىزلىكىگە ئېچىنىپ ، ئالەم پاناھى پەرۋەردىگارىدىن بىر پەرزەنت بېرىشنى ئىلتىجا قىلاتتى . « مەندىن كېيىن تاج - تەختىمگە ۋارىس بولسا » دەپ تىلەيتتى .

پادىشاھنىڭ كۈنلىرى مانا شۇنداق پەرزەنت غېمىدە ئۆتۈپ ، يېشى 50 كە يەتتى . ئۇ ، كۈنلەرنىڭ بىرىدە بامدات نامىزىنى ئوقۇپ بولۇپ ، سىلىق لەۋھە يۈزىدەك جاھان ئەينىكىنى قولىغا ئالدى - يۇ ، ئۆز جامالىنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتى . ساقىلىدا نەچچە تال ئاق پەيدا بوپتۇ . بۇنىڭغا كۆزى چۈشكەن شاھ تېخىمۇ يالغۇزلۇق ھېس قىلىپ كۆڭلى بەكلا يېرىم بولدى ، ئېغىر خۇرسىنغان ھالدا كۆڭلىدە : « ۋادەرىغ ! پۈتۈن ئۆمرۈڭنى

خاراب ئەيلەپ ، خەزىنە تولدۇرۇشقا سەرپ ئېتىپ ، لەشكەرلەرگە كۆكۈل بېرىپ ، بۇ كەمگىنچە ھېچقانداق ئارام ئالمىدىڭ ، ئى جان ! ئەمدى ھالىڭ نېچۈك ؟ ئەجەلنىڭ قەستى توختاۋسىز قەدىمنى ۋۇجۇدۇڭ ئۈستىگە قويۇپتۇ ، ئۆلۈم خەۋىرچىسى تىزىمىڭنى دەپتەردىن ئۆچۈرۈش ئۈچۈن ھازىرلىنىپ تۇرۇپتۇ . بۇگۈن يا ئەتە بىرەر سەۋەب بىلەن گۇزەللىك قامىتىڭنى زەئىپلىك سىپاھى ھۇجۇمىدىن توختىتىپ ، ‹ئادەم تۇغۇلماق ۋە ئۆلمەك › نىداسى بىلەن قىچقىرىدۇ . ئۇ چاغدا خالامسەن ياكى خالىمامسەن بارماي ئىلاجلىك يوق . ئەپسۇس ، مىڭ ئەپسۇسكى ، بىر پەرزەنتىڭ بولغان بولسا،دى ، تەختىگە ۋارىسلىق قىلىپ ئولتۇرغان بولاتتى ، مال ـ مۈلكۈڭ ۋە مەملىكىتىگە ھېچقانداق دۇشمەن كۆز تىكىپ ئاياغ باسالمايتتى ! » دەپ ھەسرەتلەر چەككىنىچە بۇ نەزمنى ئوقۇدى :

مەسنەۋى

ئەپسۇسكى ، ئۆمۈردە ۋەپا يوق ،
جاھان گەردىشىدە بەقا ① يوق .

دېدىمكى قېرىلىقىم قىلۇر پەست ،
پەرزەنت ئوغۇل تۇتار ماڭا دەست ② .

ئوغلان تەختىمنى قولىغە ئالسا ،
دۆلەت ئىشىنى يولىغە سالسا .

ئۆمرۈم چۈنكى خاراب ھال ئەبتەر ③ ،
بۇ كام ④ ئەمەس ماڭا مۇيەسسەر .

---

① بەقا ـــ مەڭگۈلۈك ، ئۇزاق ياشىماق ، ئەبەدىي تېرىكلىك

② دەست ـــ قول

③ ئەبتەر ـــ قىسقا

④ كام ـــ تىلەك ، ئىستەك ، مەقسەت ، ئارزۇ

پادىشاھ غەم - قايغۇلرىنىڭ كۆپلۈكىدىن بىر خىلۇەتنى ماكان ئەيلەپ ، ئۇچ كۈنگىچە ئەمىر - پازىللىرى بىلەنمۇ كۆرۈشمىدى ، دۆلەت سەلتەنىتىدە ئولتۇرۇپ شاھلىق تەختىگە زىننەتمۇ بەرمىدى . ئۇ پەقەت دەرد ئاتەشىدە كۆيۈپ ، ئاھ - نالىلەر چېكىپ دەملىرىنى ئۆتكۈزمەكتە ئىدى .

بۇ خەۋەردىن ئەنسىزلىك تەشۋىشلىرى ئوردا ئىچىگە تارقىلىپ ، ۋەزىر - ئەركان ، دۆلەت ئەربابلىرىنىڭ قۇلىقىغا يەتتى . ئۇلار بۇنىڭ بىر ئامالىنى تېپىش ئۈچۈن ھەرقانچە قىلىپمۇ ھېچبىر چارە تاپالمىدى .

ئوردىدا روشەنراي ئىسىملىك بىر ۋەزىر بولۇپ ، پادىشاھ ئازادە بەختىكە بەكمۇ سادىق ، دۆلەت ئىشلىرىغا ناھايىتى كۆڭۈل بۆلىدىغان ، تەدبىرلىك زات ئىدى . پادىشاھمۇ بۇ ۋەزىرىنى كۆڭلىگە يېقىن تۇتۇپ ، خالىس دوستلۇقىنى قەدىرلەپ « ئاتا » دەپ چاقىراتتى . ۋەزىر روشەنراي ئەتراپىدىكىلەر يەتكۈزگەن تەشۋىشلىك خەۋەرنىڭ راستلىقىغا ئىشىنىپ ، پادىشاھنىڭ ھۈزۈرىغا كىرىپ ، ئۇنىڭ بېشىغا چۈشكەن غەم - قايغۇلارنىڭ سەۋەبىنى بىلمەك ئۈچۈن ئاتلاندى . ئوردا ياساۋۇللىرى ۋە ئىشىك باقارلار ئۇنى پادىشاھنىڭ خاس سۆھبەتدىشى دەپ بىلگەچكە ، ھېچقانداق توسالغۇلۇق قىلمىدى . ئۇ پەقەت خاس خانىنىڭ ئىشىكىگە كەلگەندىلا خاس خادىملاردىن كىرىشكە ئىجازەت سورىدى . شۇئان پادىشاھنىڭ قۇلىقىغا ئۇنىڭ تونۇش ئاۋازى يېتىپ ، ئىشارەت قىلدى .

روشەنراي پادىشاھ ئالىيلىرىنىڭ قوبۇل شەرىپىگە ئېرىشىپ ، سەمىمىي تەزىم بەجا كەلتۈرگەندىن كېيىن ، بۇلبۇلدەك ئاۋازى بىلەن بۇ رۇبائىينى ئوقۇدى :

شاھلىق دۆلىتىڭ ئۇزاق بولغاي يۈزمىڭ يىل ،
ھەر يۈزمىڭنىڭ بىرى يەنە يۈزمىڭ يىل .
ھەر يۈزمىڭ كۈن ، ھەر كۈن يۈزمىڭ ئاي ،
ھەر كۈن مىڭ سائەت ، ھەر سائەت مىڭ يىل .

ئۇ رۇبائىيغا ئۇلاپلا يەنە مۇنۇ نەزمنى ئوقۇدى :

نە ئىشتىن گۈل چىرايىڭغا گۈلاپ ياشلار تۆكەرمىشسەن ،
يۈزۈڭ ئاپتابىغا شۇنچە يۇلتۇزلار تۆكەرمىشسەن .
سېنىڭ ھالىڭغا ئەل يىغلاپ كۆزلەر قان بۇلاق بولدى ،
سەۋەب نە ، مىسلىسىز غەمگە پېتىپ ئاھلار چېكەرمىشسەن .

ـــ ئى شاھىم ، خالايىق غەم ـ ئەندىشە ئىلكىدە ناھايىتى مالالدۇر ، ئىلاھىم بۇ غەملەر ياخشىلىققا يۇزلەنگەي .

بەيىت

يېمە غەمدىنكى ھەرگىز كەلمىگەي غەم ،
دېمە كىمدۇركى ھەرگىز بولمىغاي كەم .

شاھىم ، كۆڭۈللىرىنىڭ بۇنچە پاراكەندە ، بىئارام بولۇۋاتقانلىقىنىڭ سەۋەبلىرىنى بىلەلمىدۇق .

پادىشاھ ئازادە بەخت كۆزلىرىدىن تارام ـ تارام ياش تۆككىنىچە ئېيتتى :

ـــ ئى ئاتا ، كۆڭلۈم شۇ سەۋەبتىن پەرىشان ، دىلىم غەملىكىدۇركى ، ئەزىز ئۆمرۈمنىڭ شۇنچە ئۇزاق مۇددىتىنى زايە ئېتىپ ، لەشكەرلىرىمنى نابۇت قىلىش بەدىلىگە خەزىنىلەرنى تولدۇرۇپ بۇ مەملىكەتنى تەسەررۇپىمغا كىرگۈزۈپتىمەن ، ھالىم بۇ دەرىجىگە يېتىپتۇ . پەرزەنتىم بولسا ئىدى ، مەندىن كېيىن تاج ـ تەختىمگە ئىگىدارلىق قىلىپ ، مال ـ مەملىكەتنى بەرپا قىلىشتا تارتقان رەنجۇمۇشەققەتلىرىم زايە كەتمەيتتى ...

روشەنراي شۇكەمگىچە پادىشاھنىڭ بۇنداق ئېزىلىپ يىغلىغىنىنى كۆرمىگەن ئىدى . ئۇ نۇتۇق خەزىنىسىدىن ئۇنچىلەر تاللاپ ، پادىشاھقا

تەسەللى بېرىپ ئېيتتى :

ـــ ئۆمۈر رىشتىلرى ئۈزۈن بولۇپ ، دۆلەتلىرى ئەبەدىي داۋام قىلىپ ، مەسلىسىز تەرەققىي تاپقايكى ، بۇ چۈشكۈن خىياللىرى شەيتاندىندۇر . دەرگاهى قۇددۇس سۈبهانه جانابىنىڭ نېمەتلىرى قەدرىنى بىلمىگەنلىك بولۇر .

بېيت

شۈكرى نېمەت نېمەتىڭ ئۈزۈن بولۇر ،
كۈپرى نېمەت ئىلكىدىن مەھرۇم قىلۇر .

شەھەر يار ، كۈفرى نېمەت دېگەن شۈكۈر ـ قانائەت قىلماسلىق بولۇپ ، ئاقىللار نەزىرىدە يامان كۆرىدۇ .

مىسرا

قىلمىغىل بۇ ئىش ، بۇ ئىشنى قىلماغىل .

ھەرقانداق نېمەتلەر ئۆز تەبىئىتىدىن بىلىنىپ تۇرۇپتۇكى ، دۇنياغا مەڭگۈلۈك ، ھاياتقا ۋاپا بېغىشلىمايدۇ . پادىشاھلىققا ۋارىس ، تەختتە ئولتۇرغىلى كىشى بولمىسا بولمايۇەرسۇن ، ئىككى كۈنلۈك ھاياتلىق ئۈچۈن غەم يەپ نېمە كەپتۇ ؟ كەلگۈسىنى قويۇپ ھازىرقى ھاياتنى ئەيش ـ ئىشرەت بىلەن ئۆتكۈزمەكلىك كېرەك . ئاللا نېمەت ئاتا قىلغان ئىكەن ، ھەربىر نەپەسنىمۇ پاراغەت ئىچىدە ئۆتكۈزۈش لازىمدۇر . ئەگەر پەرزەنت كۆرمەك تەلەپلىرى بولسا كېچىلەر تۇرۇپ ئىبادەت قىلىپ ، سەھەر ـ كەچلەردە ئاللاغا تېۋىنىپ يىغلاپ مۇناجاتلار ئوقۇپ تىلىسىلە ، پۇقرالار-دىن خەير ـ ساخاۋەتنى ئايىماي دۇئاسىنى ئالسىلا ، غېرىب ـ غۇرۇبا ، دەرۋىش ـ مىسكىنلەرگە كۆپلەپ سەدىقە بەرسىلە ، قۇللارنى ئازاد قىلسىلا ، شۇنداق ساۋابلىق ئىشلار بەدىلىگە ئىككى ئالەم پاناھى سۈبهانه ۋەتەئالا دۇئالىرىنى ئىجابەت ئەيلەپ ، چىراغلىرىنى روشەن قىلغاي .

نەزم

سۇبھى چاغ سەرۇ تېلىغا بۇلبۇل قونۇپ ، شەيدا دېدى ،
رومكىنى تولدۇر شارابقا ، چىمەندە ئۇ بىر گۈل ئىدى .
قىل تاماشا كەلسە قولدىن ئەتىگە قويما ، ساقىيا ،
ئىچ شارابىڭنى كېلەچەك ئىشىنى ھېچكىم بىلمىدى .

ۋەزىر روشەنراي دىلنى يورۇتقۇچى ئاشۇنداق سۆزلىرى بىلەن پادىشاھنىڭ كۆڭۈل بوستانىدىن غەم - قايغۇلارنى كۆتۈردى . كۆڭلى تەسكىن تاپقان شاھ مۇلايىملىق بىلەن سۆزلەرگە كىرىشىپ ، ۋەزىر - ئەمىرالارنىڭ ئەھۋالىنى سوردى . روشەنراي يەرنى ئۇپۇپ تۇرۇپ ئېيتتى :

— ھەممەيلەن دۆلەتلىرىنىڭ داۋام قىلىشى ئۈچۈن دۇئا تەلەپ بىلەن مەشغۇلدۇر . لېكىن ، بۇ دىلى سۇنۇق بىچارىلەر ئالىيلىرىنىڭ قەدەملىرىگە باش قويۇشتىن مەھرۇم قالغانلىق ۋەجىدىن كۆڭلى تولىمۇ يېرىمدۇر .

پادىشاھ پەرمان تەرىقسىدە ئېيتتى :

— خۇدا نېسىپ ئەتسە ، ئەتە ياخشى سائەتتە ئوردىغا يېغىلىپ ھەمسۆھبەتتە بولغايمىز .

روشەنراي خۇشال ھالدا پادىشاھ بىلەن خوشلاشتى .

مىسرا

تا جاھان ، باقىي جاھاندا تاپماغىل ، شاھا ، زاۋال .

پادىشاھ ئەتىسى ۋەزىر - ئەمىرلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئوردا خادىملىرىنى قوبۇل قىلىپ مەجلىس قۇرۇپ ، دەيدىغانىنى دېگەندىن كېيىن ھەممىسنى ئۆز خىزمەت ئورۇنلىرىغا قايتۇردى . ئاندىن بىھۇدە غەم - قايغۇغا چۆكمىگە ئۆكۈنۈپ ، جانابىي ئاللادىن گۇناھىنى مەغپىرەت قىلىشنى تىلىدى . ئوردا ئۆلىمالىرىنى يېغىپ سۆھبەت ئۇيۇشتۇ-

روپ ، غەم ـ قايغۇلاردىن يىراقلىشىنى ئويلىدى . ئۇ كىتاب ئوقۇش بىلەن مەشغۇل بولۇپ ، كۆڭلىگە پىكىر كېلەتتى ـ يۇ ، شۇئان ئۆزىنى ئۇ خىيالدىن ياندۇراتتى . ئۇنىڭ نەزىرى تەپسىر كىتابتىكى مۇنۇ قۇرلارغا چۈشتى : « ئەگەر كىمكى غەمگە مۇبتىلا بولۇپ ، ئاساسلىقچە قۇتۇلالمسا ، قەبرىستانغا بېرىپ ، قەبرە ئىگىلىرىنىڭ گۇناھىنى تىلەپ دۇئا قىلىپ ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ روھىغا بېغىشلاپ مەدھىيىلەر ئوقۇسا مەقسىتى ھاسىل بولغۇسىدۇر ، بۇ جەريانداا كۆز بۇلىقىدىن نەچچە تامچە ياش راۋان ئاقسا كۆڭۈل بوستانى تەسكىن تاپقاي . ئەگەر كىمنىڭ دىل قەسىرىگە خۇشال ـ خۇراملىق يۈزلەنسە ، قەبرىستانلىققا كۆڭۈل كۆزى بىلەن قاراپ ، ئىلاھنىڭ ئەسەر ـ كارامەتلىرىگە نەزەر سالغاي ، بۇنىڭدىن ئۆزىنىڭ غاپىل دىلىنى خەۋەردار قىلىپ تەنبىھ ئالغايكى ، قەبرىلەرنى ماكان ئەتكەنلەر ئىلگىرى ئۇلۇغ شانۇشەۋكەت ئىگىلىرى ئىدى ، ۋاپاسىز دۇنيادا ئالتۇن ـ گۆھەرلەرگە بېرىلىپ خەزىنىلەر تولدۇرغان ئىدى . كۇنلىرىنى ئەيش ـ ئىشرەت بىلەن كۆڭۈلۈك ئۆتكۈزەتتى . ۋاقتىكى ئەجەل ئۇلارغا ئۆلۈم شەربىتىنى ئىچۈرۈپ ، دوست ـ يارەنلىرىدىن ۋە مۇڭداش ـ دىلكەشلىرىدىن جۇدا قىلىپ ، تار گۆرلەردە ياتقۇزۇپ بىچارە ئەيلىدى . ئەمدىلىكتە خەزىنىلىرىدىكى ئالتۇن ـ بايلىقلار ھېچبىر ئەسقاتماي ، ھەممىدىن كېچىپ ، ئەزىز ئۆمرىنىڭ پىراقىدا باشلىرىغا تۇپراقلارنى چېچىپ ، يىلان ، چۇمۇلىلەرگە يەم بولدى .

بەيىت

مەن يىغلادىمكى بىزگە شاھ بەرسە روزىگار ،
بۇ ئۆمۈر بىۋاپاغا ئەمەس ئېتىبار كار .

ئېھتىمال بەزىدە ئېرىشكەن كىچىككىنە شاد ـ خۇراملىق كۆپلىگەن خاتىرجەمسىزلىك ۋە چوڭ چۇشكۈنلۈك پەيدا قىلۇر . دانالار ئېيتىپتۇكى :

بېيت

كەكلىك كۈلۈپ قەھ ـ قەھ قىلسا زەخمە ئەمەسمۇ ،
كىمكى كۈلسە ئارقىسىدىن يىغا ئەمەسمۇ » .

پادىشاھ ئازادە بەخت ئويلىدى : « قەبرىستانلىقنى زىيارەت قىلغىلى ياخشىسى كېچىسى باراي ، كۈندۈزى بارسام قەبرىستانلىق لەشكەرلەرنىڭ ئايىغى ئاستىدا دەسسىلىپ كېتىدۇ . ئۇ ھالدا ، ياراتقۇچىنىڭ قۇدرەت نىشانىنى بەندىلەرگە كۆرسىتىپ ، تىرىكلىك ۋە ئۆلمەكلىكتىن ئىبرەت ئالغىلى قويماس » . شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ قارا ئاغۇ تۇن قارا لىباسىنى زىممىن ئۈستىگە يايغاندا ئۈستۈاشلىرىنىئۆزگەرتىپ. دەرەم ـ دىنارلاردىن① بىر سىقىم ئېلىپ ئۆزى يالغۇز سارايدىن چىقتى ـ دە ، شەھەر سىرتىغا يول ئالدى . ئۇ قەبرىستانغا يېتىپ بارغاندىن كېيىن ، قەبرىلەردە ياتقۇچىلارنىڭ روھىغا خاتىرجەملىك تىلەپ فاتىھە ئوقۇدى ۋە قولىنى كۆتۈرۈپ دۇئا قىلىۋېتىپ بىردىنلا كۆردىكى ، بىر گۇمبەزنىڭ ئىچىدە نۇرلۇق چىراغ يورۇپ تۇرۇپتۇ . « قارىغاندا بۇ ماكاندا بىرەر غېرىب ياكى ۋەتەندىن ئايرىلغان مۇساپىر بىچارە ۋە ياكى خەلقتىن كۆڭلى ئاغرىغان دەرۋىشلەردىن بىرەرسى ، ئۇمۇ بولمىسا ئۆزىنى ئاللا يولىغا بېغىشلىغان زاھىت پاناھلانسا كېرەك » دەپ ئويلىغان شاھ گۇمبەزگە يېقىنلاپ بېرىپ ، تۆت دەرۋىشنىڭ جەندىلىرىنى يېپىنچاقلاپ چاسا گۇمبەزنىڭ تۆت بۇرجىكىدە ئۆز ئالدىغا تەپەككۇر قاينىمىغا چۆكۈشكىنىچە قوللىرىنى تىزىغا قويۇپ جىمجىت ئولتۇرغىنىنى كۆردى . گۇمبەز ئىچى سۈكۈت ئىلكىدە ئىدى . چىراغ چوك بىر تاشنىڭ ئۈستىگە قويۇلغان بولۇپ ، ئولتۇرۇشقان دەرۋىشلەر يىراق يۇرت ۋە دوست ـ بۇرادەرلىرىدىن ئايرىلىش دەردى تۈپەيلى ئېغىر كۈلپەت ۋە گۇدرەت تۈپرىقى بىلەن مۇساپىرچىلىق دەشتىنى كەزگۈچى غېرىبلارنى ئەسلىتەتتى . لېكىن ، ئۇلارنىڭ جاھان ئىشلىرىدىن خەۋەردار

① ئالتۇن پۇل

كىشىلەر ئىكەنلىكى بىلىنىپ تۇراتتى . پادىشاھ كۆڭلىدە : «بۇلار ئىش بىلگۈچىلەردىندۇر » دېگەننى ئويلاپ ئۇلگۈردى .

بەيىت

جەننەت يۈزى كۆرەي دېسەڭ خىزمەت قىلغىن دەرۋىشلەرگە ،
ھەشەمەتكە ئىشەنمىگىن ، « تووا » قىلغىن ئۆتمۈشلەرگە .

پادىشاھ : « ئەمدى بۇ دەرۋىشلەرگە ئىززەت نەپسىمدىن كېچىپ ھىممەت كۆرسەتسەم ، بەلكىم تاقالغان ئىشكىلەر ئېچىلىپ ، ئىشىم مۇۋەپپەقىيەت تاپقاي » دەپ ئويلاپ ، ئۇلارنىڭ قېشىغا كىرىشكە تەمشىلىپ تۇراتتى ، بىردىنلا ئەقىل قەسىرىدىن ئاۋاز كەلدى : « ئى جاھىل ! تونۇ-ماي ، سىنىماي ھەم ئۆز پىرلىرىدىن قانداق تەلىم ئالغانلىقلىرىنى ، ھىممەت قەدىمى قايسى يولغا تاشلانغانلىقىنى بىلمەيلا قېشىغا كىرەمسەن ؟ ئېسىڭدە بولسۇنكى ، بەزى بۆرىلەر قوي سۈرىتىدە ، بەزى دېۋىلەر ئىنسان سىياقىدا ئىقابىلىنىۋالىدۇ ... » دەل شۇ ئەسنادا دەرۋىشلەردىن بىرى قاتتىق چۈشكۈردى - دە ، ئاللاغا شۈكرى ئېيتتى ، يەنە بىرى قاتتىق سادادىن چۆچۈپ كۆزىنى ئاچتى ؛ ئۇچىنچىسى ئورنىدىن قوپۇپ چىراغنىڭ پىلىكىنى چىقىرىپ قويۇپ ، ئۆز ئورنىغا بېرىپ ئولتۇردى . پادىشاھ ئازادە بەختە ئۆز - ئۆزىگە : « ئەمدى بۇلارنىڭ سىرى ئاشكارلىنىدىغان بولدى ، ـــ دېدى - دە ، گۇمبەزنىڭ قەبرىگە يانداش تېمىغا يۈزلىنىپ ئولتۇردى ، ـــ قېنى كۆرۈپ باقايچۇ ! »

پادىشاھ قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ ئولتۇراتتى ، دەرۋىشلەردىن بىرى ئۇلپەتلىرىگە ئېيتتى :

ـــ ئى بۇرادەرلەر ، بىز تۆتىمىز پەلەكنىڭ قىسمىتىدىن زېدە بولۇپ ، زامانىنىڭ تەتۈرلۈكىدىن ۋەتەنلىرىمىزدىن قوغلىنىپ ئاۋارىچىلىق تارتقان ، ھەددى ھېسابسىز جەبىر - جاپالارنى چەككەن ، مەجنۇنغا ئوخشاش چۆل - جەزىرىلەردە يۈرۈپ ، گويا يۇگەنسىز كەلكۈندەك

تـنـمسز ئېقىپ ، ھېچبىر ئارام ئېلىپ باقمىغانلار ئىدۇق . ھالا بۇ گۈنكى كـۈنـلـۈكته بىر ـ بىرىمز بىلەن ئۇچراشتۇق . لېكىن پەلەك گەردىشىدىن بـۇ بـىـچـارە باشلىرىمزغا يەنە قانداق تۈپراقلارنىڭ ياغدىغانلىقى ، قايسى ھـىـلـە ـ مـىـكـر پىتنىسى بالا چاڭلىرىنى چاچىدىغانلىقى بىزگە نامەلۇم . نـېمە سەۋەبتىن ئۆزىمزنى غەم ـ غۇسسە ئازابىنىڭ دامىغا سېلىپ ئولتۇرىـمـز ؟ ئۇنـىـڭدىـن كـۆرە ھەرقـايـسـىـمـز ئۆز بـېـشـىـمـزدىن ئۆتكەن سـەرگـۈزەشـتىلەرنى بايان قىلىپ كۆڭۈل ئاۋۇندۇرساق بولمامدۇ ؟ بۇگۈن كېچىنى ئۇخلىماي ئۆتكۈزۈۋالساق ، ئەتە زامان قانداق بولىدىغانلىقىنى كىم بىلىدۇ !

دەرۋىشلەر ھەمراھىنىڭ بۇ مەسلىھەتىنى مۇۋاپىق كۆردى .

بەيىت

مەسلىھەت بىرلە قەدەم باس ئويلىنىپ ،
بولمىسا مەغلۇپ بولارسەن تولغىنىپ .

ـــ ئەي ياخشىسى گەپنى ئاۋۋال ئۆزىمىزنىڭ ئەھۋالىدىن باشلايلى ، ـــ دەپ ئېغىز ئاچتى بىرىنچى دەرۋىش ، ـــ شەرت شۇ بولسۇنكى ، دېگەن سۆزلىرىمزدىن راستلىق پۇرىقى چىقىپ تۇرسۇن .

شۇنداق قىلىپ ، بىرىنچى دەرۋىش كۆكلەم بۇلۇتىدەك ياش يامغۇرلىرىنى تۆكۈپ تۇرۇپ ، سۆزمەن تۇتىلاردەك نەزم بىلەن سۆزىنى باشلىدى .

ئىككىنچى باب

سودىگەر زادە ھېكايىسى

ئەزىزلەر ۋە دوستلار ، ئى مېھرىبانلار ،
مۇھەببەتلىك ھەمىشە جان فىشانلار ① .

سۇمبۇل چاچ ئۇچۇن باشمدا سەۋدا ،
نېگە ۋەھشي ئۇچۇن جان بولدى شەيدا ؟

دەرىخ ، كەلگۈنە ② ئول غەمزە ③ ئوقىدىن ،
يىقىلدىم قانغا ھەم كەتتىم ئۆزۈمدىن .

فىراقتىن دېمەسمەن ھال بۇدۇر ،
كۆڭۈل دەرد ـ ئەلەمدىن لەختە خۇندۇر .

ئى دەرۋىشلەر ، پاناھ جەندىسى بىلەن ئالدىڭلاردا ئېغىز ئېچىپ سۆزلىگۈچى كەمىنە ئەرزىمەس پېقىر يەمەن شەھىرىدىن بولىمەن . ئاتام-نىڭ ئىسمى خوجائەھمەد بولۇپ ، ئېتىبارلىق سودىگەر ئىدى ، كۆپ مالۇدۇنياسى بار ئىدى ، سودىگەرلەرنىڭ تولىسى دەسمايىسىنى ئاتامدىن

① جان فىشان ـــ جاننى پىدا قىلغۇچى
② كەلگۈنە ـــ كېلىۋاتقان كۈنلەر
③ غەمزە ـــ جىلۋە ، ناز ـ كەرەشمە

ئالاتتى ، شۇ ئارقىلىق سودا - سەپرىنى قىلالايتتى . ئاتامنىڭ ئىككى پەرزەنتى بار ئىدى . بىرى مانا مەن ـــ ئالدىڭلاردا ۋەزخانلىق قىلىپ تۇرۇپتىمەن . يەنە بىرى قىز بولۇپ ، ئاتام ئۇنى ھاياتلىقىدا ئەرگە بەرگەن ئىدى . مەن ئۆز ۋاقتىدا بايۇەچچىلەر قاتاردا گىدىيىپ يۈرەتتىم . 10 يىل شۇنداق بۇزرۇكۋار ئاتامغا ئەجەللىك كېسەل تېگىپ ، بىر ھەپتە ئورۇن تۇتۇپ يېتىپلا جان ئۈزدى . ئۇرۇق - تۇغقان ، ھەقەمسايە ، يار - بۇرادەرلەر جەم بولۇپ ، ئاتامنى ياخشى تەرىقدە ئۇزىتىشىپ بەردى . تاكى بىر ھەپتىگىچە يىغا - زار قىلىشتۇق . ئاتامنىڭ نەزىر - چىراغلىرىنى تۇگەتكەندىن كېيىن ، ئۇلار ئۆز مەنزىللىرىگە قايتىشتى . ئاتامنىڭ ئۆلۈمى بىلەن ماڭا غېرىبلىق يېتىپ ، كاتتا ئۆي - بىسات ، خەزىنىلەرنى بېسىپ ياتقىنىمچە تەنھا قالدىم . ئۇرۇق - تۇغقان ياكى ياتلار بولسۇن ھېچقايسىسىنىڭ يۈزىگە ئىشىك ياپمىدىم . كۈنلىرىمنىڭ تولىسى ئېزىلىپ ياش تۆكۈش بىلەن ئۆتۈۋاتاتتى .

بېيىت

بىز قايسى خىيالدا ، پەلەك قايسى خىيال ،
كەلتۇرگەي خام خىيال كىشىگە ۋەبال ① .

ئادەم قىياپىتىدىكى شەيتانلار ھەممە يەردە بار ئىدى ، ئۇلار بىر لوقما تائامنى رىزىق بىلىپ ، يىل بويى بىر ئەسكى چاپانغا پۈركىنىپ يۈرەتتى . ئۇلاردىن بىرنەچچىسى ئاتامنىڭ ئۆلۈم خەۋىرىنى تۆتىنچى كۈنى ئاڭلاپ فاتىھەگە كەلدى . ئۇلار : « خوجا قازا قىپتۇ ، خوجازادە تېخى نادان » دەپ ئويلاپ ، تەئزىيە ئېيتتى ، ئاندىن مەن بىلەن تەڭ ئېزىلىپ ئولتۇرۇپ يىغا - زار قىلدى . ئۇلارنىڭ ئاھ - نالىلىرى ھەقىقەتەن تەسىرلىك ئىدى . بۇ فاتىھەچىلەر تەئزىيەت رەسىم - قائىدىسى ئاداسىدىن كېيىن ۋەز - نەسىھەتلەرگە ئېغىز ئاچتى :

ـــ ئى خوجازادە ،

---

① ۋەبال ـــ ئاۋارىچىلىق ، ئېغىر چىلىق

مسرا

هەر كىشى كەلسە جەھانغا ئاقىۋەت كەتمەك كېرەك .

بۇ ئالەمدە ھەممە نەرسە ۋاپاسىزدۇر . شۇڭا يىغلاپ ناله قىلماق پايدىسىزدۇر . ئاتا - ئانا ئۆلمەك ئەبۇلبەشەر ھەزرەت ئادەم ئەلەيھەسسەلاۋاتۇ ۋەسەللەمنىڭ زامانىدىن تا بۇدەمگىچە مىراس قېلىپتۇر . ھەممىنى ياراتقۇچى ۋە ئۇنىڭغا رىزىق بەرگۈچى ، ئاۋۋىلى - ئاخىرى ئوخشاش نۇقسانسىز ئاللاتائالادىن باشقىلرىنىڭ ھەممىسى ۋاقىتلىقتۇر . ئىلاھا ئامىن ، سالامەت بولغىن ! دۇنيادىن ئۆتكەنلەرنىڭ ئەرۋاھلىرىنى دۇئا ۋە فاتىھە بىلەن ياد ئېتىپ ، ئۇلارنىڭ باقىي ئالەمدە نىجات تاپمىقى ئۈچۈن سەدىقە ۋە ھەدىيە بەرمەك كېرەكتۇر .

ئۇلار مۇشۇنداق سۆزلەرنى بايان قىلىپ ماڭا تەسەللى بەردى . ئى دەرۋىشلەر ، ئېيتماقچى بولغىنىمنىڭ قىسقىسى شۇكى ، ئۇلارنى جان - دوست ساناپ ، بار - يوقۇمنى ئالدامچىلىق سۆزلىرىگەتېگىشتىم،ئەپسانە - ئەپسۇنلىرىغا ئالدىنىپ ، پايدىسىز ئىشلارغا بېرىلدىم . شۇندىن ئېتىبارەن غەپلەت ئۇيقۇسى مېنى ئىلكىگە ئالدى . ھەمىشە گۈزەل ، ئاي رۇخسارلىق ئوغۇل - قىزلار بىلەن ئويۇن - تاماشالارغا بارار ئىدىم ، قوشاقچى ، ساز-زەندىلەرنىڭ ئويۇن ۋە نەغمە - سازلىرىغا قۇلاق سېلىپ ، مەست - بىھوشلۇقتا ئۆتەر ئىدىم . ئۇچ يىلغىچە كۇنلىرىم مۇشۇ تەرىقدە ئۆتتى . ئۆمرۈمنى زايە ، مال - مۇلكۈمنى نابۇد قىلدىم . ئاتامدىن 40 مىڭ تۈمەن مال - دۇنيا قالغان ئىدى . ئەھلى بۇرادەر ۋە ئالدامچىلارغا سەرپ قىلىپ ، غۇلام ۋە چاكارلارغا خالىغانچە خەجلەپ بېرىپ ، ئاخىرىدا بېشىمدىكى كونا قالپاق بىلەن ئۆچامدىكى يىرتىق توندىن باشقا نەرسە قالمىدى ، سورۇلۇپ تۇگەشتىم . ھەزرەت شەيخ بۇ ھەقتە ئېيتقانكى :

بەيت

دۆت كىشى كۈندۈزدىمۇ ئايدىڭ چىراغنى يورۇتۇر ،
كەچ چىراغنىڭ يېغى قالماي قاراڭغۇلۇق ئىچرە ياتۇر .

ئۇچ كېچە - كۈندۈز ئاچ - زېرىن قېلىپ ، تەشنالىقتىن لەۋلىرىمۇ قۇرۇپ ، كۆزلىرىمنىڭ قارىقى كەينىگە تارتىپ خاراب بولغىنىمچە بىر ئەسكى مەسچىتنىڭ ئىچىدە ئولتۇردۇم ، تاشقىرىغا چىققىلى يۈزۈم چىدىمىدى . تۆتىنچى كۈنى تاقىتىم تاق بولدى ، چۈنكى ئاچلىق لەشكىرى قانائەت مەملىكىتىنى بۇلاپ ، سەۋر - تاقەت لەشكىرىنى مەغلۇپ قىلغان ئىدى . شۇنىڭ بىلەن مەسچىتتىن چىقىپ : « قايان بارارمەن ، كىمگە ئىلتىجا قىلارمەن » دەپ ئويلاپ ، بىردىنلا قېرىندىشىم (ئاچام)نى ئېسىمگە ئالدىم . ئى دەرۋىشلەر ، بۇ ھالدا مەندىن قانائەتسىزراق كىشى يوق ئىدى . چۈنكى ئىلگىرى ئاچام مېنى تەكلىپ ئېتىپ كىشى ئەۋەتىپ : « ئىنىم ئۇچۇن جېنىم پىدا بولسۇنكى ، سەن ئاتا - ئانامنىڭ يادىگارى ، سەندىن باشقا ھېچكىمىم يوق . غەمكىن كۆڭلۈمگە ئارام بەرگۈچىسەن . كېچە - كۈندۈز مەشۇق بىلەن بولۇپ ھەرگىز ئايرىلماپسەن . ھۆرمىتىڭنى قىلىپ قېشىڭغا بېرىشىم كېرەك ئىدى . ئەگەر جاپا كۆرمىسەڭ ، كەمىنە غەمكىن ئاچاڭنىڭ ئىلتىماسىنى ئىلىك ئېلىپ ، كۆزىنى جامالىڭ نۇرى بىلەن روشەن قىلغىن » دېگەن ئىدى . مەن كەلگۈچىگە بارالمايدىغانلىقىمنى ئېيتىپ قايتۇرغان ئىدىم . ئى دەرۋىشلەر ، شۇ ئەھۋالغا قالغاندا ئاچام تەرەپكە يۈزلەندىم . ئۇنىڭ ئۆينىنى ئىزدەپ تېپىپ دەرۋازىسىنى قاققان ئىدىم ، ئاچام ئالدىراپ ئالدىمغا چىقىپ بۇ تەقى - تۇرقۇمنى كۆرۈپ ھۆركىرەپ يىغلاپ ، ياقىسىنى يىرتىپ ، يۈزلىرىنى تاتىلاپ ، چاچلىرىنى يۇلۇپ ، مەيدىسىنى مۇشتلىغىنىچە كېلىپ مېنى قۇچاقلىدى ، يۈزلىرىمگە سۆيۈپ ، ئۆيىگە باشلاپ تائام يېدۈرۈپ ، ئېسىل كىيىملەرنى كىيدۈرۈپ مېھرىبانلىق كۆرسەتتى . نەچچە كېچە - كۈندۈزنى شۇ تەرىقدە ئۆتكۈزدۇم .

بىر كۈنى ئول ئاقىل ھەمشىرەم (ئاچام) دېدىكى :

— ئى قېرىندىشىم ، بىلەمسەن ، ئەر كىشىنىڭ ئۆيدە ئولتۇرمىقى ناھايىتى قېيىندۇر . بولمسا ئايىغىڭدا جېنىمنى پىدا قىلىشقا تەييار ئىدىم . باشقىچە ئويلاپ قالمىغىنكى ، ئەمدى شەھەردە تۇرۇۋەرمەي ، ئەلۋەتتە ،

بىرەر سەپەرگە چىقمىقىڭ لازىم . بىرنەچچە زامان غېرىبلىق ۋىلايەتلىرىدە يۈرۈپ ، بۇ ئالەمدىكى ئىسسىق ـ سوغۇق ، قاتتىق ـ يۇمشاقنىڭ تەمىنى تېتىغايسەن . چۈنكى سودىگەرنىڭ ئېتىبارى سەپەردىن كېلۈر . دېمەك ، سەپەر قىلىساڭ ئاندىن ئېتىبارلىق يېگىت ھېسابلىنىسەن . بۇ ئەپتىڭدە خەقلەر سېنى بىكار يۈرۈپ كۈن ئۆتكۈزگۈچىكەن دەيدۇ .

مەن جىم تۇردۇم ، ھەمشىرەم ئورنىدىن قوپۇپ ، بىر كاسا ئالـتۇن ـــ بەش مىڭ تىللانى ئالدىمغا قويدى ـ دە :

ـــ ئى ئىنىم ، بۇنىڭدىن زىيادىراقمۇ بېرەر ئىدىم . ئەمما ئەندىشە قىلمەنكى ، ئەگەر ياخشى ساقلىساڭ ئۇشبۇ مىقدارىدىكى سەرمايە يېتەرلىكـتۇر ، ئەكس ھالدا مەنپەئەت ئىستىمىسەڭ يۈزمىڭ تىللامۇ ھېچنېمىگە يەتمەس . ئى ئىنىم ، ئۇشبۇ كۈنلەردە سودىگەرلەرنىڭ بىر جامائەسى شام ۋىلايىتىگە سەپەرگە جابدۇندى . سەنمۇ بۇ ئالتۇنلارغا مال ئېلىپ بىرەر ئېتىبارلىق سودىگەرگە ھاۋالە قىلىپ ھەمراھ بولغىن . ئۇ سېنى شام ۋىلـايىتىگە يەتكۈزگەي . بىرنەچچە ۋاقىت ئۇ يەردە تۇرۇپ كارۋانلار بىلەن تېپىشىپ بۇ ئالەمنىڭ راھىتىنى كۆرگەيسەن ، ـــ دېدى .

ئى دەرۋىشلەر ، ئاچامنىڭ سۆزى بىلەن كېرەكلىك مالالارنى ئېلىپ ئىشەنچلىك كىشىگە ھاۋالە قىلماق ئۈچۈن تىرىشتىم ، تا بىر كېچە مۇشۇ ئىش بىلەن مەشغۇل بولۇپ ، كارۋانلار يولغا چىققۇچە ئاچامنىڭ ئۆيىدە بىرنەچچە كۈن تۇردۇم . ناموۋاپىق كىشىلەر بىلەن ئۇلپەت بولۇپ ئۆتكەن كۈنلىرىمگە پۇشايمانلار قىلدىم . ئاندىن ئات ، يول خەجى ، كىيىم ـ كېچەكلىرىمنى كارۋانغا تاپشۇرۇپ ، ئاچام بىلەن خوشلىشىپ شام تەرەپكە راۋان بولدۇم . يول ئۈستىدە سىلەرگە سۆزلەپ بەرگۈدەك ئىش يۈز بەرمىدى . ئۇزۇن مەنزىللەرنى بېسىپ ئاخىرقى كۈنى كۈن ئولتۇراي دېگەندە شام شەھىرىنىڭ چەت تەۋەسىگە يەتتىم . سەپەرنىڭ مۇشەققىتىدىن تاقـتىم تاق بولغان بولسىمۇ « بۇ يەردە توختىسام بولماس ، كېچىچە يۈرۈپ شەھەرگە يېتىۋالمايمەنمۇ » دەپ ئويلاپ ، يولۇمنى داۋاملاشتۇرۇپ يېرىم كېچە بولغاندا شەھەر قەلئەسىگە يېتىپ باردىم . بۇ چاغدا شەھەر

دەرۋازىسى تاقىلىپ ، كوچىدىن ئادەم ئايىغى ئۈزۈلگەن ئىكەن ، ئەمما ئالەم ئايىنىڭ نۇرىدىن تۇنەك كېچىسىدەك روشەن ، يۇلتۇزلار شولىسىدىن نۇر ئېمىپ گۈزەل تۇسكە كىرگەن ئىدى . مەن بولسام كۈتۈپ تۇرغان ئازاب مۇقەددىمىسىنىڭ ھېكايىسىدىن تېخىچە بىخەۋەر ئىدىم .

بېيىت

يۈزىنى يۇيۇپتۇ گۈل سۈيىدە تۇن ،
ئۆزىگە نۇر ئالدى قىز يۈزىدىن كۈن .

قەلئەدىن تاشلانغان قىز

كېچىدە بىر خەندەكنىڭ بويىدا ئاتتىن چۈشۈپ كۆردۈمكى ، شەھەر قورغىنى ناھايىتى ئېگىز ئىكەن . ئويلىمىغان يەردىن كۆزۈم بىردىنلا بىر ئادەمگە چۈشتى . ئۇ قورغاننىڭ بىر چېتىدىن چىقىپ بىر سانىدۇقنى يەرگە سىيرىلدۇردى ، سانىدۇق خەندەكنىڭ بويىغا يەتكەندە قولىدىكى ئارغامچىنىڭ ئۇچىنى قويۇۋەتتى . ئويلىدىمكى ، بۇ ئادەم بىرەر باينىڭ خەزىنىسگە تەگكەن ياكى سودىگەرلەر ياتقان ھۈجرىغا ئوغرىلىققا كىرگەن بولۇشى مۇمكىن . ئېھتىمال ئۇ يەنە بىرنەرسە ئەكەلگىلى ماڭدى بولغاي . شۇنداق گۇمان بىلەن بىردەم كۈتۈپ ئولتۇردۇم ، لېكىن ئۇ ئادەم كەلمىدى . كۆڭلۈمنى « بەلكىم بۇ نېسىۋىنى خۇدايىتائالا ماڭا ئاتا قىلغان ئوخشايدۇ . مۇشۇ سەۋەب بىلەن ئاتاقلىق بايلاردىن بولۇپ قالسام ئەجەب ئەمەس » دېگەن خام خىيالغا ئەسىر بېرىپ ، ۋەسۋەسە ئىچىدە تەمە يەمچۈكى بىلەن غەم تۇزىقىغا ئىلىندىم .

نەزم

تەمەدىن نېرىلىق ئەرلەر ئىشىدۇر ،
تەمە قىلماق ئەلەمنىڭ خاھىشىدۇر .

ئەمما ، ئى دەرۋىشلەر ، قازاغا چارە يوق . تەقدىرنى ئۆزگەرتكىلى بولماس .

بەيىت

قازا چۈن پىتىننى تەقدىردىن ئالسا ،
بولۇر كور ئاقىل ھەرقانچە بولسا .

ئالتۇن ـ تىللانىڭ تەمەسىدە خەندەك كۆۋرۈكىدىن ئۆتۈپ ، سانىدۇق تامان ماڭدىم . سانىدۇقنىڭ يېنىغا يېتىپ بېرىپ ، ئاللادىن بەخـ تىمنى تىلەپ دۇئا قىلغاندىن كېيىن ، ئاغزىنى ئېچىپ ئىچىگە قارىدىم .

بەيىت

قان بىلەن غەرق بويىلىپتۇ سەرۋ قامەت بىر نىگار ،
چالا ئۆلۈك توز كەبى جىسمى ئۇنىڭ يۇز يارىدار .

ئاق تېنى گۈلدەك بويىلىپ بوپتۇ قىزىل لالىزار ،
كۆرۈپلا كەتتى قولۇمدىن كۆزلىگەن مەقسەت بىكار .

ئى دەرۋىشلەر ، ئۆمرۈمدە بۇنداق ھالنى كۆرۈپ باققان بولسام كاشكى ، سانىدۇق ئىچىدە ئاي يۈزلۈك ، سۈمبۈل چاچلىق ، قەددى قالتىس كېلىشكەن ، جاھانىڭ جانى ، جاننىڭ جاھانى بىر نازىنىن سەنەم يېتىپتۇ . ئۇنىڭ نازۇك بەدىنى جاپا خەنجىرىنىڭ زەخمى بىلەن مەجرۇھـ لىنىپ ، ئۈستۈاشلىرى قان بىلەن بۇلغىنىپ ، گۈل رۇخسارى ئەرغەۋان دەرىخى گۈلدەك قىزىل تۈسكە كىرىپتۇ . كۆز بۇلاقلىرىنى قىياقتەك كىرـ پىكلەر يېپىپتۇ . پەرى پەيكەرنى بۇ ھالەتتە كۆرۈپ : « ئۆلۈم شەربىتىنى ئىچكەن ئوخشايدۇ » دەپ گۇمان ئەتتىم .

ئى دەرۋىشلەر ، ئول بەختسز نازىنىننىڭ ئاغرىق ئازابىدىن ئاچـ چىق تولغىنىپ ، ناله ـ پەريادلىق ئىگىرىغىنىنى كۆرۈپ ، ئۆزۈمنى

يوقاتقان هالدا دېدىمكى :

بېيت
بىر كۆرۈپ گۈزەلنى مايىل بولدى دىل ،
تۇزاققا ئىلىنىپ لال بولدى ھەم تىل .

پەلەك يۇلتۇزىنىڭ مىسلىسز جامالى ۋە ئىقبال شەرىپىنىڭ ئەۋجىگە رەھىم كېلىپ كۆڭلۈم مالال بولدى . ئېچىمدە : « ئاجىزەنى قايسى نائەھلىنىڭ قولى بۇنداق ئۇۋالچىلىققا دۇچار قىلغاندۇ ؟ ئۇنىڭغا قايسى تاش يۈرەك بۇنداق زۇلۇم تىغى ئۇرغاندۇ ؟ قايسى زالىم ئېچىلىش ئالدىدا تۇرغان بۇ گۈلنى رەھىمسزلىك بىلەن چەيلىگەندۇ ؟ » دەپ ھەسرەتلەر چېكىپ ، بىچارىنىڭ ئەھۋالىغا باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكمەكتە ئىدىم . ئۇ بىردىنلا ھوشىغا كېلىپ ، مېنىڭ يىغلاۋاتقان ئاۋازىمنى ئاڭلىدى بولغاي ، ھەسرەت نالىسى بىلەن ئېيتتى :

ــ ئى يار ، نامۇۋاپىق دىلئازار ، ئى زالىملىقتا ئۇچىغا چىققان رەھىمسز ستەمكار ! بۇ بەرگەن تۇزۇمنىڭ ھەققىنى ساقلىغىنىڭمۇ ياكى مېھرىبانلىقنى بەجا كەلتۈرگىنىڭمۇ ؟

بېيت
جازا بەردىڭ يامانلىق ـ ياخشىلىققا ،
كۆرۈپ تۇرغىن پاتارسەن ھەم پېتىققا .

قايسى جەھەتلەردىن بۇ ياخشىلىقلىرىمنى ئۇنتۇدۇڭ ۋە ئۆمۈر چىرىغىمنى ياشلىقىمدا ئۆچۈرمەكچى بولدۇڭ ؟ دانالار ئېيتقانكى :

بېيت
يامانغا ياخشىلىق قىلماقلىق يامان ،
يامانلار ياخشىلىقنى بىلمەيدۇ ھامان .

كىمكى يامانغا ياخشىلىق قىلسا رەنج ـ بالا كۆرمىكى بەرھەق . ئى دەرۋىشلەر ، مەن بېشى قايغان ۋە ھەيرانلىقتىن كۆڭلى يەتكۈچە ئازار يېگەن دىلخەستە پەرىشتەنىڭ شېرىن زۇۋان بىلەن قىلغان نالىسىنى ئاڭلاپ بىردىنلا كۆڭلۈم ئېرىپ ، ياش كەلكۈنىنى كىرپىك تۈغانى بىلەن توسقان ھالدا دېدىمكى :

ـــ سېنىى بۇ ئەھۋالدا كۆرگەندىن كۆرە ، كۆزلىرىم كور بولغان بولسا بولماسمىدى ، ساڭا سانجىلغان تىكەنلەر بەدىلىگە يولۇڭدا قوللىرىم كېسىلگەن بولسا بولماسمىدى ؟ ئەمدى سېنىڭ مۇھەببىتىڭدىن باشقىنى خىيال قىلىدىغان بولسام دارغا ئېسىلىپ شەرمەندە بولاي !

ساندۇق ئىچىدىكى ئول ئاي يۈزلۈك نازىنىن ئاۋازىمنى ئاڭلاپ :

ـــ كىمدۇرسەن ، نېمە ۋەجىدىنبۇنداق نالەقىلىسەن؟ ـــ دېدى.

دەرھال جاۋاب بەردىم :

بېيىت

غېرىب تاشلاندۇق ۋەيران بولغانمەن ،
زەئىپ ۋە مۇپتىلا دەردكە تولغانمەن .

ئى نازىنىن ، پېقىر قۇل يەمەن شەھىرىدىن بولىمەن . سەنمۇ مەلۇم قىلغىنىكى ، قايسى چىمەنىنىڭ گۈلى ۋە قايسى مەجلىسىنىڭ شامىدۇرسەن ؟ بۇ زۇلۇم ـ ستەمنى خۇدايىتائالادىن قورقماي ساڭا كىم راۋا كۆردى ؟

نازىنىن ئىچ ـ ئىچىدىن ئاھ تارتىپ شۇنداق دېدى :

بېيىت

كۆڭۈل دەردىم بايان قىلسام بۇ دەردىمگە ۋەلى يەتمەس ،
پەلەك تەتۈرلۈكىنى ، كۆر ، تۆكۈلسە قان پىسەنت ئەتمەس .

ئى مەرد يىگىت ، سەندىن ئۆتۈنەيكى ، مېنى تۇپراققا تاپشۇرغىن ،

مېنى كۆرمىگەن بول ۋە ھېچكىمگە بۇ ماجرانى ئەبەدىلئەبەد ئېيتمىغىن ، مەن غېرىبنىڭ سېيما نەقىشىنى خاتىرەڭ سەھىپىسىدىن ئۆچۈر ، خۇدايىتا- ئالا ساڭا بۇ ياخشىلىقنىڭ بەدىلىگە ئەجر ئەزىم بەرگەي .

ئۇ گېپىنى تۈگىتىپلا يەنە ھوشىدىن كەتتى . مەن بۇ ئىشتىن گاڭگىراپ نېمە قىلارىمنى بىلمەي قالدىم . ئەقلىم گاھ قاچىدىغان يولنى ئىزدەيتتى ، گاھ ئىشق يولىغا قەدەم تاشلاشقا ئۇندەيتتى . ئاخىرى ئۆز - ئۆزۈمگە دېدىم : « بارلىقىڭنى بۇ ئىشقا ئاتىمساڭ ، قانداقمۇ ئاشىقلار قاتا- رىدىن ئورۇن ئالالايسەن ؟ »

بېيىت

كىم ئول سابىت قەدەمدۇر ئاشىقدۇر ،
چىن ئاشىق كۆڭۈلنىڭ سادىقدۇر .

دەر مەھەل ئىشق شاھى كۆڭلۈمنى ئۆزىگە بويسۇندۇرۇپ ، رايىم ئۇنىڭغا قارار تاپتى . « بۇ مەجرۇھ گۈزەلنى شەھەرگە ئېلىپ بېرىپ داۋا- لىتىش ئىلاجىغا تىرىشىپ كۆرسەم ، خۇدا شىپالىق بېرىپ ساقىيىپ قالسا ، كۆڭۈل ئازارى يېنىكلەپ ، ۋەيران قەلبى ئەسلىگە كېلەرمىكىن » دەپ ئويلاپ ، ئۇنىڭ تىرىكلىكىدىن خەۋەر ئېلىپ تاڭنى ئىنتىزارلىق ئىلكىدە كۈتتۈم . ئاخىر تاڭ ئېتىپ شەھەر دەرۋازىسى ئېچىلدى . سەھەرالقلار شەھەر دەرۋازىسىدىن قىستىلىپ كىرىشكە باشلىغاندا ، ساندۇقنى ناھايىتى تەسلىكتە ئاتنىڭ ئۈستىگە ئالدىم - دە ، تاڭ قاراڭغۇسىدا ئۇلارغا قوشۇلۇپ شەھەر ئىچىگە كىردىم . لېكىن ، كۆزۈپ باقمىغان شەھەرنىڭ قەيىرىگە بېرىپ ، قايسى مەنزىلگە چۈشۈشۈمنى بىلمەيتتىم . بىر كەمدە مەشرىق قىزىرىپ جاھان يورۇدى . ئىچىمدە ئاللادىن ئوڭۇشلۇق تىلىمەكتە ئىدىم . بىردىنلا ئوڭ تەرەپتىكى كارۋان سارايىنىڭ ئىشكى ئېچىلدى . ئېـ- تىمنى ساراي ئىچىگە ئېلىپ كىرىپ سارايۇەننى چاقىردىم ۋە ئورۇنلىشىش ئۈچۈن خاس ھۇجرا سوراپ ئېلىپ ، ساندۇقنى جايلاشتۇردۇم . ئاتنى

بەش تەللا بىلەن سارايۇەنگە تاپشۇرۇپ ، يەم ـ خەشكىدىن خەۋەر ئېلىشنى تاپىلىدىم . ئاندىن ھۇجرىغا كىرىپ ئىشىكىنى تاقاپ ، پۈتۈن ئەس ـ مەيلىمنى ئول زىبانىڭ ھاياتلىق سەرمايىسى ئۇچۇن جەمئىي قىلىپ ، ئۇنى ساندۇقتىن چىقاردىم ـ دە ، يۇمشاق سېلىنچا ئۇس-تىگە ياتقۇزۇپ قويۇپ ، تېڭىپ دۇكىنى ئىزدەپ ماڭدىم . يېقىنلا يەردە بىر تېڭىپ دۇكىنىنى بايقىدىم . تېڭىپ كېسەل داۋالاش بىلەن بەنت ئىدى ، بىرنەچچە شاگىرتلىرى ئۇنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ھەر خىل دورىلارنى ياساۋاتاتتى . تېڭىپنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئەدەپ بىلەن سالام بەجا كەلتۇر-دۇم . ئۇ سالىمىنى ئىلىك ئالغاندىن كېيىن ئېيتتى :

ـــ ئى ئوغلۇم ، نېمە ھاجىتىڭ بار ، بۇيرۇغىن .

ـــ بىر ئاغرىق كىشىم بار ئىدى ، ـــ دېدىممەن ، ـــ ئەھۋالىنىڭ ئېغىرلىقىدىن ئۆيدىن تاشقىرىغا چىقالمايدۇ ، ئېلىپ كېلىشكە ھەم ئاجىز-مەن . ئەگەر ئۇنى كۆرۈپ بېقىشقا قەدەم تەشرىپ قىلىپ ، داۋالاپ قويسىلا يېتەرلىك ئەجىر ھەققى بەرگەن بولاتتىم .

تېڭىپ رازىمەنلىك بىلەن كېلىپ ، تۆشەكتە ياتقان كۇمۇش بەدەنىنى كۆرۈپ بىردەم ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن ، ھەسرەت بىلەن قولىنى سىلاپ تۇرۇپ ، ئارقىدىن پۈتۈن كۇچىنى جەملەپ قۇلقىمىنىڭ تۈۋىگە بىر كاچات ئۇردىكى ، ئۇنىڭ « لەززەت »نى ھېلىمۇ ئېسىمدىن چىقارغىنىم يوق . شۇئان كۆڭلۈمگە يەتمىگەن ئىشلار يەتتى : « بۇ ئادەم ئول گۇل چىرايىنى تونۇپ قالغان ئوخشايدۇ » دەپ ، جېنىمدىن قولۇمنى يۇيۇپ ، 100 تۇرلۇك سىياسەت ۋە رىيازەتكە بېلىمنى باغلاپ ، رەسۋالىق خورلۇقى بىلەن ئۇندىمەي ئولتۇردۇم .

تېڭىپ غەزەپلەنگەن ھالدا دېدى :

ـــ ئى زالىم تاش يۈرەك ! مۇشۇنداق گۇزەلنىڭ بېشىغا قانداقلارچە بۇ بالالارنى كەلتۇردۇڭ ؟

مەن ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ تۇرۇپ قولىغا سۆيدۇم ، پېشگە چىڭ ئېسىلىپ تۇرۇپ ئېسەدىگىنىمچە ئېيتتىم :

ـــ ئى هايـاتـلـىـق شـامىنى ياققۇچى ، خۇدانى تىلغا ئېلىپ قەسەم قـىـلـمەنكى ، بۇ زەخىملەرنى ئۇنىڭغا مەن ئۇرمىدىم . مېنىڭ بېشىمغا كەلـگەن ئىشلار ھېچكىمگە نىسىپ بولمىسۇن . بۇ بىچارە مېنىڭ ھەمشىرەمدۇر ، ئەسـلـىي مەن يەمەن شەھىرىدىن بولۇپ ، بەيتۇلمۇقەددەسنى تاۋاپ قىلماق ئـىـرادىسى بىلەن ئاتا ـ ئانام ، ئەل ـ ئاغىنە ، دوستلىرىم ۋە يەمەنلىك بىر ـ مۇنـچـە جـامـائەت بـىـرگـە كـېتىۋاتقان ئىدۇق . كۈتۈلمىگەندە ھەممىمىز قـاراقـچـىـغـا يـولـۇقـتـۇق . مەن چاققانلىق قىلىپ ئۆزۈمنى چەتكە ئالدىم . قـاراقـچـىـلار دوسـتـلىرىمنىڭ پۇل ـ مالـلىرىنى بۇلىدى ۋە ئۇلارنى ئۇردى . ئـىـش ئۆتـۈپ كـەتـكەندىن كېيىن دىلىم كاۋاپ ، كۆزلىرىم قان ـ ياشتىن بۇلاق بولۇپ ، ئاران تەستە كارۋانغا قوشۇلۇپ كېتىۋاتقان ئىدىم ، بىردىنلا بىر قاتـلـلىق مەيدانغا كۆزۈم چۈشتى . قارىسام خېلى كۆپ ئەزىزلەر ئېغىر زەخـمـلـىـنـىـپ قـان تۈپراققا ئۆزىنى تاشلاپ ، جانلىرىنى ئۆلۈمگە ئاتاپ چـۆلـدە مەلەقتەك يېتىپتۇ . ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ھەسرەتلىك ناله ـ زار قە ـ لـىـۋاتـقان بۇ ھەمشىرەمنى بېرىم جان يىقىلغان ھالەتتە تاپتىم . شۇ ھامان بېشىنى قۇچىقىمغا ئېلىۋېدىم ، تەستە كۆزىنى ئېچىپ مېنى تونۇپ :

ـــ ئى بـۇرادەر ، ھازىر يـىـغلاپ ئولتۇرىدىغان پەيت ئەمەس ، ـــ دېدى .

بـۇ بـىـر ئېغىز گەپ مېنى سەگىتتى ، دەرھال بىر ساندۇق تېپىپ ئۇنـى ئـىـچىگە ياتقۇزۇپ ، ئاتنىڭ ئۈستىگە ئارتتىم ـ دە ، تاڭ ئاتقۇچە يۈ ـ رۈپ شەھەرگە يېتىپ كېلىپ بۇ سارايغا چۈشتۈم .

بـايـانـمـنـى ئاڭلاپ تـېـۋىـپـنىڭ روھىي كەيپىياتى سەل ئورنىغا چۈشتى . ئاندىن ئۇنىڭغا ئۆتۈنۈش بىلەن ئېيتتىم :

ـــ ئى ئاتـا ، ئەگـەر سـىـلـىنىڭ قوللىرى بىلەن بۇ زەئىپ ساقىيىپ قـالـسـا ئەجـىـر ھەققىلىرى ئۈچۈن خالىغانلىرىنى بېرىمەن ، خۇدايىتائالامۇ ئەجىر ئەزىم بەرگەي .

تېڭىقچى تېۋىپ نىسى ۋەدىنى ئاڭلاپ :

ـــ ئى ئوغـلـۇم ، كـىشى بۇ جىسمىنىڭ تەركىبىگە قول تەگكۈزسە

ئۇنىڭ قېنىغا شېرىك بولغاي ، ــ دەپ ھۇجرىدىن چىقىپ كەتتى .

بۇ ھالدىن ھەيران بولۇپ تۇرۇپ قالدىم . بىچارە مەجرۇھنىڭ نالە ـ زارىغا چىدىماي ، بىردەم قولىغا ، بىردەم پۇتىغا سۆيەتتىم .

بېيىت

ساقايماقتىن ئۈمىدنى ئۈزمە زىنھار ،
ئەجەب ئەمەس شىپا تاپساڭ ، ئى نىگار .

« يەنە بىر قېتىم يالۋۇرۇپ باقسام رەھمى كېلىپ داۋالاپ قويارمىكىن » دېگەن ئۈمىدتە تېۋىپنىڭ كەينىدىن كارۋان سارايدىن چىقىپ قارىسام ، يۈرتۇمدىن چىقار ۋاقتىمدا بىر سىگە ھاۋالە قىلغان مالىرىم يېتىپ كەلگەنلىكى ئايان بولدى ، ۋۇجۇدۇمنى شادلىق قاپلىدى . ئى دەر-ۋىشلەر ، ھېلىقى تېۋىپ مېنى قۇرۇق قول كۆرۈپ ، كېسەلنى داۋالاشتىن باش تارتقىنى ئېنىق ئىدى . خۇدانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن مالىرىمنى ئېلىپ كەلگۈچىدىن سالامەت تاپشۇرۇپ ئالدىم . جانابىي ئاللاغا شۈكرى بەجا كەلتۈرۈپ ، ماتالرىمدىن بىرنەچچىنى كۆتۈرۈپ تېۋىپنىڭ دۇكىنىغا يەنە كەلدىم .

ــ ئى تېۋىپ ، بايا ئۆزلىرى سارايىنىڭ ئالدىدا كۆرگەن مالىارنىڭ ھەممىسى مېنىڭكى ، ــ دېدىم ئۇنىڭ قەدىم ھەققى ۋە ئۆ-ھەجرىنى بېرىپ ، ــ ئىلدامراق بولۇپ ، خەنجەرنىڭ زېدىلىرى جاننى ئالغۇچە ئىلاجنى قىلسىلا .

تېۋىپ كارۋان سارىيىغا كېلىپ مالىرىمنى كۆرۈپ خاتىرجەم بولدى . ئاندىن دەرھال بىر قازان تاپتۇرۇپ سۇ ئىستىپ ، كۈمۈش بەدەنىڭ جاراھەتلىرىنى پاكىز يۇيۇپ ، زەخمىلەرنىڭ تىكىشكە تېگىشلىكلىرىنى تىكتى ۋە مەلھەم دورىلارنى قويۇپ تاڭدى .

ــ ئى ئوغلۇم ، كۈندە ئىككى مەرتە دورا يەگۈشلىگىلى

كېلىمەن ، ــ دېدى ، ئاندىن ماڭا تاپلىدى ، ــ سەن ئۇنىڭدىن خەۋەر ئالغىنىكى ، ھەرگىز ھەرىكەت قىلمىغاي ، بولمىسا تىكىش سۆكۈلۈپ كېتىدۇ . بىداموشىك ۋە ئېرىغ بىدانى ① يۇزىگە ھەم باشقا ئەزالىرىغا چاچقايسەن .

تېۋىپ كەتتى . كەمىنە پېقىر ئول نازىنىنىڭ قېشىدا ئولتۇردۇم . ھىممەت كەمىرىنى بېلىمگە باغلاپ ، ئۇيقۇ ۋە ئارامنى ئۆزۈمگە ھارام قىلدىم . نازىنىنىڭ ھالىغا ئېچىنىپ مېھنەت ـ مۇشەققەتلەر بىلەن شۇكەستە بولغان كۆڭلۈمدىن ھەسرەت ياشلىرىمنى ئاققۇزۇپ ، يۈرىكىمدە زار ـ زار يىغلايتتىم ۋە ئۇنىڭ ساقىيىشىنى تىلەيتتىم . تېۋىپ ۋەدىسى بويىچە كۈندە ئىككى قېتىم كېلىپ جاراھەتنى تازىلاش ، دورا سېلىپ تېڭىش ۋە دورا ياساپ بېرىش بىلەن ھەلەك ئىدى . تېۋىپ 10 كۈندىن كېيىن خاتىرجەم بولدى . دورا تەسىرىدە ساھىبجامال ساقىيىشقا يۈزلىنىۋاتاتتى . بۇنىڭ بىلەن كۆڭلۈم پارە بولۇپ ، ئاۋۇالقى بىر ئىشقى گىرىپتارلىقىم ئەمدىلىكتە مېڭغا كۆپەيدى . مەجنۇندەك كىيىملىرىمنى يىرتىپ بايا‌ۋانلارغا چىقىپ كەتكۈم كېلەتتى . ئەمما يېقىملىق مەھبۇبىنىڭ يېنىدىن بىرەمگۇ ئايرىلىشقا قىيمايتتىم . ئاي يۈزلۈك گۈزەل مېنىڭ شەيدالىقىمغا شەپقەت يۈزىدىن مۇلاھىزە ئېيلەپ كۆڭلۈمنى ياسايتتى ، يىغا ـ زارىمغا تەسەللى بېرەتتى . مەن يۈزۈمنى ئۇنىڭ پۇتلىرىغا سۈركەيتتىم . بۇ ھالدا ئىزتىرابىم تېخىمۇ ئېشىپ ، ۋەسلىئېتىزىنى سۇغرىش ئۈچۈن كۆز بۇلاقلىرىمدىن ئاققان ياشلار ئېقىن ياسايتتى . ئۇماڭا : « خۇدايىتائالا ساڭا سەۋر ۋە گۈزەللىك ، ئەجرىڭ ئۈچۈن بايلىق كارامەت قىلغاي . ھاياتلا قالسام . سېنىڭ مېھرىبانلىقلىرىڭنىڭ بەدىلىنى بىر ئۆمۈر قايتۇرىمەن ! » دەيتتى .

40 كۈن ئۆتكەندە ئۇنىڭ ھەممە جاراھەتلىرى ساقىيىپ ، ئىز ئورنىمۇ قالمىدى . تېۋىپ ئۇنىڭ ھامامغا كىرىشىنى بۇيرۇدى . ئول سەرۇقامەت شۇنچىلىك خۇشال بولدىكى ، كېچىنى تولىمۇ راھەت ئىچىدە

---

① دورا ئىسىملىرى

ئۆتكۈزدى . ناماز بامداتتىن كېيىن ئىككى رەكئەت شۈكرانە نامىزىنى ئادا قىلىپ بولۇپ :

ـــ كۆڭلۈم تائام خالاۋاتىدۇ ، ـــ دېدى .

ئى دەرۋىشلەر ، شۇدەمدە مەندە بىر ھالەت يۈز بەردىكى ، ئىلاھىم ھېچبىر بەندىگە يېقىن يولاتمىسۇن . دەسلەپتە ئۇنى بىر قېتىم بولسىمۇ شەربەت ئىچكۈدەك بولسا نېمە بولار ئىدى دەپ ئارزۇ قىلىپ يۈرسەم نېسىپ بولمىدى . بۇگۈن تائام يېگۈسى كەلگەندە ئۇنى تەييارلاپ بېرىشكە قۇربىم يەتمەيتتى . ساتقۇدەك ياكى گۆرۈ قويغۇدەكمۇ نەرسەم قالمىغان ئىدى . خىجالەتتىن بېشىمنى تۆۋەن سالدىم ، غەمكىن كۆزلىرىمدىن ياشلار راۋان بولدى . تۇيغۇن نىگار خەرجىمنىڭ قالمىغانلىقىنى پەملەپ ، ماڭا ئىچ ئاغرىتىش يۈزىسىدىن تەبەسسۇم قىلغىنىچە :

ـــ ئى ئەزىز ، خەرجىڭ تۈگىگەنلىكىدىن غەم يېمىگىن ، ماڭا قەغەز ، قەلەم كەلتۈر ، ـــ دېدى .

كۆزلىرىم ياش ، كۆڭلۈم پەرىشان ھالدا تاشقىرىغا چىقىپ ، تەلەپ قىلغان نەرسىلىرىنى ھازىر قىلدىم .

ئۇ ئىككىلىك خەت يېزىپ قولۇمغا تۇتقۇزۇپ :

ـــ شەھەرنىڭ تۆت كوچا دوقمۇشىدا بىر جاۋاھىرپۇرۇش دۇكىنى بار ، ئۇنىڭ خوجايىنى بىر ئاقساقال كىشىدۇر ، ـــ دېدى دۇكاندارنىڭ بىرقانچە نىشانلىرىنى بايان قىلىپ ، ـــ بۇ خەتنى ئاپىرىپ ئۇنىڭغا بەرگىن ، نېمىلا بەرسە قوبۇل قىلىپ ئېلىپ كەلگىن .

مەن ئۇ خەتنى خىجالەتچىلىك ھەم يوقسۇزلۇق ۋەجىدىن ئېچىپ قاراپمۇ باقمايلا ئاپىرىپ ھېلىقى كىشىگە تاپشۇردۇم . دۇكاندار خەتنى ئوقۇپ بولۇپ سۆيۈپ ، كۆزلىرىگە سۈرتكەندىن كېيىن ، قولۇمدىن تۇتۇپ ئۆيىگە راۋان بولدى ، يولدا ناھايىتى مېھرىبانلىق كۆرسەتتى . ئەمما كۆڭلى قەۋەتلا يېرىمدەك ئىدى . ئۆيىگە يېتىپ بارغاندا مېنى مېھمانخانىسىغا باشلىدى . ئۆزى مەخپىي خانىغا كىرىپ كېتىپ بىردەمدىن كېيىن ، پارقىراق ئەينەك تاۋاقتا لىق ئالتۇن (تىللا)نى كۆتۈرۈپ چىقىپ

داستىخانغا يۆگەپ ، بىر غۇلامنىڭ بېشىغا قويدى . ئاندىن ماڭا بىرمۇنچە ئۆزرە ئېيتىپ ، غۇلامغا :

ـــ نەگە ماڭ دېسە ، بۇ يىگىتنىڭ خالىغان يېرىگە ئاپىرىپ بېرىپ قايتىپ كەلگىن ، ـــ دېدى .

مەن بۇ ھالدىن بەختىيارلىقنىڭ يۈزلەنگەنلىكىنى بىلدىم . ئەمما غەملىرىم تۈپەيلى ئۆز ـ ئۆزۈمگە : « تەلىيىڭنىڭ قاچقىنىدىن تۈپراققا مىلەندىڭ بۇگۈن » دېدىم . ئاخىر بەختىمنىڭ قارىلىقى ، تەلىيىمنىڭ قاچقانلىقى سەۋەبىدىن ئەھۋالىم شۇ دەرىجىگە يەتتىكى ، بەخت ئۇچۇن جەڭ قىلىمەن دەپ ، ھەممىنى تەقدىرگە سېلىپ بېرىپ ، تىلىم تۆۋەندىكى مەزمۇن بىلەن كۆيمەكتە ئىدى :

رۇبائىي

دەۋرىنىڭ تەتۈرلۈكى قىلدى مېنى زىرۋ زەبەر ،
ئەي پەلەك ، يوقتۇر مېنىڭدەك ھېچ كىشى ھالى بەتەر .
يا زېمىن پەرشىنى ئالغايسەن ئاياغىمدىن ، پەلەك ،
يا بېشىمنى ئال ۋەيا بۇ غەمنى ئالغىن ھېيلىگەر .

بىركەمدە كارۋان سارىيىغا يېتىپ كەلدۇق . غۇلامغا : «داستىخاننى ھۇجرىنىڭ ئىشىكىدە قويۇپ قايتقىن » دېدىم . ئۇ كەتكەندىن كېيىن كۆز ياشلىرىمنى پاكىز سۈرتۈپ بولۇپ ، داستىخاننى كۆتۈرسەم شۇنداق ئېغىر بىلىندى . ئۇنى كۆتۈرۈپ ھۇجرىغا كىرىۋىدىم ، ئول نازىنىن ئۆزرىخاھلىق ئېيتىپ :

ـــ قېنى ئاچقىن ، ئۇ ئالدامچى نېمە ئەۋەتتىكىن !؟ ـــ دېدى .

ئۇنىڭ دەشنام سۆزىدىن ناھايىتى ھەيران بولدۇم . داستىخاننى ئېچىۋىدىم ، پارقىراق ئەينەك قاچا چىقتى ، قاچىنىڭ ياپقۇچىنى ئالغان ئىدىم ، ساپسېرىق تىللالار كۆرۈندى . بۇ ھالدىن كۆڭلۈمگە ھەرقىسما ئىشلار كېچىپ : « بۇ سەرۇ قامەت جانان قايسى خانداندىن بولغىيتتى ؟

ئەجەب ئۇنىڭ ئىككىلىك ئەرزىمەس خېتى ئۇچۇن شۇنچىۋالا ئالتۇن بەر-
دىڭۇ ؟ » دېگەنىنى ئويلاپ تۇراتتىم ، ئول كۈموش بەدەن نازىنىن
ياخشىلىق يۇزسىدىن ماڭا :

ـــ ئى يىگىت ، خەج ـ خىراجەت خۇسۇسىدا پەقەت غەم قىلمە-
غىن ، مەن بىلىمەنكى ، سەن تىجارەت سەرمايەڭنى مېنى داۋالىتىش
ئۇچۇن سەرپ ئەتتىڭ ، بۇ مەقسەت يولىدا ھېچنېمىنى ئايىمىدىڭ . بۇنىڭ
ھەققىگە مەن ساڭا قەرزدار . تىرىكلا بولىدىكەنمەن سېنىڭ قۇلۇڭدۇرمەن .
ئەگەر خۇدا نېسىپ ئەيلەپ ئۆمرۈمگە ئامانلىق بەرسە خىجالىتىڭدىن
چىققايمەن ۋە قىلغان ياخشىلىقلىرىڭنى قايتۇرغايمەن . ئايىغىڭغا باش قوي-
سام ئەرزىيدۇ ! ـــ دەپ سەممىي سۆزلەر بىلەن كۆڭۈل قويدى .

شۇ چاغدا مەن ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ ، تىلمىنى دۇئاغا
چاپتۇردۇم :

بېيىت

ئى خۇدايا ، بولدى بەس ، ئازاب زامان كەتسۇن يىراق ،
بىزگە لۇتپىڭ سايىسىدۇر ھەممىسىدىن ياخشىراق .

ئاندىن دىلەرەبا ئېغىز ئېچىپ :

ـــ دەرھال تائام كەلتۈرگىن ، ـــ دېدى .

بازارغا بېرىپ تاماق ۋە ئۈسسۈلۇق ئېلىپ كەلدىم . نازىنىن غىزالا-
نىپ بولۇپ ، ئۆتۈنۈش تەلەپپۇزىدا ئېيتتى :

ـــ ئى يىگىت ، مۇھەببەت دەۋايىڭ راست بولسا ، ھەرگىز مېنىڭ
دېگىنىمدىن چىقما ، سۆزۈمگە خىلاپلىق قىلمىغىن .

ـــ ھەرقانداق پەرمانىڭدىن ھەرگىز باش تارتمايمەن !

ـــ ئۇنداق بولسا ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ ئۆزۈڭگە ئاتاپ ھەشەمەتلىك
كىيىمدىن ئىككى قۇر ئالغىن .

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۇنىچىقماستىن تۇرغان ئىدىم ، ئۇ يەنە :

ـــ ئەھدىمنى سۇندۇردۇڭ ، قېنى كۆرەرمىز ، ئارىمىزدا قانچىلىك سازاۋەرچىلىك بولاركىن ، ـــ دېدى ۋە ئەزىز جېنىغا قەسەم قىلغان تەرىزدە داۋاملاشتۇردى ، ـــ نېمە دېسەم دېگىنىمنى بەجا كەلتۇر . ئەگەر خىلاپلىق قىلساڭ ، سەندىن رەنجىيمەن !

مەندە ئۇنىڭ بۇيرۇقىنى ئورۇندىماسلىقتىن ئۆزگە ئامال قالمىدى . دەرھال بازارغا بېرىپ ئىككى قۇر يېپەك لىباس ئېلىپ كېلىپ ئالدىغا قويدۇم . بۇ كىيىمنىڭ بىر قۇرى ئەرزانراق ئىدى ، ئۇ بىلىپ قېلىپ مەقبۇل كۆرمىدى . شۇنىڭ بىلەن ياندۇرۇپ بېرىشكە توغرا كېلىپ نەچچە مەرتە بازارغا باردىم ، تاللاپ يۈرۈپ ئالغان كىيىم تاكى ئۇنىڭغا يارىغاندىلا ئاندىن بولدى قىلدى . ئاندىن ئۇ دەۋران يەكتاسى ۋە گۈزەللەر سۈلتانىنىڭ پەرمانى بىلەن ھامامغا بېرىپ يۇيۇنۇپ يېگىن كىيىملەرنى كىيىپ ، ھۇجرىغا كىرىۋىدىم ، بىلىمنى ئۆز قولى بىلەن يېشىپ يېنىدا ئولتۇرغۇزدى . زوقۇمنىڭ قالتىسلىقىدىن ، شەۋقىمنىڭ غالىسلىقىدىن يىغلۇەتتىم . ئول نىگار مەرھەمەت ئەيلەپ يېشىمنى ئېرتقىلى تۇردى .

ئى دەرۋىشلەر ، تىرىكلىك لەززىتىنى تېتىغان شۇ مىنۇتتا ئۇنىڭ مېھرى ئۇچۇن جان پىدا قىلىشقا تەييار ئىدىم . شۇ ۋەجى تېنىمنى ئايىغىغا پايانداز قىلىپ بەرسەم ئەرزىيتتى .

ئۇ دېدىكى :

ـــ ئى يىگىت ، بىر مېھمانخانىغا بېرىپ ، ئۇنىڭ ئىگىسى ۋە بىناكارى بىلەن سۆزلىشىپ ، ئۆيلىرىنى تەلەپ قىلغىن ، ھەممە ئۆيلەرنى بىر - بىرلەپ كۆرۈپ يارىغانلىرىنىڭ سۇرىتىنى ئېلىپ كەلگىن ، مەن كۆرۈپ باقاي ، لېكىن ئۇنىڭ قىممىتى توغرۇلۇق غەم يېمىگەيسەن ، تەييار بولغاندا شۇ يەرگە بارىمىز .

ئول دەۋران يېگانىسىنىڭ پەرمانىغا ئىتائەت قىلىپ ، بىر ئايغىچە ئەتىگەندىن تا كەچكىچە ، بىر تەرەپتىن مېھمانخانىغا بارسام ، يەنە بىر تەرەپتىن ئۇنىڭ مۇلازىمىتىگە يۇگۇرۇپ يۈردۇم . ئاخىر بىر مېھمانخانا تەييار قىلدىم ، ئۇنىڭ شەكىل نۇسخىسى نازىنىنغا يارىدى . باھاسى 10 مىڭ

تىللاغا تايىن تاپتى . ئاندىن بىر ئات كەلتۈرۈشنى بۇيرۇدى . ئۇنىمۇ ھازىر قىلىدىم . سەرۇ قامەت ساھىبجامال ئۆزىنىڭ قۇياشتەك ھۆسنى بىلەن ئاتـ نىڭ گەۋدىسىنى گويا پانۇستەك يورۇتۇۋەتتى . ئۇ ماڭا پەرمان قىلىپ :

ـــ بىرقانچە دىنارنى سارايۇەنگە بەرگىن ، ـــ دېدى .

پەرمانىنى بەجا كەلتۈرگەندىن كېيىن ، نەرسە ـ كېرەك ۋە دەرۋىشانە كەمەندىلىرىمنى كۆتۈرۈپ ، تەييارلىغان مېھمانخانا تامان راۋان بولدۇق . بىر مەھەل ئۆتكەندە ئول ئىززەت ـ ئىقبال ئاپتىپى ھېلىقى شەرەپ بەيتى ـــ مېھمانخانىغا يېتىپ بېرىپ تامام ئۆيلەرنى كۆزدىن كەـ چۈرۈپ مۇڭاپىق كۆردى . ئالىي بىساتلار بىلەن جابدۇپ ئۆزىگە تۇرار جاي قىلدى . ئاندىن دېدىكى :

ـــ ئەمدى ماڭىمۇ بىر قۇر كىيىم لازىم بولدى .

بۇ سۆزدىن جېنىم سۆيۈنۈپ ، قەۋەت خۇش بولدۇم ۋە پۇتۇن ۋۇجۇدۇمنى پۈت قىلىپ يۇگۈرۈشكە تەييارلاندىم .

ئۇ كۈلۈپ كېتىپ دېدى :

ـــ نېمانچە تەنتەكسەن ، مېنىڭ قەددىمگە لايىق كىيىمنى كىم تەييارلاپ تۇرغاندۇ ؟

ـــ بىلمەيمەن ، بەلكىم بۇ جاھاندىكى كىيىملەرنىڭ ھېچقايسىسى لايىق كەلمەس . بېھىشتىن ئۈستۈاش كەلتۈرگەيمەن ، ـــ دېدىم .

ئۇ ئېيتتى :

ـــ خانىيە سارىيغا بارغىن . ئۇ سارايىنىڭ ئىسمى « قەيسەرىيە » دۇر . ئەسلىي شام پادىشاھى بىنا قىلغان سارايمىش . ئۇ يەردىكى بىر دۇـ كاندا بىر يىگىت بولۇپ ، دۇكىنىدا شام پادىشاھىغا لازىمەتلىك نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى بار . دۇكاندا مەنسەپدارلار كىيىم ـ كېچەكلىرى سېتىلىدۇ . ئۇ يەرگە بارساڭ كۆڭلۈڭدىكىدەك كىيىملەرنى تاپالايسەن .

پۈتۈن زوق ـ شەۋقىم بىلەن قەيسەرىيە سارىيغا راۋان بولدۇم . ئۇ يەرگە بېرىپ ، بازارنىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان بىر دۇكاننى كۆردۇم . دۇكان شۇنداق ئالىي دەرىجىدە ياسالغانكى ، تاملىرى تىللا ـ جاۋاھىراتلار

بىلەن زىننەتلەنگەن ئىدى . ئۇنىڭ ئىچى ئاجايىپ چوڭ بولۇپ ، ھەر-قانداق مىللەت - جىنسىتىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسگە باب كېلىدىغان، ئۇلۇغلارغا مۇناسىپ ئالىي كىيىملەر ، تۇرلۇك زەرباب رەختلەر ، ئەتلەس - كىمخابلار تەل ئىدى ، ناملىرى يېزىپ چاپلانغان ئىدى .

دۇكاندار يىگىت 20 ياشلاردا بولۇپ ، چىرايى ئاپتاپتەك ، چاچلىرى كۆز گۆھىرىدەك ، يىگىتلىك نىشانىدىن بەلگە بېرىدىغان بۇرۇتلىرى گۈل چەمبىرەكتەك ئاغزى ئەتراپىنى ئوراپ ، ھۆسنىگە تېخىمۇ ھۆسن قوشقان ئىدى . دۇنياغا ئاپىرىدە بولغان ھېچقانداق ئىنسان زاتى تېخى بۇنىڭدەك گۈزەل قامەتنى كۆرمىگەن دېسە لاپ بولمايتتى . قانچىلىغان رومىي ، ھىندى ، چىنى ، ھەبەش قۇللار ئالتۇن كەمەرلىك بۇ يىگىتنىڭ خىزمىتىگە قول باغلاپ تۇراتتى .

مەن ئۇنىڭ گۈزەللىكىنى تاماشا قىلغاچ ئالدىغا بېرىپ سالام بەجا كەلتۈردۇم . ئۇ شۇنداق سەمىمىيەت ۋە مۇلايىملىق بىلەن سالامىمنى ئىلىك ئالدىكى ، شۇرۇرىدە ئېرىپ كەتكىلى تاس قالدىم . ئۇ ئېسىل كۈرسىدا ئولتۇراتتى . ھەيران بولغىنىمدىن ھەتتا نەپەسمۇ ئالالمايۋاتاتتىم .

يىگىت ماڭا ئالاھىدە ياخشى مۇئامىلە ۋە مېھرىبانلىق كۆرسىتىپ ھەمسۆھبەت بولدى . ئۇنىڭ تىلىدىن شېكەر تۆكۈلەتتى . بىز بىر پەستىلا قەدىناس دوستلاردەك ئىچەكىشىپ كەتتۇق . ئۇ گەپ ئارىلىقىدا :

— ئەگەر خىزمىتىڭىز بولسا پەرمان قىلغايسىز ، — دېدى .

— بار ، لېكىن مەخپىي ئېيتىمەن ، — دېدىممەن قۇلىقىغا ، — بىر مەستۇرە خوتۇنۇم بار ئىدى ، ئۇنىڭغا ئاتاپ ئالىي يىپەك كىيىملەردىن ئالماقچى ئىدىم .

ئۇ شۇنداق ئىشارەت قىلىۋىدى ، قۇللىرى ھايالشمايلا بىر بوغچىنى ئېلىپ چىقىپ ئاچتى ۋە ھەر خىل جىنس ، ياش قۇرامدىكىلەرگە لايىق كېلىدىغان ئەڭ ئالىي كىيىملەرنى بىر - بىرلەپ كۆرسەتتى . بۇلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك كۆزۈمگە چىرايلىق كۆرۈندى . لېكىن يەنە ئەڭ ئېسىل-لىرىنى تاللاپ ئالدىم . تاللىغانلىرىمنى ھېلىقى يىگىت ئۆز قولى بىلەن بىر

بوغچا قىلىپ ئالدىمغا قويدى . ئاندىن دېدى :

ـــ ئى بۇرادەر ، يەنە خىزمەت بولسا بۇيرۇغايسىز .

كىيىملەرنىڭ باھاسىنى سورىغان ئىدىم ، 30 مىڭ تەڭگە ئىكەنلىكىنى ئېيتتى . مەن بۇنداق خۇش مۇئامىلە ئالدىدا تالىشىشنى مۇناسىپ كۆرمەي ، دېگىنىنى ساناپ خىزمەتكارغا ئۆتكۈزدۈم . ئۈنىڭ 2 ـــ 3 مۇلازىمىنى ئالىيجانابلار سۈپىتىدە ھۆرمەتلەپ ، ئۆزۈمنى ئۇلاردىن تۆۋەن تۇتتۇم .

يىگىت مەندەك خېرىدارغا خېرىدارلىق كۆزى بىلەن قارىدى . خەلق ئىچىدە شۇنداق مەشھۇر سۆز بار كى ، بىرەر مالنى 10 باھا قىلغاندا ئىككى تەرەپ كۆچىشىپ قالسا ، ساتقۇچى ئالتىگە ساتماس ، ئالغۇچى يەتتىدىن ئاشماس .

ئى دەرۋىشلەر ، يىگىت مېنىڭ تۇرقۇمغا بىر قۇر نەزەر سالغاندىن كېيىن :

ـــ ئى بۇرادەر ، سىز قايسى شەھەردىن ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ـــ يەمەن شەھىرىدىن بولۇرمەن ، ـــ دەپ جاۋاب بەردىم .

ـــ ئارزۇ قىلمىغىنكى ، بىر كېچە خىزمىتىڭىزدە بولۇپ تاڭنى بىللە ئاتتۇرسام دەيمەن ، ـــ دېدى ئۇ .

مەن ئادەمگەرچىلىك يۈزىسىدىن ئۆزرىخاھلىق ئېيتتىم :

ـــ ئى ئادەمىيەت بوستانىنىڭ نەخلى ، ئەگەر قىسمەت بولسا خىزمەتكارلىرىڭىزنىڭ مۇلازىمىتىگە كېلىمەن . ئەمما بىر مەستۇرەم بار كى ، ھېچ جايغا بارالمايدۇ . مەن بولسام بۇ دىيارغا مۇساپىرمەن . ئۇنى يالغۇز تاشلاپ قويۇش ئىنسانىپسىزلىق جۇملىسىگە كىرىدۇ . ئىنشائاللا ، ئەگەر ھاياتلا بولسام كېلىپ كۆڭلىڭىزنى يەردە قويمايمەن .

ـــ باھانە كۆرسىتمۇاتسىز ، ـــ دېدى ئۇ قەتئىيەت بىلەن ، ـــ بۇگۈن بىر كېچە كۆڭلۈمنى يەردىن كۆتۈرۈپ ، قەدىمىڭىزنى كۆزۈمگە قويغايسىز .

يىگىت قاتتىق تۇرۇۋالغاچقا ، ئاخىر ۋەدە بېرىپ ، ئۆيۈمگە بېرىپ

كەلمەكچى بولدۇم . ئۆيگە يېتىپ كېلىپ دەرۋازىنى قاقتىم . ئول جاھان يېگانىسى ئالدىمغا چىقتى ، بوغجىمنى قولۇمدىن ئېلىپ ئىگىنلەرنى خوپ كۆردى ۋە دۇكاندارنىڭ ئەھۋالىنى سورىدى . مەن ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكەنلىكىم ، چەكسىز مېھرىبانچىلىق كۆرسەتكەنلىكىدىن تارتىپ ياخشى مۇئامىلە قىلغانلىقىغىچە بولغان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بايان ئەيلىدىم .

ـــ ئى يىگىت ، ئەگەر كۆڭلۈمنىڭ رازىلىقىنى ئالماقچى بولساڭ ، ـــ دېدى گۈزەللەر شاھى ، ـــ ئۇنىڭغا بەرگەن ۋەدەڭگە خىلاپلىق قىلمىغايسەن . چۈنكى ئۇلۇغلار يالغان ۋەدىنى خوپ كۆرمەيدۇ .

ـــ ئى جانانىم ، قۇلۇڭغا سېنىڭ خىزمىتىڭ يېتەرلىكتۇر . مەن ئۆزگە يەنە بىر سىنىڭ ھۇزۇرىغا بارماسمەن ، بەلكى سەندىن ئۆزگە ھەرقانداق دەرگاھنى مەۋجۇت بىلمەسمەن .

ـــ ئەگەر سەن بېرىشقا ماقۇل بولساڭ ، سەندىن رازى بولىمەن . ھەرقانداق ئىش بولسا ۋەدىگە ۋاپا قىلغايسەن . مېنىڭ تەنھا قېلىشىمدىن ئەنسىرىشىڭنىڭ ھېچبىر ھاجىتى يوق ، ـــ ئۇ شۇنداق دەپ ، بېرىشقا دالالەت قىلىپ قاتتىق تۇرۇۋالدى .

ئۇنىڭ يالغۇز قالدۇرۇشقا كۆڭلۈم ئۇنىمايتتى . ئاخىر ئۇ قەسەم قىلىپ تۇرۇپ :

ـــ ئەگەر بارمساڭ سەندىن رەنجىيمەن ، ـــ دېدى .

ئى دەرۋىشلەر ، ئاشىقلارنىڭ مەزھىپىدە مەشۇقلارنىڭ رازىلىقى ئەسلىي پەرزدۇر . كۆڭلۈم مالال ھالدا دۇكاندار يىگىتنىڭ ھۇزۇرىغا راۋان بولدۇم . ئۇ دۇكىنىنى تاقاپ بولۇپ ، دۇكان ئالدىدا ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتۈپ كۈرسىدا ئولتۇرغان ئىكەن ، مېنى كۆرۈپ قەۋەتلا خۇشال بولدى ۋە قولۇمنى تۇتۇپ ئۆيى تامان ئېلىپ ماڭدى . ئۇنىڭ ئۆيىگە يېتىپ بېرىپ بېھىشتىن قېلىشمىغۇدەك بىر باغنى كۆردۈمكى ، ئالىي ئىمارەت ئالدىدىكى راۋاقتا ئوتقاشتەك گىلەملەر سېلىقلىق ، ھەر خىل چالغۇلار تەخلەكلىك ، كۆلنىڭ لېۋىگە كاۋاپدانلار تەييار قىلىقلىق ئىدى .

سورۇننىڭ يۇقىرى تەرىپىدە بىر تەخت بولۇپ ، ئىككى مەھمەل ① ئۇنىڭ ئۈستىگە جايلاشتۇرۇقلۇق تۇراتتى .

يىگىت لىباسلىرىنى سېلىپ ، يېلىڭ كىيىملىرىنىڭ يەڭلىرىنى تۇردى .

كاپۇردەك لىباس بىلەن قاپلانغان پانۇس ئىچىدىكى شامنىڭ نۇرلىرى جىلۋىلىنىپ ، ئەتراپقا گۈزەللىك تۈسى بېرەتتى . مەن بۇ ئالامەتلەرنى كۆرۈپ دۇئانە ۋە ئاشىق بولدۇم .

بەيىت

كۆڭلىكى ئىچرە ئەگەر كۆرسە كىشى پىنھان ئۇنى ،
دىن ـ ئىماندىن كېچەرمىشكىم كۆرۈپ شۇئان ئۇنى .

ئى دەرۋىشلەر ، يىگىت مېنى ھەم كۆڭلەكچان قىلىپ تەختىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرغۇزدى . ئىككى جام شارابنىڭ بىرىنى ئۆزى ئىچىپ ، بىرىنى ماڭا ئىچۈردى . تېخىمۇ مېھرىبانچىلىق كۆرسىتىۋەرگەچكە ، ھۆرمىتىنى قىلىپ ئارقا ـ ئارقىدىن بىرنەچچە جام كۆتۈرۈۋەتتىم . بەدىنىم قىزىپ ، كەيپىياتىم ئۆزگىرىشكە باشلىدى . بۇ چاغدا ئاي يۈزلۈك تۆت غۇلام سازلىرىنى قولىغا ئېلىپ سورۇننىڭ تېگىشلىك يېرىدىن ئورۇن ئالدى . يىگىت ئۇلارغىمۇ نەچچە جامدىن شاراب تۇتتى . ئۇلار شاراب تەسىرىدە قىزىشىپ خۇش ئاۋاز بىلەن سازلىرىنى چېلىشقا تۇتۇندى .

مۇزىكىنىڭ مۇڭى سۇنى ئېقىشتىن ، ئۇچار قاناتلارنى ئۇچۇشتىن توختىتار ئىدى . ھەر نەغمىدە 12 مۇقامنىڭ 20 تارماق ، 48 كۈيىنىڭ ھەممىسى جاي ـ جايىدا ئورۇندىلاتتى . سازەندىلىك ھۈنىرىدە كامال تاپقان بۇ غۇلاملار غەمكىن كۆڭۈلدىكى قايغۇلارنى يوقتار ئىدى . مۇزىكىنىڭ جانغا راھەت بېغىشلىغۇچى مۇڭلۇق ئاھاڭلىرى ئاشىقلارنىڭ ۋۇجۇدىدىن ھوشىنى يىراقلاشتۇرۇپ مەست قىلىپ ، ھىجاز ۋە ئىراق مۇقامى قويىنىغا

① مەھمەل ـــ تۆگىنىڭ ئۈستىگە ئورنىتىلغان كاجاۋا

غەرق قىلار ئىدى . مۇقامدا ئوقۇلۇۋاتقان تېكستلەر ھەققەتەن چوڭقۇر مەنىلىك ئىدى .

بەيىت

سۆھبىتى باغۇ باھار ئۆزگە ئەمەستۇر ياخشى يار ،
ساقىيا ، مەي تۆتكى ئەمدى قىلمىغايسەن ئىنتىزار .

ئى دەرۋىشلەر ، كۆڭۈلنى بەزلىگۈچى يېقىملىق يارنىڭ دىدارلىقىنىڭ زىيادىلىكىدىن شارابنىڭ كەيپى پەرىشتە سۈپەت خۇش ئاۋاز سازەندىلەرنىڭ نەغمە پەيزى بىلەن قوشۇلۇپ ھوشۇمنى ئالدى . بىھوشلۇقتا تىرىكلىكىمنىڭ سەرمايىسى ئۆيدە قالغان ئول سەنەمنىڭ پىكرى ئىدى . ئۇنىڭدىن ئەنسىرىمەي تۇرالمايتتىم . مەستۇمۇستەغرەق ھالەتتە يىگىتنىڭمۇ يىغلاۋاتقانلىقىنى كۆردۈم ـ دە ، مېھرىبانلىق بىلەن بىر قولۇمنى بوينىغا سېلىپ ، بىر قولۇمدا كۆز ياشلىرىنى سۈرتتۈم .

بەيىت

ياخشىلار ئاچچىق شارابنى ئىچمەكنى قىلدى ئىختىيار ،
مەست بولۇپ كەتتى ھوشىدىن ، دېدى ئۆزىنى بەختىيار .

يىگىت بىرەر ئاش پىشىم چامىسىدا خىيال بىلەن بېشىنى تىزىغا قويۇپ ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن :

ـــ بۇرادەرلىرىدىن كۆڭۈل سىرلىرىنى يوشۇرۇش ئوبدان ئىش ئەمەس ! ـــ دەپ ئورنىدىن قويۇپ تاشقىرىغا چىقىپ كەتتى .

ئۇ كۆپ ئۆتمەي بىر نازىنىن سەنەمنى باشلاپ كىردى . سورۇن ئول گۈزەلنىڭ جامال نۇرىدىن باشقىچە يۇرۇپ كەتتى . مەن پەرىشەنى كۆرۈش بىلەنلا ھوشۇمدىن ئايرىلدىم . يىگىتنىڭ ئىشارىتى بىلەن ئول دەۋران يېگانىسى گەدىنىمگە قولىنى قويۇپ تۇرۇپ ، بىر جام شارابنى ئىچۈرۈۋەتتى . يىگىتنىڭ ئىجازىتى بىلەن قىزنىڭ قولىنى تۇتقىنىمچە بۇ

بېيتنى ئوقۇدۇم :

بېيت
ياخشىلىق رەسمي ساڭا تەسلىمدۇر ،
ياخشىلارغا ئىشلىرىڭ تەئلىمدۇر .

ئاندىن ئول پەرى سۆيەت يېنىمىزدا ئولتۇرۇپ مېھرىبانلىق كۆرسەتتى . بىردەمدىن كېيىن يىگىت ئۇنىڭغا :
ـــ ئى جان جاھانىم ، بۇ بۇرادەر ئەزىزىمگە بىردەم ساز چېلىپ بەرگەن بولساڭ ، ـــ دېدى ۋە ئىشارەت بىلەن سازنى ئەكەلدۇردى .
ياخشىلىق ئاسمىنىڭ زۆھرە يۈلتۈزى ئورنىدىن قوزغىلىپ ، ھەشەمەت بىساتىدا جايلىشىپ ئولتۇرغاندىن كېيىن ، سازنى قۇچقىغا ئېلىپ چالغىلى تۇردى . مۇزىكىنىڭ مۇڭى ئادەم زاتىنى بىھوش قىلىۋەتكۈدەك ئىدى . ئۇ ، كۈيگە تەڭكەش قىلىپ بۇ غەزەلنى ئوقۇدى :

بېيت
شاراب شادلىق بېرەر ماڭا ، گۈلگە تاقار زىننەت ساباھ ،
دانا ئەمەس مەي كەلگەندە تىلىنگۈچى ئۆزىگە پاناھ .
مەشۇق بىلەن شاراب ئەگەر تاپسا پۇرسەت ، پىنھان ماكان ،
شۇ دەم شوخلۇق دولقۇنلىنار ، بۇنداق ئويناش بولماس گۇناھ .

نەغمىنىڭ كۈي ـ ھۇزۇرىدىن كۆڭۈل ئېرىتكۈچى خۇشاللىقلار ۋۇجۇدقا كەلدى . خۇشاللىق ئەۋجىدە كەيپىم ئېشىپ ، ئىختىيارلىق قولۇمدىن كەتتى . مېنى مەست ھالەتتە كۆرگەن يىگىت قولۇمدىن يېتىلەپ ياتاق ئۆيگە باشلاپ كىردى . ئىستراھەت تەختى (ئارامگاھ) پىل چىشى ۋە خۇش پۇراق ئابنۇس ياغىچىدىن ياسالغان ، ئۈستىگە ئېسىل بىساتلار سېلىنغان بولۇپ ، چىرايلىق شامدانلاردىكى شاملار روشەن يورۇپ تۇراتتى . ئۇ مېنى يېشىندۇرۇپ ياتقۇزۇپ قويدى . ئۆزى تەخت ئايىغىدا

ئولتۇرۇپ غەيرىيلەرنىڭ كىرىپ - چىقىشىنى مەنئى قىلدى . ئاندىن شاراب بىلەن جامنى ئاي يۈزلۈك ساھىبجامالنىڭ ئالدىدا قويۇپ ، سۆھبەتنى خالىي تۇتتى . بىر چاغدا بىلدىمكى ، ئۇلار ئولتۇرغاندا مەن ئۇخلاپ قاپتىمەن . ياتقان ئورنۇمدىن دەرھال تۇرۇپ ئۇلارنىڭ قېشىغا كېلىپ ئولتۇردۇم . يېگىت مېنى قۇچاقلاپ تۇرۇپ ، دىلغا ئارام بېغىشلىغۇچى بىر جام شارابنى ئەدەپ بىلەن ماڭا تۇتتى . مەن تەكەللۇپسىزلا كۆتۈرۈۋېتىپ ، سۆھبەتكە سەمە بولدۇم . كۆڭۈل ئوڭلىغۇچى دىلناز ماڭا ھەددى ھېسابسىز مېھرىبانلىقلار كۆرسەتتى . شۇنداق خۇشلۇققا چۆمدۈمكى ، دىماغلىرىمغا ئۇرۇلغان خۇش پۇراقتىن ئۆزۈمنى تونۇيالماي قالدىم . گەپنىڭ قىسقىسى ، ئىككى كېچە - كۈندۈز مەست يۈردۇم .

نەزم

تىرىكلىكتە شۇنداق شېرىن لەززەت تاپتىم ،
ئىچىپ مەينى قورسىقىمدا دولقۇنلاتتىم .

ئۈچىنچى كۈنى كەچ كىرىپ چىراغ يېقىلغاندا مېنى ئۇيقۇ لەشكەرلىرى قاپسۇالدى . يېرىم كېچىدە ئويغىنىپ ، ئۆيدە قالغان نازىنىن ئېسىمگە كېلىپ تولغىنىپ ياتالمىدىم . چۈنكى ئۇ ئۆيدە تەنھا ئىدى . بۇ ھالدىن كۆڭلۈم يېرىم بولۇپ : « كۆردۈڭمۇ ، نېمە ئىشلارنى قىلىپ ، قانداق بالالارغا يولۇقتۇڭ - ھە ؟ مانا ، ئۈچ كېچە - كۈندۈزدىن بېرى بۇ يەردە ئەيش - ئىشرەتكە بېرىلىپ ، شېرىن لەۋ جانانىڭدىن خەۋەر ئالمىدىڭ ! » دەپ ئۆزۈمنى ئەيىبلەيتتىم . ھېلىقى ئىككىيلەن ئۆز خاھىشىچە ئىچكىرى خانىدا سۆھبەت قۇرغان ئىدى . مەن ئۇخلىغان بولۇۋېلىپ ئەھۋالنى كۆزەتتىم .

تاڭ ئاتقاندا يېگىت مەشۇقىغە :

— قوپقىن كېتەيلى ! — دېدى —دە ، ئىككىسى قول تۇتۇشقانچە سىرتقا ماڭدى .

مەن پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ دەرھال ئورنۇمدىن قوپۇپ ، خىزمەتكارلاردىن لىباسلىرىمنى ئېلىپ ھاممامغا يۈرۈپ كەتتىم . بەدىنىمدىكى شاراب ھىدلىرىنى پاكىز تازىلاپ ئۆيگە كېتىۋاتقاچ ، ئۆز - ئۆزۈمگە : «مېھرىبانىڭ ساڭا ئازار بەرسە ياكى ئاغرىنسىغۇ ئۆزرە ئېيتارسەن ، لېكىن خىجالەتچىلىكتە قېشىدا قانداق تۇرارسەن ؟ سەن شۇنداق رەنج - مۇشەققەتلەرنى تارتىپ كۆرمىگەننى كۆرگەن تۇرۇقلۇق بىر قەدەمنى خاتا بېسىش تۇپەيلى شۇنچە ناچار قىلىقلارنى قىلدىڭ ! » دەپ كايىغىنىمچە ئۆيگە كېلىپ قالغىنىمنى بىلمەي قاپتىمەن . ئىشكنى قاققان ئىدىم ، دىلناز چېقىپ ئاچتى - دە ، كەيپىياتىمنىڭ نورمالسىزلىقىنى سېزىپ تەبەسسۇم قىلدى . بۇ ھالدىن تەسىرلىنىپ ئاياغلىرىغا يىقىلدىم ، قەدەم ئىزلىرىنى سۆيۈپ ، ئۆزرىگە ئېغىز ئاچتىم .

ـــ ئى يىگىت ، بۇنچە ھودۇقۇشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ـــ دېدى ئۇ،ـــ مەلۇمكى ، كىشىنىڭ ئۆيىگە بارماقلىقىنىڭ ئىختىيارلىقى ئۆز قولىدا ، لېكىن قايىتىپ چىقماقلىق ئۆزى ئىگىسىنىڭ ئىختىيارلىقى بىلەن بولىدۇ . ماڭا ئايان ، سەن نائىلاجلىقتىن بارغان ئىدىڭ ، ھەممە ئىش مېنىڭ رازىلىقىم ۋە خۇشاللىقىم ئۈچۈن قىلىنغان ئىدى ، ـــ ئاندىن مېھرىبانلىق بىلەن كۆڭلۈمنى يېسىدى ، ـــ بۇ جەھەتتىن خىجالەت بولما . ئەمدى بايان قىلغىنكى ، ئىككى كۈندىن بۇيان نېمە كۆردۈڭ ، نېمە ئىشىتتىڭ ؟

مەن ئۇ يىگىت بىلەن مەشۇقىنىڭ ھۆسن - جامالىنى ، ئادەمگەرچىلىك ۋە مېھرىبانلىقلىرىنى تەسۋىرلەپ ، كۆرگەنلىرىمنىڭ ھەممىسىنى بايان قىلدىم .

بۇنى ئاڭلىغان نازىنىن تىلىدىن ھېكمەت جەۋھەرلىرىنى تۆكۈپ ئېيتتى .

ـــ رەسىم - قائىدە شۇكى ، كىشىنىڭ نېنى كىشىگە قەرزدۇر .

مەن خىجالەتتىن بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ ئۇنىڭ سۆزلىرىنى تەنھېسابلاپ : « ئەگەر بايلىقىم بولغىنىدا يىگىتىنىڭ قىلغانلىرىنى قايتۇرۇپ ، لايىقىدا ئادەمگەرچىلىك قائىدىسىنى بەجا كەلتۈرەتتىم » دەپ ، سەمىمىيەت

بىلەن ئېيتتىم :

ـــ ئى مېھرىبان يار ۋە قەدىردان نىگار ، مۇشۇنچىلىك خىجالەت تارتقىنىمۇ يېتەرلىك ، يەنە كىنايە قىلمۇبرىشىڭ ھاجىتى يوق .

ـــ مېنىڭ سۆزۈمنى كىنايە بىلمىگىن ، تەنىمۇ سانىمغىن ، تەلىپىم شۇكى ، سەنمۇ ياخشىلىققا كۆز يۇمماي ، ھىممەت داستىخىنى تەييارلاپ ئۇ يىگىتنى مۇساپىر خانىمىزغا تەكلىپ قىل .

مەن تەسىرلەنگىنىمدىن يىغلاپ تۇرۇپ :

ـــ ئى ھاياتلىق بېغىشلىغۇچى دىلدارىم ، ھەرنېمە قىلغان بولسام ، سادىر بولغان بۇ خاتالىقلار ئىختىيارسىزلىقتىن ئىدى ! ـــ دەپ چۈشەندۈرۈشكە ئۇرۇندۇم .

ئۇ ئېيتتى :

ـــ مەن كىنايە قىلغىنىم يوق ، خالايمەنكى ، سەن ئۇ يىگىتنى مېھمان قىلىپ ياخشىلىقلىرىنى قايتۇر ، شەرمەندە بولمىغايسەن .

ـــ سۆزۈڭنى قوبۇل قىلدىم ، ـــ دېدىممەن ، ـــ ئەمما ھويلا-مىزنىڭ ئۈستىدە ئاسمان ، تۆت ئەتراپىدا تامدىن بۆلەك ھېچ نەرسە بولمىسا ، قايسى جابدۇق بىلەن زىياپەت ھازىرلايمىز ؟

ئۇ كۈلۈپ كېتىپ :

ـــ ھېچ نەرسىنىڭ غېمىنى يېمەي ، ئۆزۈڭنىڭ ئىشىنى خۇدايىتا-ئالاغا قويغىن ، ـــ دېدى .

ئى دەرۋىشلەر ، ئۆزۈمۇ كۆردۈمكى ، نىگارنىڭ ئېيتقانلىرى دۇرۇس ئىدى . شۇڭا : « نازىنىنىڭ كۆڭلى ئۈچۈن بازارغا باراي » دەپ ئويلاپ ، ئېيتتىم :

ـــ ئى كۆڭلۈمنىڭ قىبلىگاھى ، ھاياتلىقمنىڭ كاپالىتى ، ھەرقانداق پەرمان قىلساڭ خۇشاللىق بىلەن ئورۇندىغايمەن !

ـــ شەرمەندە بولماي دېسەڭ ئۈنى ئالماي كەلمىگىن ، مەن ئىنـ-تىزار بولۇپ كېتىۋاتىمەن ، ـــ دەپ تاپىلىدى ئۇ .

ئى دەرۋىشلەر ، ھەرقانچە قىلىپمۇ بۇ سۆزنىڭ تېگىگە يېتەلمىدىم .

ئاخىر ئۆيدىن چىقىپ : « سەنەمنىڭ ئارزۇسى يۈزىسىدىن يىگىتنى تەڭ-لىپ قىلاي ، ئەمما بىرەر ھىيلە بىلەن ئۇنىڭ قوبۇل قىلماسلىقىنى توغا كەلتۈرەي » دەپ ئويلاپ مەنزىلگە يول ئالدىم .

ئۇ يىگىت مېنى ئاۋۋالقىدىنمۇ قىزغىن قارشى ئېلىپ ، ھۆرمەتلەش مېھمىنى سۆيىتىدە كۆرۈشتى ، بۇقىرى چىقىرىپ يېنىدا ئولتۇرغۇزدى ، ھال - ئەھۋالىمنى سورىدى . بىز بىردەم ھەمسۆھبەتتە بولدۇق . ئاندىن ئۇ غۇلامغا ئىشارەت قىلغان ئىدى ، غۇلام ئالتۇن ياپقۇچلۇق بىر مەرۋايىت كوزىنى كۈمۈش تەگلىكى بىلەنلا كۆتۈرۈپ كەلدى . يىگىت ئۇنىڭدىن بىر يۇتۇم ئىچىپ ماڭا بەردى . مەن « سۇ ئوخشايدۇ » دەپ ئويلاپ ئىچىكەن ئىدىم ، شەربەت ئىكەن . ئۇ ئىنتايىن تاتلىق ۋە خۇشبۇي ئىدى .

ــ بۇ نېمە ، نېمىگە پايدا قىلىدۇ ؟ ــ دەپ سورىۋىدىم ، ئۇ جاۋابەن :

ــ مەيخورلارنىڭ باش ئاغرىقىنى يوقىتىدىغان دىماغ دورىسى . تەركىبى دىلنىڭ ھېكمەت قۇۋۋىتى بىلەن سەندەل يىلتىزى ، مۇشىك تېلى ، شېكەر ۋە سۇ ، لىمون ، ئەنبەر ، ئەشھەبتۇر ، ــ دېدى .

بىرەر ئاش پىشىم ئۆتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ كەيپ - ساپا دىگىگە تارقىدى . شۇنىڭ بىلەن ئۆزلۇكىمدىن تەلەپ قىلىپ ئىچىشكە باشلىدىم . بارغانسىرى دىماغلىرىم قىزىپ بىخۇد بولدۇم . مەستلىكتە ئۇ يىگىتكە :

ــ كەمىگىز سىزگە ئىخلاسمەندۇر ، ئارزۇ بىلەن تەكلىپ ئېتىمەنكى ، يوقسۇزىگىزنىڭ كۇلبىسىنى قەدەم نۇرىگىز بىلەن يورۇتقايسىز ۋە باھانە - سەۋەب كۆرسەتمىگەيسىز ! ــ دەۋەتتىم .

يىگىت دەرھال ئىپادە بىلدۇردى :

ــ دوست - بۇرادەرلەرنىڭ ئارىسىدا جۇدالىق يوقتۇر ، سىز مۇنداق دەۋاتقان يەردە ئەلۋەتتە بارىمەن .

شۇنداق قىلىپ ، نامازشام ئەسىرگىچە ۋاقىت شۇ تەرىقىدە ئۆتتى . ئاندىن ئۇ دۇكىنىنى تاقىدى . مەست - بىھوشلۇقتىن ئۆزۈمنى تونۇيالماس

هالغا يەتكەن ئىدىم ، يىگىت مېنىڭ مەست بولۇپ قالغانلىقىمنى بىلىپ قولتۇقلاپ ماڭدى . مەنمۇ ئۇنىڭ بوينىغا قولۇمنى ئارتىۋالدىم . ئۆيگە يېقىن بارغاندىلا مەستلىكتىن يېشىلىپ ، ئۆيدە ھېچ نەرسە يوقلۇقى ئېسىمگە كەلدى - دە ، « ئەمدى شەرمەندە بولىدىغان بولدۇم » دەپ مېڭەمدىن تۇتۇن چىقىپ كەتتى ، يۇرىكىمنىڭ سوقۇشى رېتىمسىزلىنىشقا باشلىدى . ئۆزۈمنى بىتاپ بولۇپ قالغانغا چىقىرىپ قەدەمدە بىر ئولتۇرۇۋالاتتىم . مۇددىئايىم قاراڭغۇ چۈشكەندە ئۇنى ئېزىقتۇرۇپ قېچىپ كېتىش ئىدى . بىر چاغدا زەرگەر كوچىسىغا كەلگىنىمىزنى سەزدىم .

يىگىت ماڭا ئېيتتى :

ـــ ئېسىڭنى تاپقىن ، يول ئۈستىدە يىقىلىپ يۈرۈش سەتچىلىكتۇر .

نائىلاج ئۆزۈمنى تۇزەشتۈردۇم . شۇنداق قارىۋېدىم ، كۆزۈمگە بىردىنلا ئۆيۈمنىڭ ئىشكى چىلىقتى . ئىشىك ئالدى سۈپۈرۈلۈپ ، سۇ چېچىلىپ پاكىز تازىلاپ قويۇلۇپتۇ . كىشىلەر قول باغلاپ تۇرۇشىدۇ . ئۇلارنىڭ بەزىسى ياساۋۇل سۈپىتىدە ئىدى . ئىشىك باقارلار ، يۈگۈر - يېتىمچىلەر ، مېھمان قولىغا سۇ بەرگۈچىلەر،يارەمچىلەر،نازارەتچىلەر ـــ ھەممە - ھەممىسى تەل ئىدى . بۇنى كۆرۈپ بىخۇدلۇقتا يولدىن ئېزىپ قالغىنىمنى جەزم قىلدىم ، لېكىن تېخىمۇ ياخشىراق سەپسېلىپ ، ئۆز ئۆيۈم جايلاشقان كوچا ئىكەنلىكىنى پەم ئەتتىم . بۇ بىر توپ جامائەت نېمىشقا خىزمەتكارلار تەرىقسىدە ئەدەپنى ساقلاپ تۇرىدىكەنە ؟ ... ئۇلارنىڭ ھەممىسى تەشۋىش ئىلكىدە ئالدىمىزغا كەلمەكتە ئىدى .

بوسۇغىغا قەدەم باسقاندا ئېسىل لىباسلارنى كىيىشكەن غۇلاملاردىن ئىككى ھىندى يىگىتى ئۇلپەتلەردەك ھۆرمەت كۆرسەتتى : بىرىنىڭ قولىدا قەنت - گېزەكلەر ، يەنە بىرىنىڭ قولىدا شاراب تولدۇرۇلغان ئالتۇن جاملار تۇراتتى . بىر جامنى ماڭا تۇتقان ئىدى ، مەستلىكىمنى ئويلاپ ئىچمىدىم . يىگىت تۇزۇتسىزلا ئىچىۋەتتى . ئۆيگە كىردۇق ، مېھمانخانا پادىشاھ سارىيىنىڭ ئۆزى ئىدى . قەندەل ۋە چىراغلارنىڭ شولىسى سۇبھى يورۇقۇاتقان چاغنى ئەسلىتەتتى . تاملارنىڭ كانارىغا دەرەخ ۋە گۈللەر

نەقىشلىنىپ ، شاراب بىلەن تولدۇرۇلغان شېشىلەر تەكچىلەرگە تىزىۋېتىلگەن ئىدى . تۇتى ، شارەك ، قۇمرى (قاراقۇشقاچ) ، بۇلبۇل قاتارلىق جانىۋارلار ئالتۇن قەپەس ئىچىدىكى قونداقلاردا ئۆزىنى خۇددى دەرەخ شاخلىرىدىكىدەك ھېس قىلىشىپ خۇشال سايرىشاتتى . بۇنى كۆرگەن ئادەم ئۆزىنى بوستانلىقتا تۇرغاندەك سېزەتتى . ئىمارەت ئىچى پۇتۇنلەي دېگۈدەك شاھانە بىساتلار بىلەن جابدۇلغان بولۇپ ، ئەتلەس ۋە كالۇتون داستىخانلاردا ئالىي ناز - نېمەتلەر تولىمۇ مول ئىدى . لەئلى - دۇر ۋە ئالتۇن - كۈمۈشتىن ياسالغان شامدانلاردىكى كافۇردەك ئاپئاق شامларنىڭ يورۇقىدا ئاي يۈزلۈك سەنەملەر تېخىمۇ گۈزەل كۆرۈنەتتى . بىلدىمكى ، ئۇلار مەخسۇس ئويۇن - تاماشاسى ئارقىلىق مېھمان كۆڭلىنى ئېلىش ئۈچۈن تەقلىنىپتۇ . قوللىرىدا قەدەھ تۇتقان ساقىيلار ، زەر كۇلالىق خىزمەتكار ، لەئلى - ياقۇت بىلەن زىننەتلەنگەن كەمەرلەرنى باغلىغان يۈگۈر - يېتىمچىلەر ئۆز رولىنى جايىدا جارى قىلدۇرۇپ تۇراتتى . دۇكاندار يىگىت ـــ مېنىڭ ئەزىز مېھمىنىمۇ بۇ ھالنى كۆرۈپ ھەيران قالدى . زىياپەت تەييارلىقى ئۇنى خىجالەت قىلىپ قويغان ئىدى . مەنمۇ كۆرۈۋاتقانلىرىمنىڭ ئوڭۇم ياكى چۈشۈم ئىكەنلىكىگە ئىشىنەلمەيۋاتاتتىم . چۈنكى ، بايا ئۆيدىن چىقىپ كەتكەن ۋاقتىمدا بۇلارنىڭ ھېچبىرىدىن ئەسەر يوق ئەمەسمىدى ! لېكىن نېمىلا بولمىسۇن، پۈتكۈل تەييارلىق كۆز ئالدىمدا ھەقىقىي زاھىر ئىدى .

مەن مېھمانىنى ئۇنىڭ ئۈچۈن راسلانغان شاھانە ئورۇندا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ ، بۇ كاتتا سورۇننىڭ ساھىبى ئول مەقسەت گۆھىرىنى ئەترابىتىن ئىزدەشكە باشلىدىم . لېكىن ھەرقانچە كۆز يۈگۈرتۈپمۇ ھېچ يەردىن تاپالمىدىم . شۇنىڭ بىلەن : « بۇ كۆرۈۋاتقانلىرىم چۈشۈم بولسا كېرەك ياكى شارابنىڭ كەيپى كۈچىدىن كۆزۈمگە شۇنداق زاھىر بولۇۋاتقان ئاجايىپ - غارايىباتلار ئوخشايدۇ » دېگەن تۇيغۇغا كېلىپ ، سارايسىمە ئىچىدە ئۆيدىن چىقىپ ئاشخانا ۋە ئىسكىلات تەرەپنى ئاختۇرۇشقا باشلىدىم . مەستلىكتە 33 شاھانە كارخانىلارنى كۆردۈم . بۇلار

مەخسۇس سانداۇقخانا ، خىزمەتكار بۆلۈملىرى ، شارابخانا ۋە خىلۈەتخانىلاردىن تەركىب تاپقان بولۇپ ، ھەممىسى ئاشخانىغا تۇتىشاتتى . ئاشخانىدا ئاشپەزلەر جاھاندا بار تائاملارنىڭ تەييارلىقىنى ئۆز جايىدا پۈتۈكۈزۈپ قويۇپتۇ . لېكىن بۇ يەردىمۇ ئول نىگار كۆرۈنمەيتتى . ئاخىر يەنە بىر ئاشخانىغا بارغان ئىدىم ، ھەر خىل جانىۋارلارنىڭ يۈمران گۆشلىرى زىخقا ئۆتكۈزۈلۈپ ، كاۋاپقا تەخلەپ قويۇلۇپتۇ . تىرىكلىك ئۆستىگىنىڭ سەرۋەرى ـــ نىگارىم ئۆزىنى جەنده ئىچىگە يوشۇرۇپ سىركە بىلەن كاۋاپ تەييارلاۋېتىپتۇ . ئۇنى بۇ ھالدا كۆرۈپ قوللىرىغا سۆيۈپ كەتتىم ۋە سورۇن ھەشەملىرى خۇسۇسدا چۈشەنچە بېرىشنى ئۆتۈندۈم .

ئۇ كەسكىن تەلەپپۇزدا ئېيتتى :

ـــ ئى يىگىت ، مېھمانىنى يالغۇز قويۇپ ، ئۆزى بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلاردا يۇرۇش ئەقىل ئىگىسىنىڭ قىلىدىغان ئىشى ئەمەس ، بۇ ھەم قائىدىگىمۇ سىغمايدۇ .

ـــ باش ـ ئايىغىڭغا پىدادۇرمەنكى ، ـــ دېدىممەن ، ـــ جامالىڭ ھىجرىدىن يۇرىكىم پارە ـ پارە بولۇپ ، گۈزەل ھۆسنى سىياقىڭىڭ دەردىدە دىۋانە ، ئەقىل ـ ھوشۇمدىن بىگانە بولدۇم .

بېيىت

توسمىغىن شەيدالىقمنى كۆزگە كۆرۈنمەس ئۆزگىسى ،
سۆيمىگەن ھەر يار ئۇچۇن كەلمەس كۆڭۈلنىڭ يۇرگۈسى .

ئۇ سۆزۈمنى ئاڭلاپ تاتلىققىنە كۈلۈپ دېدى :

ـــ ھازىر بۇنداق ھېكايىنىڭ ۋاقتى ئەمەس ، ئەگەر مېنى خۇشال قىلىمەن دېسەڭ ، دەرھال بېرىپ مېھمانىنى كۈتكىن ، ئۆزۈڭنى ئۇلۇغلاردەك كۆرسىتىپ ، زۆرۈر دەپ تونۇغان ئىشلارنى قىلىۋەرگىن ، مېھمانىنىڭ يېنىدىن نېرى كەتمەي ، پادىشاھلاردەك كەيپىياتىنى ئىپادىلەپ خالىغان ئادەملىرىڭگە دەرەم ـ دىنار ۋە كىيىم ـ كېچەك ئىنئام قىلىپ تۇرغىن .

ئوتتۇرىدا يۇرگەن ئادەملەرگە ھۆكۈمدار تەرىقىسىدە خىزمەتلەر بۇيرۇغىن . لېكىن ئۆزۈڭنى « مەن بۇ ئادەملەرگە ھۆكۈمدارلىق قىلىشقا لايىق ئەمەس » دەپ ئويلىما . ئەگەر قولۇڭدىن كەلسە ئۇ يىگىتنىڭ مەشۇقىنىمۇ ھازىر قىل . چۈنكى مېھماننىڭ دىل خۇشلۇقى سېنىڭ زىياپەتكىدىن كۆرە ، مەشۇقى بىلەن ھەمداستىخان بولماقلىق بىلەن ھاسىل بولىدۇ . مەشۇقسىز شاراب ئىچمەك ، قان ئىچىپ ئىشرەت قىلغانلىقتۇر .

ئى دەرۋىشلەر ، مەن بۇ سۆزدىن خاتىرجەم بولۇپ سورۇنغا قايتتىم ۋە ھەقتائالانىڭ شۈكرانىسىگە مەشغۇل بولدۇم .

بەيىت

ئەگەرچە نەچچە كۈن سەن جەبر تارتتىڭ ،
ۋە لېكىن ئاخىرىدا خەزىنە تاپتىڭ .

ھەمىشە بولمىسا ئاشىق پەرىشان ،
مۇھەببەت ئىچرە بولماس ئىشى ئاسان .

شۇنداق خۇشال - خۇراملىققا چۆمۈپ ئولتۇردۇقكى ، ساقىيلار ، ناخشىچى - سازەندىلەرگە ئىنئاملار كەلتۈرۈشكە ئەمر قىلىپ تۇردۇم .

بەيىت

مەي بىلەن ساقىي يۈزى گەر قىپقىزىل بىر گۈل بولۇر ،
چىقسا شارابتىن سادا بۇلدۇقلىغان بۇلبۇل ئىرۇر .

نەغمە - ناۋالار ، ئويۇن - تاماشالار ئەۋجى ئىچىدە ھەممىنى ئۇنتۇپ ، مېھمان بىلەن شاراب ئىچىپ ئولتۇردۇم . سۆھبەت ئارىلىقىدا يەگىنىكە ئېيتتىم :

— كەمىنە مۇخلىسىڭىزنىڭ بىر ئىلتىماسى بار ئىدى ، ئەگەر بۇ غوربەگىل سورۇنغا مەشۇقىڭىز ھەم قەدەم تەشرىپ قىلغىنىدا ، ئۇنىڭ

سۆھبەتتىدىن كۆڭلىگىز كۆتۈرۈلۈپ تېخىمۇ شادلىنىپ كەتكەن بولاتتى .

يىگىت بۇ سۆزنى خوپ كۆرۈپ ، خىزمەتكارىغا ئىشارەت قىلغان ئىدى ، ھايالشماي ئۇ نازىنىنى ئېلىپ كەلدى . ئاندىن ئىشرەتئازلىق ۋە ئىچىملىكلەرنىڭ كەيپىنى سۈرۈش ئۈزمەي ئۈچىنچى كۈنىگە قەدەم قويدى . شادلىق ئۈرۈقى چېچىلغان بەزمىمىز داۋاملىق قىزىپ ، كەيپىيات بۇ رۇبائىيدا ئېيتىلغاندەك كۆتۈرۈلۈپ بارار ئىدى :

رۇبائىي

مىڭ شۈكرىكى كۈنلەر ماڭا كام ① ئىرۇر ،
جەمشىت غۇلامىمكى ماڭا جام بېرۇر .
مەشۇق قۇچقىمدا قىزىپ ئىچسە مەي ،
غەمدىن خالاستۇر ئۇ ماڭا رام ئىرۇر .

بەزمىدىكى قىساس

ئى دەرۋىشلەر ، تۆتىنچى كېچىسى تۇن يېرىمدا مەست بولدۇق .

بېيىت

مەي ئىچىپ كەتتى ھوشىدىن يىگىت بىلەن زىبا نىگار ،
شۇ قەدەر بولدى بىخۇد ، ساق قالمىدى بىر زۇلفى تار ②

بىر چاغدا مەستلىكتىن يېشىلىپ ئويغانسام ، قۇياش ئىككى نەيزە بويى كۆتۈرۈلۈپتۇ . ئورنۇمدىن قوپۇپ ئەتراپقا قارىدىم ، كۆزۈمگە ئۆزۈمدىن باشقا ئادەم زاتى يوقىكى زىبۇزىننەت ، سەرەمجانلار چېلىقمىدى . قورقۇنچ ئىلكىدە سارائلاردەك ھەر تەرەپكە يۈگۈرۈپ باققان بولساممۇ

---

① كام ـــ تىلەك ، مەقسەت ، ئارزۇ ـ ئىستەك

② بىر تال چاچ

ئاخشامقى هەشەملەردىن بىرەر ئىزنا تاپالمىدىم ، پەقەت بىر ئۆينىڭ بۇلۇڭىدا تۇرغان بىر گىلەمنى كۆردۈمكى ، ئۇ تۇمار شەكلىدە قاتلاپ قويۇلۇپتۇ . ئۇنى ئېچىپ قارىسام يېگىت بىلەن مەشۇقى باشلىرى كېسىك لىنىك تۇرۇپتۇ . ئۇلارنىڭ قان بىلەن بۇلغانغان جەسەتلىرىنىڭ گىلەمگە يۆگەلگەن ھالىتى مېنى قەۋەتلا قورقۇتۇۋەتتى ، ھوشۇمدىن كەتكىلى تاس قالدىم ، قورقۇنچتىن نېمە قىلارىمنى بىلمەي ئەندىشگە چۈشتۈم . ئاخىر ئەقلىمنى ئىشقا سېلىپ ئۆزۈمنى تۇتۇۋالدىم ۋە ئېسەنكىرەش ئىچىدە چۆكۈپ كېتىۋاتقان قايىنامدىن ئۆزۈمنى قۇتقۇزۇپ ، قىرغاقتىن پاناھ ئىزدەش قارارىغا كەلدىم .

ئى دەرۋىشلەر ، ئادەمگە بۇنىڭدىنمۇ چوڭ مۇسىبەت ۋە بالا ـ قازا ئۇچرامدۇ ؟ مەن ئەسلىي ئاشىقى ـ شەيدا ئەمەسمىدىم ؟ شۇ كەمگىچە بېشىمغا كەلگەن ھەر ـ ھەر ئىشلار ئۇنىڭغا بولغان ئەقىدەم تۈپەيلى بىلىنمەپتىكەن . ئەمدى ئۇنداق قىزنى تېپىش ئىنتايىن مۇشكۈل ئىدى . خىيلىغچە ھەيرانۇھەس بولۇپ ، دىلغا ھۇزۇر بېغىشلىغۇچى مەشۇقۇمنى ئىزدەپ ، سەل كەبى ياش تۆكۈپ ، باشسىز چۈشىنەڭ ھەر يان ئۈسۈپ يۈردۈم . بىردىنلا بىر ئادەمنىڭ ئىشكىتىن كىرىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم . «ئۆلگۈچى يېگىتنىڭ خىزمەتكارلىرىدىن بولمىسۇن يەنە ، ـــ دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە ، ـــ ئەمدى ئۇنى ئۆيدىن چىققىلى قويمايلا ئۇجۇقتۇرۇۋېتەي ! » شۇنداق خىيال بىلەن ئۆزۈمنى باغدىكى دەرەخلەرنىڭ دالدىسىغا يوشۇرۇپ سىنچىلاپ قارىسام ، ھويلا دەرۋازىسى تاقاقلىق تۇرۇپتۇ . شەپە چىقارماي ھېلىقى ئادەمنىڭ ئارقىسىدىن بېرىپ ، تۇيۇقسىز تۇرغان پۇرسىتىدىن پايدىلىنىپ يەرگە بېسۋالدىم . قارىسام ئۇ ئۆز نىگارىمنىڭ خىزمەتكارلىرىدىن ئىكەن . ئۇنى سوراق قىلدىم :

ـــ كىمنى ئىزدەيسەن ؟ ئۇ سېھىرگەر رەنا قەيەردە ؟ سەن قەيەردە ئىدىڭ ۋە ئەمدى نېمىدەپ كەلدىڭ ؟

خىزمەتكار ئېيتتى :

ـــ سەن ئول رەناغا ھاقارەت قىلدىڭ ۋە ئۇنىڭدىن رەنجىدىڭ . ئۇ بولسا سېنىڭ پىكرىڭ بىلەندۇر .

ـــ ئۇ قەيەردە ، نېمە ئىش قىلۋاتىدۇ ، تېز ئېيت ؟ ئۇنىڭ ھىجر - پىراقىدا كۆڭلۈم پەرىشاندۇر .

ـــ قېنى ، يۈرگىن . ئۇنىڭ ئالدىغا باشلاپ باراي ! ـــ دېدى ئۇ .

مەن نىگارنىڭ مەۋجۇتلۇق خەۋىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ، باياتىن بېرىقى پاراكەندىچىلىكنى ئۇنتۇپ ، غۇلامنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدىم . خۇشاللىقتا ئۆزۈمنىمۇ ئۇنتۇغاندەك ئىدىم . غۇلام ئاغزى بېسىلماي كۆڭلۈمنى يېسىماقتا ئىدى . بىز نەچچە مەنزىل يول يۈرگەندىن كېيىن بىر شاھانە جايغا يەتتۇق . ئۇ يەرگە تۈرلۈك شەكىلدە ئالىي ئىمارەتلەر بىنا قىلىنغان ئىدى . ناھايىتى ھەشەمەتلىك بىر دەرۋازا كۆز ئالدىمدا نامايان بولدى . پەمىچە بۇ بىر ئۇلۇغ خانىدانلىقنىڭ قەسىرىدەك قىلاتتى . ئۇنىڭ روبىروسىدا كاتتا بىر مەسچىت بولۇپ ، مەسچىت ئالدىدىكى ئۆستەڭدە سۈپسۈزۈك سۇ ئېقىپ تۇراتتى . خىزمەتكار غۇلام مېنى دەرەخلەرنىڭ سايىسىدا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ ، ئۆزى ئېچكىرىگە كىرىپ كەتتى . بىرەر ئاش پىشىم ۋاقىتتىن كېيىن دەرۋازىدىن ئۇنىڭ بىلەن بىللە چىقتى . غۇلام يىگىت ئۇنى دەرۋازىدا قالدۇرۇپ قېشىمغا كەلدى ۋە :

ـــ ئى يىگىت ، ھازىرچە مەسچىتنىڭ ھوجرىسىدا ئولتۇرۇپ تۇرۇپ ، كەچ بولغاندا بۇ ئىشككە كەلگىن . دەرۋازىدىن سېنى مەلىكىنىڭ قېشىغا باشلاپ كىرىدۇ ، ـــ دېدى .

ئى دەرۋىشلەر ، قان چاچقۇچى كۆڭلۈم پەرىشان ھالدا مەسچىتنىڭ ھوجرىسىغا كىرىپ ئولتۇردۇم . كەچ بولۇپ ئەل ئايىغى بېسىققاندا قەسىر دەرۋازىسىغا باردىم - دە ، كىرپىكلىرىمنى سۈپۈرگە قىلىپ ، ئول ئاستانىنىڭ چاڭ - توزانلىرىنى سۈپۈرگەچ ، ئاشقانە ھالدا بۇ شېئىرنىئوقۇدۇم:

نەزم

تۇن - كېچە ھىجران ئۇجۇن مەن بىرەر ھەمدەم تاپالماسمەن ،
ئۆلۈمگە چىن رىزا بولدۇم ئۇنى ھېچ ھەم تاپالماسمەن .
ئۇ ئالەم ئىچرە مەجنۇنغا كۆكۈل دەردىمنى ئېيتارمەن ،
ۋە لېكىن بۇ ئالەم ئىچرە ، نىگار ، خۇررەم تاپالماسمەن .

قەسىر دەرۋازىسى بىردىنلا ئېچىلدى . دەرۋازىۋەن مېنى ئىچكىرىگە باشلاپ كىردى . كۆردۈمكى ، بۇنىڭ ئىچى جەننەتتەك باغ ئىكەن . مېۋىلىك دەرەخلەر بىلەن تىكەنسىز گۈللەر رەتلىك ئۆسكەن ، بىر ئېرىق سۇ باغ ئوتتۇرىسىدىن ئېقىپ ئۆتكەن ، ئېرىق بويىدىكى چىملىققا يىپەك گىلەملەر سېلىنغان ، ئالتۇن شامدانلاردا كافۇر شاملار يورۇپ تۇرغان ئىدى . دەرۋازىۋەن مېنى شۇ يەردە ئولتۇرۇشقا بۇيرۇدى . كۆكۈل كۆزۈمنى ئاي يۈزلۈكۈمنىڭ يولغا تىكىپ تەقەززالىق ئىلكىدە كۈتتۈم . ئول شەرەپ تەختىنىڭ قۇياشىنى قايسى تەرەپتىن چىقىپ كېلەركىن دەپ تەلمۈرمەكتە ئىدىم . ئارىدىن بىرەر ئاش پىشىم ئۆتۈپ ، ئاي يۈزلۈك نىگار نازۇكەرەشمە بىلەن پەيدا بولدى . ئۇنى كۆرۈپ ئىشقى ئوتۇم يالقۇنجىدى . ئول جاھان ئاپىتىپىنىڭ سۇمبۇل چاچلىرى ئايدەك يۈزىنى تېخىمۇ گەۋدىلەندۈرۈپ تۇراتتى . مەن ئۇنى كۆيلەپ بۇ نەزمنى ئوقۇدۇم :

جادۇ كۆزى ئىچرە يۈز مىڭ نازى بار ،
چاچ ۋە قېشى ئىچرە يۈز مىڭ رازى بار .
گەر چىمەنلىكتە خۇشال كۈلسە سەنەم ،
سەرۇ ، شەمشاد ئىچرە يۈز مىڭ سازى بار .

گۈزەل نىگار توز قانىتىدەك لىباسنى كىيىپ ، جاۋاھىراتلار بىلەن بېزەلگەن تاجنى تاقاپ خۇشال ھالدا قېشىمغا كەلدى . ماڭا مېھرىبانلىق نەزىرىدە بېقىپ ، ئەھۋالىمنىڭ پەرىشانلىقىنى سورىدى ، شېرىن تەكەللۇم ئەيلەپ كۆكۈل زەخمىمگە تۇز سېپىپ ، يېگانىۋاشتىن سەۋر - تاقەتسىزلىك

بالاسغا گىرىپتار قىلدى . مەن بىچارىدە تىنغۇدەك ماجال قالمىغان ئىدى . ئۇ ماڭا چوڭ ئىلتىپاتلار كۆرسەتكەندىن كېيىن دېدىكى :

بەيىت

ئەيىبنى ئەپۇ قىلىڭىز ،
نۇقسانغا ئۆزرە ئېيتىمىز .

ئۇ نۇرغۇن ئۆزرىلەر بىلەن سۇنغان كۆڭلۈمنى كۆتۈرۈپ ئېيتتى :

ــ نەچچە مۇددەتلەردىن بېرى مېنىڭ رىزالىقىم ئۈچۈن ھېسابسىز جاپالار چەكتىڭ ، بىردەممۇ پاراغەت سۈرۈپ ئۆتمىدىڭ . ئەمدى ئەسلا رىڭنىڭ ئۈمىدى شۇكى ، خۇدايىتائالا ساڭا ئىنئاملار بېغىشلىغاي . سودىگەرلىكىنىڭ دەسمايىسىنى ئۆز يۈرتۇڭدىن مەنپەئەت ئۈمىدى بىلەن ئېلىپ كەلگەن ئىدىڭ ، بۇنى مېنىڭ ئالالم ئۈچۈن سەرپ قىلدىڭ . ئەمدى ئازراق يول خىراجىتىمىزنى قوبۇل قىلىپ ، قوپاللىقىمىزنى كەچۈرۈپ ، دۇئايىڭدا ئۇنتۇپ قالمىغايسەن .

ئۇ سۆزىنى تۈگىتىپ دەرۋازىۋەنگە ئىشارەت قىلغان ئىدى ، ئول خىزمەتكار ئىككى كاسا ئالتۇن ـ تىللا كەلتۈرۈپ ئالدىمغا قويدى .

ئاپتاپ تەلەت نىگار يەنە بۇيرۇدى :

ــ ياخشى ئاتتىن بىرنى بەرگىن . بۇگۈن كېچە شەھەردىن چىقىپ كەتسۇن .

نازىنىن قايتماقچى بولۇپ ئۆرۈلگەن ئىدى ، مەن بىباھا نەرسەمدىن ئايرىلىپ قېلىش ئالدىدا تۇرغاندەك ، ئىتتىك قولۇمنى ئۇزىتىپ ، ئۇنىڭ ئېتىكىنى تۇتقىنىمچە دېدىمكى :

بەيىت

سەرۋ قامەت خۇش ـ خۇرام ، نەخۇشتۇر خۇرامىڭىز ،
ئىشققا مۇپتىلا قىلغان شېرىن سۆز ــ كالامىڭىز .

ئى ئاپتاپ تەلەت نازىنىن ، بۇ ئىككى كەلىمە ۋەسىيەتكە قۇلاق سالغىن .

ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ دېدى :

ـــ قېنى گېپىڭنى قىلغىن ، نېمە ۋەسىيىتىڭ بار ؟

ـــ ئى نازىنىن ، ئۆمرۈڭ ئۇزاق بولغاي . ئەگەر بىئەدەپلىك قىلغان بولسام ۋە ياكى پەرمانىڭغا ئىتائەت قىلىشتىن باش تارتقان بولسام ، بۇگۈن كېچە بىر زەربە بىلەن ھالاك قىلىپ بىر چەتكە كۆمۈۋەت . بۇ سىرنى ھېچكىمگە بىلدۈرمەي پانىيدىن يوقات . يامانلىقىمغا مۇكاپات بېرىشتىن ھەزەر ئەيلە .

بېيىت

گەر يامان بولسام يامانلىق قىلمىغىن ،
پەرقى بولسۇن خەلق ئارا ياخشى ـ يامان .

ئەگەر ياخشىلىق قىلغان بولسام ، سەن نېمە ئۈچۈن يامانلىق كەلتۈرسەن ؟

بېيىت

ياخشىلىققا سەن يامانلىق ئەيلىمە ،
ياخشىلاردىن كەلمىگەي ھەرگىز يامان .

ئۇ سۆزۈمنى سەۋرچانلىق بىلەن ئىشتىپ دېدىكى :

ـــ قانداق قىلماق كېرەك ؟

ـــ ئى ھاياتىمنىڭ ئەبەدىيلىك سەرمايىسى ، ـــ دېدىممەن ، ـــ ماڭا سېنىڭسىز تىرىكلىك ھارامدۇر . ماڭا ئىككى ئىشنىڭ بىرىنى قىلغىن ، يا خىزمەتكارلىرىڭ قاتارىدىن ئورۇن بەرگىن ، يا مۇلازىمىڭدىن بىرىگە بۇيرۇغىن ، بىر زەربە بىلەن جېنىمنى ئېلىپ ، بۇ غەم ـ غۇسسەدىن خالاس ئەيلەپ ، ماڭار يولۇڭغا دەپنە قىلسۇن . بەلكىم قەدەم تۇتۇشىڭ بە-

لەن روھىم ئارامىلىق تاپقاي .

بەيت

ياكى خۇشاللىق بىلەن ئاسرىغىن ،
ۋەيا ئۆلتۈرگىنىكى تاپقايمەن نىجات .

ئەلقىسسە : بۇنى ئاڭلىغان نازىنىن كۈلۈپ كېتىپ دېدىكى :

ــ ئى يىگىت ، ئۆزۈڭنى بىھۇدە قىينىمىغىن . مۇمكىن ئەمەسكى ، ئاقىللار بۇنداق ئىشتىن نەپرەتلىنىدۇ . ئەگەر ۋەسلىمنى ئىزدىمەكنى خىيال ئەيلىسەڭ ئۆتكەن كۈنلەرنى كۆڭۈل خاتىرەكگە ئوندان سىزىۋال .

ــ ئۇنداقتا بۇ غارايىب نەقىش ، ئاجايىپ سۈرەتكە شۇنىمۇ قوشۇپ سىزىۋالايكى ، ــ دېدىممەن ــ ئۆتكەن كېچە بولغان ئىشنى بايان قىلغىن . ئۇنىڭ سەۋەبى نېمە ، شۇنچىلىك ئىغىر مىجىمىنىسكىنىڭ سەۋەبى نېمە ئىدى ؟

ــ بۇ ۋەقەنى بايان قىلغۇدەك سۈرەت بوقتۇر .

بەيت

پەردىنى يىرتماق ئەمەس ئول ئەقلۇھوش ،
شام پەقەت پانۇستا يانغان ياخشىراق .

ئۇ شۇنداق دەپ يولىغا راۋان بولدى . ھەرقانچە يالۋۇرسامۇ دەرۋازىۋەن ۋە كېنىزەكلەر ئارقىسىدىن كىرىشمىگە يول قويمىدى . نازىنىن كۆزدىن غايىب بولۇشغىلا ئۇلار مېنى ئۇ جايدىن قوغلاشتى . ئالتۇننى ھەرقانچە زورلىسامۇ قوبۇل قىلمىدىم ، نائىلاج ئىلىپ كېتىشتى . مەن يەنە يۇرىكىم پارە ـ پارە ، كۆزلىرىم بەقەمدەك قىزارغان ھالدا مەسچىتنىڭ ھۇجرىسىنى ماكان تۇتۇپ ، ھېچكىمگە كۆرۈنمەي يالغۇز ئولتۇرۇشقا باشلىدىم . نالە ـ پىغان ئىلكىدە لەۋلىرىم يۇمۇلمايتتى . ئۇبقۇدىن بىدار كۆزلىرىمدىن ياش قۇرۇمايتتى . كۆڭۈل يەرىشانلىقىمنىڭ ۋەسپىنى ھىلالغا

ئېيتاتتىم .

نەزم

كۆردۈڭمۇ ، پەلەك جەبر - جاپا قىلدى ستەم ھەم ،
يەنە ئارزۇ - مەقسەتتىن قىلماقتىدۇر مەھرۇم ھەم .

كۆردۈڭمۇ ماڭا جەبر - جاپادىن ئۆزگىسى يوق ھېچ ،
ئەھدىڭ قېنى قىسمەتكە ، غەمدىن ئۆزگىسى يوق ھېچ .

ئالتە ئايغىچە كۈنۈم مۇشۇ تەرىقدە ئۆتۈپ ، غەمنىڭ تولىلىقىدىن ئاغرىپ قالدىم . تېنىم شۇنچىلىك زەئىپلىشىپ كەتتىكى ، ھالىمنى كۆرگۈچىلەرنىڭ ئىچ ئاغرىتىپ يىغلىمايدىغىنى يوق ئىدى .

بەيت

مۇپتىلا بولغان ، ئىلاھا ، يوق كىشى بۇندىن خاراب ،
ھەم ساقايماس بۇ كېسەلدىن كۆڭلى ئۇنىڭ ئالدىراپ .

40 كۈنگىچە ئاغرىق ئازابى تارتىپ ئەھۋالىم ئوساللاشتى . ئاخىر ئۇچ كۈن ھوشسىز يېتىپ ئىختىيارلىق تىزگىنى قولۇمدىن چىقىپ كەتتى . مەسچىتكە كەلگۈچىلەر زەئىپ ھالىتىمنى كۆرۈپ ياشلىقمغا ئىچ ئاغرىتىشاتتى . تەقدىر قىسمىتى بىلەن بىر كۈنى ھېلىقى دەرۋازىۋەنمۇ مەسچىتكە كىردى . ئۇ مېنىڭ ئىشق سىرىمدىن بىخەۋەر ئىدى . جامائەت غېرىبلىقىمغا ئىچ ئاغرىتىپ ، تەكىيەمگە ياش ئۇنچىلىرىنى تۆكمەكتە ئىدى . دەرۋازىۋەن ماڭا ئۆتكۈر كۆزلىرى بىلەن سەپسېلىپ مېنى تونۇۋاپتۇ ۋە ھەسرەت ياشلىرىنى ئاققۇزغان ھالدا ئاي يۈزلۈكىنىڭ ھەردەمگە كىرىپتۇ . ئول ياخشىلىق پادىشاھى ۋە مەھبۇبلۇق ئالىمىنىڭ مەلىكىسگە ئەھۋالىمدىن خەۋەر يەتكۈزۈپ :

— ئۇ بىچارە دىلدارغا رەھمىم كەلدى ، — دەپتۇ .

مەھبۇب دەرۋازىۋەنگە ئەمر قىلىپ :

ـــ بارغىن ، مىسكىن غېرىبنىڭ بېشىدا ئولتۇرغىن . ئەگەر ئۆلۈپ كەتسە ، ئىززەت ـ ھۆرمىتى بىلەن كېپەنلەپ ، كىشىگە ئۇقتۇرماي ، مۇشۇ باغنىڭ خالىي يېرىگە دەپنە قىلغىن ، ئۇنىڭ ئارزۇسىنى ئەمەلگە ئاشۇرغان بولاي . ئەگەر ھايات قالسمۇ كەچ چۈشكەندە ئېلىپ كەلگىن ، كېسىلنىڭ ئىلاجىنى قىلغايمىز . ئەگەر كۆز ئالدىمدا ئەجەل يەتسمۇ ، ھوشىغا كېلىشىنى كۈتۈپ ئاخىرقى رازىلىقىنى ئالغايمەن ! ـــ دەپتۇ .

دەرۋازىۋەن ئۇنىڭ پەرمانىغا بىنائەن شۇ كۈنى بېشىمدا ئولتۇرۇپ ، قۇۋۋەت شەربىتىنى ئاغزىمغا ئارقا ـ ئارقىدىن تېمىتىپ تۇرۇپ ، كەچ بولغاندا ھەرەم بېغىغا ئېلىپ باردى . ئۇ ۋاپادار دىلدار رەھىم ئەيلەپ ، ئۆزىنىڭ تېۋىپىنى چاقىرتىپ ئاغرىقمنىڭ ئىلاجىنى قىلىشقا بۇيرۇدى . تېۋىپ بەدىنمدىن زەئىپلىكتىن باشقا كېسەللىك ئالامىتىنى تاپالمىدى . ئۇ مېنى پەقەت قۇۋۋەت شەربىتى ۋە ئاسان ھەزىم بولىدىغان لەززەتلىك تاماقلار بىلەن داۋالاپ ئۇچ كۈنىنى ئۆتكۈزدى . تۆتىنچى كۈنى كېچىسى ھوشۇمغا كەلدىم . كۆردۈمكى ، زۇلەيخا سۈپەت مەھبۇبە بېشىمدا ئولتۇرۇپ ، گۇل يۈزىگە ياشلىرىنى ئاققۇزغىنىچە ، ئاغزىمغا ئۆز قولى بىلەن شەربەت تېمىتۇۋېتىپتۇ .

بەيىت

ئاشىق دەردىنىڭ داۋاسى ، ياخشىسى ، مەشۇق ئىرۇر ،
بەلكى پەرھاد ئاغرىقنىڭ شەربىتى شېرىندۇرۇر.

شۇنداق قىلىپ ، مەيخورلارنىڭ كۆزىدەك ھىجران پەردىسى قاپلىغان كۆزۈمگە ئۇنىڭ ئىزنى لەئلى ـ جاۋاھىر سۈرمىسىدەك تارتىپ ، قانغۇدەك يىغلىغاندىن كېيىن مېھرىبان شەپقەتچىمنىڭ ئىلتىپاتلىرى سايىسىدا بىمار تېنىمنىڭ شىپاسى ، كۆڭۈل ۋە جان بېغىمنىڭ ئارامى ھاسىل بولدى . ئۇ ئاتا قىلغان چەكسىز مېھرىبانلىق بىلەن پۈتۈن ئاغرىق

ئازابـدىن خـالاس تېپىپ ، هاياتلىققا قايتىدىن ئۈمىد باغلىدىم . كۈندىن كۈنگە ماغدۇرۇمغا كېلىپ ، 20 كۈن بولغاندا پۈتۈنلەي ئەسلىمگە كەلدىم . شۇ جەريانداا ئول ئاي يۈزلۈك دىلدار ھالىمدىن خەۋەر ئالدى .

ئۇ ساقايغانلىقىمنى كۆرۈپ سورىدى :

ـــ ئەي يىگىت ، مەقسەت ـ مۇددىئايىڭ نېمىدۇر ؟

مەن بىقارارلىق ئىلكىدە تارام ـ تارام ياش تۆكۈپ :

ـــ پىدايىڭدۇرمەن ! ـــ دەپ جاۋاب بەردىم .

نەزم

كۆڭۈل دەردىكى پىنھاندۇر ئىچىمدە ،
ئىرۇرمىش ئامان ـ بەخت كۈلپەت ئىچىدە.
گەر ئاھىم خورمىدەك ئايرىلسا شاختىن ،
ئىرۇرمىش يۈزمىڭ گۈل ھەسرەت ئىچىدە .

نەزمدىن كېيىن ئېيتتىم :

ـــ ئى دەردىگدە سولاشقان جىسمىمنىڭ پەرۋىشچىسى ، مۇددىئايىم بۇ ئەرزىمەس جېنىمنى باسقان ئىزلىرىڭغا پىدا ئەيلەپ ، قەدەملىرىڭ تەگكەن توپىنى تۇتىيا بىلىپ كۆزۈمگە سۈرتۈشتۇر . خىزمىتىڭدە بولۇش شەرىپىگە ئېرىشكىنىمدىن بۇيان ، سۇنغان كۆڭلۈمدە ھېسابسىز تۇگۈنلەر بار .

ئۇ چىن دىلىدىن قايغۇرۇپ دېدى :

ـــ ئى يىگىت ، دەرۋەقە مەندە سېنىڭ ھەقىقىڭ تولىدۇر . قورقىمەنكى ، قىيامەتتە ئۇنىڭ ھېسابىنى قانداق بېرەرمەن ؟ ئەگەر سەن مېنىڭ خىزمىتىمدە قاچانغىچە تۇرساڭ ، مەن ھەم سېنىڭ رازىلىقىڭنى ئېلىشنى ئىستەيمەن . ئىشەنگىنكى ، قەدەملىرىمنى مەسلىھىتىڭ بويىچە باسقايمەن .

ئۇ ئاخىرىدا ئۆزىنىڭ ئەسلىي نەسەبىنى ئاشكارىلاپ ،

سەرگۈزەشتلىرىنى بايان قىلدى . مەلۇم بولدىكى ، ئۇ شام پادىشاھىنىڭ قىزى ئىكەن .

مەلىكە بىلەن تاز

ئى يىگىت ، بىلگىن ۋە ئاگاھ بولغىنكى ، مەن شام پادىشاھىنىڭ قىزىدۇرمەن . ئاتامنىڭ مەندىن بۆلەك پەرزەنتى يوق ئىدى . شۇڭا مېنى بەك ئەتىۋارلايتتى . مەن ئۆزۈمنى بىلمەي ھاراق ـ شارابقا بېرىلىپ كەتتىم . پۈتۈن شەھەردىكى گۈل يۈزلۈكلەر ، ئولۇغزادىلەر ، ئەكابىرلار ، ساھىبجامالارنىڭ ھەممىسى قەدەھ شادلىقى بىلەن مېنىڭ ياخشىلىقىم نۇرىدىن بەھرىلىنىپ كۈنلىرىنى خۇشال ئۆتكۈزەتتى . سازەندە كېنىزەكـلەرنى كۆپەرەك خىزمەتىمدە ساقلايتتىم . قىسقىسى ، ئويۇن ـ تاماشا سورۇنلىرىنى ئۈيۈشتۈرۈشقا كۆپلەپ ۋەج سەرپ قىلىپ ، ئۆمرۈمنىڭ باـھارىنى غاپىللىقتا ئويۇن ـ كۈلكە بىلەن ئۆتكۈزدۇم . شۇنداق قىلىپ ، مەلۇم بىر ئايەم كۈنى يېتىپ كەلدى . بۇ زۇلھەججە ئېيى بولۇپ ، شارابنى تەرك قىلماقلىق لازىم ئىدى . ئەمما ، ئويلىدىمكى ، شۇ كۈنلەرنىڭ ئالدىدىمۇ خۇمارلىق سەۋەبىدىن ئاغرىپ قالغان ئىدىم ، يۈرىكىم ئاغرىپ ، پۈت ـ قوللىرىم تىترەيتتى . خۇدا بۇنداق چىدىغۇسىز ئاغرىقنى دۈشمەنلىرىمگىمۇ كۆرسەتمىسۇن !

قېشىمغا نەدىندۇر پەيدا بولغان دەرۋازىۋەن ھالىتىمدىكى ئۆزگىچىلىكنى كۆرۈپ ، ئىچ ئاغرىتقان تەلەپپۇزدا ئېيتتى :

ـــ مەلىكە ، كۆكنار ئىچسىلە ساقايغان بولاتتىلە .

ـــ بۇ كەمگىچە « كۆكنار » دېگەننى ئاڭلىماپتىكەنمەن ، ھازىر قىلىڭلار ! ـــ دېدىم .

ساراي غوجىدارى چىقىپ كۆكنار تېپىپ كەلدى . ئۇ 8 ـــ 9 ياشلاردىكى بىر تازچاقنى ئەگەشتۈرۈۋالغان ئىدى . بالىنىڭ ئۇچىسىدىكى جۇلجۇل كىيىملەر كىشىنى يىرگىنىدۈرەتتى . جەندىسىنىڭ

رەڭگى كۆكنار شىرنسىدىن پەرق ئەتكۈسىز ئىدى . كىگىز بۆك ، كالته ئىشتان كىيىپ ، بېلىنى نەچچە يەردىن ئۈلانغان شويندا باغلىۋالغان بۇ تازچاق كۆكنار كوزىسىنى تۈتۈپ تۇراتتى . ئويلىدىمكى ، دەرۋازىۋەننىڭ بۇ تازچاقنى ئېلىپ كېلىشتىكى مەقسىتى مۇشۇ پۈرسەتتە مەندىن بىرمۇنچە پۇل ئۈندۈرۈۋېلىش ئىدى .

پەلەكنىڭ گەردىشى پىتنە رېڭىنى چېچىپ ، ھىيلە ـ نەيرەڭلىرىنى كۆرسىتىشكە باشلىدى . ئول نومۇسسىزنى كۆرۈش بىلەنلا ۋۇجۇدۇمغا قەھر ـ غەزەپ يۈزلەندى ـ دە ، دەرۋازىۋەنگە كايىدىم .

ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ دېدى :

ـــ سالامەت بولغايلىكى ، خۇدانىڭ بەندىسگە ھاقارەت نەزىرى بىلەن قارىماق ياخشى ئەمەس ، ھەقىقەتتە ھەممىمىز بىر دەرگاھنىڭ بەندىسىدۇرمىز .

ئى يىگىت ، شۇ ھامان ئۇ تىلى كېسىلگۈرنىڭ سۆزى تەسىر قىلدى . دەرۋازىۋەن ساقىي بولۇپ قەدەھنى كۆكنارغا تولدۇرۇپ ، قىزلار-نىڭ ھەممىسگە ئاز ـ ئازدىن ئىچۈردى . ئۈلارنىڭ تەكلىپى بىلەن مەنمۇ خېلى ئىچتىم . بىردەمدىن كېيىن ، كۆكنارنىڭ كەيپى خۇمارىمنى بېسىپ ، باش ئاغرىقىدىن خالاس تاپتىم ھەم ناھايىتى راھەتلەندىم . قىزلار بولسا ھېلىقى تازنى ئارىغا ئېلىۋېلىپ ، ھەزىل سۆزلەر بىلەن ئازار بەرمەكته ئىدى ، تاز ئاھانەتكە چىدىماي يىغلاۋاتاتتى .

ـــ ئۇنى يىغلىتىۋاتقان بىئەدەپلەر كىمدۇر ؟ ـــ دەپ ۋارقىرىغان ئىدىم ، دەرۋازىۋەن :

ـــ بۇ بالا ناھايىتى مەسخىرىۋازدۇر ، ـــ دېدى .

ـــ بۇ كىچىككىنە تۇرۇپ قانداقمۇ چاقچاق قىلالىسۇن ؟

ـــ ئۆمۈرلىرى ئۇزاق بولغاي ، ـــ دېدى دەرۋازىۋەن ، ـــ بۇ بالا ھارامدىن بولغان ، كۆكنارخانىلاردىكى تامام يارەنلەر ئۇنىڭ دوستلىرىدۇر .

ـــ چاقىرغىن ، مەن ئۇنى بىر كۆرەي ، ـــ دېگىن ئىدىم .

دەرۋازىۋەن باشلاپ كىردى . شوخلۇقتىن دەرۋازىۋەنگە بىرنەچچە ئېغىز سۆز قىلىۋىدى ، كىچكىلىكىگە باقماي سۆزگە ئۇستىلىقى دەرۋازىۋەننى ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويدى . ئۇنىڭ چاقچاقلىرىدىن ھۇزۇرلىنىپ كۈلدۈم . غوجىدارغا پەرمان قىلىپ كۆكنار ئەكەلگەن كوزىسىنى ئالتۇنغا تولدۇرغۇزۇپ بەردىم ۋە كۈندە كۆكنار ئەكىلىشنى بۇيرۇدۇم . ئۇ بۇيرۇقۇمنى بەجا كەلتۈردى . دەرۋازىۋەنمۇ ئۇنىڭ بىلەن ھەزىل قىلىشىپ كۆكنار ئېلىپ ئىچىپ تۇردى .

ئۇلۇغ ئايىم كۈنلىرى تۈگىگەندىن كېيىن يەنە شارابخورلۇققا بېرىلدىم . كۆكنار ئىچكۈم كەلسە يۈرىكىم ئاغرىپ ، كۆز ۋە بۇرۇنلىرىمدىن سۇ تاماتتى . بۇنداق چاغدا ھېلىقى تازنى ئەسلەيتتىم . ئۇ يەنە كۆكنار ئەكېلەتتى ، سۆھبەتلىرىمىزگە قاتنىشاتتى ، گاھىدا بەزمىلەردە ئۇنىڭغا شارابلار ئىچۈرەتتۈق . لېكىن ئۇنىڭ ئۇچىسىدا يەنىلا ئەسكى تون ، كىگىز بۆك ، كالتە ئىشتان بار ئىدى . تۇرغان تۇرقى بەك سەگىگۈەيران ئىدى . گۈمان قىلدىمكى ، مەن بەرگەن ئالتۇننى خوجايىنىغا بەرسە كېرەك ، شۇڭا ئۇ ئالتۇنلار كۈپايە قىلماپتۇ .

ـــ ئۇنىڭ كوزىسىنى ئالتۇن ـ تىللاغا تولدۇرۇپ بېرىڭلار ، ئۇستۈىشىنى ئوڭلۇالسۇن ، بۇنداق ئىنئام قىلىش يەنە ئالتە ئايغىچە شۇ تەرىقىدە داۋاملاشسۇن ! ـــ دېدىم .

ئەمما ئۇ يەنىلا جۇلجۇل كىيىملىرى بىلەن كېلەتتى . ئاخىر دوق قىلدىم :

ـــ ئۇستۈىشىڭنى نېمشقا يېڭىلىمايسەن ؟ ساڭا بەرگەن ئالتۇن ـ تىللالار نەگە كەتتى ؟

بالا يىغلاشقا باشلىدى ۋە ئېيتتى :

ـــ مەن ئىگە ـ چاقسىز بىچارە يېتىمدۇرمەن . ئۇستازىم مېنى چاكار قىلىۋالغان بولۇپ ، ھەققىمگە يىلدا بىر تىللا ، كۈندە بىر نان بېرىدۇ . ھەرقانداقلىكى نەرسە تاپسام ئېلىۋالىدۇ .

ئۇنىڭ ئۇستازىنىڭ نامەردلىكى تۈپەيلى كۆڭلۈمدىن :« مۇشۇ

كىچىك بالىنىڭ ۋاستىسى بىلەن دىنار تېپىۋاتسا كېرەك » دېگەن ئوي كېچىپ ، ئۇنىڭغا ئېيتتىم :

ـــ كۆكنار ئېلىشنى بىلەمسەن ؟ بىزنىڭ قېشىمىزدا تۇرغىن .

ـــ ئەگەر مۇناسىپ كۆرسىلە ، ئىتلىرىغا خىزمەت قىلغايمەن ، ـــ دېدى ئۇ .

ئاندىن دەرۋازىۋەنگە بۇيرۇق چۈشۈردۇم :

ـــ بۇ بالىغا ئوبدان قارا ، كۆكنار ئەسۋابلىرىنى تەييارلاپ بېرىپ ، ھالىدىن خەۋەر ئالغىن !

شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭغا يېڭى كىيىملەر ئېلىپ بەردىم ، بېشىدىكى جاراھەتكە ئامال قىلدىم . ئۇ مەينەتچىلىكتىن خالاس تېپىپ ، يارىشىملىق لىباسلارنى كىيدى ، لەززەتلىك تائاملارنى يەپ ئەھۋالى كۈنسېرى ياخشىلاندى ، ھۆسنىگە تولۇپ قاملاشقان يىگىت بولدى . كېنىزەك ۋە ئۇلپەتلىرىم ئۇنىڭ سۆھبىتىدىن زوق ـ لەززەت ئالار ئىدى . ئادەم بالىسى ياخشى پەرۋىش تاپسا تېزلا يېتىلىدىكەن . ئاخىر ئىش شۇ يەرگە يەتتىكى ، ئۇنىڭ مۇھەببەت قوزغاتقۇچى كۆزلىرىدىن چاقنىغان ئۆتكۈر نۇرلار كۆزلىرىمدە چېقىن پەيدا قىلدى ، مۇھەببەتلىك بېقىشى كۆڭۈل قەسرىمدىن جاي ئېلىپ ، بىردەم كۆرمىسەم ۋىسال تەشنالىقى قىينايتتى ، كۆڭلۈم ئارامسىزلىنىپ ئىچىم سىقىلاتتى ، ئەقىل ـ ھوشۇمدىن ئايرىلغاندەك بولاتتىم ، كۆزلىرىمدىن ياشلار تۆكۈلەتتى . ئۇنىڭ كۆزلىرى بىلەن كۆزلىرىم ئۇچرىشىپ قالغاندا ، پۈت ـ قوللىرىم تىترەيتتى ، روھىي ھالىتىمنى كۆرگەنلەر ئىشقا گىرىپتار بولغانلىقىمنى سېزىۋالالايتتى .

بېيىت

رەڭگىروھى ئۆچمەكلىك ، يۈرەك رەتسىز سوقماقلىق ،
يىراق ئەمەس ئاشىقا ھامان رەسۋا بولماقلىق .

ئۇچ يىلغىچە ئۇنىڭ بىلەن ئىشقۇازلىق قىلىپ ، مۇھەببەتنىڭ

ھىجر ـ ۋىسال مەنزىللىرىنى ھەر تەرىقە باستىم . بۇ ھالنى كۆرگەن يېقىن قاياشلىرىم ، ئىنىكئانىلار مەسلىھەت بېرىپ :

ـــ بۇ تازىنى خالايىقنىڭ كۆزىدىن نېرى قىلىپ ، ئىشقۇازلىقنى خۇپىيانە ئېلىپ بارغايلا ، مەلىكە . بولمىسا كۆڭۈللىرىگە مالاللىق يېتىدۇ ، ئۇ خالايىق بىلەن خىزمەتكار سۈپىتىدە كۆرۈشكەي ! ـــ دېدى .

بۇ مەسلىھەتنى خوپ كۆرۈپ ، تازنى خىزمەتكارلار قاتارىدا تەمىناتتىن بەھرىمەن بولۇشقا پەرمان چۈشۈردۇم . ئىككى مىڭ تىللا سەرپ قىلىپ ، بازارنىڭ ئاۋات كوچا دوقمۇشىغا ئۇنىڭغا ئاتاپ سودىگەرچىلىك دۇكىنى سالدۇرۇپ بەردىم . دۇكان ئالاھىدە زىننەتلەندى . كىشىلەر ھەر جەھەتتىن مېنىڭ يۈز ـ خاتىرەمنى قىلىپ ئۇنى ھۆرمەتلىشەتتى . ئاتام ۋە ئوردىغا لازىملىق نەرسىلەر ئۇ دۇكاندا تەل ئىدى . غۇلاملار ئۇنىڭ ئالماق ـ ساتماق ئىشلىرىغا ياردەملىشەتتى . قەسىر باغچىسىدىن ئۇنىڭ دۇكىنىغچە يەر ئاستى يول ياسالغان بولۇپ ، بۇنى ئىنىكئانا بىلەن قىزى ۋە دەرۋازىۋەندىن باشقا ئادەم بىلمەيتتى . ئۇلار كېچىسى ئەل ئۇيقۇغا پاتقاندا ئۇنى خىزمىتىمگە ھازىر قىلاتتى ، بەزمە ـ سۆھبىتىمىز سۈبھىغچە داۋاملىشاتتى . مۇشۇ تەرىقىدە كۆڭلۈمنى بىر مەزگىل خۇش قىلىپ يۈردۇم . ئاشقى ـ دىۋانىلىق دەستىدىن ئەلنىڭ تەنە ـ مالامىتىگە كۆمۈلۈپ ، بېشىمنى كۆتۈرەلمىگۈدەك ھالغا يەتتىم . لېكىن ، خىزمەتكارلار ئەدەپ يوللىرىنى تۇتۇشنى ئوبدان بىلەتتى .

كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئوڭ ھايا بېغىنىڭ غۇنچىسىنى كۆڭلى پەرىشان ھالدا كۆرۈپ ، بۇنىڭ سەۋەبلىرىنى سورىدىم . ئۇ دېدىكى :

ـــ شەھەرنىڭ چېتىدە بىر باغنى كۆردۈم . ئۇنىڭدەك خۇش ھاۋالىق جاي بۇ ئىقلىمدا تېپىلمايدۇ . باغنى ئىگىسى ساتماقنى ئىختىيار قىپتۇ . باھاسى ئۇچ مىڭ تىللا ئىكەن . ماڭا مىڭ تىللاغا بەرمەكچى بولدى .

ئۇ گېپىنى تۈگىتىپ بىردىنلا شۇكلەپ قالدى . بىلدىمكى ، ئۇنىڭ خەجى تۈگەپتۇ . ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئىزدەپ باغنىڭ پۇلىنى بېرىپ

سېتىۋالدىم . شۇ كېچىسى باغنى كۆرۈپ باقماق ئۈچۈن باردىم . ئەلھەق ، شادلىق ئەيشىنىڭ خۇشاللىق بېغى ئىكەن . باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا بەش كۆل بولۇپ ، ھەربىر كۆلنىڭ ئەتراپىدا ئۆستۈرۈلگەن ئۆزگىچە گۈل ـ گىياھ ۋە بوستانلار زىننەت بېرىپ تۇراتتى . گەپنىڭ نەق ئۆزىنى ئېيتقاندا ، ئۇ نىڭ رازىلىقىنى ئىزدەيتتىم . ئۇنىڭسىز گېلىمدىن بىر تېمىم سۇمۇ ئۆتمەيتتى . ئۇنىڭ شوخلۇقى كۆڭلۈمنىڭ خۇشاللىقى ئىدى . راست ، مەشۇقنىڭ رىزاسى ئاشىقلار مەزھىپىدە پەرزدۇر . مەلۇم ۋاقىت مۇشۇ تەرىقىدە ئۆتتى .

بىر كېچىسى ئۇ ئېيتتىكى :

ـــ رۇملۇق بىر كېنىزەك بولۇپ ، سازەندىلىكتە تەڭدىشى ئاز ئىكەن . ئىگىسى ئۇنى ساتماقچى بولۇپتۇ . نەغمە ئىلمىدا ، خىزمەت بابىدا گەپ كەتمەيدۇ .

ئۇ شۇلارنى دەپ ، جىم بولدى . بىلدىمكى « شۇنىڭ خىزمىتىنى خالايدىكەن » . كۆپ ئويلاپ تۇرمايلا ، يەنە ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئىزدەپ ، رۇم كېنىزىكىنى 200 تىللاغا سېتىۋېلىپ خىزمىتىگە قويدۇم . مەن ھەم ئۇ كېنىزەكنىڭ سۆھبىتىدە بولۇپ ، نەغمىسىنى ئىشىتىتمكى ، تەرىپلىگەندىنمۇ ئارتۇق ئىكەن . ئۇنىڭغا نۇرغۇن ئالتۇن ۋە ئالتۇن ـ جاۋاھىر زىبۇزىننەتلەرنى ئىنئام قىلدىم . پۇرسەت تاپسامىلا سۆھبەت ـ نەغمىسى بىلەن كۆڭۈل ئېچىپ ، بىر ئاي شۇ تەرىقىدە ئۆتتى .

بىر كېچىسى ئۇ يىگىتنى چاقىرغىلى ئىنىكىڭىنى ئەۋەتكەن ئىدىم ، « مەلىكە تەقسىراتلىقىمنى ئەپۇ قىلغاي ، بۇگۈن كېچە بېشىم ئاغرىپ تۇرىدۇ ، خىزمىتىگە بارالمايمەن » دەپ قايتۇرۇپتۇ . بۇ گەپنى ئاڭلاپ ، ئۆزۈم كۆرگىلى باردىم . كۆردۈمكى ، ئۇ كېنىزەكنىڭ ئېتىكىگە بېشىنى قويۇپ ، ئۆزىنى يوقاتقان ھالدا ئىشرەتۇازلىق قىلۇېتىپتۇ . ئۇنىڭ ئاجىزلىق قىلىپ كېنىزەككە كۆڭۈل بەرگەنلىكىنى بىلدىم . قول ـ پۇتلىرىمغا تىترەك ئولاشتى ، لېكىن بىلىندۇرمەسلىككە تىرىشتىم . ئۇلار مېنى كۆرۈپ جىددىيلىشىپ كەتتى ـ دە ، دەرھال ئورنىدىن قوپۇپ ، ھەرقايسىسى بىر-

دىن بۇلۇڭغا بېرىپ ئولتۇردى . بۇ ئىشنى يۈزىگە سېلىشنى راۋا كۆرمەي ، مېھرىبانلىق كۆرسەتتىم . كېنىزەك ئۆزىنىڭ ئالدىراشلىقى ۋە ئاجىزلىقىنى ئىزھار قىلىپ يىغلىماقتا ئىدى . يىگىت بولسا مېنىڭ بىلەن ئاۋۇالقىدەك مۇئامىلىدە بولمىدى .

ئەلقىسسە : شۇندىن تارتىپ راھەت يۈزىنى كۆرمىدىم . ئەكسىچە كېچىلىرى ناله ـ پەريادا چېكىپ تۇنىنى تاڭغا ئۇلايتتىم . ئۇ نەچچە كېچە يېنىمغا كەلمىدى . مەن ۋىسال ئارزۇسىدا بىتاپ بولۇپ ، بىر كىشىنى چاقىرىپ كېلىشكە ئەۋەتتىم . ئۇ :

ـــ ئۆيدە يوقكەن ، ـــ دېگەن خەۋەرنى ئېلىپ كەلدى .

ئىشىق ئوتىدا كۆيۈپ ، خالايىق ئۇخلىغاندا ئورنۇمدىن تۇردۇم ـ دە ، خىزمەتكارلىرىمدىن بىرنى ھەمراھ قىلىپ ئۆينىڭ ئۆيىگە باردىم . ئىلتىپاتىم بىلەن ھال سورىغىلى كىرىپ كەتكەن خىزمەتكار قايتىپ چىقىپ دېدىكى : « ئول كېنىزەك بىلەن ئۇلپەت بولۇپتۇ ، بۇگۈن كېچە تەشۋىشسىز ھالدا باغقا بېرىپ تاماشا قىلماقچىكەن » .

بۇ گەپنى ئاڭلاپ كۆز ئالدىم قاراڭغۇلاشتى ، ھوشۇمدىن كەتكىلى تاس قالدىم . ئۆزۈمنى تۇتۇۋېلىپ باغ تامان راۋان بولدۇم . باغنىڭ ئىشىكى تاقاقلىق تۇرۇپتۇ . كۆپ مۇشەققەتلەر بىلەن باغقا كىرىپ كۆرىدۇمكى ، ئىككىسى كۆڭلەكچان ھالدا بىر ـ بىرىگە شىرنە ـ شېكەردەك چاپلىشىپ باغنىڭ بىر چېتىدە ئىشقۇازلىق پەيزىنى سۈرۈۋېتىپتۇ . قاراشقا تاقىتىم تۇگەپ ، پۇتلىرىمدىن ماغدۇر كەتكەن ھالدا جايىمدا ئولتۇرۇپ قالدىم . تىلىم ھەم سۆزگە كەلمەيتتى .

ئۇلار جامنى قولىغا ئېلىشتى . كېنىزەك مەن تەرەپكە قاراپ ئولتۇرغان ئىكەن ، ئىختىيارسىز بۇ نەزمنى ئوقۇدۇم :

نەزم

نە ئەيلىدىمكى پەلەككە بى ۋەسلە داغ قىلىپ ،
ئەجەل دەۋاسىدا مېنى كۈنۈتۈن سوراق قىلىپ .

كېنىزەك ئاۋازىمنى ئىشتىپ تونۇدى ، جامنى يىراق تاشلاپ قولىنى يىگىت تەرەپكە سىلكىپ تۇرۇپ :

ـــ ئەي يىگىت ، جۈپتۈك بار تۇرۇقلۇق ، يەنە مەن بىلەن ئىشقۇازلىق قىلىشنىڭ سەۋەبى نېمە ؟ نېمە ۋەجدىن ئۇنىڭغا ۋە ماڭا ئازار يەتكۈزىسەن ؟ ـــ دېدى .

ئاندىن يىگىت ماڭا بېقىپ ئېيتتىكى :

ـــ ئى مەلىكە ، خۇدا سىلىنى سالامەت قىلسۇن . مېنىڭ بىلەن نېمە ئىشلىرى بار ئىدى ؟ ماڭا ئات ـ تۆگە ساتقانمىدىلە ياكى مېنى پۇلغا سېتۋالغانمۇ ؟ مەن خانىماندىن كەچتىم ، سىلىمۇ مەندىن كەچسىلە ئەمدى !

ـــ ئى نامەرد ! ـــ دېدىم ئۇنىڭ قىلغان ياخشىلىقلىرىمغا بەرگەن جاۋابىنى ئاڭلاپ ، ـــ مەن ھەمسۆھبىتىڭدىن بەھرە ئالسام نېمە بوپتۇ ؟

ـــ ئۆزۈمنى ئۆلتۈرمىگۈچە كۆڭۈللىرى تىنمايدىغان ئوخشايدۇ ! ـــ دېدى ئۇ .

پىتنە قوزغىغۇچى كېنىزەك مازاق كۈلكىسى بىلەن ئۇنىڭ جاسارىت ئوتىنى تېخىمۇ ئۇلغايتتى .

شۇنىڭ بىلەن ئۇ مەن ئېلىپ بەرگەن خەنجىرىنى غىلىپىدىن چىقىرىپ ئۆزىگە سالماقچى بولغان ئىدى ، ئالدىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ ئىككى قولىنى تۇتۇۋالدىم ۋە پۇتلىرىنى سۆيۈپ تۇرۇپ :

ـــ پىدائىمەنكى ، ئۆلتۈرۈشكە توغرا كەلسە مېنى ئۆلتۈرگىن . ئۆلۈمگە مەنلا لايىقتۇرمەن ! ـــ دېدىم .

ئۇ قەھر ـ غەزەپ بىلەن خەنجىرنى كۆكرەك ـ بېغىنلىرىمغا ، بىلەك ـ يۈزلىرىمگە سانجىۋەردى . ھايال ئۆتمەي ھوشۇمدىن كېتىپ ، كېيىنكى ئىشلارنى بىلمىدىم . ھوشۇمغا كەلسەم سەن بېشىمدا تۇرۇپسەن . ھېلىقى باغنىڭ بىر تەرىپى شەھەر قورغىنى بولۇپ ، ئۇ مېنى ساندۇققا سولاپ قورغانىنىڭ خەندىكىگە تاشلىغان ئىكەن . رىزقىم تۆگىمىگەن ئىكەن ، خەنىدەكنىڭ بويىغا چۈشۈپتىمەن . سەن سەۋەبچى بولۇپ ھايا-

تىمنى قۇتقۇزۇۋاپسەن .

بەيىت
ئەگەر ئالەم قىلىچىنى قولغا ئالسا ،
كېسەلمەس ئاللادىن بىئىزنى زىنھار .

مەن تۆكۈلگەن قېنىمنىڭ بەدىلىگە ئۇنىڭدىن قىساس ئالدىم . ئۇنى يۇقىرى مەرتىۋىگە ئېرىشتۈرگەن ئىدىم ، ئاخىر بېرىپ ماڭا نېمىلەرنى قىلغانلىقىنى ساڭا سۆزلەپ بەردىم . مېنىڭ ئۇنىڭغا قانداق جاۋاب قايتۇرغانلىقىمنى كۆردۈڭ .

تۇز كورنىڭ ئۆلۈمى

ئى دەرۋىشلەر ، ئۇ كۈمۈش بەدەننىڭ غەيرىتى ۋە مەردانىلىقىغا ئاپىرىن - تەھسىنلەر ئوقۇدۇم . ئۇنىڭدىن سورىدىمكى :

ـــ يېرىم كېچىگىچە ئىككىمىز بىللە ئىدۇق ، يېرىم كېچىدىن كېيىن ئۆيدە پەيدا بولغان بىساتلار نەدىن كەلدى ؟ ئىككىسىنى بىر ياقلىق قىلىپ بولۇپ غايىب بولغانلىرى قانداق ئىش ؟

ـــ بىساتلارنى ئاتامنىڭ ئوردىسىدىن كەلتۈرگەن ئىدىم .

ـــ ئۆيلىرىگە قانداق كىرەلىدىلە ؟ يوقاپ كەتكەنلىكلىرىنى قانداق چۈشەندۈردىلە ؟

ـــ ئى يىگىت ، بىلمىسەڭ كېرەك ،ـــ دېدى ئۇ چۈشەندۈرۈپ ،ـــ شام پادىشاھلىقىدا شۇنداق بىر قائىدە بار كى ، پادىشاھ ئالتە ئايغىچە ئۆزىنىڭ ئىشى بىلەن بولىدۇ ، يەنە ئالتە ئايغىچە خۇدايىتائالاغا ئىبادەت قىلىش بىلەن بولىدۇ . مۇشۇ كۈنلەردە ئاتام ئوردىدا ئەمەس ئىدى . ئانام ئەقلىنىڭ زىيادىلىكىدىن بۇنى ھېچكىمگە دېمەيتتى . دەرۋازىۋەنلەر مېنى ئىزدەپ تاپالمىغان ئىدى . سەن ئۇ يىگىتنى تەكلىپ قىلغىلى كەتكەندە ، مەن نىقابلىنىپ ئوردىغا بېرىپ ئانام بىلەن كۆرۈشتۈم . ئۇ مېنى سالامەت ھالدا

كۆرۈپ ، ئەھۋالمنى سوردى .

ـــ ئى ئانا ، خۇدا ئۆزى گۇۋاھكى ، مەن ئۆز ئىختيارلىقم بىلەن غايىب بولمىغان ئىدىم . مەندىن ھېچقانداق خاتالىق ئۆتمىدى . نومۇسچىلىمغا دەز كەتكۈزمىدىم ، ـــ دېدىم .

ئۇ گېپىمگە ئىشەنمىدى . پەقەت تەكشۈرۈپ كۆرۈپ « ئامانەت » نىڭ جايىدا ئىكەنلىكىنى بىلگەندىن كېيىن ، خۇشال بولۇپ ئاللاتائالاغا شۈكرىلەر ئېيتتى . مەن ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ ، پۇتلىرىنى سۆيۈپ يالۋۇرۇپ ، يەنە ئۇچ كۈنلۈك رۇخسەت سوردىم . ئاندىن لازىمەتلىك نەرسە ـ كېرەك ۋە خىزمەتكارلارنى ئېلىپ ، دېگەن مۇددەتتە قايتىپ كېلىشكە ۋەدە قىلدىم . ئانام مېنى ياخشى كۆرگەنلىكى ۋە سالامەت كۆرۈشكەنلىكىنىڭ خۇشاللىقىدا 33 ئۆينىڭ سەرەمجانلىرىنى بەردى . ئىككى تۈزكورنىڭ جېنىنى جەھەننەمگە ئۇزىتىپ بولغاندىن كېيىن ، شۇ كېچىدىلا خىزمەتكار ۋە بارلىق سەرەمجانلارنى ئۆيگە قايتۇرۇپ كەلدىم .

ئى دەرۋىشلەر ، ئول شېكەر تىل گۈزەل بىر ئېغىز گەپ قىلىپ يامغۇردەك ياش تۆكەتتى ، بېشىدىن ئۆتكەن ۋەقەلەرنى سۆزلەپ تۈگەتكۈچە مېنىڭ كۆز ياشلىرىمۇ ئېقىپ پۈتتى . ئۇ سۆزىنى تامام قىلىپ بولغاندىن كېيىن :

ـــ ئى يىگىت ، ئەمدى قانائەتلەنگەنسەن ؟ ـــ دەپ سوردى .

ـــ ئى سېھرىنىڭ مېھرى ، ھازىرچە قانائەت تاپتىم . شېرىن سۆزلەر بىلەن كۆڭلۈمنى خۇشال قىلدىلا . جان ـ تېنىم ئۆزلىرىگە پىدا بولسۇنكى ، كۆيگەن يۈرەكنىڭ دوريسى بولۇشقا رازىدۇرمەن .

سۆزۈمنى ئاڭلىغان مەلىكە خېلىغىچە ئويلىنىپ تۇرۇپ قالدى . ئاندىن ئاجىز دىلىمنىڭ سۇنۇقلۇقىنى نەزەرگە ئېلىپ ، تۇتىدەك شېرىن تىللىرىدىن شەربەت تامدۇرۇپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى :

بېيىت

توپان بالاسىغا دىل ۋە دىن بەردىم جان ھەم ،
كەلكۈن كېلىپ ئېلىپ كەتتى ئۆيۈمدىن ھەم غەم .

بۇنىڭدىن بۆلەك ئىلاجىم يوقكى ، نومۇس ساقلىغايمەن ، كۆڭلۈڭگە ھەم ئازار بەرمەيمەن . بۇ شەھەردە تۇرۇپ رازىلىقىڭنى ئېلىشنىڭ ئامالىنى تاپالمىدىم . بۇ يەردىن كېتىشىڭ كېرەك ، سەھرا دەشتىلەردە يۈرۈش ھەممىتىنى تەلەپ قىلماقلىق ئەۋزەل . تەقدىر قىسمىتىمۇ ئەزەلدىن شۇنداق بولۇپ كەلگەن ئىدى . ئەمدى ۋاقتىنى كۈتكىنكى ، تەقدىرنىڭ قانداقلىقىنى كۆرەيلى .

ئى دەرۋىشلەر ، بۇ سۆزلەر پەرىشان كۆڭلۈمگە خاتىرجەملىك ئاتا قىلدى . بىرنەچچە كۈن دەرۋازىۋەننىڭ مېھمىنى بولدۇم . بىر كېچىسى كۆز يۇمماي ئول دىلدارنىڭ يولىغا ئىنتىزارلىقتا تىكىلىپ تۇراتتىم ، ۋاپادارلىق سەرۋەرىنى كۆرۈش نېسىپ بولدىكى ، كېچە قاراڭغۇسىدا ئابىھايات‌تەك ئېقىپ كېلىپ :

ـــ پۇرسەت غەنىيمەتتۇر ! ـــ دېدى

غايىب بولغان مەلىكە

ئورنۇمدىن چاچراپ تۇرۇپ ، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن راۋان بولدۇم . ئۇ خاس ئاتخانىغا باشلاپ كىرىپ ، شامالدىن يۇگۈرۈك ئىككى ئاتنى ئىگەر ـ جابدۇقلىرى بىلەن قولۇمغا تۇتقۇزدى . ئاندىن ئۆيگە كىرىپ ، ئالدىن تەييارلاپ قويۇلغان ئىككى خۇرجۇن ئالتۇن ـ تىللا ۋە يېمەكلىكلەرنى ئېلىپ چىقتۇق ـ تە ، ئاتقا ئارتىپ شەھەردىن ئۇزىدۇق . شۇ ماڭغانچە مەنزىلى نامەلۇم سەپەرنى داۋاملاشتۇرۇپ ، كېچە ـ كۈندۈز دېمەي يۈرـ دۇق . كۈندۈزلىرى بىرەر جايدا ئارام ئېلىپ ، ئاتنى ئوتلاتقاندىن باشقا ، قېنىپ ئۇخلاپ باقمىدۇق . يېمەكلىك تۇگىگەندە ياۋايى ھايۋانلارنى ئوۋلاپ كاۋاپ قىلىپ يېدۇق . قانچىلىك يول يۈرۈپ ، قەيەرگە ئۇلاشقىنىمىزنى بىلمەيتتۇق .

بىر كۈنى كېتىۋېتىپ ، ئول ئاي يۈزلۈك شۇنداق دېدى :

ـــ ئى يىگىت ، نومۇسۇمنى ، مال ـ دۇنيانى ، يۇرتۇمنى سېنى دەپ تاشلىدىم . سەنمۇ ھېلىقى ۋاپاسىز ستەمكاردەك تۇزكورلۇق قىلارسەنمۇ ياكى ئەھدىگە سادىق بولارسەنمۇ ؟ ئۆز ۋاقتىدا ئۇنىڭدىنمۇ ياخشىلىق كۈتكەن ئىدىم .

مەن ئۇنچىقمىدىم . بىز بىر ئايچە مېڭىپ ، بىر كېچىسى يولدىن ئازغىشىپ كەتتۇق . ئالدىمىز باش ـ ئايىغى يوق چۆللۈك ئىدى . ھاۋانىڭ تىنجىقلىقىدىن ئەركىن نەپەس ئېلىشمۇ قىيىن توختايتتى ، ئاتلىرىمىزمۇ ھالىدىن كەتكەن ئىدى . ئاخىر بىر تۈپ دەرەخنى ئىلغا قىلىپ ، ئۇنىڭ سايىسىغا تەستە ئولاشتۇق .

مەن ئول ۋاپا پەرشتىسىنى ئارام ئېلىپ تۇرۇشقا سايىدا ئولتۇرغۇ-زۇپ قويۇپ ، يول تېپىپ كېلىش ئۈچۈن ئاتلىق يۈرۈپ كەتتىم .

مەن قايتىپ كەلگەندە ئول جاھان ئاپتېپىدىن ئەسەر يوق ، ئەندىشگە چۈشتۈم . « بىرەر ھەيبار كىشى كېلىپ قالغان بولسا ، ئۇنى بۇ يەردە كۆرۈپ شام شەھىرىگە قايتۇرۇپ كەتكەن بولمغاي » دەپ ئويلاپ ، ئۇستۇبشىمنى ئۆزگەرتىپ شام تەرەپكە يۈردۇم . شەھەرگە يېتىپ بېرىپ ھېچ يەردىن دېرىكىنى ئالالمىدىم . ئۇنىڭ دەردىدە تولا يىغلاپ كۆزلىرىم-دىن ياش ئورنىغا قان ئاقتى . جاھاندىكى بارچە شەھەرلەرنى ئاختۇرۇپمۇ بىر نىشان تاپالماي ياكى خەۋىرىنى ئالالماي : « يار ـ دوستسىز تىرىك يۈرگەندىن كۆرە ، تىرىكلىك بىلەن ۋىدالاشقان ياخشىراق » دەپ ئويلىدىم .

بېيىت

تىرىكلىك مەھبۇبنىڭ دىدارىغا خاس ،
مەھبۇبسىز ياشماق ھاياتلىق بولماس .

راستىنى ئېيتقاندا ، ئۇ ھاياتلىق سۈيىنى ھاياتلىقمدىكى مۇشۇ مۇساپىرچىلىقمدا كۆرگەن بولسام ياكى خەۋىرىنى ئالالسام قانداق بولۇپ

كېتەر ئىدىم ! ئاخىر ئۆزۈمنى ھالاك قىلماق قارارىغا كېلىپ ، بىر تاغنى كۆزلەپ ماڭدىم ـ دە ، ئۇستىدىن ئۆزۈمنى تاشلاپ تىرىكلىكتىن خالاس تېپىپ ، ئول جانان يولىدا جېنىمنى قۇربان قىلماقچى ، بۇ ئالەمنىڭ غەم ـ غۇسسەلىرىدىن بىراقلا قۇتۇلماقچى بولدۇم . تاغنىڭ خۇش ھاۋالىق بىر يېرىدە بىر زاھىت كىشىنى ئۇچراتتىم . ئۇ جاينامازدا ئولتۇرۇپ ئىبادەت بىلەن شۇغۇللىنىۋاتاتتى . بۇلاق بويىغا سېلىنغان جاينامازدا قۇرئان تىلا ـ ۋەت قىلىۋاتقان زاھىت مېنى يىراقتىن كۆرۈپ ئورنىدىن قوپتى ، قېشىغا بارغىنىمدا ھالىمنىڭ پەرىشانلىقىدىن خاۋاتىرلىنىپ ئەھۋال سورىدى . بۇ ھېكايەتنى ئول ھىدايەت يولىنىڭ مۇخلىسىغا بايان قىلىپ ، كۆڭۈل سىرلىرىمنى ئېيىتتىم . ئۇ كەلگۈسىمگە پال سېلىپ دېدى :

ـــ خاتىرەڭنى جەم قىلغىنكى ، يېتتۇرگەن مەھبۇبىڭنى تاپسەن . ئۇ تېخى ھاياتكەن ، ئۇنىڭ خىزمىتىنى قىلىشقا ئۇلگۈرىسەن ۋە لېكىن ساڭا ئىستانبۇل شەھرىنىڭ يولىدا دەردەمەن ئۇچ دەرۋىش ھەمراھ بولىدۇ . ئۇلارنىڭ ھەر بىرى ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ ئارزۇسى قەستىدىدۇر . ھەر ـ قانداق مەقسىتىگلار بولسا ، ئۇ شەھەرگە بېرىپ پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە مۇيەسسەر بولغاندا ئاندىن ئەمەلگە ئاشىدۇ .

زاھىتنىڭ سۆزىدىن دىلدارنىڭ ۋەسلى ۋەسپىنى بىلىپ ، شەۋق ۋە ئىشتىياق بىلەن شەھەر تەرەپكە راۋان بولدۇم ۋە مانا بۇگۈن سىلەر بە ـ لەن ئۇچراشتىم . زاھىتنىڭ پال ھۆكمىدىن بىرى توغرا چىقتى . بۇ روزىگار ئالەم ئەتە قايسى رەڭدە بويىلىدۇ ، پەلەك نەيرەڭۈازلىرى قايسى تۇپراقنى بېشىمزغا چاچىدۇ بىلمەيمىز . ئەمدى سىلەردىن قايسىڭلارنى ۋاپادارلىق تەبىئىتىنىڭ دېمىغى تەقەززا قىلدى . سەرگۈزەشتلىرىڭلارنى بـ ـ يان قىلساڭلار ، دەپ بىرىنچى دەرۋىش ھېكايىسىنى تۇغەتتى .

ئىستانبۇل شەھرىنى تەخت قىلغان پادىشاھ ئازادە بەخت بېشىغا كۇن چۈشكەن سەۋەبلىك يۇرىكى ئوتتەك يېنىپ ، ئۆزىگە پاناھلىق تىلىدى ۋە زارلانغىنىچە ئاللاتائالاغا سېغىنىپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى :

يەككە ـ يېگانە ، قۇدرەتلىك خۇدا ،
ھاجەتمەنلەرگە نىجات بەر ئۇدا .

سەن بىلمەيدىغان ھېچ پىنھان يوقتۇر ،
مەشۇق ۋەسلىگە بولدى جان پىدا .

ئىبادەتتىكىنى قىلاي مەن ئادا ،
ئىجابەت قىلغىن ئاشىققا دۇئا .

مۇشكۇل ئىشقا سەن سەۋەب قىلغۇچى ،
رەھىم قىلغايسەن ، ھالىمىز مانا .

ئۇچىنچى باب

ئەجەم شاھزادىسىنىڭ ھېكايىسى

شۇ ئەسنادا ئىككىنچى دەرۋىش گېپىنى قىرىۋېتىپ سۆزگە ئېغىز ئاچتى ، كۆڭۈل غۇنچىسىنى ئېچىلدۇرماق مۇددىئاسىدا ھېكايىسىنى باشلىدى .

بەيىت

ئەزىز يارەنلەر ھوشيارراق بولغاي ،
قىلغان ھېكايەم قۇلاققا تولغاي .

ئى ئەزىز دەرۋىشلەر ، كەمىنە ئەجەم ۋىلايىتىنىڭ شاھزادىسى بولمەن . ئاتامنىڭ مەندىن بۆلەك پەرزەنتى يوق ئىدى . مېنى ئۆز ئوغۇنغا ۋارىس قىلىش ئۈمىدىدە كىچىك ۋاقتىمدىلا تەختتە ئولتۇرغۇزۇپ ، ئۆمۈر مەملىكىتىنى ماڭا تاپشۇردى . كىچىكلىكىمگە قارىماي ئاللانىڭ مەرھىمىتى بىلەن ئەلنى ئۆزۈمگە ئىتائەت قىلدۇردۇم . ئويۇن ـ تاماشا بىلەن جەبىر ـ مۇشەققەتسىز يارلىق چۈشۈرەتتىم . ياشلىقنىڭ تەقەززاسى بىلەن ئويۇن ۋە سەيلە ـ شىكارغا مەشغۇل بولۇپ ، قۇشبېگىلەرگە :

ـــ شىكار جابدۇقىنى مۇكەممەل قىلىپ ، ئۆگىتىلگەن لاچىن ، شۇڭقار ، قارچىغا ، تۇرۇمتاي ، ئىنالگۇ ، بەھرىن ، قىرغى ، تۈيغۇن قاتارلىقلارنى ئېلىپ ، باشقا جانۋارلارنى كەمەن ۋە دام بىلەن يىغىشتۇر-

عايمىز . شىكار قىلماققا ئوۋچىلار تەييارلىنىپ ، ياخشى سائەتتە سەھرا تەرەپكە يۈزلەنسۇن ! ـــ دەپ ئەمر قىلدىم .

شىكارغا چىققان كۈنى ئەمرزادىلەر ، ئالىيلەر ۋە داڭدار ئوۋچىلار ئوۋ قىلىش بىلەن مەشغۇل بولدى . مەن ئېگىز بىر جايغا چىقىپ ئۇلارنىڭ ئوۋ جەريانىنى تاماشا قىلۋاتاتتىم ، بىردىنلا يىراقتىن كېلۋاتقان بىر كېيىككە كۆزۈم چۈشتىكى ، ئۇنى تەرىپلەشكە تىلىم ئاجىزدۇر . تۈتقۇسىغا قىممەت باھالىق جاۋاھىرات ۋە دۇر ـ تىللادىن كۆز قويغان كەمەندىنى قولۇمغا ئېلىپ كېيىكنى تىرىك تۇتۇش قارارىغا كەلدىم . چۈنكى ئۇنىڭ جەۋلانى ۋە گۈزەللىكى ئەسلىدىكى نىيىتىمدىن ياندۇرغان ئىدى . لېكىن ئۇنىڭ دامىغا قانداق چۈشۈشىنى بىلمەيتتىم . قول ئاستىمدىكىلەرگە ئۇنى تۇتۇشىنى بۇيرۇدۇم . دىلاۋەرلەر كەمەندلىرىنى تەييارلاپ ئۇنىڭغا ئات سالدى . نەچچە ئات ئۇنى قوغلاۋېرىپ كاردىن چىقتى . ئەمما ھېچقايسىسى تۇتالمىدى . ئاخىر ئۇ جانىۋار ئۇلاردىن يىراقلاپ مەن تەرەپكە يۈزلەندى . مەن پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ئۇنىڭغا كەمەند تاشلىدىم . ئۇ مەندىنمۇ قۇتۇلۇپ بايقۇان تەرەپكە قاچتى . مەن ئەتراپىمدىكىلەرگە :

ـــ ھېچكىمنىڭ ئۇ كېيىك بىلەن كارى بولمىسۇن ، ئۆزۈم تۇتىمەن ! ـــ دەپ ، باشقىلارنى ئارىلاشتۇرماستىن ئۇنى قولغا چۈشۈرـ مەككە ئارقىسىدىن قوغلاپ ماڭدىم . ئۇ ، يىراقتا قالسام ئوتلىغىلى تۇراتتى ، يېقىنلاپ كەمەند تاشلىسام قاچاتتى . شۇ تەرىقىدە چاشقا ۋاقتىدىن كۇن ئولتۇرغۇچە تاغۇدەشتلەرنى كېزىپ يۈرۈپ ، ئېتىمنىڭ چاپقۇچىلىكى قالـ مىدى ، ئۆزۈممۇ ھالىمدىن كەتتىم . غەزىپىمگە پايلىماي كەمەندنى تاشلاپ كامانىنى ئېلىپ ، ساغداقتىن بىر تال ئوقنى سۇغۇرۇپ كىرىچكە تىرەپ تازا چەنلەپ ئاتقان ئىدىم ، تەقدىرنىڭ كارامتى بىلەن ئاھۇنىڭ سۆڭگىچىگە تەگدى . ئۇ بىچارە ئوقنىڭ زەربە زەخمىدىن سەنتۇرۇلۇپرەك بىر ئېگىزلىككە يۈزلەندى ۋە ئازراق مېڭىپ بىر تاغنىڭ ئېتىكىگە بېرىپلا غايىب بولدى . « يىقىلغان بولۇشى مۇمكىن » دەپ ئويلاپ ، پىيادە ئاختۇرۇپ يۈرۈپ تاپالماي كەچ كىردى . قاراڭغۇ چۈشكەندە تاغنىڭ يانباغرىدا بىر

گۈمبەز بىلەن بىرنەچچە تۈپ دەرەخ كۆرۈندى . گۈمبەزگە بېرىپ كېچىنى ئۆتكۈزمەكچى بولدۇم . يېقىن بارغاندا بىر بۇلاقنى كۆردۈمكى ، سۇيى ھاياتلىقتىن دېرەك بېرەتتى . ئۇنىڭ بويىدا ئولتۇرۇپ تەرەت ئېلىپ ، تەپەككۇر قاينىمغا چۆككىنىمچە ئولتۇراتتىم ، بىردىنلا گۈمبەز ئىچىدىن ئادەمزاتنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى : « ئەي دوستۇم ، ھەمراھىم ، ۋاي پەرىشتەم ! غەمدىشىم ! ــ دەيتتى ئاۋاز ئىگىسى ، ــ سېنى قايسى زالىم بۇ ئازابقا سالدى . خۇدادىن ۋە قىيامەت ئازابىدىن قورقمىغانمىدۇ ؟ ئىلاھىم ئۇ بۇرادەر ۋە ھەمسۆھبەتلىرىدىن بەھرە ئالالمىغاي ! »

ئۇنىڭ بۇ ئېچىنىشلىق نالە ـ زارلىرىنى ئاڭلاپ ، ماڭمۇ بىر ھەسرەت ئولاشتى ـ دە ، گۈمبەز تەرەپكە قەدەم قويدۇم . گۈمبەز ئىچىدە بىر ئاقساقال كىشى كېيىكنى قۇچقىغا ئېلىپ سۆيۈپ يىغلىغىلى تۇرۇپتۇ . ئەمما ئۇنىڭ ئۇچىسىدا سىپاھلارنىڭكىدەك لىباس بار ئىدى ، ئۆزى پالۋاندەك كۆرۈنەتتى .

ئۇنىڭغا ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن سالام قىلدىم . ئۇ سالىمىمنى ئىلىك ئېلىپ ئورنىدىن قوزغالدى ، ئۆزرە ئېيتىپ ئولتۇرغۇزدۇم ۋە دېدىم :

ــ ئى ھىممەتلىك كىشى ، بۇ خاتالىق مەندىن ئۆتتى . ئۇقماپتىمەن ، تەقسىراتلىقمىنى ئەپۇ قىلغايلا .

ــ ئى يىگىت ، ــ دېدى ئۇ ، ــ بەندىلەرنىڭ خاتالىقىنى خۇدايىتائالا كەچۈرىدۇ .

ئۇنىڭ يارىدىمى بىلەن كېيىكنىڭ سۆڭگۈچىدىن ئوقنى چىقىرىپ، جاراھەتنى تاڭدىم . نامازشام بىلەن خۇپتەننى بىللە ئوقۇپ ، سۆھبەت قۇردۇق . قورساق تويغۇزغاندىن كېيىن ، ئۇيقۇ لەشكەرلىرىنىڭ ئەسىرىگە ئايلاندىم . چۈشۈمدە كۆردۈمكى ، بىرنەچچە دەرۋىش گۈمبەزدە تۆت سەپ بولۇپ ، ھەر بىرسى بىردىن پەردىنىڭ ئىچىدە ئولتۇرۇشاتتى ...

يېرىم كېچە بولغاندا ئويغانسام ، ھېلىقى بوۋاي بىر پەردىنىڭ ئىچىدە ئېچىنىشلىق نالە ـ زار قىلىپ يىغلاپ ، مۇنۇ مەسنەۋىنى ئوقۇۋېتىپتۇ :

مەسنەۋى

كۆرگەيسەن ، ئى پەلەك ، تۆككەن يېشمنى ،
رەھىم ئەيلەپ ئوڭلىغىن قاتقان بېشمنى .

كۈندۈزى غەم - قايغۇ ، كېچىسى ئاھ - زار ،
قولۇمدىن ئىش كەتتى ، بولدۇم مەن ناكار .

تەلىيىم يوقلۇقتىن ھېچ بىر ئەسەر ① يوق ،
جان - تېنىم كۆيمەكتە ياكى خەۋەر يوق .

ئاخىر ، ئى تاش يۈرەك ، يوقمۇ رەھمىتىڭ ؟
شەپقەت قىل دەردىمگە داۋا رەھمىتىڭ .

دىل ستەم تىغىدىن بويالدى قانغا ،
ئايلاندى كۆز ئالدىم مۇدھىش تۇمانغا .

بىر ئېغىز سۆزۈڭگە قىلدىم مەن ھەۋەس ،
مىڭ سۆزدىن بىر قېتىم سۆيسەم بولدى ، بەس .

ھەسرەتتە ئاقماقتا كۆزلىرىمدىن ياش ،
رەھمەتنى ئايدىڭ يۈرىكىڭدۇر تاش .

ئۇنىڭ ئۆزى ۋە سۆزىدىن ھەيران بولۇپ پەردىنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ ، پەردىنى شۇنداق قايرىغان ئىدىم ، بىر تەختنى كۆردۈمكى ، سەپ-لەرنىڭ يۇقىرى تەرىپى قۇرۇقلۇق ئىدى . شاھانە سېلىنچىلار سېلىنغان تەخت ئۈستىدە فەرەڭ رەختلىرىدىن لىباس ، يۈڭ توقۇلمىدىن باش كىيىم كىيىپ ، شاھانە تاج تاقىغان بىر نازىنىن سەنەم ئولتۇرۇپتۇ . ھېلىقى بە-

① ئەسەر ـــ بەلگە ، نىشان

چارە بوۋاي ئۇ ئاپتاپ تەلەتنىڭ يۈزىنى سۇركەپ بەكمۇ ئاجىزلىق بىلەن نالە قىلغىلى تۇرۇپتۇ . نازىنىن سەنەم تەڭداشسىز ھۆسن جامالىنىڭ تەمەنناسىدىن ئۇنىڭغا نەزەر كۆزىنى سالمايۋېتىپتۇ .

غەزەل

دىل بىلەن دىنمنى ئالدىڭ ، كەتتىم ھوشۇمدىن ، ئەي جانان ،
يۈرىكىڭ تاشمۇ سېنىڭ ، رەھىم قىلارسەن ، ئاھ ، قاچان .

شوخ نىگار ، كۆرسەت تېنىڭدىن مۇشك نىقابلىق خەزىنىنى ،
تاشلىغىن كىيگەن لىباسىنى كەلسەم كۆرەيمەن ھەر زامان .

زەررە تاقەت قالمىدى ئاتەش بولۇپ ئىشقىڭدا ، يار ،
ئاھۇزارىمنىڭ تۇمانىدىن قاراڭغۇ بۇ جاھان .

گەر بۇگۈن بىچارە بولدۇم ، بىر ئەمەس ، مىڭ پارەمەن ،
ئۇستىخانىم پارە ـ پارە ، تەندە تۇرماس ئەمدى جان .

ئەي گۈزەل كۆمۈش بەدەن ، سەۋدا قىلىپ ئالدىڭ ئەقىل ،
پەرىلەرنىڭ شاھى جانان ، باققىنا بىر مەن تامان .

يا كېلىپ تۇتقىن قولۇم ۋە يا كېلىپ ئۇرغىن قىلىچ ،
يەتمىسەم ۋەسلىڭگە بىر رەت مەن ھاياتتىن سەرگىران ① .

مەن شۇنداق دەپ ، ھۆركىرەپ يىغلىغىنىمچە ھوشۇمدىن كەتتىم . بىر چاغدا ھوشۇمغا كېلىپ كۆزۈمنى ئاچسام ، ھېلىقى كىشى يۈزۈمگە سۇ سەپكىلى تۇرۇپتۇ .

بەيىت

ھەر نېمە دېگەنبىلەن مەن مۇپتىلا بولدۇم ساڭا ،
كىم بىچارە بولسا ئۇندىن شەپقىتىڭنى ئايىما .

---

① سەرگىران ـــ نارازى ، خاپا

ـــ ئى بـوۋا ، بۇ سەنەم كىم بولىدۇ ، نام ـ نەسەبى قايىدىندۇر ؟ بۇ قـايـسـى ئېـرىقتىكى سەرۋىسى ، قايسى باغنىڭ نەخلىسى ؟ قايسى خانىدانغا ھۇجۇم قىلىپ ، بۇ ھۆرنى قانداق تەرىقە بىلەن قولغا چۈشۈردىلە ؟

ئۇ جاۋاب بېرىپ ئېيتتى :

ـــ ئۆزىدىن سورىغىن .

سـەنـەمـنـىڭ ئالدىغا بېرىپ ئوڭ قولۇمنى كۆكسۈمگە قويۇپ سالام قـىـلغان ئىدىم ، يەنە سالامىمنى ئىلىك ئالمىدى ھەم قاراپمۇ قويمىدى . ئاندىن دېدىمكى :

ـــ ئى ئاي يـۈزلـۈك سەنەم ، سىنىڭ مەزھىپىڭدە مۇشۇنداق قائىدە بارمۇ ؟

بەيىت

بىلمەسكە سالمىغىن گۇزەللەر شاھى ،
تۇتمىسۇن بىر كۈنى ئاشىقلار ئاھى .

سـالامـغـا جـاۋاب سـالام قايتۇرماق ۋاجىپتۇر . جېنىم پىدادۇركى ، ئەگـەر بـۇ بۇۋايدىن ئازار يەتكەن بولسا ، ئىشارەت بىلەن پەرمان قىلغىن ، مەن ئۇنى قوغلاپ چىقراي .

ھەر نـېـمـە قىلغىنىم بىلەنمۇ ئۇ پەقەت ئۇندىمىدى . ئالدىغا تېخىمۇ يـېـقىنلاپ بېرىپ بېشىمنى پۇتىغا قويۇپ ئىنچىكىلەپ كۆزەتسەم ، بۇ پەرى سـۈپـەت نازىنىن تاشتىن ياساپ قويۇلغان بۇت ئىكەن . ھەيكەلچىلەر ئۇنى پـەرق ئەتـكـۈسىز دەرىجىدە ئوخشتىپ ياساپتۇ . ھەسرەتلىك ئاھ ئۇرۇپ ، بۇۋايغا :

ـــ بـىر تاشقا شۇنچە كۆڭۈل بېرىپ ، مېھنەت ـ مۇشەققەت ياشلىرىنى تـۆكـۈپ يـۈرۈشـۈڭ نېمە ۋەجىدىن ؟ ـــ دېدىم بىردىنلا « سەن » لـەپ ، ـــ ئى جاھىل گۇمراھ ! قارا نىيەت ئالدامچى شەيخ ، ئەپسۇنچى جادۇگـەر ! سـەن مـۇشـۇنـداق ئاجـايـىپ ـ غارايىب بۇتنى ياساپ ، مىكرىڭ

ئارقىلىق كىشىلەرنى بۇتپەرەسلىك يولىغا ئازدۇرماقچىمۇ ؟

بوۋاي كۈلۈپ كېتىپ جاۋاب بەردى :

ـــ مەن ھەم مۇشۇ دامغا چۈشكەن تۇرۇقلۇق ، بۇ ئىشقا باشقىلارنى شېرىك قىلىشقا قانداق رازى بولغايمەن !

ـــ ئۇنداق بولسا مەن نېمىدەپ بۇ تەسۈرىي تۇزاققا ئىلىنىدىم ؟

بەيىت

رۇخسار كۆرسىتىپ يەنە پەرھىز ئەيلىدىڭ ،
يېقىپ ئاتەش بۇ كۆڭلۈمگە تىز ئەيلىدىڭ .

ئاۋۋال ئاخشاملا دۇئايىڭدا ئاللادىن تىلەپ : « ماڭا ئوخشاش قىلىغايسەن » دېگەنلىكىڭ ئۈچۈن ، دۇئايىڭ ئىجابەت بولۇپ ، مەنمۇ ساڭا ئوخشاش بىقارار بولدۇم . ئەمدى دىلزارىمنىڭ ، كۆيگەن جانمنىڭ چارىسىنى قىلغايسەن . ئاۋۋال ئېيتقىنكى ، بۇ سۈرەتنىڭ ئىگىسىنى نەدە كۆردۈڭ ؟ ئۇ كىم ؟ بۇ سۈرەتتىن نېمە ئىشلارنى بايقىدىڭ ؟ ئەلدىن ئايرىلىپ بۇ يەردە يۈرۈشۈڭ نېمە ۋەجدىن ؟ ئېتىڭ نېمە ؟ بۇ سەنەمدىن نېمە ئارزۇنى كۈتسەن ؟ ـــ دېدىم .

ـــ ئەي ئوغلۇم ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ بۇ ھېكايەتنى ئاشكارىلىمايمەن ، سەن ھەم ئاڭلىمىغىن . ياخشىسى ، بۇ ماجرادىن كەچكىن ، بىھۇدە جاپا تارتمىغىن . بۇ كۆرگەنلىرىڭنى « چۈشۈم » دەپ ئويلىغىن .

ـــ بۇ سۈرەتنىڭ ئىگىسىنى تەھقىقلىمىگۈچە ئۇنى قانداق تاپالايمەن ؟ ئىگىسىنى تاپماي ھەم كېچەلمەيمەن !

ـــ مەقسىتىڭ نېمە ؟ ـــ سورىدى ئۇ .

بەيىت

دىل بەردىم ، دىن بەردىم ۋە ئىمان بەردىم ،
بۇ بەتنى ئۆزۈم ئاچتىم ، ئاڭا جان بەردىم .

ئەلقىسسە : ئۇ كۆپ نەسىھەتلەر قىلدى . قۇلاق سالمىدىم . ئەھۋالىنىڭ شەرھىسىنى تەلەپ قىلىپ دېدىمكى :

بەيىت

قىلمىغىن ، دوست ، نەسىھەت ، شېرىن لەۋزىنى سۆيەرمەن ،
ئىرادىدىن يانماق يوق مەزھىپىمدە ، كۆيەرمەن .

ھېلىھەم ئۆزۈڭگە ئازار يەتمىسۇن دېسەڭ باھانە كۆرسەتمىگىن . خىزىر ئورنىدا مەقسەت مەنزىلىمگە يول كۆرسەتكىن . بولمىسا ئېتىكىڭدىن قولۇمنى بوشاتمايمەن .

ـــ ئەي يىگىت ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ ئەگەر مەن بايان قىلسام سەن گۇناھكار بولسەن .

ـــ قېنى بايان قىلغىن ، كېيىنكى ئىشلارنى ئۆزۈمگە قويغىن .

بوۋاي ئىلاجسىز قېلىپ ھېكايىسىنى باشلىدى .

چۆلدىكى بوۋاي

ـــ ئى يىگىت ، مېنى كىشىلەر نەمان سەييياھ دەيدۇ ، ئىراق شەھىرىدە تۇغۇلغانمەن . ئاتامدىن ماڭا كۆپ مال ـ دۇنيا مىراس قالغان ئىدى . ياش ۋاقتىمدا سەپەرنى ئىختىيار قىلىپ ، ئۆمرۈمنىڭ تولىسىنى تىجارەت بىلەن ئۆتكۈزدۈم . ئەمما ھېچبىر شەھەر ـ ۋىلايەتتە ماكان تۇتماي ، ئارامۇ ئالماي ، يەتتە ئىقلىمنىڭ سەير ـ تاماشاسىغا ئۆزۈمنى بېغىشلاپ « سايياھەتچى (سەييياھ) » دېگەن نام بىلەن مەشھۇر بولدۇم .

تەقدىرنىڭ قىسمىتى بىلەن بىر نۆۋەت فەرەڭ شەھىرىگە بېرىپ قالدىم . شەھەرنىڭ نامىنى « رەڭدىبا » دەپ ئاتىشىدىكەن . بىر چوڭ دەريا بار بولۇپ ، ئۇنىڭ ئىككى تەرىپىدە ئىككى شەھەر بىنا قىلىنغان ئىكەن ، ھەر قايسى شەھەرنىڭ پادىشاھلىرى ئايرىم ئىكەن . بۇ شەھەرلەر بىر ـ

بىرىدىن كاتتا بولۇپ ، پاسلى ئېقىپ تۇرغان دەريا بىلەن چېگرىلىنىدۇ. كەن . مەن مۇشۇ شەھەرلەرنىڭ بىرىگە چۈشتۈم .

بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن ، بۇ شەھەرگە سودىگەر كەپتۇ ، دېگەن خەۋەر مەشھۇر بولدى . بىر كۈنى سۈبھى يورۇغاندا قوپۇپ تەرەت ئېلىپ ، كۆڭلۈمنى ئاللانىڭ ئىبادىتىگە بەنت ئەيلەپ ئولتۇراتتىم ، زەر نە. قىشلىك كەمەر باغلىغان بىر كىشى بىرنەچچە خىزمەتكارنى ئەگەشتۈرۈپ كارۋان سارايغا كىرىپ ، مالالارنى كۆرۈپ بېقىشنى تەلەپ قىلغان ئىدى ، سودىگەرلەر مېنى كۆرسىتىپ قويۇشتى . شۇنداق قىلىپ، ئۇلار مېنىڭ ھۇجرامغا كىرىشتى . ئۇلارنىڭ ئەلپازىدىن ئۇلۇغلارنىڭ خىزمەتكارلىرى ئىكەنلىكىنى پەملەپ ، لايىقىدا ئىززەت ـ ھۆرمەت بىلدۈرگەندىن كېيىن مۇددىئالىرىنى سورىدىم .

خىزمەتكارلار بېشى دېدىكى :

ـــ مەلىكە ئايئاق ياخشى مالالاردىن تەلەپ قىلدى . ھەر خىل نە. پىس مالالاردىن سەندە بار بولسۇن ياكى باشقىلاردا بار بولسۇن ، ھەممىنى ئېلىپ مېنىڭ بىلەن بىللە بارغىن .

ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە مالالىرىمنىڭ ئەڭ ئېسىللىرىدىن تاللاپ ، ئۇلارغا ئەگىشىپ پادىشاھ ئوردىسىغا باردىم . خاس خادىملار مېنى ئىچكىرىگە باشلاپ كىردى . ھەرەمخانىدا بىر ئالىي ئىمارەتنى كۆردۈمكى ، ئۇ ئەسلىي گۈزەل نازىنىن سەنەملەر تۇرىدىغان جاي بولۇپ ، ھەممىسى ئايتاپ تەلەت ، ئاي يۈزلۈك ، پەرى سۈپەت ، نازۇك بەدەن ـ كۈمۈش تەنلەر ئىدى . ئۇلارنىڭ ئارىسىدا غەمكىن ، ئايىنىڭمۇ رەشكىنى قوزغايدىغان ، كۆڭۈلگە ئارامىلىق بېغىشلىغۇچى ، ھۆسن ـ جامالدا تەڭ. دىشى يوق بىر سەنەم تاڭدىن بەلگە بەرگۈچى چولپاندەك چېھرىدىن نۇر تۆكەتتى . بۇ نازۇك بەدەن ، ئاي يۈزلۈك كەمەند چاچ ، ئاھۇ كۆز ، پىستە ئېغىز ، گىلاس لەۋ ، شېرىن زۇۋان نازىنىن « مەلىكە ئايئاق » بولسا كېرەك دەپ ئويلىدىم .

بەيىت

يۈزى ئاي ، ئۇز ئاغزى جام ئەرمىش ،
چېچى كۆڭلۈم قۇشىغا دام ئەرمىش .

ئۇ ئابىھايىاتتەك پىنھانە بولۇپ ، تەزىيەت ئەھلىدەك تۇرلۇك مەئىشەتلەردىن كەچكەن ئىدى ، ئېگىز بىر تەختىنكى ئۇستىدە ئولتۇراتتى . باشقا پەرى پەيكەرلەر ئاي ئەتراپىدىكى يۇلتۇزلاردەك ئۇنى چۆرىدەپ قول باغلاپ تۇرۇشاتتى . ئۆز غېمىدە بېشىنى تۆۋەن سېلىۋالغان گۈزەللەر شاھىنشاھىنىڭ كۆڭلىنىڭ كېچە - كۈندۈز مالال ئىكەنلىكى ئوچۇق پەيشانىسىدىن ئاشكارا ئىپادىلىنەتتى . شۇنداق قىلىپ ، ئۇ ھۆر پەرى مەجمۇئىغا ۋە پەلەك دىلبىرىگە باشتىن - ئاياغ نەزىرىم چۈشۈپ ، كۆڭۈل تىزگىنىم ئىختىيارسىز قولۇمدىن چىقىپ كەتتى ، ئىشق ئوقى كۆكسۈمنى تېشىپ ئۆتۈپ ، سەبرىم ئىلكىمدىن ئايرىلدى .

بەيىت

مەجنۇن كۆڭلۈم ئەمەس ئاشىق زۇلفىڭغا تەنھا ،
جانىم لەيلى سەۋداسىدا مەجنۇندۇر مانا .

ۋۇجۇدۇمغا ئىشق ئوتى يامىشىپ ، ئەھۋالىم شۇ دەرىجىگە يەتتىكى ، ھۆركىرەپ نەرە تارتىپ تاقەت تېشىنى پارە - پارە قىلغىلى تاس قالدىم . لېكىن يەنە ئۆزۈمنى تۇتۇۋالمسام بولمايتتى .

بەيىت

مۇھەببەتتىن قاچان مەنئى بولۇر دىۋانە كۆڭلۈم ھېچ ،
كۆيۈشكە رازى پەرۋانە ، ناپسەنت ئاڭا ئۆلۈم ھېچ .

ئى دەرۋىشلەر ، ئول ئاپتاپ تەلەتنىڭ جامالىغا ـــ ھۆسن

ئاسمىنىنىڭ يۇلتۇزىغا قاراپ ئۆزۈمنى يوقىتىپ ، ماڭغۇدەك ياكى گەپ قىلغۇدەك ھالىم يوقلۇقىدىن ئورنۇمدا قاققان قوزۇقتەكلا تۇرۇپ قالدىم . بىرھازادىن كېيىن ئول پەرەڭ گۈزەللىرىنىڭ سەرداری بېشىنى كۆتۈرۈپ مەن تەرەپكە قاراپ لېۋىنى ھىمىرىپ تەبەسسۇم ئەيلەپ ، بۇ بېيىتنىڭ مەزمۇنىنى ئىپادە قىلدى :

بېيىت

دام غېمىگە مۇپتىلا بولۇپسەن بىر سارائدەك ،
مەغرۇرانە تۇرمامسەن بۇلبۇل گۈلگە قونغاندەك .

ئاندىن دېدىكى :

ـــ ئى سودىگەر يىگىت ، بېرى كېلىپ ماللىرىڭنى كۆرسەتكىن .

بۇ شېئىرنى تەكەللۇمدىن جانلىنىپ ، شەۋق قوزغىغۇچى ئول گۈزەللىكنىڭ ئالدىغا يۈگۈردۈم ۋە ئاغزىمنى سۆزگە ئاچتىم :

نەزم

ئاي يۈزۈڭدىن جان كۆزى روشەن بولۇر ،
ھۆسنى شولاڭدىن جاھان گۈلشەن بولۇر .

ئاندىن ماللىرىمنى يېيىپ ، بىر ـ بىرلەپ كۆرسەتتىم . ئۇ تەكشۈرۈپ كۆرۈپ نەزىرىدىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىن ، بىرنەچچە تال جاۋاھىر بىلەن رەختلەرنىڭ ئەڭ ئېسىللىرىدىن تاللاپ :

ـــ بۇ جاۋاھىرلار بىلەن ماتالار قالسۇن ، ئەتە كېلىپ پۇلىنى ئالغىن ، ـــ دېدى .

خىيالىمدىن : « يەنە بىر قېتىم كۆرۈۋالسام ، پۈتۈن ئۆمرۈم لەززەتىنى تاپقاندەك بولىمەن ، بۇ پەرىشتە سۈپەت گۈزەلنىڭ جامال نۇرى بىلەن كۆزۈم روشەن بولغاي » دېگەن ئوي كېچىپ ، ئالاھازەل قولۇمنى دۇئاغا كۆتۈردۈم ۋە دېدىم :

بەيت

ئۈمىد ئولدۇر كەرەم نەخلىغە ھەرگىز كەلمىگەي ھېچ غەم ،
شۇ رەھمىڭ سايىسى ئەسلا بىزگە بولمىغاي ھېچ كەم .

ئۇنىڭ ئالدىدىن كۆڭلۈم يېرىم ، غەمكىن ھالدا چىقىپ ، سارايدىكى ھۇجرامغا كەلدىم . بىر بۇلۇڭدا شۇككىنە ئولتۇرۇپ ، تاقەتسىزلەنگىنىمدىن كۆز ياشلىرىمنى ئاققۇزۇپ ، ھەسرەت - پىغانلار چېكىپ ناله - زار قىلدىم . رەنجۇئەلەمدىن گاھىدا ئۆزۈمنى ئەيىبلەپ : « ئى تەلەيسىز ، نېمىدېگەن ئەقىلسىزسەن . روشەنكى ، ئۇ كۈمۈش بەدەن نازىنىنىڭ ۋىسالى ساڭا نىسىپ بولماس . پىراق جاملىرىدىن نۇرغۇن شارابلار ئىچەرسەن بەلكى ، ئايرىلىش دەردىنىڭ تەمىنى تېتىيسەن ، جۇدالىق ئوچىقىدا كۆيۈپ ئېرىيسەن . قىلالايدىغىنىڭ پەقەتلا شۇكى ، ئۇ شېرىن لەۋنى خىيال قەدەھلىرىڭگىلا تەگكۈزەلەيسەن . ئى نادان ، قانداقلارچە بېشىڭغا بۇ بالالارنى كەلتۈرۈپ مۇنچە خاپىچىلىققا قالدىڭ ؟ ئەمدى سۆيگۈ ۋەسلىگە يېتەلمەسلىك نېمە قىلىشنى ئويلاۋاتسەن ؟ » دەيتتىم ، گاھىدا يەنە ئۆز - ئۆزۈمنى بەزلەيتتىم : « ئەگەر خۇشاللىق بەلەن جېنىڭنى پىدا قىلساڭ ، ۋاپادارلىك مەرىكسىدە تونۇلسەن » .

بەيت

تىرىكلىك يار - مەھبۇب ھۆسنىنى كۆرمەك ،
نومۇستۇر يارسىز قايمۇقۇپ يۈرمەك .

شۇنداق قىلىپ ، يېڭىۋاشتىن ئىرادە تىكلىدىمكى ، ئىنتىزارلىقتا ئۇخلىماي ئۆتكۈنچى كېچىنى خىيال بىلەن ئۆتكۈزدۇم . ئەتىسى تاڭ ئېتىپ كۈن چىققاندىن كېيىن ، ئول كۆڭلۈم قۇياشىنىڭ دۆلەت سارىيىغا باردىم . ئۇ مېنىڭ پەرىشان ھالىمنى كۆرۈپ مېھرىبانلىق بىلەن :
ـــ ئولتۇرغىن ! ـــ دەپ ئەمر قىلدى ۋە ئالغان ماللىرىنىڭ نەر-

خىنى سوردى .

ـــ ئۆمۈرلىرى ئۇزاق بولغاي . بۇلار ھېچبىر باھا قويۇشقا ئەرزىمەيدۇ ، ـــ دېدىم .

ئۇنىڭ پەرمانى بىلەن غوجىدار بىر كاسا ئالتۇننى كەلتۈرۈپ ئالدىمغا قويدى . خىجالەتتىن بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ ، كۆزۈمنى يۇمغىنىمچە ھەسرەت - ئەپسۇس بىلەن ئۇلۇغ - كىچىك تىندىم . ئورنۇمدىن تۇرۇپ كەتمەكچى بولغان ئىدىم ، ئۇ :

ـــ ئى سودىگەر ، بىر سائەت تەخىر قىلغىن ، ئۆزۈم ئۇزىتىپ قويغايمەن ، ـــ دېدى .

بۇ سۆزدىن دەرمان تېپىپ بەھۇزۇر ئولتۇردۇم . خىزمەتكارلار ئالدىمغا سۈت ۋە شەربەتلەرنى كەلتۈردى . ئۇنىڭ ياخشى مۇئامىلىسى سەۋەبىلىك ئىشق ئوتى ۋۇجۇدۇمغا شۇنچە شىددەت بىلەن تۇتىشاتتى . ئىچىمدە دەيتتىم :

مىسرا

پىتنە ئەڭگىز كۆزلىرىدىن كەلدى ماڭا ئىلتىپات .

داستىخان راسلىنىپ مەزە - چاي كەلتۈرۈلدى . ئول ئاي يۈزلۈكمۇ ئۇنىڭغا داخىل بولدى . نېمىشقىدۇر ئۇنىڭ كۆز بۇلاقلىرىدىن باھار يامغۇرىدەك ياشلار تۆكۈلۈپ ، ئەلەملىك يۈزىنى يۇماقتا ئىدى .

بەيىت

تۆكتى نەرگەس گۈلىنى ، گۈلنى ئىسراپ ئەيلىدى ،
بەردى ئابرۇي - ئىشقىنى ، كۆڭۈلنى تاب[1]ئەيلىدى .

ئۇ ئۆزىچە ھەسرەت - نادامەتلەر چەككەندىن كېيىن ، بىرنەچچە

---

① تاب ـــ ئىسىقلىق ، ھارارەت

لوقما تائام يېدى . ئاندىن داستىخان يىغىلىپ ، قوللار تائام يۇقۇندىلىرىدىن پاكلاندى . خىزمەتكارلار ئۆز كارىغا تارقىغاندا ، ئول ئاي يۇزلۈك مەن تەرەپكە يۇزلىنىپ :

ــ ئى سودىگەر يىگىت ، قانچىلىك تىجارەت سەرمايەڭ بار ؟ ــ دەپ سورىدى .

ــ پىدايىلىرىدۇرمەنكى ، 20 مىڭ تىللا ئالتۇنۇم بار .

ــ ئۇنىڭدىن قانچىلىك مەنپەئەت كۆرىسەن ؟

ــ خۇدايىتائالا قانچىلىك بەرسە شۇنچىلىك .

ــ فەرەڭ سەپىرىدىن قانچىلىك پايدا ئېلىشنى خالايسەن ؟

ــ خۇدايىتائالا ئاتا قىلغانىنى .

ــ بۇ سەپىرىڭدە مىڭ تىللا پۇل پايدا تېگەرمۇ ؟

ــ يەنە خېلى كۆپ ماللىرىم بار ، جايىدا سېتىلىپ قالسا دېگەنلىرىدەك بولار .

ــ مېنىڭ بىر خىزمىتىم بار ، قولۇڭدىن كەلسە قىلىپ بەرسەڭ قانداق ؟

ــ بېشىم بىلەن . دوستىدىن بىرەر ئىشارە بولىدىكەن ، بويۇن تولغاش ۋىجدان ئەھلىنىڭ ئىشى ئەمەس !

بەيىت

خىزمىتىڭنىڭ يولىدا ، بىل ، جان پىدا قىلسام راۋا ،
نە ئەجەب شۇ ئىش تۇپەيلى دەردلىرىم تاپسا داۋا .

ــ ئۇنداق بولسا ، ــ دېدى ئۇ ، ــ تىرىشىپ كۆرگىن ، چەككەن جاپايىڭغا يارىشا كۆپ ئەجىرگە ئېرىشسەڭ ئەجەب ئەمەس .

ــ مېنىڭ ئەجرىم ئۆزلىرىنىڭ خۇشاللىقى ئۈچۈندۇر .

ــ خىزمىتىڭ مېنى خۇشال قىلسا ، مەنمۇ سېنى خۇشال قىلغايمەن .

ـــ ئى ياخشىلارنىڭ ياخشىسى ، بەندىلەرنىڭ رىزاسى ، تەقەززالىـ قىمنى ئاشۇرماي ، خىزمەتنى بۇيرۇغايلا .

ـــ ساڭا بىر پارچە خەت بېرىمەن ، ئۇنى مەن دېگەن جايغا ئېلىپ بېرىپ جاۋابىنى ئېلىپ كەلگەيسەن . ئەمما بۇنىڭدىن غەيرىيلەر خەۋەر تاپمىغاي . بولمسا مېلىڭ ھەم بېشىڭ كېتىدۇ . قاتتىق ئېھتىيات قىلغايسەن ، ـــ دېدى ئۇ بىر كاسا ئالتۇن ـ تىللانى بېرىپ ، ـــ ئاۋۋال بۇنى ئېلىپ بېرىپ ، مۇڭاپىق كۆرسەڭ پۈتۈن ماللىرىڭنى دەريادىن ئۆتكۈزۈۋېتىپ ، قايتىپ كەلگەندىن كېيىن خىزمىتىمنى بەجا كەلتۈرگىن . ئەگەر بۇنى غەيرىيگە بىلدۈرۈپ قويساڭ بۇ تەرەپكە يانالمايسەن ، بەلكى ئۆزۈڭنى ھالاكەتكە دۇچار قىلسەن .

مەن ئۇنىڭ ئېھتىياتچانلىقىدىن ھەيران قېلىپ ، ئۆز ـ ئۆزۈمگە : « ھېلىتىن ئېھتىياتنى شۇنچە جېكىلەيدۇ ، بۇ ئىشنىڭ جەريانى قانداق بولار » دېگىنىمچە ، ئالتۇننى كۆتۈرۈپ ھوجرام تەرەپكە راۋان بولدۇم .

ھەمراھلىرىمنى يىغىپ :

ـــ بۇ شەھەردە تۇرساق ئۆزىمىزگە ئاۋارىچىلىق تاپقۇدەكمىز. چۈنكى بۇ دىيارنىڭ ھاكىمنى بەك زالىم دەيدۇ . دەريانىڭ ئۇ تەرىپىدىكى يۇرتنىڭ ھاكىمى ناھايىتى ئادىلمىش . بىز دەرھال ئۇ تەرەپكە ئۆتۈپ كېتەيلى ! ـــ دېگەن ئىدىم ، سودىگەرلەر مېنىڭ سۆزۈمنى تۇغرا تېپىپ ، مال ـ ماتالىرىنى دەريادىن ئۆتكۈزۈشتى . بىز ئۇ تەرەپتىكى كارۋان سارايلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىنى تاللاپ ئورۇنلىشىپ تاڭنى ئاتقۇزۇدۇق . مەن كېچىنى ئول گۈزەلنىڭ شېرىن لەۋلىرىنى ئەسلەش بىلەن ئۇخلىماي ئۆتكۈزدۇم . ھەر نەپەستە يۈرەك يالقۇنىمنىڭ ئىسلىرى دىماغلىرىمنى ئېچىشتۇراتتى . « ئەتىكى ئىشلار قايسى تەرىقدە باشلىنار ، ـــ دەيتتىم ۋەسۋەسە ئىلكىدە ، ـــ مېنىڭ ھالىم ئول كۈمۈش بەدەننىڭ پىراقىدا قانداق بولۇپ كېتەر . ئەگەر ئۆلسەم مەڭگۈ ھايات بولمەن . چۈنكى ئاشقىنىڭ خۇشاللىقى مەشۇقنىڭ رازىلىقىدىن كېلىدۇ !» يەنە: «ئول بەخت قۇشى ، ئىقبال گۆھىرىنىڭ ئىشلىرى قايسى تەرىقدە ئۆتەر ؟ » دەپ

ئويلاپ ، سۇبھى يورۇغاندىن كېيىن ئىككى رەكئەت پەرز نامىزىنى ئۆتەپ ، ئول جاھان يېگانىسىنىڭ خىزمىتىگە ئاتلاندىم .

بۇرادەرلىرىم :

ـــ قايان ماڭدىڭ ، نېمە ئىشىڭ بار ؟ ـــ دەپ سوراشتى .

ـــ قىممەت باھالىق رەختلىرىمنى مەلىكىنىڭ خادىملىرىغا بەرگەن ئىدىم ، شۇنى سۇرۇشتۇرگىلى بارىمەن ، ـــ دەپ جاۋاب بەردىم .

ئاندىن دەريادىن ئۆتۈپ ئاپتاپپەرەسلەر قىبلىسىنىڭ خىزمىتىگە باردىم . ئۇ مېنى خىلۋەتكە باشلاپ ئىلگىرىكىدىنمۇ مېھرىبانلىق ، ئىلتىپاتلارنى كۆرسەتتى ۋە :

ـــ شەرت شۇكى ، بۇنىڭدىن ھېچ كىشى خەۋەر تاپمىغاي ! ـــ دەپ تاپىلاپ ، بىر پارچە خەتنى مۆھۈرلەپ زەر ياغلىققا ئوراپ قولۇمغا تۇتقۇزدى ، ئاندىن بىر كىشىنىڭ ئىسمى ئويۇلغان بىر ئۈزۈكنى بېرىپ دېدى : ـــ شەھەردىن چىقىپ شىمال تەرەپكە ماڭغىن . بىر پەرسەخ ① يول يۈرگەندىن كېيىن بىر باغقا يېتىپ بارسەن . باغنىڭ ئىشىكىدە بىر-مۇنچە لەشكەر ۋە سەركەردىلەر بار . ئۇلارنىڭ سەركەردىسى خىسرو ئىسمىلىك كىشىدۇر . بۇ ئۈزۈك بىلەن ياغلىقنىكى خەتنى ئۇنىڭغا كۆر-سەتكىن . ئۇ كىمنىڭ قېشىغا ئاپىرىشنى ئېيتسا ، شۇنى تېپىپ تاپشۇرۇپ جاۋابىنى ئېلىپ كەلگىن . ئول غېرىب بىچارىنىڭ قېشىغا بارغاندا بۇ مەس-نەۋنى ئوقۇغايسەن :

ئەبيات

سالام ئەۋەتتى ساڭا ناتۋان ،
غەمگە مۇپتىلا ۋە ئاغرىق بىر جان .

كى ئول يار جانىم چەكسىز مېھرىبان ،
ۋەسل غېمىدە بىئارام ھامان .

---

① فەرسەخ (ئەرەبچە) ـــ ئۈزۈنلۇق بىرلىكى (6.24 كىلومېتر غا تەڭ) .

كۆڭلى غەرق قاندۇر ، بىلگىن ، بىخەۋەر ،
خەۋەر ئالمىدىم مەن ھەم بىخەۋەر .

يەر ئۈپۈپ رازىلىق بىلدۈرۈپ راۋان بولدۇم . ئۇ ئېيتىپ بەرگەن يول بىلەن مېڭىپ ، باغقا يېتىپ بېرىپ بىر يىگىتنى كۆردۈم . يولۋاس سۈرەتلىك ئالتۇن سەندەلدە ئولتۇرغان بۇ يىگىتنىڭ خىزمىتىدە يۈزلىگەن ياراغ ـ جابدۇقلۇق ئادەم سەپ تارتىپ تۇرۇپتۇ . ئۇ مېنى كۆرۈپ ئالدىغا چاقىرىپ ئەھۋالىمنى سوراپ :

ـــ ئى يىگىت ، سودىگەرنىڭ قىلىسەن ، نېمە ئىشىڭ بار ؟ ـــ دېدى .

ـــ راست ئېيتتىڭ ، ـــ دېدىمەن .

ـــ ئۇنداق بولسا رەخت ـ ماللىرىڭ بارمۇ ؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇ .

مەن پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ھېلىقى ئۇزۇكنى بېرىپ ، نېرىراق تۇردۇم . ئۇ ، ئۇزۇكنى كۆرۈپ خۇشال بولدى ۋە باغقا كىرىپ كەتتى . ئاندىن مېنى چاقىرتىپ مەخپىي خانىغا باشلاپ :

ـــ بۇنى قەيەردىن ئېلىپ كەلدىڭ ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ـــ ئىگىسى بېرىپ ، خىزمىتىگە ئەۋەتتى .

ـــ يەنە باشقا نەرسىمۇ بارمۇ ؟

ـــ ئىگىسىگە تاپشۇرىمەن ، ـــ زەر ياغلىقنى كۆرسىتىپ جاۋاب بەردىم .

ـــ بارغىن ، ئۇنىڭغا تاپشۇرۇپ ھايالشماي قايتىپ كەلگىن !

سەركەردە شۇنداق دەپ باغدىن چىقىپ كەتتى . مەن باغنىڭ ئوتتۇرىسىغا بېرىپ كۆردۈمكى ، دەرەخنىڭ تۈۋىدىكى يوغان تۆمۈر قەپەستە 20 ياشلاردىكى ، قەددى ـ قامىتى كېلىشكەن ، قاپقارا بۇرۇتلىرى ئەمدىلا خەت تارتقان بىر يىگىت سولاقلىق تۇراتتى .

بېيت

سەرۇ قەد ئۇنگەن چىمەندەك جانىدىن ئاشنا يىگىت ،
شاخ گۈلدەك سۈرىتى ئىنسان ئارا بەرنا يىگىت .

ئۇ قانىتى بوغۇچلانغان قۇشتەك مۇستەھكەم قەپەس ئىچىگە سولانغان ھالدا تەپەككۇر تىزىغا بېشىنى قويۇپ تەھرىر دېگىزىغا غەرق بولۇپتۇ . ئۇنىڭ بۇ قىسمىتىنى كۆرۈپ ھەيران قالدىم . ئالدىغا بېرىپ سالام قىلغان ئىدىم ، بېشىنى كۆتۈرۈپ دېدىكى :

ـــ ئى يىگىت ، ئۆزۈڭ كىم بولىسەن ، ماڭا نېمىدەپ سالام قىلىسەن ؟ بىلمىدىڭمۇ ، مېنىڭ سالامەتلىكىم مەندىن يىراقتۇر .

ـــ مەن خەۋەرچى بولىمەن ، ـــ دېدىم ۋە نامە ئورالغان ياغلىقنى قەپەسنىڭ يوچۇقىدىن سۇنۇپ بەردىم ، ئاندىن مەلىكە تاپىلىغان سۆزلەرنى ئېيتتىم .

ئۇ ئاڭلاپ گۈل رەڭلىك ياشلىرىنى رۇخسارى سەھىپىسىگە تۆكتى . نامەنى ئوقۇغاندىن كېيىن يېشىنى ئېرتىپ تۇرۇپ :

ـــ ئەي دەردمەنلەر ئەلچىسى ، ئول دىلدارغا دېگەيسەنكى ، بىرەر تەدبىر قوللىنىپ ئوتتۇرىمىزدىكى بۇ تىكەننى يوق قىلغاي . يېغلاپ يۈرۈش پايدىسىزدۇر . يەنە شۇنىمۇ دەپ قويغىنكى ، ئۇنىڭغا پىدادۇرمەن . لېكىن ھەرقانچە قىلسامۇ ۋىسالىغا ئېرىشىش نېسىپ بولماس . ئەمما ئارزۇيۇم شۇكى ، ئۇنى بىر كۆرۈپ جان بەرسەم رازىمەن . بۇنىڭدىن كېيىن خەت ـ خەۋەرنى ئاز ئەۋەتسۇن . چۈنكى بۇ پىتنە ـ پاساتقا سەۋەب بولۇر ، ـــ دېدى ۋە باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكتى .

مەن ئۇنىڭ ئېچىنىشلىق ئەھۋالىغا ھەيران بولۇپ تۇراتتىم ، بىردىنلا غۇلغۇلا ـ ئەنسىز پاراڭلار قۇلىقىمغا كىردى . قارىسام ، فەرەڭ پادىشاھىنىڭ غەزەپ ـ ئەمرى بىلەن بىر توپ كىشىلەر باغنىڭ دەرۋازىسىدىن كىرىپ كېلىۋاتاتتى ، ئۇلارنىڭ قوللىرىدا نەيزە ـ قىلىچلار بار ئىدى . خۇددى ھەيكەلدەك گىروي ، سۈرلۈك بىر سىپاھ ئېتىلىپ

كېلىپ نەيزە بىلەن بېشىمغا شۇنداق ئۇردىكى ، چۈل - چۈل پارچىلىرى ھەرياق ئۇچتى . شۇئان ھوشۇمدىن ئايرىلىپ يىقىلدىم . ھوشۇمغا كەلسەم ئالەمنى قاراڭغۇلۇق بېسىپتۇ . ئۆزۈمنى بىر كىشىنىڭ قۇچىقىدا كۆرۈدۈمكى ، مېنى يولدا ئېلىپ كېتىۋاتاتتى .

ئۇ بۇرادىرىگە :

ــ ئەجەب بۇ شۇم بىلەن خىسرونى تاشلاپ كەتتىغۇ ! ــ دېدى .

ئىككىنچىسى ئېيتتى :

ــ بۇنى تاشلۇۋېتىپ خىسرونى تاپايلى .

ــ ساراڭ بولدۇڭمۇ ؟ ــ دېدى يەنە بىرى ، ــ ئىككىلىسىنى تاشلاپ كېتىشكە بولمايدۇ . ئەمما ، ئەپسۇس ، شاھزادىنى بىگۇناھ ئۆلتۈرىدىغان بولدى .

ــ بۇ نېمە سىردۇر ، ــ دېدىممەن ، ــ سىلەر ئۇ شاھزادىنىڭ ئۆلۈمىگە نېمىشقا ئەپسۇسلىنىسىلەر ؟ مېنى ھەم ئۇ يەرگە ئېلىپ بارساڭلار نېمە بولغاي ؟

ئۇلار جاۋاب بېرىپ ئېيتىشتى :

ــ بىلىسەڭ شۇنداق ئاجايىپ بىر سىردۇركى ، مەشۇقى ئاشىقىنى ئۆلتۈرىدۇ .

ــ ئى ياخشىلار ، بۇ ئىشنىڭ تەپسىلاتىنى بىلسەم دەيمەن ، ئېيتىڭلارچۇ ، ئاشىق كىمدۇر ، مەشۇق كىمدۇر ؟ ئاشىقنى ئۆلتۈرۈشنىڭ سەۋەبى نېمە ؟

ــ مەشۇق پادىشاھنىڭ قىزى ، ئاشىق بولسا ئاكىسىنىڭ ئوغلىدۇر . سەن ھېلىقى نامەنى ئۇنىڭغا ئېلىپ كەلگەن ئىدىڭ . شۇ نامە بىلەن بۇ چاتاقنى تېرىدىڭ .

ــ نېمە ئۈچۈن ئۇ يىگىتنى ئۆلتۈرىدۇ ؟

ــ ئۇنىڭ شەرھى ئۇزاقتۇر .

ــ مېنىمۇ ئېلىپ بېرىڭلار ، سىلەرنىڭ ياردىمىڭلار بىلەن بۇ سىرنى بىلۈۋالاي .

ئۇلار مېنىڭ ئارزۇيۇمنى نەزەرگە ئېلىپ ، كېچىچە يول يۈرۈپ پادىشاھنىڭ ئوردىسىغا قايتۇرۇپ كەلدى . شۇ دەقىقىدىكى بىردىنبىر ئارزۇيۇم ئول دىلبەرنىڭ جامالى بىلەن قەلبىمنى نۇرلاندۇرۇۋېلىپ ئاندىن ئۇنىڭ ئالدىدا جان تەسەددۇق ئەيلەش ئىدى . بىز پادىشاھنىڭ خىلۋەتخانىسىنىڭ بېغىغا كىرگەندە ، كۆتۈرۈپ كەلگەن ئادەم مېنى بىر دەرەخنىڭ تۈۋىگە ئولتۇرغۇزۇپ قويدى . ھەمراھلىرى تاماشا قىلغىلى مېڭىشتى . قارىسام باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر دەريا ئېقىپ تۇرۇپتۇ ، پادىشاھ ئۇنىڭ بويىغا ئالتۇن كۆرسىنى قويۇپ ئولتۇرۇپتۇ . ئەتراپىدىكى مەشئەللەر پاراسلاپ كۆيۈپ كۈندۈزدەك يورۇتۇپتۇ . شۇ ئەسنادا مەلىكە ئايئاق ناھايىتى سىرلىق ھالدا زەر لىباسقا ئورالغىنىچە پەيدا بولدى . ئاتىسىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە تەزىم بەجا كەلتۇردى . پادىشاھ ئۇنى قۇچاقلاپ يېنىدا ئولتۇرغۇزدى ۋە غەمگۇزار ئاتىلارچە مېھرىبانلىق كۆرسەتتى .

مېنى كۆتۈرۈپ كەلگەن ئادەمدىن سورىدىم :

ـــ ئى دوستۇم ، بۇ نېمە ۋەقەدۇر ؟

ـــ قەپەسدىكى يىگىت بىزنىڭ چوڭ پادىشاھىمىز (ھازىرقى پادىشاھنىڭ ئاكىسى)نىڭ ئوغلى بولىدۇ ، كېچىك ۋاقتىدىلا ئاتىسى ۋاپات بولۇپ كەتكەن . ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئۆزىنىڭ ئىنىسىنى بۇ ئوغۇلغا نائىپ تەينىلەپ ، سەلتەنەت تەختىگە ۋەكىل قىلىپ ئولتۇرغۇزغان ئىدى . ۋەسىيەتنامە : « ئوغلۇم بالاغەتكە يەتكەندە تەختنى ئۇنىڭغا تاپشۇرۇپ بېرىپ ، قىزىڭنى نىكاھلاپ قويۇڭ . ئاندىن ئۆزىڭىز پاراغەتتە ئۆتكەيسىز » دەپ يىلىگەن ئىدى . پادىشاھنىڭ ئىنىسى تەختتە ئولتۇرۇپ ھۆكۈمرانلىق قىلماقنىڭ لەززىتىنى تېتىپ قېلىپ ، ئاكىسىنىڭ ۋەسىيىتىنى ئۇنتۇدى ، غەپلەت ۋە مەغرۇرلۇق شارابىنى ئىچىپ تويمىدى . شاھزادە تاغىسىنىڭ قىزى بىلەن بىر يەردە ئۆسۈپ يېتىلىپ ، ئىشق ـ مۇھەببەت ئۇلپەتچىلىكىنى بەجا كەلتۈرۈپ ئىشقىۋازلىققا بېرىلدى . شاھزادە بالاغەتكە يەتكەنسېرى قابىلىيەت نىشانى پېشانىسىدىن بىلىنمەكتە ئىدى . « پادىشاھ » ۋەزىرلىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ، شاھزادىنى تەختكە ۋارىسلىق

قىلىشتىن ئىلگىرى يوقاتماقچى بولدى . مىكىرگە باي بىر ۋەزىرى يول كۆرسىتىپ : « ئۇنىڭغا ‹ساراڭ› دېگەن تۆھمەتنى چاپلاپ قامىۋەتسەك ، خەلقمۇ ئۇنىڭ تەرەپدارى بولمايدۇ » دېدى . پادىشاھ بۇ مەسلىھەتنى مۇۋاپىق كۆرۈپ ، شاھزادىنى قامۇۋېتىشكە پەرمان قىلدى . بۇ ئىشتىن پادىشاھنىڭ قىزى خەۋەر تېپىپ ، ئاتىسىنىڭ بۇ پىلانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشىنى توسماقچى بولدى . شاھزادىنىڭ بەزى دوستلىرىمۇ بۇ شۇم خەۋەردىن ئۇنى خەۋەرلەندۈردى . ئايغاقچىلار بۇ گەپ - سۆزلەرنى پادىشاھقا يەتكۈزۈپ : « ئەگەر ئۇنداق قىلساق خەلق قوزغىلىپ شاھزادىنى قاماقتىن قۇتقۇزۇپ ، ئالىيلىرىنىڭ بېشىغا بالا كەلتۈرسە قانداق قىلماق كېرەك ؟ » دېيىشتى .

بىر ۋەزىرنىڭ ئاقىلانە مەسلىھىتى بىلەن ئەمىرلەر شۇنداق ئەقىل كۆرسەتتىكى : پادىشاھنىڭ ئالدىدا بۇ ئوغۇلنىڭ ھاقارەتلىنىشى مۇناسىپ ئەمەس . بىر باغ بىنا قىلىنسۇنكى ، ئورنى خەلق كۆزىدىن يىراق بولسۇن . باغدا سۇلار ئېقىپ تۇرسۇن . خىلمۇخىل گۈل - گىياھلار ئۆستۈرۈلۈپ ، قۇشلار نەغمە - ناۋا قىلىپ تۇرغان بولسۇن . شۇ باغقا ئۇنى نەزەربەند قىلىۋەتسەك يامان ئاقىۋەت يۈز بەرمەس ، خەلق بىلىپ قالغان تەقدىردىمۇ پادىشاھنى بۇ يىگىتكە زۇلۇم قىلدى دېمەس . تېخىمۇ خاتىرجەم بولۇش ئۈچۈن پولاتتىن قەپەس ياساپ شۇنىڭ ئىچىگە بەندلىۋېتىش لازىمدۇر . ئاخىر ئۇ قەپەسكە سېلىنىپ ، مەخسۇس بىنا قىلىنغان باغقا ئاپىرىۋېتىلىدى . نازارەتچىلىككە 100 قاراۋۇل بەلگىلەندى . قارا يۈرەكلەر ئۇنىڭغا ئۆلۈم خەۋپى يەتكۈزۈش قەستىدە نەچچە نۆۋەت ئىپلاس پىلان قۇرۇشقان بولسىمۇ ، پادىشاھنىڭ قىزى يامان نىيەتنى ئىشقا ئاشۇرغۇزماي ، ياخشى مۇددىئا بىلەن شاھزادە خىسرونى ئۆزىگە قارىتىپ غەم دەرۋازىسىنى ئېچىپ قويدى . سەن ئېلىپ بارغان نامەنىڭ مەزمۇنى : « كۆڭلىڭنى خۇش تۇتقايسىز ، ھىجران كۈنلىرى ئاخىرلاشتى . ھەرقانداق قىلىپ بولمىسۇن ئاتامنى ئۆلتۈرۈپ ، ئۆزۈمنى ۋە سىزنى مەھرۇملۇقتىن قۇتقۇزىمەن » دېگەندىن ئىبارەت ئىدى . ئەپسۇس ، بىر مۇناپىق كىشى مەخپىيەتنى بە-

لىپ قىلىپ ئاتسىغا ئېيتىپ قويدى . ئاتسى خەۋەرنى ئاڭلاپ : « خەت ئاپارغۇچىنى تۇتۇپ جازاسىنى بېرىپ ، قەپەس بىلەن خىسرونىڭ بېشىنى دەرگاھىمغا ھازىر قىلىڭلار ! » دەپ پەرمان چۈشۈردى . شۇڭا ، پادىشاھنىڭ يارلىقىغا بىنائەن بېشىڭغا زەخىم يەتكۈزۈشتى . سەن ھوشۇڭدىن كەتكەچكە ئۇلار سېنى تاشلاپ كەتتى . پادىشاھ ۋەزىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ئول بىگۈناھ يىگىتنى ئۆلتۈرمەكچى بولدى . ۋەزىر مەسلىھەت كۆرسىتىپ : « مېنىڭچە ، ئۇنى مەلىكىنىڭ قولى بىلەن ئۆلتۈرگەيمىزكى ، ئەل ـ ئاۋام ، پادىشاھنىڭ قىزى بەتنامدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ دېسۇن » دېدى . پادىشاھ : « ئەگەر قىزىم قوشۇلسا شۇنداق قىلايلى » دەپ قوشۇلدى . ۋەزىر پادىشاھنىڭ تاپشۇرۇقى بويىچە مەلىكىنىڭ قېشىغا كىرىپ ، ھىيلە ـ مىكىر خەزىنىسىنى ئېچىپ ، مالامەت كەلتۈرگۈچى سۆزلەرنى قىلىپ : خەلق سىزنى «پادىشاھنىڭ قىزى ئۇ يىگىتكە ئاشىق بوپتۇ » دەيدۇ ، دېدى . قىز ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن بۇ گەپتىن تاندى . ۋەزىر شۇئان : « ئەگەر سۆزىڭىز راست بولسا ، ئىغۋا گەپلەرنىڭ ئاغزىنى ئېتىش ئۈچۈن ئۆز قولىڭىز بىلەن ئۆلتۈرۈپ ئاتىڭىزنى رازى قىلغايسىز » دەپ قۇتراتتى . قىز : «ھېچۇەقەسى يوق ، كەچتە بېرىپ ئاتامغا ئۆزرە ئېيتىمەن » دېدى . ۋەزىر قايتىپ بېرىپ ، پادىشاھقا مەلۇم قىلدى ۋە كېچىسى يەنە قىزنىڭ يېنىغا كىرىپ : « ئەمىسە ۋەدىگە ۋاپا قىلغايسىز » دېگەن ئىدى ، قىز گېپىدە تۇرۇپ ، ئاتىسىنىڭ خىزمىتىگە راۋان بولدى . ئۇ كېتىۋېتىپ يولدا سېنىڭ ياتقانلىقىڭنى كۆرۈپ ئېيتتى : « بۇ جەسەتنى بىر چەتكەئاپىرىۋېتىڭلار!» بىز سېنى تۇتۇشمىزغا مەدىرلاپ ئېڭىرىدىڭ ، شۇئان « تېرىك ئىكەن » دەپ گۇمان قىلدۇق .

ـــ ئەمدى سېنى دەريادىن ئۆتكۈزىمىز ۋە يولداشلىرىڭنىڭ قېشىغا يەتكۈزىمىز ، ـــ دېيىشتى ئۇلار ، ـــ مۆھۈرلۈك خەت بېرىشىڭ كېرەككى ، سېنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن باقاۋۇللارغا 100 تىللا بەردۇق .

ـــ سىلەرگە ھالال بولسۇن ، ـــ دېدىممەن .

ـــ ئاندىن ، ـــ دېدى ئۇلار ۋەقەنىڭ كېيىنكى جەريانىنى بايان قىلىپ ، ـــ پادىشاھ شاھزادىنى قەپەستىن چىقىرىپ يىراق ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ ، مەلىكىگە : « ئەگەر گېپىڭ راست بولسا ئۇنى بىر تىغ بىلەن ھالاك قىلغىن » دەپ پەرمان چۈشۈرگەن ئىدى ، مەلىكە ئىلاجسىز قېلىپ شاھزادىنى ئۆلتۈرمەككە تىغ كۆتۈردى . لېكىن يېقىن بارغاندا پىغانلىق ئاھ ئۇرۇپ تىغنى تاشلاپ ، بۇ ئەبياتنى ئوقۇدى :

ئەبيات

ساقىيا ، كۆيدۈم خۇمارىم يادىدا ،
كۆيدۈم ئاخىر ئول نىگارىم يادىدا ؛
ئۆتتى ئۆمرۈم كۆرمىدىم يار ۋەسلىنى ؛
ھىجرى تۈنلەر دىلپىكارىم يادىدا .

ئاندىن : « بېشىڭدىن ئۆرگىلەيكى ، بۇ بىئەدەپلىكىمنى كەچۈرگىن ، كۆزلىرىم يەنە بىر مەرتىۋە دىدارىڭ شەمئى بىلەن روشەن بولغاي ! » دەپ ھەسرەتلىك بىر تىنىپ ھوشىدىن كەتتى . پادىشاھ بۇ ھالنى كۆرۈپ قاتتىق غەزەپلىنىپ : « مېنىڭ ئارزۇيۇم بۇنداق بولۇشنى كۆرۈش ئەمەس ، بۇ ئوغۇلنىڭ كاللىسىنى دەرھال ئېلىڭلار ، ئەمدى نامىنى ئاڭلاشقا تاقىتىم قالمىدى » دېگەن ئىدى ، نېمىندۇر ئويلىغان ۋەزىر جاللاتنى بىر ياقىقا قايرىپ قويۇپ ، قىلىچنى كۆتۈرۈپ ئوغۇلنىڭ ئالدىغا يۈگۈردى . ئۇ ئەمدىلا ئىشنى پۈتكۈزەي دەۋاتقاندا ، دەرەخنىڭ ئارىسىدىن بىر يا ئوقى ئۇچۇپ چىقىپ كۆكسىگە سانجىلدى ـ دە ، ئارقىسىغا يىقىلدى . پاتىپاراقچىلىق كۆتۈرۈلدى . پادىشاھمۇ جان قورقۇنچىسىدا ھەرەمخانىسىغا تىكىۇەتتى . « تۇت ! تۇت ! » دېگەن ئاۋازلار پەلەككە يەتتى . مەنمۇ قورقۇنچتىن خۇدۇمنى يوقاتتىم . ھوشۇمغا كەلسەم ، فەرەڭ دوختۇرنىڭ ھۇجرىسىدا يېتىپتىمەن ، ئۇ جاراھەتلىرىمنى تاڭغىلى تۇرۇپتۇ .

ـــ ئى يىگىت ، رىزقىم بار ئىكەن ، جاراھەتلىرىم ساقايدى ، ـــ

بوۋاي سۆزىنى داۋام قىلىپ ئېيتتى ، ـــ ئەمما كۆڭلۈمنىڭ زەخمى ساقايماندى ، بەلكى زەردىپا ئايلاندى . كېيىن سەپەردىشلىرىم ئۇ شەھەردىن قايتىشقا تەييارلاندى ۋە مېنىمۇ ئۆزلىرى بىلەن ئېلىپ ماڭدى . ئېنىقكى ، ئۇ تەڭداشسىز سەنەمنىڭ ۋەسلى ماڭا نىسىپ بولمايدىغانلىقى تۇرغان گەپ ئىدى . ئەمما ئۇنىڭ خىيالى جېنىمنى ئازابلايتتى .

بەيىت

گەرچە تەن دەرگاھىدىن بولدى يىراق ،
جان شامى ھەم نۇرىدىن تاپتى پىراق .

كۆڭلۈمنىڭ پەرىشانلىقى شۇ دەرىجىگە يەتتىكى ، ئەل ئىشىنى يىغىشتۇرۇپ ، ئالەم ۋاپاسىزلىقىدىن نەپرەتكە تولۇپ بۇ نەزمنى ئوقۇدۇم :

نەزم

مويدەك بولدۇم ، كۆر ، ماڭلىيىڭنى كۆرۈپ ،
مۇپتىلا بولدۇم جامالىڭنى كۆرۈپ ؛

دەرد ـ غېمىڭ بىلەن بولۇپ ھەمنەپەس ،
تاپمىدىم ئارامكىم دامىڭنى كۆرۈپ .

كەلدى تۇمشۇققا جان ، ئۆلسەم مەيلى ،
شېرىن لەۋلەر ھەم پېشانەڭنى كۆرۈپ .

سەپەرنى داۋاملاشتۇرۇپ كېتىۋېتىپ بۇ ماكانغا چۈشتۇم .

بەيىت

گەر تاپالماسسەن ۋىسال ، جان دىلبىرى ،
خەلقىئالەمدىن يىراق يۇرگىن نېرى .

ئەسلىدە بۇ تاشلاندۇق ، ۋەيران بىر جاي ئىكەن . ئۇستا تامچى ، تاشچىلارنى شەھەردىن تېپىپ كېلىپ ، نۇرغۇن پۇل خەجلەپ ، بۇ ئىبادەتخانىنى بىنا قىلدىم . قالغان ۋەجمىنى ۋارىسلارغا ئۇلەشتۇرۇپ بەردىم . يەنە 10 مىڭ تىللا بىلەن بىر قاتار تۆگىنى ئازاد قىلىۋەتكەن قۇلۇمغا بېرىپ يولغا سالدىم . ئۇ ، راستچىل ، دىيانەتلىك ئادەم ئىدى ، بەرگەن ئالتۇنلارنى دەسمايە قىلىپ تىجارىتىنى يۈرگۈزۈپ ، مىڭ تۇرمۇش تەمىناتىمنى يەتكۈزۈپ بېرىپ تۇرۇۋاتىدۇ . شۇنىڭدىن بۇيان بۇ جايدا ئاشۇ نازىنىنىڭ سۈرىتىنى ياساش بىلەن ئىشقۇلاز كۆڭلۈمنى ئاۋۇتۇپ ، تۆۋەندىكى بەيىتنى ئوقۇپ ئۆزۈمگە ئارامىلىق ئىزدەيمەن :

بەيىت

مۇيەسسەر بولمسا ۋەسلىڭ پىلانىنى غەيرىي تۇزمەسمەن ،
ۋەلى بىلگىل ، ھاياتىڭ پېشىدىن قولۇمنى ئۈزمەسمەن .

تاۋۇت كۆتۈرگەن دۇئانە يىگىت

ئى دەرۋىشلەر ، مەن ئۇ ئاپىتاپ تەلەت ، مەرتىۋە ئىگىسىنىڭ تەكىداشسىز گۈزەللىك ۋەسپىنى ئاڭلاپ شۇئان ئاشىق ـ بىقارار بولدۇم ، ھەتتا ئۆزۈمنىمۇ بىلمىگۈدەك دەرىجىگە يەتتىم . شۇنىڭ بىلەن ئول دەردەمەن كىشىنىڭ قولىغا سۆيۈپ تۇرۇپ :

ـــ ئى دوستلۇق بولىنىڭ پەرۋىشچىسى ، مېھرىبانلىقنىڭ ئايىمغايىسەنكى ، پارە ـ پارە كۆڭلۈم فەرەڭ قىزىغا مۇپتىلا بولدى .

بەيىت

ئۇنىڭ ئىشق دەردى كەلتۈردى دىلىمغا كۆپ جاراھەتلەر ،
بولۇپ پەجمۇدە ئۇستىخانىم ، تېنىمگە يەتتى ھەم دەردلەر .

ئۇ كىشى مېنىڭ پەرىشان ھالىمنى كۆرۈپ ھەيران بولدى ۋە بۇ

بېيتنى ئوقۇدى :

بېيت

هەقمقي مۇھەببەت ياسالما بولماس ،
يۈلتۇزغا ئەقللىق كىشى قول سۇنماس .

بۇنى ئاڭلاپ دېدىم :

ـــ ئى بـوۋاي ، بـەلـپ قوي ، ساپ مۇھەببىتىم گۈۋاھ بولسۇنكى ، مـەقـسـىتىمگە يەتمىگۈچە ئارام ئالمايمەن ، يا ئۇنى قولغا كەلتۈرىمەن ۋە يا ئۇنىڭ ئۈچۈن جېنىمنى بېرىمەن .

بېيت

نىگارنى تاپمىغۇنچە گەر تەلەپتىن قول كۆتۈرمەسمەن ،
چىقار جان ياكى بۇ تەندىن ۋەيا جانان قۇچار بۇ تەن .

شـۇنـداق ئىلتىماس قىلىپ تۇرۇۋېلىپ ، ئاخىر ئۇنى رەھىم ـ شەپـقەت يـولـىغا كـىرگـۈزدۈم . ئۇ كـۆپ نـەسـىھـەتـلـەردىن كـېـيـىن ، ئـىـشـقـىـنـىـڭ قـائـىـدە ـ يوسۇنلىرى ھەققىدە تەلىم بەردى . ئاندىن دۇـئاغا قـول كـۆتـۈرۈپ ، بـىر چاڭگال تىللا ئىنئام قىلدى . ئۇنى ھەمياننىمغا سـېـلـىپ ، دىل شەرتىنى بەجا كەلتۈردۈم ـ دە ، پاراكەندە كۆڭلۈم بىلەن تاغدىن قىياندەك چۈشۈپ كەتتىم . دەشت ـ باياۋانلارنى كۆزۈمنىڭ نۇرى بـىـلـەن روشـەن ئەيـلەپ ، كېچە ـ كۈندۈز دېمەي يولۇمنى داۋام قىلدىم ، مـۇسـاپـە ـ مـەنـزىللەردە ئاجايىپ ـ غارايىپ ئىشلارنى كۆردۈم . ھەددى ھېـسـابـسـز مۇشەققەتلەرنى تارتىپ بىر دىيارغا يېتىپ باردىم . ھەسرەت ـ نـادامـەت ئوتـلىرى ۋۇجۇدۇمنى كۆيدۈرەر ئىدى ، ئۆزۈمگە ئۆزۈم تەسكىن بېرىپ بۇ بېيتنى ئوقۇيتتىم :

بەيت

بول چىداملىق ، ئول نىگار سالغاي نەزەر ،
يالتىيىشتىن ئىشق يولى ئەيلەر ھەزەر .

كۆپ جاپا - مۇشەققەتلىك سەپەرلەردىن كېيىن كۆزلىگەن مەنزىلگە يېتىپ باردىم . بۇ چاغدا چاچلىرىم بېلىمگە چۈشۈپ ، ئاجىزلاپ كەتكەنلىكىمدىن ساراڭغا ئوخشاپ كىشىلەرنىڭ ئاتقان تاشلىرىغا نىشان بولدۇم . شۇنداقتىمۇ بىرنەچچە ۋاقىت ئول نازىنىنىڭ دېرەكلەش ۋە چەۋەندازنى تەكشۈرۈش بىلەن مەجنۇنلۇق دەشتىدە يۈرۈپ ، ھېچ يەردىن ھىدىنى ئالالمىدىم . كېچە - كۈندۈز بىدارلىقتا تارتقان ئاھلىرىمنىڭ تۈتۈنلىرى پەلەكنى قاپلىماقتا ئىدى .

بەيت

يار دىدارىنى كۆرمەك ئاشىق ئۈچۈن ئەڭ زور تىلەك ،
قان - يېشىمدىن پۈتتى دەريا جەبرىدىن كۆرمەي بۆلەك .

تاكى بىر يىلغىچە ئول ۋىسال دۆلىتىنىڭ ئارزۇسىدا پەرىشانلىق كوچىلىرىدا ئۇششاق باللارغا ئويۇنچۇق بولۇپ يۈردۈم . ئاخىر بۇ ئىشنىڭ نەتىجىسىدىن ئىككىلىنىپ ، ھاياتىنىڭ ئىبادىتىدىن سەرگەشتە ، پەلەكنىڭ گەردىشىدىن بەختسىز بولدۇم .

يۈرەك نىدالىرىمنىڭ نىشانى سۈپىتىدە يۈزلىرىمگە تۈپراقلارنى سۈرتۈپ ، ئاجىز ۋە بىچارىلىكىمگە ئۆكۈنۈپ يىغلايتتىم :

مۇناجات

ئىلاھى بەھەق شاھى ئەنبىيا ،
بەھەق ئەلى ئول شاھى ئەۋلىيا .

بولدى ھەسەنگە يالغۇزلۇق نەپسىم ،
ھۈسەيىن بولدى شىبھەت ۋە غەرىب .

ئىلاھى ياخشىلار ساپا ھۆرمىتى ،
گۈل ، باغ ۋە ئارزۇ ، ۋاپا ھۆرمىتى .

يۈرتتىن ئايرىلغان سەرسان ھۆرمىتى ،
ۋەسىل تاپمىغان ئارمان ھۆرمىتى .

يەتكۈز مەقسەتكە ئۆز پەزلىڭ بىلەن ،
رەھىم قىل ، كۆيدۈرمە تاب - ھىجرىڭ بىلەن .

بۇ مۇناجاتنى تەكرار ئوقۇپ ، ئاخشامدىن سۈبھىگىچە يىغلاپ ، ئاللادىن مۇشكۈلۈمگە ئاسانلىق تىلىدىم . قۇياش كۆتۈرۈلگەندىن كېيىن ، جاھىللىقىم تۈتۈپ ، ۋەيران بولغان كۆڭۈل دىۋانىسى بىلەن يەنە بازارغا چىقىپ ، تۆت كوچا دوقمۇشىغا باردىم . كۆردۈمكى ، نۇرغۇن ئادەملەر ۋەھشىي يىرتقۇچتىن قورققانىدەك قېچىپ يۈرۈشەتتى . بىردەمدە بازاردا ھېچكىم قالمىدى . قارىسام ، ئاجايىپ ھەممەتلىك بىر يىگىت يولۋاستەك ھەيۋە بىلەن كېلىۋاتاتتى ، ئۇنىڭ يۈزى ئاپتاپتەك ، ساقلى مۇشكىناپتەك ، قەددى سەنەۋبەردەك ، كۆزلىرى تۇزنىڭكىدەك قانلىق ئىدى ، ئېسىل ئىگىنلەرنى كىيىپ ، قىممەتلىك كەمەرنى باغلىغان بولۇپ ، قولىدىكى ئالماس قىلىچىنى ھەريان شىلتىيتتى ، قەھر - غەزىپى تاشقانلىقتىن ئاغزىدىن كۆپۈكلەر چاچرايتتى . يەنە بىر قولىدىكى مۇخرەكلىك گۈرزىسىنى ئايلاندۇرسا ، تاشقىن سۈنىڭ شاۋقۇنىدەك « ۋاش ... ۋاش ... » ئاۋاز چىقاتتى . ئارقىسىدىن بىر تاۋۇتنى كۆتۈرۈپ كېلىۋاتقان 14 ياشلاردىكى ئىككى يىگىت ، كوچىنىڭ دوقمۇشىدا ئۇنىڭ ئىشارىسى بىلەن جىنازىنى يەرگە قويدى .

يىگىت جىنازىنىڭ باش تەرىپىدە يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ ، مۇڭلۇق ئاۋاز بىلەن ئاھ ئۇرۇپ بۇ ئەبياتنى ئوقۇدى :

ئاھ شاھزادە ، ھەسرىتا ، تەگدى ئاپەت ، ۋاي شېھىت ،
زالىملارنىڭ تىغىدا تارتتىڭ كۆلپەت ، ۋاي شېھىت .

پارە بولۇپ يۈرىكىڭ كۆزلىرىڭدىن قان ئاقتى ،
ئەلۋىدا ، ئەل ـ قووۋمىڭدا يوقكى تاقەت ، ۋاي شېھىت .

ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ياشلىرى سەلدەك ئاقتى ، ناله ـ پىغانى كۆككە يەتتى ، ھەسرەتلىك مەرسىيە سۆزلىرى خەلقنىڭ يۈرەكلىرىنى تىترىتىپ ، نۇرغۇن ئادەمنى ئەس ـ ھوشىدىن ئايرىدى . ئالامان ئول جىنازىنى قولىمۇقول كۆتۈرۈپ كوچىنى بىرقانچە ئايلانغاندىن كېيىن ، يىگىت تا-ۋۇتنى يەنە قۇللىرىغا كۆتۈرتۈپ ئېلىپ ماڭدى .
ئى دەرۋىشلەر ، بۇ ھالنى كۆرۈپ مېنىڭمۇ يۈرىكىم لەختە ـ لەختە بولۇپ كەتتى .

بېيىت

مۇھەببەت جىلۋىسى ئالغاي كۆڭۈلنىڭ قەسرىنى شۇئان ،
چىراغنىڭ بېشىدا تۈتۈن قىلۇر ھاسىل بۇلۇت ـ تۇمان .

بارا ـ بارا ئەس ـ ھوشۇمدىن ئايرىلىپ سارىڭدەك بولۇپ قالدىم . كۆپ ئىزتىراپلار چەكىكەندىن كېيىن بىردىنلا ئەندىشە قىلدىمكى ، تەجرىبىلىك ئۇلۇغلارنىڭ سۆزىدە : « ھەرقانداق ئادەمنىڭ بېشىغا كۈن چۈشسە ، ئەمما تەدبىرنىڭ ئالقىنى ئېچىلمىسا ، ئۆزىدىن تەدبىرلىك كىشىلەر گە ئىلتىجا قىلىپ ، ئىلاجىنى سورىغاي ۋە يىغلاپ تۇرۇپ دۇئا ئې-لىپ ، مەقسەت يولىغا قەدەم قويغاي ، ـــ دېيىلگەنلىكى ئېسىمگە چۈشتى ، ـــ

بېيىت

ئەقلۇئىدراك بىرلە ھاسىل بولمىسا مەقسەت ـ مۇراد ،
سەۋر ـ تاقەت قىل داۋاملىق ، تاپقۇچە يول چەكمە داد .

ئەگەر ساڭا بىرەر مۇشكۈلچىلىك يۈزلەنسە ، تەدبىرلىك كىشىلەردىن ياردەم تەلەپ قىلماي بۇ ئىشنى ئاسانلاشتۇرۇش تەستۇر . ھەرقانچە ئۇرۇنساڭمۇ بىرەر توغرا يول كۆرسەتكۈچىنىڭ ياردىمىگە ئېرىشەلمىسەڭ ، ئامال شۇكى ، ئۆزۈڭنى ساراڭ قىياپىتىگە سېلىۋال ! »

بېيىت

مۇشكۈل ئىشقا يولۇققاندا بولۇۋالغىن يالغان ساراڭ ،
شۇندا ئىلماس خەقلەر كۆزگە ، مەقسەت ئۈچۈن ئاڭلا پاراڭ .

« ئېھتىمال مۇشۇ ئىشلار ۋەجىدىن غەم پادىشاھىنىڭ لەشكەرلىرى باغلىنىپ ، بىرەر توغرا پەتۋا بەرگۈچى يولۇققاي » دەپ ئويلاپ ، يىگىتنىڭ ئارقىسىدىن راۋان بولدۇم . خالايىقلار كۆرۈپ ، مېنى بۇنداق قىلىشتىن توستى .

بېيىت

ئېھتىيات قىلغىن سىتەمگەردىن يېتەر جانغا زۇلۇم ،
ئارسلاندىن قاچ نېرى ئۇ كەلتۇرەر شەكسىز ئۆلۈم .

ئۇلار : « ئى غېرىب جاھىل ، يىگىت غاپىل ، جاھاندىن تويۇپ ھاياتىڭدىن كەچتىڭمۇ ؟ بۇ خام خىيال بىلەن ئۆزۈڭنى بالاغا گىرىپتار قىلىسەن » دەپ قانچە مەنئى قىلسىمۇ ، ساراڭلىققا ئېلىپ نەسىھەتلەرگە زادى قۇلاق سالمىدىم . ئەمما ئۇلار ماڭغىلى قويماي توسۇۋالدى . ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر دەردەمەن كىشى بار ئىكەن ، ئۇ مېنىڭ ھالىمنى كۆرۈپ خاپا بولغىنىچە ئۇلارغا :

ــ ئى يارەنلەر ، ساراڭنىڭ ئارقىسىدىن ماڭغان ھەم ساراڭدۇر ، نېرى تۇرۇڭلار ، ئۇنىڭ كۆڭلىنىمەنئى تىرنىقى بىلەنئاغرىتماڭلار!ــ دەپ مېنى ئۆز ئىختىيارىمغا قويۇپ بەردى . شۇنداق قىلىپ ، ھېلىقى يىگىتنىڭ ئارقىسىدىن يۈرۈپ كەتتىم .

خالايىق ئۇنىڭ ئالدىدىن قاچار ئىدى ، مەن بولسام ئارقىسىدىن قوغلىماقتا ئىدىم . بۇ ھالنى كۆرگەنلەر ھەيرانلىقتىن بارمىقىنى چىشلەيتتى . ھېلىقى يىگىت كېتىۋاتقاچ مېنىڭ ۋارقىرىغىنىمنى ئاڭلايتتى ، لېكىن مەن تەرەپكە قارىمايتتى . ئۇ شۇنداق ماڭغىنىچە بىر خلۇەت ھويلا ئىچىگە كىرىپ كەتتى . مەن دەرۋازا ئالدىدا ھەيرانلىققا پاتقىنىمچە تۇرۇپ قالدىم . بىردەمدىن كېيىن بىر غۇلام يىگىت چىقىپ مېنى ئىچكىرىگە باشلاپ كىردى . بۇنىڭ ئۇچۇن خۇداغا مىڭ شۇكرىلەر ئېيتتىم . چوڭ قورۇنىڭ ئوتتۇرىسىغا كاتتا ئىمارەت بىنا قىلىنغان بولۇپ ، ئەتراپى ساپ ھاۋالىق باغ ئىدى . غۇلامغا ئەگىشىپ ئالىي دەرىجىدە بېزەلگەن بىر خانىغا كىرىسەم ، ھېلىقى جىنازا بىر تەخت ئۇستىگە قويۇلۇپ ، باش تەرىپىگە كافۇر شام يانداۇرۇپ قويۇلۇپتۇ . يىگىت بىر يانداً ئالتە قىرلىق گۇرزىنى تۇتقىنىچە بېشىنى تۆۋەن سېلىپ تۇرۇپتۇ . ئۇنىڭ چوڭقۇر خىيالغا غەرق بولغىنىنى پەملىدىم .

ئەدەپ يۇزىسىدىن سالام قىلىۋىدىم ، ئۇ چۆچۈگەندەك قاراپ شۇنداق دېدى :

ـــ ھەي ئەخمەق ! ئارقامدىن نېمىدەپ ئەگىشىپ كەلدىڭ ؟ قولۇمدىكى گۇرزە بىلەن بىرنى ئۇرسام بۇ دۇنيانى تەرك ئېتىسەن ! ...

مەن بېشىمنى ئېگىپ ئۆلۈمنى كۈتۈپ تۇردۇم ۋە سەممي ھالدا ئېيتتىم :

ـــ ئى مەردانە يىگىت ، ئاچچىقىڭغا ھاي بېرىپ ، ئۆز دىنىڭنىڭ ھەقىقى ـ ھۆرمىتى ئۈچۇن بولسىمۇ مېنى بۇ دەردتىن خالاس قىلغايسەن ، بۇنداق تىرىكلىكتىن ئۆمىدنى ئۈزدۇم .

ئۇ گۇرزىسىنى تاشلىۋېتىپ ، مۇشتى بىلەن قۇلقىمنىڭ تۈۋىگە بىرنى ئۇرغىنىنى بىلىمەن ، ھوشۇمدىن كېتىپتىمەن . ھوشۇمغا كېلىپ بېشىمنى ئۇنىڭ قۇچىقىدا كۆردۇم . ئۇ ناھايىتى مېھرىبانلىق بىلەن كۆزلىرىمگە تەلمۇرۇپ تۇرۇپتۇ . شۇ ئان ئۆزۈمنى رۇسلاپ ئولتۇردۇم . ئۇنىڭ كۆزلىرى بىردىنلا غەزەپلىك تۇس ئالدى :

ـــ ئى بىچاره ، نېمە دەردىڭ بار ؟ ئەقىلىڭ ئىختىيارىڭدىن كېتىپتۇ . قانداق ئىش جېنىڭغا تەگدى ، پىچاق ئۇستىخىنىڭغا يېتىپتۇ . جېنىڭدىن تويدۇڭمۇ ؟ كىشىلەر مەندىن قېچىۋاتسا ، سەن قوغلاۋاتسەن . بۇنىڭ سەۋەبىنى راستلىق بىلەن ئېيتقىن .

مەن بۇ رۇبائىينى ئوقۇدۇم :

يىغدىن ئۆزگىنى بىلمەسمەن ، نېرى شادلىق خىيال قىلماق ،
گۆدەكلەر يىغلىسا ئۆكسۈپ كېرەك ئۇنى خۇشال قىلماق .
پەقەتلا تاپمىدىم دىلكەش كۆكۈل دەردىنى ئېيتماققا ،
ئاشقلار بولسا سەرسانە ئادىللىقمۇ ئۇۋال قىلماق .

ئارقىدىن شۇنداق يىغلۇۋەتتىمكى ، ئۇمۇ تەسىرلىنىپ قوشۇلۇپ يىغلىدى . ئاندىن ئېيتتى :

ـــ ئى ھىجران ئوتىدا يانغان يىگىت ، ئەمدى يىغاڭنى توختىتىپ ئۆز ئەھۋالىڭنى بايان قىلغىن ، ھەرقانداق تەلىپىڭ بولسا ياردەم بېرىپ ، مەقسىتىڭنى بەجا كەلتۈرۈش يولىدا جاننى پىدا قىلغايمەن . شەرتىم شۇكى ، مەندىن ھېچ نەرسىنى سىر تۇتمىغايسەن .

مەن روھلاندىم ـ دە ، كۆرگەن ـ ئاڭلىغانلىرىمنىڭ ھەممىسىنى ، يەنى فەرەڭ گۈزەللىنىڭ سۈرىتىنى كۆرگىنىمدىن تارتىپ دەشت ـ باياۋانلاردا باشتىن كەچۈرگەنلىرىمنى ۋە ئۆزۈمنىڭ نام ـ نەسەبىمنى قالدۇرماي سۆزلەپ بەردىم .

يىگىت ئاڭلاپ بولۇپ سەل ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن ، بېشىنى كۆتۈرۈپ دېدى :

ـــ ئول پىتنە قوزغاتقۇچىنىڭ بېشىدىن شۇنداق ئىشلار ئۆتتىكى ، بۇ كەمگىچە ھېچقانداق ئىنسان زاتى دۇچ كەلمىگەن . زۇلۇم يەتكەن ئۇ يىگىتنىڭ قېنى سەل بولۇپ ئاقتى ، يەنە بىرنەچچە كىشىمۇ ناھەق جېنى

دىن ئايرىلدى . ئەمدى سەن ئەقىل تىزگىنىنى قولۇڭغا ئالغىن ، بۇنداق ئىشقا ئاشماس خىياللارنى تاشلاپ ، ئۆزۈڭگە سالامەتلىك ئىشكىنى ئاچ- قىن . بولمىسا سېنى مەن ئۆلتۈرۈپ ، غەمدىن بىر يولى خالاس قىلىمەن .

ـــ ئى يىگىت ، ئول ماجىرادا ۋەزىرنى ئوق بىلەن ئاتقان كىم ؟

ـــ مانا مەن ! بۇ جىنازىدىكىسى زۇلۇم يەتكەن شاھزادىنىڭ جەسىتىدۇر . مەن بولسام ئۇنىڭ تاغىسىنىڭ ئوغلى بولىمەن . پەلەكنىڭ كاجىلىقىدىن شېھىت بولغان شاھزادىنىڭ پىراقىدا ھوشۇمنى يوقتىپ ، مۇشۇنداق سارائلىق كوچىسىدا تېنەپ ـ تەمتىرەپ يۈرىمەن . قېرىندىشىمنىڭ بىگۇناھ ئۆلۈشىگە سەۋەبكار بولغۇچىلاردىن پادىشاھتىن باشقىلىرىنىڭ تېگىشلىك جازاسىنى بەردىم ، پادىشاھ پۇختا قوغدىنىش ئىلكىدە بولغاچ زەخمى يەتكۈزۈشنىڭ ئىلاجىنى قىلالمىدىم . ئەنە شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئۇنىڭ جەسىتىنى ھەر ئايدا بىر مەرتە كوچا ئايلا- دۇرۇپ يۈرۈۋاتقىمەن ۋە تەزىيە قائىدىسىنى ئورۇنداۋاتىمەن . خالايىقلار مېنى سارائ دەيدۇ ، مەن زالىملارنىڭ جازاسىنى بېرىش كويىدا ئاۋارە- دۇرمەن . ئەمدى سەنمۇ ئۇ گۈزەلنىڭ پىراقىدا يەتكۈچە جەبر تارتىپ قېشىمغا كەپسەن . ھەقىقەت ئىسپات ئېتىپ تۇرۇپتۇكى ، سەن ھەقلىق تۇرسەن . ئەمما مەندىن باشقا ھېچكىم بۇ ئىشقا يارىدەم بېرەلمەيدۇ . بىر شەرت بارىكى ، ئۇنى كۆرگىنىڭدە نالە ـ پەريادلار چېكىپ ئاھ ئۇرمىغايسەن . ئەگەر بۇ قائىدىنى بۇزساڭ ، شۇ يەرنىڭ ئۆزىدىلا تېنىڭنى ئىككى پارە قىلىۋېتىمەن .

رۇبائي

كۆڭۈل بەرگەن ھەر ئاشىق بولغۇسى بىھوش ،
سەۋەب ، سۆيگۈ يولىدا يوقتۇر تاقەت ـ ھوش .
ئاتەشنىڭ تېغىدۇر ئاشىق مىجەزى ،
ۋىسالنىڭ يولىدا ئۇرار دائىم جۇش .

مۇسىبەتلىك مەلىكە

شۇنداق قىلىپ ، شەرت بويىچە بىر كېچە - كۈندۈزنى ئۆتكۈزۈپ ، ئىككىنچى كۈنى تاڭ ئاتقاندا ، يىگىت مېنى تەييارلىق قىلىشقا بۇيرۇدى ھەمدە ماڭا ئاتاپ بازاردىن ئېسىل كىيىملەرنى ئالدۇرۇپ كېلىپ كىيدۈردى . ئۇ ، جىنازىنىڭ بىر بېشىنى ماڭا ، يەنە بىر بېشىنى غۇلامغا كۆتۈرتتى ، ئۆزى بولسا ئالدىمىزدا ماڭدى . بىز قانچىلىك يول يۈردۇق ، بىلمەيمەن ، بىر دېنلا باغنىڭ ئىشىكىگە يېتىپ كەلدۇق . جىنازىنى ئىشىك ئالدىدا ئېقىۋاتقان ئەزىم دەريانىڭ بويىغا قويۇشنى بۇيرۇدى . بىز ئۇنىڭ دېگىنىنى بەجا كەلتۈرۈپ بولۇپ ، بىر چەتتە ئولتۇردۇق .

ئول دىلاۋەرجان بار ئاۋازى بىلەن بىر نەرە تارتقان ئىدى ، ئەتراپ ۋە باغ ھەممىسى لەرزىگە كەلدى . ئاندىن ئىچ - ئىچىدىن ئۆرتىنىپ بۇ نەزمنى ئوقۇدى :

نەزم

سەنسىز ماڭا ، ئى جانان ، گۈل - گۈلستان بەربىر ،
سۈمبۈل چاچمۇ بەربىر ، سەرۋىرىستان بەربىر .

تەئنەلەرنىڭ دەستىدىن كۆرمىدىممەن يار يۈزى ،
بولمىسا گەر كۆڭلى پاك ، شەكەرىستان بەربىر .

كۆرگىل مانا ، ھاپىزا ، مەردكە مەنزىل بۇ ئەمەس ،
ھىجرانىڭدا سارا ئىغا ھەممە تامان بەربىر .

ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈلەتتى . مەن بولسام ئول نازىنىنىنىڭ دىدار مۇلاقاتىغا مۇشەررەپ بولۇش شەۋقىدە مەست ئىدىم ، قەدەملىرىنىڭ تىۋىشىنى ئىنتىزارلىق ئىلكىدە كۈتۈپ بىر بۇلۇڭدا

ئولتۇراتتىم .

بىردىنلا ئاللاتائالانىڭ فەزلى بىلەن بەختىيارلىق ماڭا يۇزلىنىپ ، ئول نازىنىن چىقىپ كەلدى .

نەزم

توزلار مەستتۇركى ، كۆز ، نەركەسمۇ مەست ،
كۆرۈپلا شۇئان بولدۇم مەنمۇ مەست .

كۆز چاناقىدىن تۆكۈلدى گۈلاب ،
قىلدى شۇم پەلەك ئۇ رەناغا قەست .

تۇراتتى لېكىن شۇنچىلىك تەمكىن ،
خوشلاشتى ھوشۇم ئۇلغايغاچ ھەۋەس .

ئى دەرۋىش ئەزىزلەر ، ئۇنى كۆرۈپلا بېشىمدىن تاپىنىمغىچە بىر ئوت تۇتاشتى ، پارە كۆڭلۈم مۇھەببەت تىرنىقىدا زېدىلەندى . بېشىمنى تۇتقىنىمچە « ئاھ ! » دەپلا ھوشۇمدىن ئايرىلدىم . بىر چاغدا ھوشۇمغا كېلىپ كۆزۈمنى ئاچسام ، ئول سەرۋ قامەتلىك گۈزەل چېھرىدىن نۇر تۆكۈپ تۇرۇپتۇ . شۇ تاپتا ئۇ گويا ھاياتلىق سۈيىنىڭ ئۆزى ئىدى ، قارىلىق كىيىم بىلەن قارا يېپەك توقۇلما ياغلىقى شۇنچىلىك سۈرلۈك كۆرسىتەتتى . ئۇ تەمكىن قەدەم بىلەن كېلىپ ، شەپقەتچىم دىلاۋەر يىگىتىنىڭ ئۇدۇلىدىكى ئالتۇن كۇرسىدا ئولتۇردى . مەردانىلىق دېگىزىنىڭ بىباھا گۆھىرى ــ شەپقەتچىم سۆز چىمەنىدىن گۈل تەردى ، ئول گۈزەل نازىنىن دىققىتىنى بەردى . ئاخىر گەپمۇ تۇگەپ ، گۈل يۇزلۈك نېمىشقىدۇر باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ يىغلىغىلى تۇردى . ئۇنىڭ سەۋەبى ئېنىقسىز يىغسىنى كۆرۈپ شۇنداق بىئارام بولدۇمكى ، ۋارقىراپ كىيىم ـ كېچەكلىرىمنى تىتما ـ تالاڭ قىلىشقا تاس قالدىم . ئول شىر سۈپەت يىگىت غەزەپ خەنجىرىنى كۆزۈمگە ئاچچىقى بىلەن سانجىۋىدى ،

ئۇنىڭ ۋەھىمىسىدىن بىخۇد بولدۇم .

نەزم

ئاي يۇزىدىن تۆكسە نۇرلار تەڭ كېلەلمەس ئاپتاپ ،
ئول يىگىتنىڭ ۋەھمى بىرلە بولدى ھالىم بىر بىتاب .

ئەي شامال ، ئەگەل ھىدىنى ئەيلىمەي جۇدا مېنى ،
بىر كۆرۈپ كەتتىم ھوشۇمدىن قويدۇما جانىنى ئاتاپ .

ئەلقىسسە : شۇ ئەسنادا ئۇلار ئوتتۇرىسىدا يەنە گەپ باشلاندى . ئول نازىنىن تەمكىنلىك بىلەن ئاڭلايتتى ، گاھى تىل بىلەن ، گاھى قول ئىشارىسى بىلەن ئىنكاس قايتۇراتتى . ئۇلارنىڭ قىزغىن سۆھبىتى كۆڭلۈمنى غەشلىككە گىرىپتار ئەيلەپ ، رەشك ئوتىدا ياندۇردى . بىردەمدىن كېيىن ئول دەۋران بېگانىسى قايتىپ كەتتى . يىگىتمۇ ئورنىدىن قوپۇپ كەينىدىن راۋان بولدى . بۇ ھالنى كۆرۈپ يىغلىدىم ، كۆزلىرىمدىن ياش ئورنىغا قان تۆكۈپ بۇ بەيتنى ئوقۇدۇم :

بەيت

كۆڭۈلنىڭ ئىزتىرابى ئۆگىتۈر پەرۋاز يولۇمدىن ،
بارۇرمەن تاكى بىر تىنىق تولۇق ، ناساز يولۇمدىن .

نىھايەت بەك ئېگىزدۇر جاي ـ ماكانىم ، ئۇچۇش مۇشكۈل ،
لېكىن يانماققا يوق ئىمكان دېمەي ھەر باز يولۇمدىن .

قايتىش يولۇمدا ئاغزىمنى ئاچماي ، ئىچىمدە « ئاھ » ئۇرۇپ يىغلاپ ماڭدىم . ئول يىگىتنىڭ خانىسىغا كىرگەندە خىلۋەت بۇلۇڭنى تېپىپ يالغۇز ئولتۇردۇم . ھەسرەتتىن قوللىرىمنى چىشلەيتتىم .

شېئىر

كۆزلىرىمدىن ئاققۇدەك بىر تامچە ياش ـ قان كەلمىدى ،
پارە بولدى خۇن جىگەرىم يار بىر ئان كەلمىدى .
تاخالاس بولسام ، نىگارا ، مەن بۇ غەم بىھۇدىدىن ،
ئەجىلىمدىن ئىلگىرى شۇ باغرى گىريان كەلمىدى .

يىگىت بىرەر ئاش پىشىم ۋاقىت ئۇخلىۋالغاندىن كېيىن ئويغىنىپ ، مېنى چاقىرتىپ ئەھۋالىمنى سورىدى . مەن بۇ نەزمنى ئوقۇدۇم :

گەر ئۆلۈپ كەتسەمۇ زىنھار ھالىمنى سەن سورىما ،
كۆر ، سېرىق سامان يۈزۈم ۋە قان ـ يېشىم بولۇر گۇۋاھ .

ئۇ ئېيتتى :

ــ ئەلھەمدۇلىللا شۇكرىكى ، تەلىيىڭ ئوڭدىن كېلىپ ، ھىجران ئازابىڭ ئاخىرلىشىش ئالدىدا تۇرۇپتۇ ، بەختىڭ ئېچىلىشقا يۈزلىنىپ ، ئۇ-مىد ئۇرۇقۇڭ بىخ سۈرمەكتە ، ئۇ مېۋە بېرىشى چوقۇم !

بۇنى ئاڭلاپ دېدىم :

بېيىت

تەلىيىم كاج ، ئى يىگىت ، بۇ ئىش مۇمكىن ئەمەس ئاخىر ،
ئەگەر ۋىسال نېسىپ بولسا ، بۇنىڭغا ھەم خۇدا قادىر .

ــ خاتىرجەم بولغىنكى ، ئىشىڭ پۈتۈش باسقۇچىغا يەتتى ، ــ دېدى ئۇ ، ــ بىلدىڭمۇ ، سېنى قارىتىپ قويۇپ ئۇنىڭغا قانداق ئىلتىماس قىلدىم ؟

ــ خۇدانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى ، مەن ھېچ ئىشنى ئاڭقىرالمىدىم . پەقەت ئىككى ئىشقا ھەيران قالدىم : دەسلەپ ئۇ نازىنىن

گېپىڭنى ئاڭلاپ يىغلىدى ؛ ئارقىدىن بىر ئىشنى قوبۇل كۆرگەندەك كۆزلىرى بىلەن ئىشارە قىلدى .

ــ راست ئېيتتىڭ . ئۇنداق قىلىشنىڭ سەۋەبلىرى بار . مەن ئۇ-نىڭغا سېنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالىڭنى تەپسىلىي بايان قىلىپ : « بۇ يىگىت ئۇلۇغ خانىدانىدىندۇر ، سېنى دەپ ۋەتىنىدىن ئايرىلىپ ، شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى باياۋانلاردا سەرسانە بولۇپ كۆپ جاپا ـ مۇشەققەت تارتتى ، دىدارىڭ مۇلاقاتىغا ئېرىشمىكى ئاسان توختىغىنى يوق . ئىگە ـ چاقسىز ھالدا شۇنچىلىك جەبىر ـ جاپالارنى تارتسىمۇ سېنىڭ مۇھەببىتىڭدىن ۋاز كەچمەي ، ماڭا ئۇچرىشىپ ئىلتىجا قىلدى .

بېيىت

راۋا ئەمەس كىشى ئۆلسە غېمىڭدىن ،
ئۆڭۈر رەڭگىڭ ھامان بىر كۈن يۇزۇڭدىن .

بىلەمسەن ، سېنىڭ يولۇڭدا كۆپ قان تۆكۈلدى . ئۇمىدىم شۇ-كى ، بۇ ئاشىق يىگىتنىڭ مۇھەببىتىنى قوبۇل قىلساڭ ئىككى دۇنيالىق ساۋاب تاپسەن ، مەنمۇ ئالەمچە مىننەتدار بولىمەن . بۇ ئىشنىڭ رويابقا چىقىشىدا ھەرقانداق مۇشكۈلاتنى بىتچىت قىلىشقا مەن تەييار ، سىلەرنى جېنىم بىلەن مۇھاپىزەت قىلىمەن » دېدىم . ئۇ سۆزۈمنى ئاڭلاپ بىردەم جىمجىت ئولتۇردى . ئاندىن : « ئەمىسە بۇگۈن كېچە ئۇ يىگىتنى ئەۋەتىمەن ، خاتىرجەم بولۇپ مېنىڭ كۆڭلۈم ئۈچۈن قوبۇل قىلغىن ! » دېگەن ئىدىم ، ئۇ ماقۇل كۆرۈپ ، كۆزى بىلەن رازىلىق بىلدۈردى . سەن كۆرگەن « ئىشارە » ئەنە شۇنىڭدىن ئىبارەت . ئەمدى ئۇنىڭ مۇبارەكخا-نىسىنى كۆزلەپ بارساڭ ، باغنىڭ ئىشىكىدىن تاپسەن . ئەمما يولدا ئېھتىيات قىلغىن . كېيىنكى ئىشلارنى قانداق ئورۇنلاشتۇرۇشنى ماڭا قوي-ساڭ بولىدۇ ، ــ دېدى .

ئۇنىڭ قوللىرىغا سۆيۈپ ، كۆپ دۇئالار قىلدىم . كۈننى شادلىق

ئىلكىده كەچ قىلىپ ، قاراڭغۇ چۈشكەندە بىر غۇلامنى ماڭا قوشۇپ يولغا سالدى . غۇلامغا تاپىلاپ مۇنداق دېدى :

ــ بۇ بىچاره بۇ يۇرتقا مۇساپىر ، يول بىلمەيدۇ . شۇڭا ، باغنىڭ ئىشىكىگە باشلاپ ئاپىرىپ ئۆزۈڭ بىر چەتتە تۇرغىنكى ، ھېچكىم كۆرمەسۇن ، ئىشنى تۈگىتىپ قايتقاندىمۇ يول باشلاپ كەلگەيسەن . بىرەر كىشى ئۇچراپ قالسىمۇ سەندىن گۇمان قىلمايدۇ .

ئى دەرۋىشلەر ، يىگىتكە رەھمەتلەر ئېيتىپ غۇلامنىڭ كەينىدىن راۋان بولدۇم . ئازراق يول يۈرگەندىن كېيىن ، غۇلام ئالدىمىزدىكى كوچىنى ماڭا كۆرسىتىپ :

ــ باغقا بارىدىغان يول مۇشۇ ، مېنىڭ بۇ يەردە ئازراق ئىشىم بار ئىدى . سەن ئىشنى تۈگىتىپ يانغاندا مېنى مۇشۇ جايدا كۈتۈپ تۇرغىن ، ــ دېدى ـ ده ، باشقا بىر كوچىغا كىرىپ كەتتى .

ئۇنىڭ مۇددىئاسىنى بىلەلمىسەممۇ ، مۇھەببەتنىڭ كۈچى بىلەن تەشۋىشتىن خالىي ھالدا باغنىڭ ئىشىكىگە بېرىپ ئولتۇرۇپ پۈتۈن ئىلھامىم ئەۋجىدە بۇ بېيىتنى ئوقۇدۇم :

بېيىت

ئۆزۈمنى يول بويى ئول يارغا تىكتىم ،
كۆزۈمنى ، ئاسقۇسى ئول دارغا تىكتىم .

بىرەر ئاش پىشىم ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن تۈيۈقسىز بىر غوۋغا كۆتۈرۈلدى . بۇنىڭدىن ناھايىتى قورقۇپ كەتتىم . دەل يېرىم كېچە بولغاندا ئول شەكەر لەۋ ، كۈمۈش بەدەننىڭ قۇياشتەك جامالىنىڭ نۇرى كۆز ئالدىمنى ئاپتاپ مىسالى يورۇتتى . ئۇنى كۆرەلىگىنىمنىڭ شۈكرانىسىگە ئاتاپ بۇ مەدھىيە گۈلابنى تۆكتۈم :

بېيىت

ئاچتى يار جامالىنى يورۇدى قەلبىم ئاشكار ،
سەن نېسىپ قىلدىڭ بۇنى ياراتقۇچى پەرۋەردىگار .

ئاندىن خۇشاللىقمدا يەرگە يىقىلىپ ، ئۆمىلەپ بارغىنىمچە ئول نازىنىنىڭ پۇتلىرىغا سۆيۈپ تۇرۇپ تۆۋەندىكى بەيىتنى ئوقۇدۇم :

ئىنتىزارلىقتۇر ئەلەم ئۇستىگە ئەلەم ،
كۆپ خۇشاللىق ۋەسلىگە باسماق قەدەم .

ئۇ ئېيتتى :

ــ ئى جاھىل ، ئېسىڭدە بولغايكى ، بۇ بۇنداق سۆزلەرنى قىلىشنىڭ ۋاقتى ھەم جايى ئەمەس . ئەقىل تىزگىنىڭ قولۇڭدا بولسۇن ، مانا مەن ۋەدەمگە ئەمەل قىلىپ كەلدىمغۇ ! ...

ئاپتاپپەرەسلەرنىڭ قىبلىسى ئول قۇياش تەلەت شۇنداق دېگىنىچە ئارقامدىن ماڭدى .

ئى دەرۋىشلەر ، خۇشال بولغىنىمدىن يۈرىكىم كۆكرەك قەپسىمگە سىغماي قالدى ، ئەقىل ـ ھوشۇم ئىختىيارىمدىن كەتتى . مەردانە يىگىتنىڭ ئۆيىگە بارىدىغان يولنى يىتتۈردۇم ، تاكى سۇبھىغچە يېتىدىغان مەنزىلىمنى ئىلغا قىلالماي مەھەللە ئارىسىدا تەمتىرىدىم . ئول قۇياش تەلەت بۇ ھالدىن نارازى بولۇپ ئېيتتى :

ــ ئەي بېشى قايغان ، پۇتى تايغان تەتۈر پىشانە ، جايىڭ نەدە دۇر ؟ مانا كۈن چىقاي دەپ قالدى . ھېلى بىكاردىن دۇشمەنلەرنىڭ قولىغا چۈشۈپ رەسۋايى جاھان ، بەتنام سەرگىران بولمىز . ئىنسان ئۇچۈن بۇنىڭدىن ئارتۇق نومۇسلۇق ئىش يوق !

مېنىڭ بۇ تەنلەرگە ئىنكاس قايتۇرغۇدەك ھالىم نەدە دەيسلەر ، سارىڭدەك ھەريان پىتراپ يۈگۈرگىنىم يۈگۈرگەن ئىدى . كۆڭلۈمدە بولسا ئاللانىڭ بىر يولغا سېلىشنى تىلەپ ، ئۇنىڭ شەپقىتىگە سېغىنىپ يىغلايتتىم .

مۇناجات

ئىلاھا ، ساڭا يەتسۇن ئەرزىم ،
بەھەق جامال ، جەلالى ئەزىم .
رەھمىڭنى ئەيلەپ ماڭا يول كۆرسەت ،
شاپائەتچى ھەق رەسۇلى كەرىم .

خۇدايا خۇداۋەندا ، ئۇنداق قىلمىغايسەنكى ، مەن بىچارە دەردىمەن شۇنچە مۇشەققەتلەرنى تارتىپ ئاران تەسلىكتە ۋىسال بوسۇغىسىدىن ئاتلىنىدا يارنىڭ قولۇمدىكى ئېتەكلىرىنى چىقىرىۋەتمىسەڭ ! مىڭ پارە كۆڭلۈمنى يەنە پارچىلاپ ھىجران بالاسىغا گىرىپتار ئەيلىمىسەڭ ! ...

ئى دەرۋىشلەر ، شۇنداق قىلىپ ، كۈن چىققۇچە كوچىلاردا تېنەپ تەمتىرەپ يۈرۈپ ، ئول گۈزەلنىڭ ئالدىدا يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك خىجىل بولدۇم . ئىختىيارىم تىزگىنى ئاللىقاچان قولۇمدىن چىقىپ كەتكەن ، بۇنداق خىجالەتچىلىكتە قالغۇچە ئۆلۈم ئەۋزەل ئىدى . تەڭقىسلىق بۇنىڭدىن ئارتۇق بولامدۇ دەپ تىت ـ تىتلىق ئىلكىدە نىمتىلىنىپ تۇراتتىم ، بىردىنلا كۆزۈمگە ئۈزۈن كوچىنىڭ ئۇ بېشىدىكى يوغان دەرۋازا كۆرۈندى . دەرۋازىغا قۇلۇپ سېلىنغان بولۇپ ، ئۇنىڭدىن باشقا ئىشىك يوق ئىدى . قولۇمنى قولۇمغا ئۇرۇپ ، نېمە قىلارىمنى بىلمەي بارمىقىمنى چىشلىگىنىمچە تۇراتتىم ، ئول دەۋران يېگانىسى مېنى غەم قاينىمىدىن سۇزۇپ چىقتى :

ـــ ئى بىلىمسىز ، نېمىنى خىيال قىلىۋاتىسەن ؟

ـــ بىلەلمىدىم ، پىدايىڭدۇرمەنكى ، بۇ جايدا ماڭا ھەمراھ بولۇپ كەلگەن بىر غۇلام بار ئىدى . دەرۋازىغا قۇلۇپ سېلىپ قويۇپ بىر ياققا كېتىپ قاپتۇ .

ئول پەرى سۈپەت نازىنىن يەردىن يوغان بىر تاشنى ئېلىپ قۇلۇپنى بىرلا ئۇرۇپ چېقىۋەتتى . مېنىڭ پۇت ـ قوللىرىم لاغلداپ تىتىرەيتتى . ئۆزۈمچە : « بۇ ئىش ياخشى بولمىدى ، شۇ تۇپەيلى رەسۋاچىلىق

يۇز بەرسە قانداق قىلغۇلۇق ؟ » دەيتتىم . ئول نازىنىن غېمىدە يوق ئە-
شىكىنى ئېچىپ ئىچكىرىگە ماڭدى ، مەنمۇ ئىلاجسىز ئارقىسىدىن
ئەگەشتىم . تەمتىرەپ كەتكىنىمدىن ئىشكىنىمۇ ياپماپتىمەن . ئىچكىرىلەپ
كىرىپ قارىسام بۇ جاي كىتابلاردا ئېيتىلغان جەننەتنىڭ ئۆزى ئىكەن .
باغقا جاھاندا بار دەرەخ تۈرلىرىنىڭ ھەممىسى تىكىلگەن بولۇپ ، سەنەۋ-
بەر ، شەمشاد ، تاغ تېرىكى قاتارلىقلار قەددىنى تىك تۇتۇپ ، ئېگىز
ئاسمانغا بوي سوزغان ئىدى . ھەر خىل مېۋىلەر پىشىپ ۋايىغا يەتكەن ،
رەڭمۇ رەڭ گۈللەر كۆز قاماشتۇرۇپ ئېچىلىپ كەتكەن ، ئېرىقلاردا
سۈپىسۈزۈك زۇمرەت سۇلار « ۋىلىق - ۋىلىق » ئاۋاز چىقىرىپ ئاقاتتى .
گۈلسۈرۈخلارنىڭ غۇنچىلىرى ياز مەۋسۈمىدىن سۆيۈنگەندەك تەبەسسۇم
ئەيلەپ ، نازۇك شاخلىرىدا خۇش ئاۋاز قۇشلارنى ئۆز ياراتقۇچىسىغا ھەمدۇ
سانا ئېيتقۇزاتتى . بىناكارلىقنىڭ تەڭداشسىز ھۈنەرلىرى مۇجەسسەملەن-
گەن ئالىي ئۆيلەردە ئېسىل بىساتلار ، ئالتۇن - تىللالاردىن تەييارلانغان
بەزمە جابدۇقلىرى تەل ئىدى . سورۇننىڭ بېزىلىشى ئادەمنى ھەيرانۇھەس
قىلاتتى .

ئول گۈل بەدەن بۇ ئالىي ئىمارەتكە زىننەت بېرىپ ، ئۆز
خانىسىدەكلا قورۇنماي كۆلگەن پېتى بېرىپ تەخت ئۈستىدە ئولتۇردى .
يېپىقلىق تۇرغان بىر داستىخاننى ئېچىۋىدى ، ئىچىدىن نان ۋە تۇرلۇك
جانۋارلارنىڭ كاۋاپلىرى چىقتى . ئۇ ناز - نېمەتلەرنى ماڭا كۆرسىتىپ :

— ئى ئەزىز ، گەرچە غۇلامىڭ قېچىپ كەتكەن بولسىمۇ ، ئەيش
ئىشىكىڭ ئوچۇق ئىكەن ! — دېدى - دە ، ئۆز قولى بىلەن بىر قەدەھكە
شاراب تولدۇرۇپ ئىچتى . ئاندىن ماڭىمۇ بىر قەدەھ تۇتتى . ئۇنىڭ شېرىن
سۆزلىرىنى ئىشىتىپ پۈتۈن دەرد - ئازابلارنى تۇگەل ئۇنتۇپ كەتتىم .
ئاي يۈزلۈك نازىنىن ئۇچ قەدەھ شارابنى كەينى - كەينىدىن ئىچىۋېتىپ ،
خىرامان ئولتۇردى . مەن بېشىمنى ئاياغلىرى ئۆزرە قويۇپ ، ئۆز قولۇم بە-
لەن بىر قەدەھ تۇتتۇم . ئۇ شارابنى بىر كۆتۈرۈپلا ئىچىۋەتكەندىن كېيىن
نېمەتلەرگە ئېغىز تەگدى ، ئىچكىرىدىن يەنە بىر داستىخاننى ئېلىپ چە-

قىپ ئالدىغا قويغان ئىدىم ، كۆڭلى تارتقان يېمەكلىكلەرنى تارتىنماي يېدى . مەن بىچارە قۇل كەيپلىك تەسىردە ۋاپاسىز ئالەمنىڭ ھىيلە ـ نەيرەڭلىرىدىن بىرەمىلىككە غاپىل بولۇپ ، ئول گۈزەلنىڭ گۈل سۈپەت جامالىدىن ھۇزۇرلانغىنىمچە ئۆزۈمنى يوقىتىپ ، ئۇنىڭ مېھىر سېھرىگە ئاتاپ بۇ نەزمنى ئوقۇدۇم :

جاھاننى ئاختۇرۇپ شۇنچە ، ئۇنى تاپتىم ئىچىمدىن مەن ،
كۆڭۈل قەسرىم يورۇپ سۇبھى كەبى كۈلدۈم قىنىمدىن مەن .

ئەلقىسسە : ئول سەنەمنىڭ بىر كېچىدىلا غايىب بولغانلىقىدىن يادىشاھقا خەۋەر يەتكۈزۈلدى . پادىشاھ ئالاقزادە بولۇپ ، چاپارمەنلىرىنى شەھەر تامان چاپتۇردى . مۇھاپىزەتچى پاسىبانلارغا ھەم مەكتۇپئارقىلىق: « خەۋەردار بولۇڭلار كى ، تېزدىن ئاختۇرۇپ تېپىپ ئالدىمغا ھازىر قىلىڭلار ! » دەپ پەرمان چۈشۈردى . 40 مەككار خوتۇننى تاپتۇرۇپ كېلىپ ، ئۆي ـ ئۆيلەرنى قىدىرىپ ئول گۈل رۇخسارنى ئىزدەشكە بۇيرۇدى . كەنىزلەردىن بىرى تەقدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن بۇ كوچىغا ئاياغ بېسىپ ، مەن يېپىشنى ئۇنتۇغان ھېلىقى دەرۋازىنىڭ ئوچۇق تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئىچكىرىلەپ كىردى . قېرىغىنىدىن دۈمچىيىپ قالغان بۇ خوتۇن بىر قولىدا ھاسىسىنى تاينىپ ، يەنە بىر قولىدىكى تەسۈنى سىيرىغىنىچە :

ــ ئىلاھىم ئىككىڭلارنى يامان كۆزدىن ساقلاپ ، تېخىمۇ مېھرىبان قىلغاي ، دۈشمەنلىرىڭلار ئۆز جازاسىنى تارتىپ ، بالا ـ قازاغا گىرىپتار بولغاي ! ــ دەپ دۇئا بەجا كەلتۈرۈپ يېنىمىزدا ئولتۇردى .

نازىنىن ئۇنىڭدىن سورىدى :

ــ ئى ئانا ، قەيەردىن كەلدىڭىز ، نە سەۋەبتىن كۆزلىرىڭىز ياش ، كۆڭلىڭىز پەرىشان ؟

ــ ئى پەرى سۈپەت گۈزەل ، ــ دېدى ئۇ ، ــ مەن قوشناڭدۇر ـ

مەن ، ئۆي ـ ماكانىم بار . ئولتۇرسام ـ قوپسام سېنىڭ دۆلەت ـ بەختىڭنى تىلەپ دۇئا قىلىمەن . ماڭا كۈندە بىر لوقما تائام بولسلا كۇپا. يە ، شۇنىڭ بىلەن كۈننى كەچ قىلسام ، ئۇچام يالىڭاچ قالمسلا بولدى . بىر قىزىم بار ئىدى ، ئاي ـ كۈنى توشۇپ ئىككى كۈندىن بۇيان تۇغالماي قىينىلىۋاتىدۇ . بىر كىشىنىڭ ئېيتىشچە ، ئەگەر كاۋاپتا بۇي سالسا ئۇنىڭغا قۇۋۋەت پەيدا بولۇپ تۇغۇتى ئاسانلىشىدىكەن ، لېكىن ئۇنى ئېلىشقا قۇربىم يەتمىدى . شۇڭا ، دۆلەت خاناڭلارغا كىرىشىم ئىدى . بىچارەڭگە رەھىم ئەيلەپ بىرەر نېمەرسە سەدىقە قىلغايسەن .

ئول نازىنىن ئۇنىڭ سۆزلىرىگە ئىشىنىپ ، ئىككى توخۇ بىلەن بىر سان كاۋاپ ۋە بىرنەچچە نانىنى بەردى . بۇنىڭغا قوشۇپ بىر قۇر كىيىمۇ سەدىقە قىلدى . ئاندىن :

ـــ ئى ئانا ، يەنە كەلسەڭمۇ ئاچچىقىم كەلمەيدۇ ، قىزىڭنىڭ قېشىغا تېز بارغىن ! ـــ دەپ ئۇزىتىپ قويدى .

موماي كۆپ رەھمەت ـ دۇئالار بىلەن چىقىپ كەتتى .

كۈمۈش بەدەن گۈزەل ئۇ مومايىنىڭ ھالى ئۇستىدە باش قاتۇرغىنىچە خىيالغا پېتىپ ئۇيقۇغا كېتىپتۇ . مەن بولسام ئۆز ئارزۇيۇم ھەلەكچىلىكىدە بىدار ئىدىم . شۇ ئەسنادا سىرتتا بىردىن غوۋغا كۆتۈرۈلۈپ : « تۇت ، باغلاۋەرگىن ! » دېگەن ئاۋاز قۇلىقىمغا كىردى . ئارقىدىن ئاللىقاندىق ئوپۇر ـ توپۇر ، قىقاس ـ سۇرەنلەر ئاڭلاندى . ئىشىككە قارىسام ھېچكىم كۆرۈنمىدى . بىردەمدىن كېيىن ھېلىقى مومايىنىڭ قاقشاشلىرى ئەتراپىنى بىر ئالدى.

بەھزادخان باتۇر

ھويلىدىن ئوقتەك يۇگۈرۈپ چىقىپ ، شىرغا ئوخشاش قەھىرلىك بىر ياۋۇزنى كۆردۈمكى ، بىلەكلىرى چىنارنىڭ غول شاخلىرىدەك ، يۇزلىرى ئايدەك ، بېشىغا خۇراسان كۇلاھى كىيگەن بۇ پالۋان ئالتۇن

زەنجىرلەر بىلەن بېزەلگەن بەھەيۋەت كەمىرىنى بېلىگە باغلاپ ، دۇمبىسىدە ئوقيا ، يېنىدا قىلىچ ۋە لىق ئوق قاچىلانغان ئوقدان ، پەشلىرى قىستۇرۇلغان ھالدا ، رەڭگىرويى قەھىرلىك تۇستە ئىدى . ئات غانجۇغىسىدا بىر كىيىك ئېسىقلىق تۇراتتى . ئۇ بىر قولىدا نەيزە ، يەنە بىر قولىدا ھېلىقى ماينىڭ گەجگىسىدىن خۇددى سار بىچارە چۇجىنى قاماللىغاندەك تۇتۇپ سۆرىگىنىچە كېتىۋاتاتتى ، ئازراق ماڭغاندىن كېيىن ، ئاتتىن چۈشۈپ ماينى شىللىسىدىن كۆتۈرۈپ يەرگە ئۇردى . ماينىڭ گەۋدىسى بىلەن يەرگە نەقىش چىقرىپ ، ئاندىن قىلىچ چېپىپ بېشىنى كەستى ـ دە ، بۇنىڭلىق بىلەن يەنە بولدى قىلماي ، بىر پۇتىدىن دەرەخكە ئېسىپ ، ئۇمۇرتقا بويلاپ ئىككى پارە قىلىۋەتتى . ئىشنى تاماملاپ شۇكرانە سەجدىسىگە باش قويۇپ بولۇپ ، غانجۇغىدىكى كېيىكنى سويۇپ پىشۇرۇپ يېدى . بۇ بىپەرۋانىڭ قورقۇمسىزلىقىنى كۆرۈپ تەنلىرىمگە تىترەك ئولاشتى ـ دە ، جېنىمنى ساقلاپ قالالمايدىغانلىقىمغا كۆزۈم يەتتى . ئۆزۈمنى لاغلداشتىن زادىلا تۇتالمايتتىم .

شۇ چاغدا پالۋان مېنى كۆرۈپ قالدى ـ دە :

ـــ ھەي ئادەمزات ، بۇياققا كەل ! ـــ دەپ ۋارقىرىدى .

« لاھەۋلە ۋەلاقۇۋۋەتە ... »نى ئىچىمدە تەكرار ئوقۇپ ئۇنىڭ ئالدىغا باردىم .

ـــ ئى بەختسىز ! شۇنداق پايدىسىز ئىشنىمۇ قىلامسەن ؟ ئەگەر مېھمان بولمىغىنىڭدا گۆشلىرىڭنى قېيما ـ چىيما قىلىۋېتەتتىم ، بۇ بەتامام جاھىللارغا تەنبىھ بولار ئىدى ! ـــ دېدى ئۇ .

بۇ قورقۇنچلۇق سۆزنى ئىشتىپ ئايىغىغا يىقىلدىم ، پۇتلىرىنى قۇچاقلاپ سۆيدۇم . ئۇ كۈلۈپ كېتىپ ئېيتتى :

ـــ ئى زالىم ، شۇنداق چوڭ ئىشنى قىلىپ ، دەرۋازىنى ئوچۇق قويامسەن ؟ ئەگەر دەرۋازىنى زەنجىرلەپ قويغان بولساڭ ئول كەمپىر سىرىڭنى بىلمەس ئىدى .

يېنىشلاپ ئۆزرەلەر ئېيتىپ قوللىرىنى ئۆپتۇم .

ـــ ئۆلگەن خوتۇننىڭ كىملىكىنى بىلەمسەن ؟ ـــ دېدى ئۇ .
ـــ ھېلىلا سەدىقە تىلەپ كەلگەن ، شۇ چاغدا كۆرگەن ئىدىم .
ـــ بىلەمسەن ، مەن نېمە ۋەجدىن شۇنداق ۋەھشىيلىك قىلدىم ؟
ـــ ياق . بۇنىڭ ئاشكارا ۋە پىنھان سىرلىرى ئۆزىڭىزگە مەلۇمدۇر .
ـــ بەختىڭ مەدەتكار بولدى ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ خۇدا خالاپ مەن دەل ۋاقتىدا يېتىپ كەپتىمەن . بۇ مەككار جاسۇسلارنىڭ بىرى بولۇپ ، سىلەرنى ئىزدەپ مەھەللىمۇمەھەللە ، ئۆيمۇئۆي قىدىرىپ بۇ شەھەرگە ئوت يېقىماقچى ئىدى . بۇنىڭ جەريانىنى بايان قىلىپ تۇرگەتكىلى بولمايدۇ . مەن شىكاردىن يېنىشىمدا بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ كوچا ئاغزىغا كەلسەم ، ئۇ كەمپىر ئىككى توخۇ ۋە قوينىڭ بىر سان كاۋېپى بىلەن ئول نازىنىن بەرگەن كىيىمنى ئېلىپ مېڭىپتۇ . بۇلار سىلەرنى تۇتۇشنىڭ يېتەرلىك مەددىي ئىسپاتى ئىدى . كۆرۈپلا قاتتىق ئەنسىرىدىم . كوچىدا مېنىڭ ئۆيۈمدىن باشقا ئۆي يوق بولۇپ ، بۇ كاۋاپلار مېنىڭ جانۋارلىرىمنىڭ ئىكەنلىكىدىن قىلچە گۇمانلانمايتتىم . ئۇنىڭدىن : « نەدىن كېلىۋاتسەن ، بۇ نەرسىلەرنى قەيەردىن ئالدىڭ ؟ » دەپ سورىۋىدىم ، ئۇ دۇدۇقلاپ : «قىزىمنىڭ تۇغۇتى قېيىن كېلىپ بەك قىينىلىپ كەتتى ، كوچا ئاخىرىدىكى ئاۋۇ ئۆيگە كىرسەم ، بىر خانىم ئىچ ئاغرىتىپ بۇ نەرسىلەرنى بەردى » دېدى . شۇنان گۇمان قىلدىمكى « مەلىكىنى بىرەرسى بۇ يەرگە كەلتۈرۈپتۇ » . شۇنىڭ بىلەن كەمپىرنى ئوۋ گۆشىگە قىزىقتۇرۇپ گوللاپ قولغا چۈشۈرۈپ ئەدىپىنى بەردىم . ئەمدى خاتىرەڭنى جەم قىلىپ خۇشال بولغىنىكى ، بۇ ئۆيدە قانچىلىك ئۇزاق تۇرساڭمۇ مەندىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ . ئى ئوغلۇم ، خەقلەر مېنى بەھزادخان قاراچى دەيىشىدۇ . قىلىچىمنىڭ زەربىدىن قورقۇپ پادىشاھمۇ خاتىرجەم ئۇخلىيالمايدۇ ، ـــ دەپ سۆزىنى داۋام قىلدى پالۋان ، ـــ مەن بۇنىڭدىن ئىلگىرى سەن پىراقىدا كۆيگەن نازىنىنىڭ تاغسىنىڭ خىزمىتىدە مەنسەپ تۇتقان ئىدىم . ئىش ھەقىقەت بويىچە بولغاندا پادىشاھنىڭ ئاغسىنىڭ ئوغلى شاھلىق تەختىدە ئولتۇرۇشقا تېگىشلىك ئىدى . ئەمما بۇ پادىشاھ ئاغسى-

نىڭ ئوغلىنى ئۆلتۈرۈۋەتتى . شۇ سەۋەبتىن مەن مەنسەپنى تاشلاپ تەركىدۇنياچىلار يولىغا كىرىپ مەملىكەت دائىرىسىدە قاراقچىلىق قىلىپ يۈرىمەن . چەت جايلارغا ئايلىنىپ باسسام ، يول توسۇپ كىشىلەرنى بۇلاڭ - تالاڭ قىلىش ، قارشىلىق كۆرسەتكەنلەرنى ئۆلتۈرۈش بىلەن شۇغۇللىنىمەن . پادىشاھ سپاھلىرى تىركىشىشتىن قورقۇپ ئاخىر مەن بىلەن سۈلھى تۈزۈشكە مەجبۇر بولدى . ھەر كىچىسى ئەلى كەرىمۇللاھۇ ۋەجھۇ چۈشۈمدە ئايان بولۇپ ، ماڭا : « قاراقچىلىقتىن قول ئۈزۈپ 〈توۋا〉 قىل » دەپ پەرمان چۈشۈردى . شۇنىڭدىن بۇيان بۇ ئۆيۈ خۇدانىڭ ئىبادىتىگە باش قويىدىغان جايىم بولۇپ كەلدى . ئىچىم پۈشسا ئوۋ بىلەن كۆڭۈل ئاۋۇندۇرىمەنكى ، كىشىلەر بىلەن ئارىلاشمايمەن . ئەمدى سەنمۇ ئەھۋالىڭنى بايان ئەيلە ، ئۆزۈڭ زادى كىم ؟ قەيەردىن كەلدىڭ ؟ قانداق جۈرئەت بىلەن بۇ يەرگە ئايىغ بېسىپ ئادەم يوق ئۆينىڭ ئىشكىنى ئاچتىڭ ؟ قېنى بىر باشتىن سۆزلە ، مەن ئاڭلاپ باقاي .

ئى دەرۋىشلەر ، مەن ئۇنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن « بۇ بېيىت مەزمۇنى بىلەن ئىشىك قۇلۇپىنى ئاچتىم » دېدىم :

بېيىت

راست سۆزدىن ئىنسانلار تاپارمىش نىجات ،
چۈنكى ئۇ بەرەرمىش تۈگىمەس ھايات .

ئاندىن بېشىمدىن ئۆتكەن ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئاۋۇبلىدىن ئاخىرىسىغىچە قالدۇرماي بايان قىلدىم . گەپ ئۆينىڭ ئىشكىنى ئېچىش سەۋەبىگە كەلگەندە بارمىقىمنى چىشلەپ بىردەم تۇرۇۋېلىپ ، « دەرۋازىدا قۇلۇپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ، غۇلامىم قۇلۇپلاپ قويۇپ بىر ياققا كېتىپ قالغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ ... » دېگەنلەرنى توقۇپ ، قۇلۇپنى قانداق چېقىپ ئۆيگە كىرگەنلىكىمدىن تارتىپ راستى بىلەن بايان قىلدىم . پالۋان ئاڭلاپ بولۇپ ، ئاتلارچە بېشىمنى سىيلاپ ، يۇز - كۆزلىرىمگە سۆيۈپ :

ـــ رەھمەت ساڭا ، خۇدا رەھمەت قىلسۇنكى ، كۆڭلۈمدىكىدەك با-
يان قىلدىڭ ، سەندىن رازى بولدۇم . مەلىكىگە : ئىشىكنى قۇلۇپلاپ قويۇپ
كېتىپ قاپىتۇ دېگەن بولساڭ ، ئەمدى مېنى قۇللۇققا ئالغىنكى ، جان -
دىلىم بىلەن خىزمىتىڭنى قىلغايمەن ! ـــ دېدى .

مەن خجالەت ئىلكىدە بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ ، ئۇنىڭ ياخشىلىق-
لىرىغا رەھمەتلىرىمنى ئىزھار قىلدىم .

ـــ بۇرادەر ، ئەمدى ئىشلىرىڭنىڭ رويىاپقا چىقىشىدىن غەم
يېمەسەڭمۇ بولىدۇ ، ـــ دېدى ئۇ مېھرىبانلىق بىلدۈرۈپ ، ـــ بۇمۇ ئالەم
پەرۋەردىگارىنىڭ ئىنايىتىدۇر .

ئول پالۋان مېھرىبانلىق كۆرسەتكەنسېرى شۇنچە خىجىل بولماقتا
ئىدىم . ئۇ بىر كېيىكنى سويۇپ يېرىم ياتسىنى كاۋاپ قىلىپ ئالدىمىزدا
قويدى ، ئۆزى ساھىبخان سۈپىتىدە قول قوشتۇرۇپ تۇردى . نازىنىن
ئىككىمىزنىڭ كىرگىنىمىزنى تۈيۈپ ھېلىلا ئۈيقۇدىن ئويغانغان ئىدى . ئۇ
ئەمدى قوپال سۆزلەر بىلەن نارازىلىق بىلدۈرۈشكە باشلىدى .

پالۋان ئۆزىنى غۇلاملاردەك تۇتۇپ قائىدە بويىچە خىجىللىق
ئىلكىدە بېشىنى تۆۋەن سېلىپ تۇرۇپ :

ـــ ئى مەلىكە ، كەمىنەلىرىنىڭ گۇناھى بۇنىڭدىنمۇ كۆپتۇركى ،
ئېغىر جازاغا لايىقمەن . شۇنداقتىمۇ ئەپۇ قىلىپ گۇناھىمدىن ئۆتكەيلا .
ھەرقايسىلىرىغا ھەدىيە قىلاي دېسەم بىر نېمەرسەم بولمىغاچقا ، ئاتايىن
شىكارغا چىقىپ بىرەر ئولجا تېپىپ كېلەي دېگەن نىيەت بىلەن دەرۋازىغا
قۇلۇپ سېلىپ قويۇپ جاڭگالغا ئاتلىنىپ ، بۇ كېيىكنى ئوۋلاپ كەلگەن
ئىدىم ، ـــ دەپ ئۆزرە ئېيتتى .

ئى دەرۋىشلەر ، ئول پالۋان يىگىتنىڭ مەردانىلىقىدىن
خىجالەتچىلىكتە ئۆلەي دېدىم . ئۇ بىردەمدىن كېيىن ئالدىمىزغا بىر كوزا
شاراب بىلەن توخۇ كاۋىپى كەلتۈردى . ئاندىن ئۆز قولى بىلەن بىر
قەدەھكە لىق قۇيۇپ نازىنىنغا تۇتتى . ئول سەنەم ئۇنىڭ ساھىبخانلىق قا-
بىلىيىتىدىن مەمنۇن بولۇپ ، جاۋابەن بىر قەدەھكە تولدۇرۇپ قۇيۇپ

كۆڭۈل ئىزھار قىلدى . پالۋان بىر كۆتۈرۈپلا ئىچىۋەتتى . ئاندىن ئۆز ئەشىغا تۇتۇندى .

ئى دەرۋىشلەر ، قىسسەنىڭ قىسقىسى ، ئول مەردانە ئادەم ئۇچ ئايغىچە بىزنىڭ خىزمىتىمىزگە بەل باغلاپ ، ئۆز ئىشىنى قايرىپ قويدى ۋە بۇنىڭغا رازىمەنلىك ئىزھار قىلىپ : « ئەگەر خۇدا 100 يىل ئۆمۈر نېسىپ ئەتسە ، سىلەرنى مۇشۇ ئۆيدە تۇرغۇزۇپ خىزمىتىڭلارنى قىلسام دەيمەن . مۇبادا ئۆز ۋىلايىتىمگە قايتىمەن دەپ قالساڭ ، بىللە بېرىپ خىزمىتىڭگە جان پىدا قىلىشقىمۇ رازى ئىدىم ، تەۋپىق ئىلاھى بىلەن ئىككىڭلارنى ئارزۇ مەنزىلىگە باشلايتتىم ! » دېدى .

ــ يىگىتلەرنىڭ مەردانىلىقى ئادەمگەرچىلىكتە ئىپادىلىنىدۇ ، ــ دېدىممەن ، ــ قېرى ئاتامنىڭ مەن بىچارە توغرىسىدا ھېچقانداق خەۋىرى يوق . ھېلىمۇ ئۇنتۇلغۇسىز ياخشىلىقلارنى قىلدىڭىز .

بۇ سۆزۈمنى ئىشتىكەندىن كېيىن ئۇمۇ سەپەرگە تەييارلاندى . ياخشى كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئول نازىنىن بىلەن مەسلىھەتىمىزنى پىشۇرۇپ ئۇنىڭغا ئېيتقان ئىدۇق ، پىكرىمىزنى ماقۇل كۆردى . ئۇنىڭ يارىدىمى بىلەن ، يارامليق ئۇچ ئات ، ئىگەر ـ جابدۇق ، ئوق ـ كامان ، ساۋۇت ـ قالقان قاتارلىق تەييارلىقلارنى پۈختا قىلىپ ، بىتەرلىك بىمەكلىكلەرنى خۇرجۇنلارغا قاچىلاپ ، ئۇچىنچى كېچىسى يۇرۇپ كەتتۇق . ئۇ ئىلگىرىكى قائىدىسى بويىچە ئىشىك ـ دەرۋازىلىرىنى قۇلۇپلاپ قويدى .

بىز ئادەمسىز چۆللەردىن مېڭىپ ، ئېھتىيات ئارقىلىق خەۋپ ـ خەتەردىن ساقلىنىپ ئەجەم (تۈرك ئېلى) گە بارماقچى ئىدۇق ، ئەمما ھېلىقى ئەقىلسىز غايىب بولغان باغقا كەلگىنىمىزدە ، پادىشاھ پەرمان چۈشۈرۈپ :

ــ پاسىبانلار كېچىسى يوللارنى قامال قىلسۇن ، شەھەر دەرۋازىسىنى تاقاپ ھېچ كىشىنى سىرتقا چىققىلى قويمىسۇن ! ــ دېگەن ئىكەن.

ئەگەر كىم سەپەرگە چىقىدىغان بولسا پادىشاھقا مەلۇم قىلىپ ، ئۇنىڭ ئىجازىتىنى ئېلىش كېرەك ئىكەن .

بـــز بـۇ ئەھۋالـدىـن بىخەۋەر دەرۋازىغا كەلگەن ئىكەنمىز . پالۋان يىگىت ۋارقىراپ دەرۋازىۋەنلەرنى ئويغىتىپ :

ـــ دەرۋازىنى ئاچ ! ـــ دېدى .

ئۇلار قورقۇنچتىن لاغىلداپ تىترەشكىنىچە ئېيتتى :

ـــ ســـلـەر كـىم بولۇسلەر ، پادىشاھنىڭ پەرمانىدىن خەۋىرىڭلار يوقمۇ ؟

باتۇر كۈلۈپ تۇرۇپ :

ـــ ئى ئەخمەقلەر ، قارىغۇمۇ سىلەر ؟ مەن بەھزادخان بولىمەن ، بۇ يـــىگىت پادىشاھتۇر ، يەنە بىرى پادىشاھنىڭ مەلىكىسى . بىز ئەجەم ۋىلايـتـىگە مـاڭدۇق ، ـــ دېدى ۋە ئاتتىن چـۈشـۈپ دەرۋازا قـۇلـۇپـىـنـى چىقىۋەتتى ، ـــ ئى ئىتلار ، بىز بۇ قىزنى ئېلىپ كېتىمىز.سەنلەرنىڭقىيما ـ چـىـيـمـا قـىلىپ جەھەننەمگە ئۇزاتماقچى ئىدىم . بىراق ئول زالىمغا خەۋەر يەتكۈزۈشمىسەڭ بولمايدۇ . ياخشىلىقىڭنى ئايماي ، باشلىقىڭغا مەلۇم قىل ، ئارقـىمىزدىن كىشى ئەۋەتسۇن . ئېيتىپ قويايكى ، ئۆزىنى چاغلاپراق ئىش كۆرگەي !

بـۇ سـۆزلـەرنـى ئاڭلاپ ھەيران قالغىنىمدىن ئۆزۈمنى تۇتۇۋالىشقا ھەرقـانـچـە ئۇرۇنـسـامـمۇ پۇتۇن ۋۇجۇدۇم تىترەشكە باشلىدى . ئول باتۇر ئاۋۇال بـىـزنـى دەرۋازىـدىـن چـىـقـىـرىـۋىـتـىـپ ، ئانـدىن ئۆزى چىقتى . دەرۋازىـۋەنـلـەرنـى ھەيرەتتە قالدۇرۇپ شەھىرى بولغار تەرەپكە راۋان بولـدۇق . تـاڭ ئاتـقـۇچـە يـول يـۈرگـەندىن كېيىن ئالدىمىزدا بىر چوڭ دەريا كـۆرۈنـدى . بىر توپ لەشكەر دەريانىڭ كۆۋرۈكىنى قورۇقداپ ئولتۇرغان ئـىـكـەن ، بـىـزنـى كۆرۈپ ئەھۋال سورىدى . بەھزادخان دەرۋازىۋەنلەرگە ئېيتقان سۆزنى بۇلارغىمۇ ئەينەن ئېيتتى . ئۇلار ئاتلىرىغا مىنىشىپ يولـمـىـزنـى توستى . پالۋان بەھزادخان شىرىدەك ھۆركىرىگىنىچە نەرە تارتىپ قـىـلـىـچ شـىـلتىدى . لەشكەرلەرنىڭ سېپى بۇزۇلۇپ ، پاتىپاراق بولۇشۇپ كـەتـتـى ، بـىـرنـەچـچـىـسـى جـېـنـىدىن ئايرىلدى . بىز دەريادىن ئامان ـ ئـېـسـەن ئـۆتـۈپ ، بـىـرەر فـەرسەخ ماڭغان ئىدۇق ، ئارقىمىزدىن كې ـ

لمۇاتقان لەشكەرلەرنىڭ ئات تۇياقلىرىدىن كۆتۈرۈلگەن چاڭ - توزانلار كۆرۈندى . چاڭ - توزان ھاۋانى قاراڭغۇلاشتۇرغان ئىدى .

بەھزادخان ئېيتتى :

ـــ ئى ئەزىزلەر ، قارىغاندا بۇ دۈشمەن لەشكەرلىرىدۇر ، بىزنى تۇتۇش ئۈچۈن ئەۋەتىلگىنى ئېنىق . ئەمما ئانچە قورقۇپ كەتكۈچىلىكى يوق . ئىككىڭلار ئاۋۇ تاغنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ، خۇدايىتائالانىڭ قۇدرىتىنى تاماشا قىلغايسىزلەر . لەشكەرلەرنىڭ ئالدىغا ئۆزۈم بېرىپ ، تېگىشلىك جاۋابنى بېرىپ كېلەي !

ئۇ شۇنداق دەپ ، ئاستىدىكى خۇرجۇنىنى بىزگە تاشلاپ بەردى . ئاندىن ئىگەر - جابدۇقلارنى مەھكەم چىگىتىپ ، لاچىنەك شۇڭغۇپ ئاتقا مىندى - دە ، دۈئا بەجا كەلتۈرۈۋەتكەندىن كېيىن دۈشمەن تامان چېپىپ كەتتى .

دۈشمەن لەشكەرلىرىنىڭ كۆپلۈكىدىن بېشى بىزگە يېقىنلاپ كەلگەن بولسا ، ئاخىرىسى ئوردىدىن چىقىپ بولالمىغان ئىدى .

بەھزادخان باتۇر خۇدايىتائالادىن مەدەتلەر تىلەپ ، دۈشمەن قايسى تەرەپتىن كەلسە شۇ ياققا قىلىچ ئوينىتىپ بېرىپ ، ئۈچرىغانىنى چاناپ ئىلگىرىلەيتتى . دۈشمەنلەرنىڭ بەزىسى قورقۇنچتىن ئۆزلىرىنى ئاتتىن تاشلايتتى . باتۇرنىڭ ھۇجۇمى قايسى تەرەپكە يۈزلەنسە شۇ ياقتىكىلەر ئالاقزادە بولاتتى . باتۇر شۇ تەرىقىدە ھۇجۇم قىلىپ ، ھەربىر نەرە تارتقاندا نەچچىلىگەن لەشكەرنىڭ كاللىسى تېنىدىن ئاجرايتتى . ئۇ توختىماي قان تۆكۈپ ، ئاخىر لەشكەرلەر سەردارىنىڭ قېشىغا يېتىپ باردى . ئۇمۇ نامدار پالۋانلاردىن ئىدى . ئۇ فەرەڭلەرنىڭ جەڭ قىلىش ئادىتى بويىچە بەھزادخانغا ھەملە قىلدى . بەھزادخانمۇ بوش كەلمەي ، ئاللادىن مەدەت تىلەپ قىلىچىنى كۆچەپ شىلتىغان ئىدى ، ئۇنىڭ ئېت كاللىسىغا شۇنداق تەگدىكى ، بېشى تاۋۇزدەك ئىككى كاسا بولغانىنىڭ ئۈستىگە كۆكرەك قەپسىگە يېتىپ بېرىپ ، يۈرىكىنىمۇ ئىككىگە بۆلۈپ تاشلىدى . لەشكەرلەر سەردارىنىڭ پاجىئەسىنى كۆرۈپ يولۋاسىنىڭ ئالدىدىن قاچقان تۈلكىدەك

جېنىنى ئېلىشقا ئاران ئۇلگۈردى . باتۇر يېرىم فەرسەخچە كەينىدىن قوغلاپ ئاندىن بولدى قىلدى .

ئۇ دەريانىڭ بويىغا كېلىپ قوللىرىدىكى قانلارنى يۇيۇۋەتكەندىن كېيىن ئېتىنى مىنىپ كۆۋرۈككە چىقتى ۋە بىزگە ئۆزرە ئېيتىپ :

ــ ئى ئەزىزلەر ، بۇگۈن كۆپ جاپا تارتتىڭلار ، كەمىنەڭلارنى ئەپۇ قىلىڭلار ! ــ دېدى .

بىز پالۋاننىڭ تەڭداشسىز باتۇرلۇقىغا ئاپىرىن ـ تەھسىنلەر ئېيتـ تۇق . ئاندىن ئازراق بىرنەرسە يېۋېلىپ ، يەنە يولغا راۋان بولدۇق . كەچ كىرگەن ئىدى ، كېچىچە مېڭىپ ئەتىسى بىر بوستانلىققا ئۇلاشتۇق . ئاتـ لىرىمىزنى يالىڭاچلاپ ئوتلاققا قويۇۋېتىپ ، غىزالاندۇق . ئارام ئېلىۋېلىپ سەپىرىمىزنى شۇ داۋاملاشتۇرغانچە فەرەڭ مەملىكىتى چېگرىسىدىن ئۆتۈپ بولمىغۇچە توختىمىدۇق . بۇ جەريانداا نۇرغۇن يوللارنى بېسىپ ، توققۇز ئايدىن كېيىن ئەجەم زېمىنىغا قەدەم قويدۇق . ئۇلۇغ بۇزرۇكۇار ئاتامنى قاتتىق سېغىنغانلىقىمدىن خەۋىرىمنى يەتكۈزۈشكە ئادەم ئەۋەتتىم . ئۇلار يۇرت زېمىنىغا ئاياغ باسقانلىقىمنى ئۇقۇپ ، ئوردا قازىلىرىدىن بىرنەچچە سىنى شەھەردىن بەش فەرسەخ يىراقلىقتىكى دەريانىڭ بويىغا بىزنى كۈتۈۋالغىلى چىقارتىپتۇ . ئاتاممۇ بىللە چىقىپ كۈتۈپ تۇرۇپتۇ . ئۇنى يىراقتىن كۆرۈپ دەرھال ئات چاپتۇرغان ئىدىم ، بىردەمدە دەريا بويىغا يېتىپ كەلدىم . دەريادىن تېز ئۆتۈپ ئاتام بىلەن قۇچاقلىشىش ئارزۇيۇم ئۇلغىيىپ ، ئاتقا قامچا ئۇرۇشۇم بىلەن ئات سۇغا ئۆزىنى ئاتتى . دەريادىن ئۆتۈپلا ئاتتىن چۈشۈپ ، ئاتامنىڭ ئالدىغا پىيادە يۈگۈردۇم . بۇزرۇكۇارىم بىلەن دىدارلىشىپ بولۇپ ئارقامغا قارىسام ، ئول نازىنىن بىلەن پالۋان ئىككىسى ئۇلۇغ سۇغا غەرق بولۇپتۇ . چۈنكى قىزنىڭ مىنگەن ئېتى مەن مىنگەن ئاتنىڭ بالىسى ئىدى . ئۇ بالىسىنى دەريانىڭ ئوتتۇرىسىدا كۆرۈپ ئۆزىنى سۇغا ئېتىپتۇ . بۇ ھالنى كۆرگەن بەھزادخان ئۇلارنى قۇتقۇزىمەن دەپ سۇغا سەكرىگەن ئىكەن ، ئۇلۇغ سۇ ئىككىلىسىنى ئېقىتىپ كېتىپتۇ . ئىش ئىنتايىن خەتەرلىك باسقۇچقا يەتكەچكە ، پۇت ـ قولۇمدا جان قالـ

مىدى . غەۋاسلار يېتىپ كېلىپ ھەرقانچە تىرىشچانلىق كۆرسەتكەن بولسىمۇ ، قۇتقۇزۇشنىڭ ئامالىنى قىلالمىدى .

ئى دەرۋىشلەر ، مەن گاڭگىرىغىنىمدىن ئۆلۈك - تىرىكلىكىمنى ئاڭقىرالمىغۇدەك دەرىجىگە يەتتىم . سەپەرنىڭ جاپاسى بىر ياندا قېلىپ ، ئۇلارنىڭ دەرد - ئەلىمى نەچچە كەررە ئېشىپ چۈشتى . ئىشق - مۇھەببەت يولىدا شۇنچە مۇشەققەت - جەبىرلەرنى چېكىپ ، مەشۇقنىڭ ۋەسلىگە تېخى يەتمەي تۇرۇپ بۇنداق كۈتۈلمىگەن بالاغا يولۇقۇش ، بولۇپمۇ جېنىمنى قۇتقۇزۇپ قالغان شەپقەتچىم بەھزادخان باتۇرنى ئاتام بىلەن كۆرۈشتۇرگۈچە ئۇنىڭ ئېچىنىشلىق ھالاك بولۇشى ئەلىمىم ئۈستىگە ئەلەم قوشقان ئىدى . پەلەكنىڭ ھەممە كېلىشمەسلىكلەرنى بىزگىلا كەلتۈرگەنلىكىگە يىغلاپ ، كىيىم - كېچەكلىرىمنى يىرتىۋېتىپ يالىڭاچ پېتىم مەجنۇنلارچە دەشتۇچۆللەر تامان يۈزلەندىم . ئاغزىمغا گىياھ سالماي ، يۇرىكىمنى كاۋاپ ، قان - ياشلىرىمنى شاراب قىلىپ ، پەرىشانلىق ۋادىسىنى كېزىپ ، تىرىكلىكتىن كەچتىم . ئۆزۈمنى كىشى كۆرمەس دەشت - باياۋاندا ھالاك قىلىپ ، جانىنىڭ جامەسىنى ئۇ ئەزىزلەر ئۈچۈن يىرتقايمەن ، دەپ ئول تاغنىڭ باغرىغا يەتتىم . بىر چاغدا ، جاھانىنىڭ سىرلىرىنى بىلگۈچى بايىقى زات بىزنى كۆرۈپ ، كەلگۈسىدە بولغۇسى ئىشلارنى مەزكۇر بۇرادەرگە ئېيتقاندەك تەرىقىدە بايان قىلدى . بۇنىئىشتىپ مۇراد - مەقسىتىمنىڭ ھاسىل بولۇشىغا قايتىدىن ئۈمىدلەندىم . شۇنىڭ بىلەن مانا سىلەر بىلەن ئۇچرىشىپ ، دەسلەپكى نىشانىمغا يەتتىم . ئەمدى كېيىنكى ئىشلار قانداق بولار ، يەنە قانداق كۈنلەرنى كۆرەرمەن ، بۇلار ماڭا قاراڭغۇ .

تۆتىنچى باب

رۇم پادىشاھنىڭ ھېكايىسى

رىۋايەتچىلەرنىڭ رىۋايەت قىلىشچە ، ئىككىنچى دەرۋىش ئۆز ھېكايىسىنى تاماملىغاندا ، مەزىن بامداتقا ئەزان ئېيتىپ ، جامائەتنى نامازغا چىللىدى . ئازادە بەخت شاھ ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ ئوردا مەسچىتىگە راۋان بولدى . بەخت مەنزىلگە يېتىپ بېرىپ ، ھەقتائالانىڭ پەرزىنى بەجا كەلتۈرۈپ بولغاندىن كېيىن ، كىيىم يەڭگۈشلەپ بارگاھقا باردى . ئىككى ياساۋۇلنى دەرۋىشلەرنى چاقىرىپ كېلىشكە ماڭدۇردى . ئاندىن شاھلىق تەختىگە ئولتۇرۇپ ، ئۆز خاسۇئاملىرى (يېقىن ئادەملىرى) بىلەن دۆلەت ئىشلىرى خۇسۇسىدا سۆھبەت سورۇنى قۇردى .

دەرۋىشلەر بامدات نامىزىنى ئەمدىلا ئادا قىلىپ بولۇپ ئولتۇرۇشاتقىنى ، ياساۋۇللار يېتىپ كېلىپ ، پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا چاقىرتقانلىق خەۋىرىنى يەتكۈزدى . دەرۋىشلەر ئىنسۇجىنلارنىڭ يارىتقۇچىسى ئاللاغا ھەمدۇسانا ۋە شۈكرىلەر ئېيتقاندىن كېيىن ، پادىشاھنىڭ ئالدىغا راۋان بولۇشتى . پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا كىرىپ ، ئىجازىتىنى ئالغاندىن كېيىن سەجدىگە باش قويۇپ ، ئاللادىن دۆلەت ئامانلىقىنى تىلىدى ، ئاندىن بۇ نەزمىنى ئوقۇدى :

نەزم

ئىلاھا دۆلىتىڭ مۇستەھكەم بولسۇن ،
بەخت يۈلتۇزى ساڭا باغلانسۇن .

بۇدۇر ئۇمىدى بىز چاكىرىڭىنىڭ ،
زۇھەل ۋە ئاتارۇت بېشىڭغا قونسۇن .

سائادەت بولسۇن يار شاھلىق تەختىڭگە ،
رەقىبىڭ كاللىسى تەندىن ئايرىلسۇن .

دەرۋىشلەر ماختاش ـ مەدھىيىلىرىنى تۇگىتىپ ، سەپ تۇزۇپ تۇردى . پادىشاھ ئۇلارغا خەير ـ ئىھسان قىلىش ئۈچۈن چاقىرتىپ كەلگەن ئىدى . شۇڭا تولىمۇ مۇلايىملىق بىلەن ھال ـ ئەھۋال سوراپ ئېيتتى :

ـــ ئى يوقسۇزلۇق مەملىكىتىنىڭ پادىشاھلىرى ، خۇش كېلىپسىلەر ، ئەمدى قايان بارىسلەر ؟ بۇنچە غەمكىن تۇرقۇڭلار نېمە ۋەجدىن ؟

ـــ بەختلىرى زىيادە بولۇپ ، دۆلەتلىرى تېخىمۇ قۇدرەت تاپسۇنكى ، بىز بىچارە دەرۋىشلەر ۋەتەندىن ئايرىلىپ ، جاھان نېمەتلىرىدىن كېچىپ ، يوقسۇزلۇقنىڭ زەھرىنى پاراۋانلىقنىڭ ئىپادىسى سۈپىتىدە ئىچىپ ، جۇدالىق يولىغا سالىك ① بولۇپ ، تەركىدۇنيالىقنى ئىختىيار ئېتىپ يۈرىمىز . پايانسىز ھىجران دەشتىنىڭ جەبىر ـ زۇلۇملىرىنى يەتكۈچە تارتىساقمۇ ھېچقاچان بىر ماكاندا تۇرمىدۇق . تىرىكلىك غېمىنىڭ دەرد ـ ئەلىمى ، ئۆمۈر مۇساپىسىنىڭ چاڭلىرىغا مىلەندۇق .

ئازادە بەخت ئېيتتى :

ـــ ئۇنداق بولسا ئەھۋالىڭلارنى ئوچۇقراق بايان قىلىپ بېقىڭلار .

ـــ ئى شەھرىيار ئېلىنىڭ باشپاناھى ، ـــ دېدى ئۇلار ، ـــ ئۆمۈرلىرى ئۇزاق بولسۇنكى ، بىزدە بۇنى ئېيتىشقا تاقەت يوق ، سىلدە ئاڭلىغۇدەك قۇۋۋەت يوقتۇر . ئەھۋالىمىز ھەددىسىز ئېچىنىشلىقتۇر .

ئازادە بەخت گۈلدەك چېھىر ئېچىپ دېدى :

---

① سالىك ـــ يولۇچى مەنىسىدە .

ـــ ئى دەرۋىشلەر ، سۆزۈڭلار راست ئەمەستۇر ، چۈنكى مەن ئۆتكەن كېچە ئىككى كىشىنىڭ سەرگۈزەشتىنى ئاڭلىغان . ئەمدى يەنە بىرىڭلار نەقابىنى ئېلىۋېتىپ ، كەچۈرمىشلەرنى بىرمۇبىر بايان قىلىڭلار .

دەرۋىشلەر پادىشاھنىڭ سۆزىنى ئىشتىپ ھودۇققىنىچە بىر ـ بىرىگە قاراشتى . ئۇلار ئەيمىنىش تۇيغۇسى ئىلكىدە تىترەشمەكتە ئىدى . ئازادە بەخت بۇ ھالنى كۆرۈپ ، ئۇلاردا ئىنكاس قايتۇرغۇدەك قۇدرەتتىڭ يوقلۇقىنى سەزدى . شۇنىڭ بىلەن ئىلتىپات كۆرسىتىپ ، ئالاھىدە راسلانغان ئورۇندا ئولتۇرغۇزدى . ئاندىن ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى خاتىرجەم قىلىش ئۈچۈن ئۆز سەرگۈزەشتى ئۇستىدە ئېغىز ئاچتى .

ناھەقچىلىككە كەتكەن ۋەزىر

ـــ ئى دەرۋىشلەر ، ـــ ئازادە بەخت ئۆز سەرگۈزەشتلىرىدىن گەپ ئېچىپ دېدى ، ـــ ئادەم كۆرگەن كۈنىدىن نومۇس قىلىپ ئولتۇرۇش ھاجەتسىز . چۈنكى بۇ سەرگۈزەشتلەرنى ئىلگىرى ئۆز بېشىمدىن ئۆتكۈزۈپ ، ئىشىنىڭ ھەقىقىتىگە يەتكەن ئىدىم . ئەمدى سىلەرمۇ خەۋەر تېپىپ قېلىڭلار .

دەۋىشلەر يەر ئۈپۈپ ، تەڭلا ئېيتتى :

ـــ ئى پادىشاھىئالەم ، شاھلارنىڭ شەپقىتى گادايلارغا بەخت ئاتا قىلغايكى ، دېگەنلىرىنى ئەمەلدە كۆرسەتسىلە ، بۇ بىزگە يەتكۈزگەن مېھىر ـ شەپقەتلىرى بولار ئىدى .

پادىشاھ ئازادە بەخت ئېيتتى :

ـــ دېمەكچى بولغانلىرىمنىڭ مۇقەددىمسى سۈپىتىدە ئىشىتىڭلار كى ، ياشلىقىمنىڭ ئاۋۋىلىدا ئاتام پانىيدىن باقىيغا كۆچتى . مەن ئۇ بەرپا قىلغان سۇلتانلىق تەختىدە ھۆكۈمران بولۇپ ئولتۇردۇم . رۇم مەملىكىتى پەرمانىمدا ئىدى . شۇ كۈنلەردە بەدەخشان سودىگەرلىرىدىن

بىرسى بۇ ۋىلايەتكە ھەر خىل گەزمال - توقۇلما ۋە ئېسىل جاۋاھىرلارنى ئېلىپ كەلدى . ئۇنىڭ داڭقى پۈتۈن ۋىلايەت تەۋەسىدە مەشھۇر بولۇپ ، خەۋىرى بىزگىمۇ يەتتى . بۇنى ئاڭلاپ دەرھال ئوردىغا ئېلىپ كېلىشكە پەرمان چۈشۈردۇم . مۇددىئايىم ئۇنىڭدىن ھەرقايسى ۋىلايەتلەرنىڭ ئەھۋالى ، پادىشاھلىرىنىڭ ئەلنى ئىدارە قىلىشتا تۇتقان يوللىرى ۋە شەھەر سۇلتانلىرىنىڭ ساپاسى ، لەشكىرى كۈچ - قۇدرىتى قاتارلىقلارنى سوراپ مەلۇماتقا ئىگە بولۇش ئىدى . ئۇ سودىگەر پەرمانىمنى ئاڭلاپ ، ھۇزۇرۇمغا رەسمىي يوسۇن بويىچە سوۋغات ئېلىپ كەلدى . بوغچىنى ئۆز قولۇم بىلەن ئېچىۋىدىم ، بىر پارچە لەئل كۆزۈمنى قاماشتۇردى . ئۇ شۇ قەدەر سۈزۈك ، رەڭلىك بولۇپ ، ئۇچ مىسقالچە كېلەتتى . بۇنداق لەئلنى ھېلىغىچە كۆرۈپ باقمىغان ئىدىم . شۇڭا خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلدىم . سودىگەرگە ھۆرمەت يۈزىسىدىن كۆپ ئىنئام - ھەدىيەلەر قىلىپ ، شاھانە تون كىيدۈردۇم . ئۇ بىر مەزگىل مېنىڭ قېشىمدا تۇردى . ھېس قىلىشىمچە ، جاھان كۆرگەن ، مەردلەرگە خىزمەت قىلغان ، خۇش مۇئامىلە ، قائىدە - يوسۇنلۇق كىشى ئىكەن ، بەلكى پەزىلەتتە بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراق كۆردۇم . مەن ئۇ سوۋغا قىلغان لەئلنى ئەتىۋارلاپ ، ئايەملەردە ، بەزمە - سورۇنلاردا يېنىمدىن ئايرىماي كىشىلەرگە كۆرسىتىپ ، ئالاھىدە ئىپتىخارلىناتتىم . كۆرگەن كىشىلەرمۇ ماختىشىپ كېتىشەتتى .

بىر چاغدا ھەرقايسى مەملىكەتلەردىن دەرگاھىمغا ئەلچىلەر كەلدى . ئۇلارغا ئاتاپ ئالاھىدە سورۇن تەييارلاپ ، دۆلەت ئەركانلىرىنىڭ قاتنىشىشىدا شاھانە بەزمە ئۇيۇشتۇردۇم . كۆڭۈل ئازادىلىكى ۋە خۇشال - خۇرام كەيپىيات تازا ئەۋجىگە كۆتۈرۈلگەندە ، ئادىتىم بويىچە ھېلىقى لەئلنى ئەكەلدۈرۈپ ماختىغىلى تۇرۇۋىدىم . فەرھاد كەلگەن ئەلچىلەر بۇنىڭدىن سۆيۈنۈپ تەبەسسۇم قىلدى . ئەمما ئاتامنىڭ ۋاقتىدا ۋەزىر بولغان ، كۆپ تەدبىرلىك بىر كىشى بولۇپ ، ئۇ قائىدە - يوسۇن بويىچە مۇناسىپ ئىشلارنى بەجا كەلتۈرۈپ ، مەدھىيە - ماختاشلارنى تاماملىغاندىن كېيىن شۇنداق دېدى :

ـــ ئى ئۇلۇغ پادىشاھ ئالىيلىرى ، رۇم مەملىكىتىنىڭ سەرۋىرى ، شۇ بىر پارچە تاش ھەرقانچە ئېسىل ، مىسلىسىز دەرىجىدە گۈزەل بولسىمۇ ، ئۆزگىلەر ئالدىدا بۇنچە تەرىپلەشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ ۋەھالەنكى ، مېنىڭچە ئۇنىڭ ھېچقانچە قەدىر ـ قىممىتى يوق . خۇراسان شەھرىدە بىر سودىگەر بولۇپ ، ئۇنىڭ 12 تال لەئلىسى بار ، ھەر بىرى 70 مىسقالدىن كېلىدۇ . ئەمما ئۇ 12 تال لەئلىنىڭ ھەممىسىنى بىر ئىتنىڭ بوينىغا ئېسىپ قويۇپتۇ .

بۇ سۆزدىن غەزەپىم ئوتى پەلەككە يەتتى . خۇراسان سودىگىرى ھەقىقىدىكى نەقىلنى يالغانغا چىقىرىپ ، ۋەزىرگە ئۆلۈم بۇيرۇدۇم ۋە تەئەللۇقاتىنى تارتىۋالماقچى بولدۇم . فەرەڭ پادىشاھىنىڭ ئەلچىسى ئۇنىڭ تەرىپىنى ئېلىپ :

ـــ بۇ كىشىنىڭ نېمە تەقسىراتلىقى① بار كىن ؟ مەن ئۇنىڭ گۇناھىنى تىلەيمەن ! ـــ دەپ تۇرۇۋالدى .

ـــ يالغانچىلىقتىنمۇ ئارتۇق گۇناھ بولامدۇ ؟ ـــ دېدىممەن .

ـــ پادىشاھ ئالىيلىرى ، ئۇنىڭ يالغانچىلىقىنى قانداق بىلدىلە ؟

ـــ ئەقىلدىن يىراقكى ، ئۇ بىر سودىگەر ، بىر دىنار ئۈچۈن جاننى ئالىقانغا ئېلىپ ، گاھى تاغ ـ دەشتىلەردە ، گاھى كېمىلەردە يۈرگەن تۈرۈقلۇق ھەر بىرى 70 مىسقالدىن كېلىدىغان 12 تال لەئلىنى قاراپ تۇرۇپ ئىتنىڭ بوينىغا ئېسىپ قويارمۇ ؟

ئەلچى يەرگە باش قويۇپ تۇرۇپ ئېيتتى :

ـــ پادىشاھ ئالىيلىرى ، دۆلەتلىرى زىيادە بولغايكى ، زامانىنىڭ ئالاھىدىلىكلىرى ، كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ ئېگىز ـ پەسلىكى بىھەد ۋە بىپايانىدۇر . قۇلاقا يەتكەن ھەرقانداق ھېكايىنىڭ راست ـ يالغانلىق ئېھتىمالى باردۇر . ئېھتىمال بۇ ھېكايە راست بولۇشى مۇمكىن . ئەگەر يالغان دېيىلگەنىمۇ ۋەزىرلەر پادىشاھنىڭ ئەقلىدۇر . بىراق ، بۇ كىشىنىڭ گۇناھىنى تىلىگۈچى يوق ئوخشايدۇ . بۇ ھەقتە چىقارغان ھۆكۈمنى ئەمەلدىن

---

① تەقسىرات ـــ سەۋەنلىكلەر .

قالدۇرغايلا . ھېچبولمىغاندا ئۇنىڭ كۆرسەتكەن ھەققانىي خىزمەتلىرىنىڭ يۈز ـ خاتىرىسىنى قىلغايلا ! ئۆتكەن پادىشاھلار زىنداننى شۇنىڭ ئۈچۈن ياسىغانكى ، ھەرقانداق بىر گۇناھكار پادىشاھنىڭ غەزىپىنى كەلتۈرگەندە ئۇنى زىندانغا تاشلاش ؛ ئاچچىقى يانغاندا ئۇنىڭ گۇناھىنى ئېنىقلاش ، قىسقىسى ، پادىشاھ ناھەق قان قەرزگە بوغۇلۇشتىن ساقلىنىش ئۈچۈندۇر .

ئەلچىنىڭ ئاقىلانە سۆزلىرى بىلەن غەزىپىم ئىشكىلرىنى تاقاپ ، ھۆكۈمنى ۋاقتىنچە بىكار قىلدىم . ئۆلۈمنى كېچىكتۈرۈپ ، بىر يىلغىچە زىندانداتا توختىتىشقا پەرمان چۈشۈردۈم . ئەگەر ئۇنىڭ دېگەنلىرى راست چىقسا قۇتۇلغىنى شۇ ئىدى ، يالغان چىقىپ قالدىغان بولسا دەسلەپكى ھۆكۈم كۈچكە ئىگە بولاتتى .

ئەلچى يېنىك تىنىپ ئورنىدىن تۇردى . ۋەزىر زىندانغا تاشلاندى . بۇ خەۋەر ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىغا يېتىپ غوۋغا كۆتۈرۈلدى .

شجائەتلىك قىز

ۋەزىرنىڭ 14 ياشلىق بىر قىزى بولۇپ ، گۈزەللىك ۋە ئەقىل ـ پاراسەتتە تەڭتۇشلىرىدىن ئېشىپ چۈشەتتى . ئاتىسى بۇ قىزىغا زىيادە ئامراقلىقىدىن ئۆز دەرگاھىنىڭ يېنىدىن بىر ئۆينى مەخسۇس تەييارلاپ ، خىزمىتىگە كېنىزەكلەرنى قويغان ۋە ئۇيۇن ـ تاماشا ، چالغۇ ئەسۋابلىرىنى تەل قىلىپ بەرگەن ئىدى . ئۇنىڭ كۈنلىرى قىزىقچى ۋە ئەمرلەرنىڭ قىزلىرى بىلەن كۆڭۈللۈك ئۆتەتتى . ھېلىقى كۈنمۇ ئۇ گۈزەللىك شاھى ئادىتى بويىچە ئويۇنغا بېرىلگەن ئىدى ، ئانىسى چاچلىرى چۈۋۈلغان ، كۆز بۇلاقلىرىدىن ئەلەملىك قان ـ ياشلار ئوقچۇغان ھالدا كىرىپ كەلدى ـ دە ، ئۆزىنى كاچاتلاپ :

ـــ ئىلاھىم بۇنىڭدەك قىزنى تۇغقىنىمغا مىڭ ئىسىت ! ئۇنىڭ چىرايلىق بولغىنى قۇرۇسۇن ! سەت بولسىمۇ بىر ئوغۇل بولغىنىدا ، ھازىرقىدەك باشقا كۈن چۈشكەندە ئۇنىڭ تەدبىرىنى قىلىپ ئائىلىمىزگە

كەلگەن بالا ـ قازا گۈدرەتلىرىنى خالاس ئەتمەسمىدى !... ـــ دەپ داد ـ پەرياد كۆتۈردى .

قىز ئانىسىنىڭ ناله ـ زارىنى كۆرۈپ سورىدى :

ـــ مېھرىبانىم ئانا ، نېمە ۋەقە يۈز بەردى بۇنچە قىلىپ كەتكۈدەك ؟ ئۇ ، سەت ئوغۇلنىڭ قولىدىن كېلىپ ، مېنىڭ قولۇمدىن كەلمەيدىغان زادى قانداق ئىش ئىدى ؟

ـــ بېشىڭغا تاش ـ تۇپراق ياغسۇنكى ، بىزگە بۇنىڭدىن چوڭ دىشۋارچىلىق بولامدۇ ؟ قېرى ئاتاڭنى پادىشاھ زىندانغا سالدى . سەۋەبى : پادىشاھنىڭ ئالدىدا خۇراسان سودىگىرىنىڭ 12 تال لەئلىنى ئىتنىڭ بويىنىغا ئېسىپ قويغانلىقىنى ھېكايە قىلغانلىق ئىكەن . بۇ ، پادىشاھنىڭ كۆڭلىگە ياقماي ، ئېيتقانلىرىڭ بىر يىلغىچە ئېنىقلىنىپ راست چىقسا قۇتۇلىسەن ، يالغان بولۇپ قالسا سىياسەت رەھىمسىزدۇر ! دەپ زىندانغا تاشلاپتۇ . ئەگەر سەن ئوغۇل بولغان بولساڭ بۇنىڭ تەدبىرىنى قىلىپ ، بىچارىنى زىندان ئازابىدىن قۇتقۇزاتتىڭ !

ـــ ئى ئانا ، ـــ دېدى قىز تەمكىن ھالدا ، ـــ ئېيتقانلىرىڭىز دەرۋەقە راستتۇر . ئەمما ئىلاھىي تەقدىرنى ئۆزگەرتكىلى بولماس ، بەلكى سەۋر قىلماقلىق كېرەكتۇر . تەقدىرنىڭ قازاسىغا ئۆز رىزالىقى بىلەن سەۋر قىلماقتىن ئۆزگە چارە يوق . سەۋرلا ياخشى كۈننىڭ تۇغۇتتىن بۇرۇنقى تولغىقى . يىغا ـ زار قىلىشتىن ھېچقانداق پايدا چىقمايدۇ . ئېھتىمال دۇشمەننىڭ قۇتراتقۇلۇقى بىلەن پادىشاھنىڭ غەزىپى چەككە يەتكەندۇر . ئەمدى سەۋر ئارقىلىق خۇدانىڭ خاھىشىنىڭ قانداق بولۇشىنى كۈتەيلى .

قىز شۇلارنى دەپ ، ئويۇن ـ تاماشا ئەسۋابلىرىنى يىغىشتۇرۇپ ، بىر چەتتە ئۇندىمەي ئولتۇردى . كەچ كىرگەندە ئاتىسىنىڭ ئەڭ يېقىن دوستىنى خىلۋەتكە چاقىرىپ :

ـــ ئاتامنى زىندان ئازابىدىن خالاس قىلىپ ، ئانامنىڭ تاپا ـ تەنەسىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن سېنىڭ بىلەن ئەجەم ۋىلايىتىگە بېرىپ ، خۇراسان پادىشاھى بىلەن نىشاپورنىڭ ئۇلۇغلىرىدىن مۆھۈرلۈك خەت

ئېلىپ كەلسەم دەيمەن ، شۇنداق قىلسام ئاتام ناھەق جازادىن خالاس تاپاتتى ! ـــ دېدى .

ئول خوجا كۆپ ئويلىنىشلاردىن كېيىن ، قىزنىڭ ئىرادىسىگە قايىل بولۇپ ، رازىلىق بەردى .

ئۇلار مەسلىھەتنى پىشۇرۇپ ، شۇنداق قارارغا كەلدىكى ، بۇ ئىشتىن ھېچكىم خەۋەر تاپماسلىق كېرەكلىكى بېكىتىلدى . سودىگەر قىيا-پىتىدە ياسىنىپ ، ئەجەملىكلەر ياخشى كۆرىدىغان تۇرلۇك رەخت ، ئېسىل جاۋاھىرلار ۋە زۆرۈر بولغان غۇلاملارنى ئېلىپ يولغا چىقىدىغان بولۇشتى . قىز ھەمە تەييارلىقنى پۈتكۈزۈپ ، ئوغۇل بالىچە كىيىندى ، ئىسمىنى «جىزادە ئەمىلى» گە ئۆزگەرتتى . ئاندىن كېلىشكەن بويىچە ھېچكىمگە ئۇقتۇرماي ، ئەلياتقۇ مەھەلدە خوجا بىلەن ۋەدىلەشكەن جايغا يېتىپ باردى . ئۇلار غۇلام ـ مۇلازىملار ۋە تەدبىرلىك ئەييارلارغا مال ـ يېمەكلىكلەر ئارتىلغان ئات ـ ئۇلاغلارنى ھەيدىتىپ ئەجەم ۋىلايىتىگە راۋان بولدى . بۇ ئىشنى قىزنىڭ ئانىسى ئۇقۇپ قالغان بولسىمۇ ، رەسۋا بولۇشتىن قورقۇپ مەخپىي تۇتتى .

شۇنداق قىلىپ ، ئۇلار كۆپ مەنزىللەرنى بېسىپ ، نىشاپورغا ئامان ـ ئېسەن يېتىپ باردى . سودىگەرلەر سارىيىغا چۈشۈپ بىرنەچچە كۈن ئارام ئېلىپ ، يول رەنجىدىن خالاس تاپقاندىن كېيىن ، يۈيۈنۈپ ـ تارىنىپ پېكى كىيىملىرىنى كىيىپ ، ئەتىگەندە نىشاپۇر بازىرىغا چىقىشتى ؛ ئۇيان ـ بۇيان ئايلىنىپ تۆت كوچا دوقمۇشىدىكى بىر دۇكانغا كىرىشتى . بۇ خىلمۇخىل لەئل ـ ياقۇت ، جاۋاھىرلار دۇكىنى بولۇپ ، 40 ـــ 50 ياشلاردىكى دۇكاندار خۇدا بەرگەن راھەتنىڭ قەدرىگە يېتىپ ، ئالىي ئورۇندۇقتا پەر ياستۇققا يۆلىنىپ ئولتۇراتتى ، ئۇچىسىدىكى كىيىملىرى بەك ئېسىل رەختلەردىن يارىشىملىق تىكىلگەن بولۇپ ، ئالتۇن كەمىرىلا ئۇنىڭ يېتىلگەن زەردار ئىكەنلىكىدىن بىشارەت بېرەتتى . ئەتراپىدا ھەر خىل ۋەزىپىدىكى مۇلازىم ـ چاكارلار قول باغلاپ تۇراتتى . ئەمەلدار سىياقىدىكى ۋە مۆتىۋەرلەردىن بولۇپ بىرنەچچە كىشى دۇكان ئالدىدىكى

سەندەللەردە ئولتۇرۇپ قىزغىن پاراڭغا چۈشكەن ئىدى .

قىز بۇ ئەھۋاللارنى كۆزىتىپ ھەيران قالدى . كۆڭلىدە : « ئاتام ھېكايە قىلغان سودىگەر شۇ بولسا كېرەك » دەپ ئويلاپ ، خۇدايىتائالادىن ئىشىنىڭ ئوڭۇشلۇق بولۇشىغا ھىدايەت تىلىدى .

ئۇلار يەنە بىر كوچىغا ئىچكىرىلەپ كىرىپ ، بىر دۇكانىنى كۆردىكى ، دېرىزىسىنىڭ بىر قاپقىقىنى ئېچىپ ، ئىككىنچىسىنى ئاچماپتۇ ، ئىككى قەپەستە بىردىن ئادەم سولاقلىق تۇرۇپتۇ . بۇلار كىيىمسىز بولۇپ ، چاچ ـ ساقاللىرى بېلىدە ، تىرناقلىرى زىيادە ئۆسۈپ كەتكەنلىكتىن قولـ لىرى يولۇاسىنىڭ چاڭگىلىدەك ، يۈزلىرى سىرىق ھەم دەردلىك تۇس ئالغان ، تەن ـ ئۇستىخانلىرى يېتىپ ئاشقۇدەك جەبىر ـ زۇلۇم زەخمىنى تارتقان ، ئىنسان زاتىنىڭ بۇنداق ئەھۋالغا گىرىپتار بولغىنىنى بۇ كەمگىچە ھېچكىم كۆرۈپ ياكى ئاڭلاپ باقمىغان ئىدى . قەپەسلەرنىڭ يېنىدا تۇرقى دەھشەتلىك ، كالتەك تۇتقان ئىككى زەڭگى پاسىبانلىق قىلىۋاتاتتى . بۇ ھال قىزنى تېخىمۇ ھەيرەتتە قالدۇرغان بولسا كېرەك ، ئېچىدە « توۋا » دېگىنىچە باشقا تەرەپكە يۈزلەندى .

ئۇلار ئۇچىنچى بىر دۇكانىنى كۆردىكى ، ئەبرىشىم ۋە قەلەمپۇر سېتىلىدىكەن . دۇكانغا ئاجايىپ ئېسىل زىننەتلەنگەن بىر سەندەل قويۇـ لۇپتۇ . ئۇستىگە زەر يىپتا توقۇلغان جۇل يېپىلغان ، بوينىغا تىللادىن ياسالغان نەپىس زەنجىر باغلانغان بىر ئىت سەندەل ئۇستىدە يېتىپتۇ . ئالتۇن ئاياقتا سۇ قويۇپ بېرىلىپتۇ . ئىككى غۇلام ئۇنىڭ خىزمىتىگە بەلگىلەنگەن بولۇپ ، بىرى زەر ياغلىقتا چاڭ ـ توزانلارنى سۈرتسە ، يەنە بىرى يەلپۇگۈچنى توختاتماي يەلپۇۋاتاتتى . خوجا بىلەن ۋەزىرنىڭ قىزى تېخىمۇ سەپسېلىپ قاراپ ، ھېكايىگە سەۋەب بولغان لەئىللەرنى ئىتنىڭ بويىنىدا كۆردى . قىز خۇدايىتائالاغا مىڭ شۈكرىلەر ئېيتىپ : «ئەمدى بۇنى قانداق تەدبىر بىلەن قولغا كىرگۈزۈپ ئاتامنى قۇتقۇزارمەن» دېگەن ئويىنى قىلىپ تۇراتتى ، بازاردىكى كىشىلەر ئارىسىدا ئۆزىنىڭ ھۆسن ـ جامال شولىسى خۇسۇسىدا غوۋغا ، كۆڭۈللەر ئوچىقىدا ئوت ـ ئاتەش

پەيدا بولغىنىنى سېزىپ قالدى . خالايىق ئول گۈلچىراينىڭ ھۆسن تاما-شاسىغا مەشغۇل بولۇپ توپلىشىۋېلىش سەۋەبىدىن بىرەمدىلا يول توسۇلدى . خالايىق ھەسەل ھەرىلىرى گۈلگە ئۆزىنى ئۇرغاندەك ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىۋالغان ئىدى . جاۋاھىرپۇرۇش دۇكاندار بىر غۇلامنى ئۇنى چاقىرىشقا ئەۋەتتى . غۇلام خوجايىننىڭ بۇيرۇقىنى بەجا كەلتۇردى .

ئى دەرۋىشلەر ، تەقدىر ـ قىسمەتنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن جاۋاھىرپۇرۇش خوجىنىڭ كۆزى ئوغۇلچە ياسانغان ۋەزىر قىزىنىڭ جامال نۇرىغا چۈشۈپ ، قىزنىڭ قاش كامانىدىن چىققان ئىشق ئوقى خوجازادە بىچارىنىڭ كۆيۈۋاتقان يۈرىكىگە تەگدى . كۆتۈلمىگەن «ھۇ-جۇم »غا دۇچ كەلگەن جاۋاھىر پۇرۇش خوجا ئىختىيارسىز ئاھ ئۇرۇپ ، ئەقىل تىزگىنىنى قولدىن چىقىرىۋەتتى .

شېئىر

ئىككى ئالەم كۆيگىنى ئول ئىشقى نەيرىڭى ئىرۇر ،
ھەم شاھادەت ئىپتىداسى ئىشقىنىڭ جېڭى ئىرۇر ؛
ھەر بالا ۋە دەرد ـ ئەلەملەر ئىشقتىن پەيدا بولۇپ ،
بۇ پەلەك ستەم قىلىپ ئاشقنى مىڭ ۋەيران قىلۇر .

جاۋاھىر پۇرۇش خوجا ئەھۋالى خاراب ، پەرىشان ھالدا بۇ بېيىتنى ئوقۇدى :

بېيىت

رەڭگرويىمدىن نېرى قان ، زەئىپ يۈرەكنىڭ سېلىشى ،
ئىشقنىڭ گۇۋاھچىسى رەسۋايىئالەم قىلىشى .

ئى دەرۋىشلەر ، مەشۇقنىڭ ئېھتىياجى چۈشكەن نەرسە ئاشقنىڭ قولىدا ئىدى . جىزادە ئەمىلى شەۋق يۈزىسىدىن ئۇنىڭ قوللىرىغا سۆيۈشنى ئىختىيار ئەيلەپ ئىلدام ئالدىغا بارغان ئىدى ، جاۋاھىرپۇرۇش خوجا ئۇنى

بىر يانغا تارتىپ خوددى شېرىن جېنىنى ئەزىزلىگەندەك ئاتىلارچە يۇز - كۆزلىرىگە سۆيۈپ يېنىدا ئولتۇرغۇزدى . ئاندىن قىزغىن ئەھۋاللىشىپ ، سورىدى :

— ئى ئوغۇل ، ئۆزۈڭ قايسى گۈلستاننىڭ گۈلى ، قايسى بوستانىڭ سەرۋىرى ، قايسى سەدەپنىڭ دۇرىسەن ؟ نەدىن كەلدىڭ ، نەگە بارماقچىسەن ؟

— ۋەتىنىم ئىستانبۇلدۇر . ئاتام ياشلىق دەۋرىنى تىجارەت بىلەن ئۆتكۈزگەن ئىدى ، ھازىر يېشى 70 كە يەتتى ، كۆز ئاغرىقىغا گىرىپتار بولۇپ ، خەلق بىلەن بېرىش - كېلىش ئىشكى يېپىلدى . شۇنىڭ بىلەن ماڭا سەپەر قىلىش ئىجازىتى بەردى . ئۇنىڭ قىلماقچى بولغان ئىشلىرىنى داۋاملاشتۇرۇش ئىستىكى بىلەن ئەجەم ۋىلايىتىگە كېلىشنى ئىرادە قىلدىم . ئاندىن بۇ ئىقلىمغا ئاياغ بېسىپ ، يۇرتۇڭلارنىڭ داڭقىنى ئاڭلىدىم . كۆڕۈپ بېقىش ھەۋىسى بىلەن خۇراسانغا كەلدىم . خۇدانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن قولۇڭنى سۆيۈشكە مۇيەسسەر بولدۇم .

بېيىت

ئەمەلدە بىز ئۇلۇغلارنىڭ توزانىغا يېتەلمەسمىز ،
ۋەلېكىن ئاڭا ئەگەشمەي ئۇياق - بۇياق كېتەلمەسمىز.

رىۋايەتچىلەرنىڭ رىۋايەت قىلىشچە ، ئول دىلرەبا (جىزادە ئەمىلى) ناھايىتى شېرىن سۆزلەر بىلەن جاۋاھىرپۇرۇش خوجىنىڭ مېھمان - مۇھەببىتىنى قوزغاپ ، بېشىنى ئايلاندۇرۇۋەتتى .

— ئى ئوغلۇم ، جەبىر - جاپا تارتىپ شەھىرىمىزگە كەپسەن ، — دېدى ئۇ ، — كەلگىنىڭگە ناھايىتى خۇشال بولدۇم .

رۇبائىي

قەدىمىڭ يەتتى يۇرتۇمغا ، غەمكىن ئى جان ،
پىدا بولسۇن بۇ كۆڭۇل تەمكىن ، ئى جان ؛

كۆزلىرىڭ راۋاقتۇر ، قەددىڭ ئاستانە ،
كەرەم ئەيلەپ ئۆيۈمگە چۈشكىن ، ئى جان .

ئى ئوغلۇم ، خىزمەتكارلىرىڭ قەيەردىدۇر ؟ بۈيرۇق قىلساڭ ، ئۇلار ھەم قۇلۇڭنىڭ ئۆيىگە كەلسە ئىكەن . ئۇلارنىڭ مۇساپىر خانىدا تۇرۇشى جايىز ئەمەستۇر . كەمىنەڭنىڭ ھەممىگلارنى كۈتۈشكە ئىمكانىيىتى بار . تەئەللۇقاتىنى ياخشىلىق يولىدا سەرپ ئېتىشنى بىلىدۇ . شۇڭا ئىلتىماسىمنى ماقۇل كۆرۈپ ، مۇبارەك قەدىمىڭنى تونۇشۇپ قالغانلىقىمنى يۈز - خاتىرىسى يۈزىسىدىن كۆز قارىچۇقۇمغا قويساڭ ، پېقىر ئالەمچە خۇشال بولار ئىدى .

جىزادە ئەملى سەمىمي ئۆزىخاھلىق بىلدۇرگەندىن كېيىن رازى بولۇپ ، غۇلاملاردىن بىرسىنى « كارۋان سارايدىكى مۇلازىملار ھەممە يۈك - تاقلارنى ئېلىپ كەلسۇن » دېگەن بۇيرۇق بىلەن ماڭدۇردى .

جاۋاھىرپۇرۇش خوجا ئۆز تىجارىتى بىلەن مەشغۇل بولۇپ ، كەچ كىرگەندە ئۆيگە راۋان بولدى . غۇلاملىرىدىن بىرسى ئىتنى قۇچقىغا ئېلىپ كۆتۈرسە ، يەنە بىرسى سەندەلنى ئېلىپ ماڭدى . ئارقىسىدىن كېلىۋاتقان ئىككى زەڭگى بىردىن قەپەسنى باشلىرىغا ئېلىۋالغان ئىدى . خوجا ئۆيىگە يېتىپ كېلىپ ، مەنزىرلىك پېشايۋاندىلا ئولتۇردى . ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر كۆل بار ئىدى . ئىتنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالىدىغان ھېلىقى غۇلاملار كۆلنىڭ بويىغا يىپەك گىلەمنى سېلىپ ، ئۈستىگە سەندەلنى جايلاشتۇردى ، ئاندىن ئالىي يوپۇقلارنى يېپىپ ئىتنى ئاۋايلاپ قويۇشتى .

جاۋاھىر پۇرۇش خوجا كۆپ ئۆزىخاھلىق ئېيتقاندىن كېيىن ، جىزادە ئەمىلىغە ئىلتىپات كۆرسىتىپ ئالدىغا شاراب كەلتۈردى - دە ، ئالدى بىلەن ئۆزى بىر قەدەھ ئىچىپ ، ئاندىن ئۇنىڭغا تۇتتى . ئۇلار كەيپ سۈرگەچ قىزغىن پاراڭغا چۈشۈپ كەتتى . بىر چاغدا تاۋام تارتىلدى .

جاۋاهىر پۇرۇش خوجىنىڭ ئىشارىتى بىلەن سەندەلنىڭ يېنىغىمۇ زەر داستىخان سېلىنىپ ، ئوخشاش تائام كەلتۈرۈلدى . ئىت سەندەلدىن سەكرەپ چۈشۈپ خالىغانچە يەپ ـ ئىچىپ تويغاندىن كېيىن يەنە سەندەلگە چىقىپ ئولتۇردى . غۇلاملاردىن بىرى ئىتنى يەلپۇسە ، يەنە بىرى ئاغزىنى ئېرتماقتا ئىدى . زەڭگى غۇلاملار بولسا ئىت غىزالانغان لېگەننى ئېلىپ قەپەسنىڭ يېنىغا قويغاندىن كېيىن ، خوجىسىدىن ئاچقۇچنى ئېلىپ ئىشىكنى ئاچتى . ئاندىن قەپەستىكى بىچارىلەرنى چىقىرىپ قامچا بىلەن هارغۇچە ئۇرۇپ بولۇپ ، ئىتنىن ئاشقان تائامنى يېدۈردى ـ دە ، يەنە قەپەسكە سولاپ ، ئاچقۇچنى خوجىسىغا بەردى . جاۋاهىر پۇرۇش خوجا پەقەت شۇ چاغدىلا تائامغا قول ئۇزاتتى .

جىزادە ئەملىغە جاۋاهىر پۇرۇش خوجىنىڭ بۇ قىلىقلىرى ياقماي ، قاتتىق ئۆكۈندى . ئەمما مەزھەپ غەيرىيلىكىنى ئېتىبارغا ئېلىپ ، ئۇندىمەستىن داستىخاندىن ئۆزىنى چەتكە ئالدى . جاۋاهىر پۇرۇش خوجا هەرقانچە زورلاپمۇ يېقىن كەلتۈرەلمەي ئۇنىڭدىن سورىدى :

ـــ نېمە ئۈچۈن تائام يېمەيسەن ؟

ـــ بۇنداق تائامنى يېيىش دۇرۇس ئەمەستۇر . نېمە ئۈچۈنلۈكىنى سورىسالا ، هەرقانداق مەزھەپتە ئىت نىجىس سانىلىدۇ . مۇبادا فەرەڭلەرنىڭ مەزھىپىدە ئىتنى بەك نىجىس هېسابلىمىغان تەقدىردىمۇ ئۇنچىۋالا ئەتىۋارلاپمۇ كەتمەيدۇ . سەن ئۇلاردىن ئېشىپ چۈشكۈدەك دەرىجىدە ئەتىۋارلاپ پەرۋىش قىلىدىكەنسەن ، ئادەمنى بولسا كېچە ـ كۈندۈز قەپەسكە سولاپ ئېچىنىشلىق تۇردە ئازابلايدىكەنسەن . تېخىمۇ يامنى ئىتتىن ئاشقان تائامنى ئۇلارغا يېدۈردۈڭ . ئىنساپ بىلەن ئېيتقىن ، سەن زادى قايسى مەزھەپتىن ؟ هەر بەندىنىڭ قىلغان ـ ئەتكىنى خۇداغا مەلۇمدۇركى ، مۇشۇنداق يامان ئىشلارنى قىلىۋاتساڭ سېنى قانداقمۇ مۇسۇلمان دېگىلى بولسۇن؟ مېنىڭچە بۇنداق يامان ئىللەتلەر هەرقانداق مەزھەپتە دۇرۇس ئەمەس !

ـــ ئېيتقانلىرىڭ بىر تەرەپلىمە بولۇپ قالدى ، ـــ دېدى جاۋاهىر

پۇرۇش خوجا جاۋابەن ، ــ بىلمەنكى ، بۇنداق ئىشلارنى قىلىش توغرا ئەمەس . ئەمما بۇنىڭدىن ئۆزگە چارە يوق . چۈنكى زامانىنىڭ تەقەززاسى مېنى شۇنداق قىلىشقا مەجبۇرلىدى . بۇ ئىشىم مېنى خېلىدىن بېرى «ئىتپەرەس » دېگەن مەشھۇر نامغا مۇشەررەپ قىلدى . خۇدايىم مۇشرىكلارنىڭ ۋە كاپىرلارنىڭ ھەممىسىگە لەنەت ياغدۇرغاي !

ئۇ شۇلارنى دەپ ، كەلىمەتەيبەنى ئوقۇپ ئىمان كەلتۈرۈپ ، جىزادە ئەملىنىڭ كۆڭلىنى تەسكىن تاپتۇرغاندىن كېيىن ئېيتتى :

ــ ئى ئوغۇل ، مېنىڭ « ئىتپەرەس » دېگەن نامغا قانداقچە ئىگە بولۇپ قالغىنىمنى ھېچكىم بىلمەيدۇ ، مەنمۇ بۇ توغرىدا ئېغىز ئاچمايمەن . بۇ قىسسىنى ئىشتىكەنلەر غەم ـ قايغۇغا پاتماقتىن ، يۈرىكى قانغا تولماقتىن ئۆزگە ھېچنېمىگە ئېرىشەلمەيدۇ . شۇڭا سەنمۇ بۇنىڭدىكى سىرنى بىلىشـ تىن ۋاز كېچىپ ، ئەيش ـ ئىشرەتكە مەشغۇل بولغىن ، مەندە بۇ قىسسىنى بايان ئەيلىگۈدەك ماجال يوق ، سەندىمۇ ئاڭلاشقا ئىختىيار يوقتۇر .

جىزادە ئەملى بۇنى ئاڭلاپ تىلىنى تەقسىراتتىن توستى . مەقـ سەتنى قىسقىچە ئاشكارىلاش تەلىپىدىن كېچىپ ، تائام يېدى .

ئۇ ئىككى ئاي چامىسىدا جاۋاھىر پۇرۇش خوجا بىلەن ئاتا ـ بالىدەك يېقىن ئۆتتى . بۇ جەريانىدا جاۋاھىر پۇرۇش خوجىنىڭ كۆڭلىنى ئېلىپ ، ھۆسن ـ جامال ۋە ئەدەپ ـ ئەخلاقى بىلەن ئاشىق ـ مەپتۇن قىلدى . قولىدىن كەلگەن بارچە ھىيلىلەرنى ئىشلىتىپ ، بىردەم كۆرمىسە ھايات چىرىغى ئۆچكەندەك بولىدىغان دەرىجىگە يەتكۈزدى . ئاندىن بىر كېچىسى مەست بولۇۋېلىپ ، يۈرەكنى ئەزگۈدەك يىغلىدى . جاۋاھىر پۇـ رۇش خوجا ئۇنىڭدىن يىغلىشىنىڭ سەۋەبىنى سورىغان ئىدى ، ئۇ جاۋابەن ئېيتتى :

ــ ئى ئاتا ، خىزمىتىڭگە كەلمىگەن بولسام بۇنداق يالغۇزلۇق دەر ـ دىنى ، بۇگۈنكىدەك ئايرىلىش خورلۇقىنى تارتماس ئىدىم . كېيىنكى تەقدىرىمنىڭ قانداق بولۇشىنى بىلمەيمەن ، ئەگەر ھاياتلا بولسام يەنە بىر نۆۋەت خىزمىتىڭدە بولۇپ ، ئايىغىڭدا جان بەرسەم دەيمەن !

جاۋاهىر پۇرۇش خوجا ئاشىق بىچارە تەسىرلىك سۆزنى ئىشىتىپ كۆڭلى بىر قىسما بولغان ھالدا يىغلاپ تۇرۇپ بۇ ئەبياتنى ئوقۇدى :

قانچە لاپ ئۇردۇمكى ئەمما ئاخىرىدا مۇپتىلا بولدۇم ،
ۋەلى بىگانىلىق قىلما ساڭا چىن ئاشنا بولدۇم .
بۇ ھالدىن بولمىساڭ ئاگاھ جېنىمنى قويما تەن ئىچرە ،
سۆزۈمنى دېمىگىن چاقچاق ، ماماتىمغا رىزا بولدۇم .

ئى كۆڭۈل كۆزۈمىنىڭ نۇرى ، نېمە ۋەجىدىن بەندەڭنى بۇنداق ئازابقا قويۇپ ئالدىراپ ئايرىلماقچى بولدۇڭ ؟

بېيىت
جامالىڭ كۆرسىتىپ ئالدىڭ كۆڭۈلنى ،
ئالدىراپ توختاتما بۇ تاتلىق كۆينى .

خۇدايىتائالا ئۆزى گۈۋاھتۇركى ، تىرىكلا بولىدىكەنمەن قولۇمنى ئېتىكىگىدىن ئاجراتمايمەن . ئى كۆز نۇرۇم ، بۇنداق خىياللارنى قىلما . قېرى قۇلۇڭ سەندىن ئايرىلىشنى خالمايدۇ . ئەجەم ۋىلايىتىمۇ ناھايىتى خۇش ھاۋالىق جايكى ، رۇمدىن قېلىشمايدۇ . ئەگەر تۇرۇپ قېلىشنى ئىخ-تىيار ئەيلىسەڭ ، خىزمەتكارلىرىڭدىن بىرنەچچىنى يۇرتۇڭغا ئەۋەتكىن ، ئۇلار ئاتا - ئاناڭ ۋە قېرىنداشلىرىڭ بىلەن كۆرۈشۈپ تېز پۇرسەتتە خۇش خەۋەر ئېلىپ كېلىدۇ . ئى ئوغۇل ، جاھانىڭ تىرىكچىلىك مۇشەققىتىنى كۆپ تارتىپ ، شەھەر ئارىلاپ يۈرۈپ ، ئۆمرۇم قېرىلىق مەزگىلىگە يەتتى . مال - دۇنيا ، تەئەللۇقاتلىرىم ھېسابسىز ، لېكىن ئالەمدىن ئۆتسەم چىرىغىمنى يورۇتۇپ ، پەرز - سۇنناتلەرنى بەجا كەلـ تۇرگۈدەك پەرزەنتىمنىڭ يوقلۇقىدىن ئۆكۈنىمەن . خالايمەنكى ، سەن ئۆز ئوغلۇمنىڭ ئورنىدا بالا بولۇپ ، ماڭا ھەقتائالادىن ئەجەل يەتكەندە ئۆز قولۇڭ بىلەن دەپنە قىلىپ ئاخىرەتلىك ئىشلىرىمنى بەجا كەلتۇرسەڭ ،

كېيىنكى ئىشلار ئۆز ئىختىيارىڭدىدۇر .

ـــ ئى ئاتا ، سەندىن ئايرىلغۇم يوق ، ـــ دېدى جىزادەئەمىلى، ـــ ئەمما ئاتىنىڭ رازىلىقى خۇدايىتائالانىڭ خۇشنۇدلۇقىدۇر . ئاتىنى رازى قىلغان پەرزەنت ھەر ئىككى ئالەمدە بەختلىك بولىدۇ . ئاتا ـ ئانىلىرىم ئاجىز ، شۇڭا بىر يىلدىن ئارتۇق رۇخسەت بەرمىگەن ئىدى . ئۇلار ئىنتىزارلىق كۆزى بىلەن يولۇمغا قاراشلىقتۇر . ئۇلارنى نارازى قىلىپ قويۇشتىن قورقىمەن . ئەگەر مالال كۆرمىسەڭ ، ماڭا شەپقەت ئەيلەپ ، ھەمراھ بولۇپ بىللە بارغايسەن . قەسەم قىلمەنكى ، ھاياتلا بولىدىكەنمەن سېنىڭ قۇلۇڭدۇرمەن .

مۇشۇ تەرىقىدىكى بىرمۇنچە تالاش ـ تارتىشلاردىن كېيىن ، جاۋاھىر پۇرۇش خوجا بىچارە ئۆزى ئاشىق بولغاچقا ، بىللە بېرىشقا كۆندى . شۇنداق قىلىپ ، ئۇلار رۇمغا ئاتلانماقچى بولدى . سەپەرنىڭ تەييارلىقىنى پۈتكۈزۈش جەريانىدا بۇ ئىشتىن خۇراسان ، ئىراق سودىگەر ـ لىرىمۇ خەۋەر تاپتى . خوجا ئىتپەرەس ياخشى سائەتنى تاللاپ ، تۇغ ـ ئەلەملىرىنى كۆتۈرۈپ ، داقا ـ دۇمباق بىلەن قول ـ ئىلكىدىكى نۇرغۇن مال ، ئۇنچە ـ جاۋاھىرلىرىنى ئات ـ ئۇلاغلارغائارتىپېيتەرلىكمۇلازىم ـ غۇلاملارنىڭ قورۇقدىشىدا نىشاپۇر شەھىرىدىن ئايرىلدى . كارۋان شەھەر سىرتىدا بارگاھ ـ تۇراغۇ قۇرۇپ ، ئۇزىتىپ قويغۇچىلار بىلەن خوشلاشتى . تىجارەتچىلەرنىڭ ئۆز ھالىغا يارىشا تەييارلىغان سوۋغا ـ سالاملىرىنى قوبۇل قىلدى . ئۇزاتقۇچىلارنىڭ ئايىغى ئۇزۇلگەندىن كېيىن خەيرلىك سائەتتە يولغا چىقتى . خوجا ئىتپەرەس 100 تۆگىگە ئالتۇن ـ كۈمۈش ، 100 تۆگىگە يىپەك رەخت ، يەنە 100 تۆگىگە ئۇنچە ـ جاۋاھىر ۋە ئالتۇن زىبۇزىننەتلەرنى ئارتقان بولۇپ ، قورۇقداپ مېڭىشقا قورالانغان باھادىر ھەم مۇلازىم ـ قوللاردىن 500 كىشىنى بىللە ئېلىپ ماڭغان ئىدى . جىزادە ئەمىلى بىلەن خوجىنىڭ ئادەملىرىمۇ بىللە ئىدى . خوجا ئىتپەرەس بىر تۆگىگە سايىۋەنلىك تەختىراۋاننى جايلاشتۇرۇپ ، ئۇستىگە ئىتنى ئولتۇرغۇزدى ، قەپەستىكى ئىككى مەھكۇمنى يەنە بىر تۆگىگە ئارتتى .

ئۇلار شۇ يۇرگەنچە ئۇزۇن يول - مەنزىللەرنى ئارقىدا قالدۇرۇپ ئاخىر رۇمغا ئۇلاشتى. جىزاده ئەمىلى خوجا ئىتپەرەستىن ئىجازەت تىلەپ:

ــ ئالدىدا بېرىپ كارۋاندىكى سەپەرداشلار ئۇچۇن چۇشكۇن تەييارلاپ تۇراي، ــ دېدى.

ئۇنىڭ مۇددىئاسى شەھەردىكى ئۆز ئۆيىگە كىرىپ، ئەھۋالدىن ئۆيدىكىلەرنى خەۋەرلەندۇرۇش ئىدى. ئويلىمىغان يەردىن كىشىلەر ئۇنىڭ شەھەرگە كىرىشىنى مەنئى قىلدى. لېكىن ئۇمۇ بوش كەلمەي ھىيلە - نەيرەڭ، ئۇستىلىق ئىشلىتىپ ئۆيىگە كىرىشكە مۇۋەپپەق بولدى.

ــ خۇدايىتائالا ھەممىنى بىلگۈچىدۇركى، ــ دېدى ئۇ ئانىسىغا گىرە سېلىپ، ــ بۇ ئىشتا مېنى ئەپۇ قىلىڭ، ئانا! ئاتامنى زىندان ئازابىدىن خالاس قىلىش ئۇچۇن شۇنداق قىلىشقا مەجبۇر بولدۇم. ئاخىر غەم كېچىسى شادلىق تاڭغا ئورۇن بەردى. دۇئايىگىزنىڭ بەركاتى بىلەن مۇددىئايىمغا يېتتىم، خوجاجاۋاھىرپۇرۇش سودىگەرنى بوينىغا لەئل ئېسىلغان ئىتى بىلەن قوشۇپ بۇ يەرگە ئېلىپ كەلدىم. يەنە ئىككى كۇن تەخىر قىلىڭلار، ئاندىن ئىشنى پۇتكۇزۇپ، ئاتامنى ناھەق ئۆلۈم ۋە زۇلۇم زىندانىدىن قۇتقۇزىمەن!

دەردىمەن ئانا قىزىدىن بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، ئاللاتائالاغا مىڭ شۇكرىلەر ئېيتتى ۋە يۇرەك پارىسىنى قۇچاقلاپ يۇز - كۆزلىرىگە سۆيۇپ، ھەقىقەتەن يېنىشلاپ - يېنىشلاپ دۇئالار قىلىپ، رۇخسەت بەردى. ئول كۇمۇش بەدەن دىلرەبا شۇ سائەتتىلا «خوجا ئىتپەرەس» سودىگەرنىڭ ئىشىغا يېتىپ باردى. ئەمما خوجا ئىتپەرەس سودىگەر جىزاده ئەمىلىگە زىيادە ئىچىكىپ كەتكەنلىكتىن، ئايرىلىشقا بەرداشلىق بېرەلمەي، تۇرۇۋاتقان جايىدىن كېتىپ قالغان ئىدى.

مىسرا

دوستىنىڭ ئول جىلۋەگاھى، مۇشكۇل ئەمەس كۆرمىكى.

جەزادە ئەملى ئۇنى شەھەردىن بىر فەرسەخ يىراق يەردىن تېپىپ ئېلىپ كەلدى . ئۇلار شەھەرگە يېقىن ، خۇش ھاۋالىق ، سۇلىرى ئەلۋەك ، پاكىز بىر يەرنى بارگاھ قۇرۇشقا مۇۋاپىق كۆرۈپ ئورۇنلىشىپ ، ئىستراھەتكە مەشغۇل بولدى .

ئەلقىسسە : ئوردىدىن شىكارغا چىققانلا نامازدىگەردە قايتىپ كېلىۋېتىپ ، كارۋان چۇشكۇنىنى كۆرۈپ قاپتۇ . شىكارچىلار باشلىقى قاسا جەزادە ئەمىلىلەر نۇرغۇن كىشىلەرنى بارگاھقا جەم قىلىپ ئارام ئېلىۋېتىپتۇ . خوجا ئىتپەرەس سودىگەر ئۆزى يالغۇز بىر ئېرىقنىڭ بويىغا سەندەلنى قويۇپ ئولتۇرۇپتۇ ، باشقىلارمۇ ئۆزلىرى خالىغانچە سۆھبەت ـ پاراڭغا چۇشۇپتۇ .

شىكارچىلار باشلىقى بۇ ئەھۋاللارنى كۆرۈپ ، ئىچىدە : « نېمە ئادەمىلەردۇ بۇ ؟ پادىشاھ ئەمرلىرىنى بىر يەرگە ماڭدۇرغاندەك قىلمىغان ، باشقا پادىشاھلىقتىن ئەلچىمۇ كەلمىگەن ئىدى ... » دەپ ئويلاپ ، بىرەيلەننى ئايغاقچىلىققا ئەۋەتىپتۇ . ئۇ ئادەم چۇشكۇنلەرنىڭ قېشىغا بېرىشىغا ، خوجا ئىتپەرەس سودىگەر ئۇنى چاقىرىپ ئەھۋاللىشىپتۇ . ئۇلار بىر دەمدىلا تونۇشۇپ كېتىشتىپتۇ . ئۇ كىشى خوجا ئىتپەرەس سودىگەرنىڭ جاي ـ مەنزىلىنى ئۇقۇپ ھەيران بوپتۇ .

خوجا ئىتپەرەس ئېيتىپتۇ :

ــ ئەگەر مالال كۆرمىسەڭلار پېقىرنىڭ بارگاھىنى مۇبارەك قەدىمىڭلار بىلەن ئاۋات قىلىپ ، بىردەم ئارام ئالغاچ ھەمسۆھبەتتە بولساڭلار .

شىكارچىلار باشلىقى ئەۋەتكەن كىشىسىدىن ئەھۋالنى ئۇقۇپ ، بۇلارغا قىزىقىپ قاپتۇ ـ دە ، دەرھال يېتىپ كېلىپ قىزغىن كۆرۈشۇپتۇ . سالام ـ سەھەت ، تەكەللۇپلاردىن كېيىن ، بەھۇزۇر ئولتۇرۇپ ئۆز پارىڭغا چۇشۇپتۇ . شىكارچىلار باشلىقى ئىتپەرەس خوجا بىلەن ئايتاپ تەلەت ۋەزىر زادە (جەزادە ئەمىلى) نى ۋە ئۇلارنىڭ يېنىدىكى ئىت ئولتۇرغۇزۇپ قويۇلغان سەندەلنىڭ كارامەت ئالىيلىقىنى كۆرۈپ ئاغزىنى

ئېچىپلا قاپتۇ ، ئۇ كۆزلىرىگە ئىشىنەلمەپتۇ . ئىتپەرەس خوجا ئۇلارغا مېھماندوستلۇقىنى بەجا كەلتۈرۈپ بولغاندىن كېيىن ، ھەر بىرىگە نەچچە قۇردىن تون - سەرپاي ۋە نەپىس رەختلەرنى ھەدىيە قىپتۇ . ئۇلار ئىتپەرەس خوجا باشلىق چۈشكۈندىكىلەرنىڭ ئەھۋالىنى ئىگىلەپ ، شەھەرگە قايتىپتۇ .

ئەتىسى شىكارچىلار باشلىقى ئوردىغا كېلىپ ، ماڭا ئىتپەرەس خوجىنىڭ ئەھۋالىنى بىر - بىرلەپ بايان قىلدى . بۇنى ئاڭلاپ ۋۇجۇدۇم غەزەپتىن تىترەپ ، ئىتپەرەس خوجا مۇشرىكلاردىن بولسا كېرەك دەپ جەزم قىلدىم ۋە ئۇنى جازالاش قارارىغا كەلدىم . شۇنىڭ بىلەن ئۇنى تۈ-تۈپ كېلىشكە ياساۋۇللارنى ئەۋەتتىم .

ئى دەرۋىشلەر ، مەن ئۇنى تۈتۈپ كېلىشكە ئادەم ماڭدۇرغانىدا ، ھېلىقى چاغدا ۋەزىرگە شاپائەت كۆرسەتكەن ئەلچىمۇ يېنىمدا بار ئىدى . ئۇ مېنىڭ ھۆكمىمنى ئاڭلاپ ئىختىيارسىز كۈلۈپ كەتتى . بۇ ھالدىن غەزىپىم تېخىمۇ ئۆرلىگەن بولسىمۇ ، ئۆزۈمنى بېسىۋالمسام بولمايتتى . ئۇستازلار ئېيتقانكى :

بېيىت

كۈلكىنى تولا كۈلۈش نادان ئىشى ،
يىغلىغان ياخشى ئۇنىڭدىن ھەر كىشى .

— ئى نادان ، نېمە سەۋەبتىن كۈلىسەن ؟ — سورىدىم ئەلچىدىن . ئۇ ئېيتتى :

— كۈلۈشۈمدە ئىككى تۈرلۈك سەۋەب بار : بىرىنچىسى ، ۋەزىرنىڭ « ھېكايە »سىنىڭ راستلىقى جانابلىرىنىڭ ئالدىدا ئاشكارىلاندى . دېمەك ، ئۇ گۇناھسىز كىشى زىندانىدىن قۇتۇلدۇ ، پېقىر گەرچە ئىقتىدارسىز بولسامۇ ، مېنىڭ شاپائىتىم بىلەن جانابلىرىنىڭ تەختلىرى گۇناھسىز ئىنسانىنىڭ قېنى بىلەن بۇلغانمايدۇ ؛ ئىككىنچىسى ، بىر كىشى يەنە بىر

كىشىنىڭ ئۇستىدىن ئەرز قىلسا ، ئۇنىڭ ئۆز خاھىشى بويىچە دېگەن سۆزلىرىگە ئىشىنىپ ، راست ـ يالغانلىقىنى ئېنىقلىمايلا ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىش ئادىللىقمۇ؟ ئەلۋەتتە ، ئۇنىڭدىن گەپ سوراپ باقماق لازىم.

نەزم

ئېيتسا سۆز بىھۇدە قۇل ، سالما قۇلاق ،
بۇزغۇسىدۇر ئالدىراپلا دەزنى ئۇرماق .

راست دېسەڭ گەر ، بولسا ئۇ يالغان بايان ،
كەلتۈرەر ئەپسۇس ساڭا ، چىقار چاتاق .

كەلسە ئالدىڭغا بىراۋ مېھمان بولۇپ ،
جايىز ئەمەس تەكتىنى ئۇقماي قوغلىماق .

كۆتمىگەندە دوست بولۇپ چىقسا ئەگەر ،
قاقشىساڭمۇ ئورنىغا كەلمەس بىراق .

ئالدىراپ كاللا كېسىش زالىم ئىشى ،
ئادىللىقمەس بىر تەرەپنى ئاڭلىماق .

نە دۇرۇس بولسۇن خۇدانىڭ ئالدىدا ،
بىگۇناھنى دار تۈۋىگە ھايدىماق .

بولسا لىللا ئول كىشىنىڭ سۆزلىرى ـــ
سەن ئىشت ، ئادىللىق دادخا تىڭشىماق ؛

ئىككى ياقنىڭ ئەرزىنى تەھقىق قىلىپ ،
راست بىلەن يالغانىنى ئادىل ئايرىماق .

تۇتسا مەنسەپلا كىشى دانا ئەمەس ،
غاپىللىقتۇر ئۆزىن ئاقىل چاغلىماق .

چۈشسە ئەلنىڭ نەزىرىدىن ھەر كىشى ،
خار بولۇر قاچار ئۇنىڭدىن قۇت يىراق .

پاتسا پاتقاققا ئېشەكمۇ ئۇنتۇماس ،
قايتا كەلسە دەسسىمەي قاچار يىراق .

خەقنى قاقشاتقان ، قەتل قىلغان كىشى
خەلقئالەم نەزىردىدۇر مازاق .

ئى دەرۋىشلەر ، ئەقىللىق ئەلچى بۇ سۆزلىرى بىلەن مېنى ئاگاھلاندۇردى . شۇنىڭ بىلەن مەن ۋەزىرگە :

ــ ئول سودىگەرنى « ئوغلى » ۋە قەپەستىكى ئىككى مەھبۇس ھەم ئىتنى بىلەن قوشۇپ ئالدىمغا كەلتۈرۈڭلار ! ــ دەپ پەرمان چۈشۈردۈم .

پەرمانىم بويىچە ئۇلار ھازىر قىلىندى . ئىتپەرەس خوجا بىلەن « خوجىزادە » ئالىي لىباسلارنى كىيگەن بولۇپ ، « ئوغۇل » نىڭ ھۆسن شولىسىدىن كۆزلىرىم چاقاردى ، ئەس ـ ھوشۇمدىن ئايرىلغىلى تاس قالدىم . ئول تەڭداشسىز قۇياش تەلەتنىڭ قولىدىكى ئالتۇن ئۈزۈكلەرگە قويۇلغان ئالماس ـ جاۋاھىر كۆزلەرنىڭ ھەر بىرى بىر خەزىنىنىڭ قىممىتىدە ئىدى .

ئىتپەرەس خوجا ماڭا ئېسىل ئالماس ـ جاۋاھىرلاردىن ھەدىيە قىلدى . ئاندىن تەزىم بەجا كەلتۈرگەندىن كېيىن ، نېرىراق بېرىپ تۇردى ۋە پادىشاھلىق شەنىمگە بىر تالاي ماختاش ـ مەدھىيىلەرنى ياغدۇرۇپ بولۇپ ، ئۆزى ھەقىقىدە ئېغىز ئاچتى . ئۇنىڭ يېتۈك پاساھەت ئىگىسى ئە-

كەنلىكىنى جەزملەشتۇردۇم .

ـــ ئى ئادەم سۇرەتلىك شەيتان ! ـــ خىتاب تەرىقىسىدە ئۇنىڭغا دېدىم ، ـــ ئىنسان زاتىغا قۇرغىنىڭ قانداق تۇزاق ، بۇنىڭغا ئىلىنغانلار كىم ؟ دىنىڭ قايسى ، پەيغەمبىرىڭ كىم ؟ بۇ كويغا كىرىشتىكى مۇددىئايىڭ نېمە ؟

ئۇ ئېيتتى :

ـــ ئى شەھرىيار ، ئۆمرۈڭ ئۇزاق ، دۆلىتىڭ ئەبەدىي بولغاي ، ئۆزۈم خۇدانىڭ بەندىسى ، ئەلھەمدۇلىللا مۇسۇلماندۇرمەن ، پەيغەمبىرىم مۇھەممەد مۇستاپا سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدۇر . 12 ئىمام رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ دوستىدۇرمەن ، نامىز ۋە روزىنى ئادا قىلۇرمەن . ئۆزۈڭ كۆرۈپ تۇرۇپسەنكى ، بىر تۆھمەت تۇپەيلىدىن بىر گۇناھسىز ئەسىرگە چۈشتى . بۇنى زاھىر ئەتمەي مەخپىي تۇتماق زۆرۈردۇر . مەخپىيەتلىكىنى ئاشكارىلاش مەغلۇبىيەتنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ . ئىتپەرەسلىكىنى ئۆزۈمگە مۇناسىپ كۆرۈپ ، « خوجا ئىتپەرەس » دېگەن نام بىلەن مەشھۇر بولدۇم . ئەمدىلىكتە بېشىمنى ئاستانەڭگە قويۇپ تۇرۇپتىمەن . قالغان ئىشلار سېنىڭ ئەمرىڭ بويىچە بولۇر .

ـــ ئى جاڭگالچى ، سېنى جاھىللاردىن كۆردۈمكى ، بىھۇدە سۆزلىرىڭگە ئالدانمايمەن . ئەگەر دەلىل ـ ئىسپاتلار كەلتۈرۈپ راست گەپ قىلمىساڭ قۇتۇلۇشۇڭدىن ئۈمىد كۈتمە ، قازاغا رىزا بولغىن ، باشقىلار قىسمىتىڭدىن ئىبرەت ئالغاي ! ـــ دېدىم .

ئۇ ئېيتتى :

ـــ ئى شەھرىيار ، ئۆز كىشىلىرىڭنىڭ قېنىدىن كەچكەيسەن . ئىلكىمدىكى تەئەللۇقاتىنىڭ ھېسابىنى ئېلىشقا جاھانمۇ ئاجىزلىق قىلىدۇ . شۇنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ ماڭا ئىجازەت بەرگىن .

ـــ خالاس بولمىقىڭنىڭ يولى قىساس ئېلىشتۇر !

سۆزۈمنى ئاڭلاپ ، دەردىمەن كىشى ئاھ ئۇردى . ئاندىن « خوجا زادە » گە :

ـــ ئى ئوغۇل ، مەن ھاياتلىقتىن ئۈمىدىمنى ئۈزدۈم . ئەمدى سېنى كىمگە تاپشۇرارمەن ؟ ـــ دەپ ھەسرەت چەكتى .

ئۇنىڭغا ئېيتتىم :

ـــ ھەي ئەخمەق ! باھانە كۆرسەتمەي ئىلدام بولغىن ، بىھۇدە سۆزلىرىڭنى يىغىشتۇر !

ئول دەردمەن دەرمانىنى يىغىپ قەدىمنى ئاخىرەت سەپىرىگە قويدى ۋە ئالقىنىنى ئېچىپ ئېيتتى :

ـــ ئىلاھا ، پادىشاھ سالامەت بولغاي . ئەگەر جانىڭ مۇئاملىسىدىن جانانىڭ يىراقلىقى يامان بولمىسا ئىدى ، ھېچكىم مەندىن بۇ سۆزنى ئىشىتمەگەن بولاتتى . ۋەھالەنكى ، ئەمدى ئىش بۇ يەرگە يەتتى . ئادەملىرىڭگە پەرمان قىلغىن ، قەپەستىكى ئىككى ئادەمنى كەلتۈرسۇن . دۆلەت ـ ئىقبالىڭ بىلەن بىردەم سۆزۈمگە قۇلاق سالغىن . ئەگەر سۆزۈمدە يالغان بولسا ، ئۇلار مېنى يالغانچىلىقتا قانداق ئەيىبلىسە مەيلى .

ئۇنىڭ ئىلتىماسى بويىچە پەرمان قىلىپ ، قەپەستىكى ئىككى ئادەمنى مەھكۇملۇقتىن قۇتقۇزۇپ ، ۋەزىرنىڭ ئوڭ تەرىپىدە بىرىنى ، سول تەرىپىدە يەنە بىرىنى ئولتۇرغۇزدۇم . خوجا ئىتپەرەس سۆزىنى داۋاملاشتۇردى .

ۋاپاسىز قېرىنداشلار

خوجا ئىتپەرەس ئۆز سەرگۈزەشتىلىرىنى شاھزادە ئازادە بەختكە بايان قىلىپ ئېيتتىكى :

ـــ ئى شەھرىيار ، ۋەزىرنىڭ ئوڭ تەرىپىدە ئولتۇرغىنى چوڭ ئاكام ، سول تەرىپىدە ئولتۇرغىنى كىچىك ئاكام بولىدۇ . مەن ئوغۇللارنىڭ كىچىكى بولۇپ ، بىز پارس مەملىكىتىدىندۇرمىز . ئاتام سودىگەر ئىدى ، 20 مىڭ تىللا دەسمايىسى بار ئىدى . يېشىم 30 غا يەتكەندە ئاتام باقىغا سەپەر قىلدى . ئۆلۈم ـ نەزىرلىرىنى تۈگىتىپ 10 كۈن ئۆتكەندە ئاكىلىرىم

ماڭا : « ئىشەنچلىك دەپ قارىغان كىشىلىرىڭدىن كىمنى خالىساڭ بىرسىنى باشلاپ كەلگىن . ئۇ ساڭا ئىگە بولۇپ ئاتىمزدىن قالغان مىراسنى تەقسىملەشكە قاتناشسۇن ، ھەرقايسىمىز ئۆز تېگىشلىكىمىزنى ئالايلى » دېدى . مەن ئاكىلىرىمنىڭ سۆزلىرىدىن خجىللىق ھېس قىلىپ : « ئى جان - جىگەر قېرىنداشلىرىم ، نېمە دەۋاتىسىلەر ؟ مەن سىلەرنىڭ خىزمەتكارىرىڭلار بولۇشقا رازى . گەرچە خىزمەتكار مۇلازىملىرىڭلار كۆپ بولسىمۇ ، مەن شۇلارنىڭ ئىچىدىكى يېقىنراقى ھېسابلىنىمەن . ئاتام ئالەمدىن ئۆتتى . ئەمدى سىلەر ئاتىمزنىڭ ئورنىدا ماڭا ئاتىدارچىلىق قىلىڭلار . مەن بالاغەمتەكە يەتكۈچە سىلەرنىڭ باشپاناھ بولۇشىڭلارغا موھتاجمەن . بىز كىيىم - كېچەك ، يېمەك - ئىچمەك جەھەتتە ھېچكىمگە موھتاج ئەمەسمىز » دېدىم .

— ئەندىشە قىلما ! — دېدى ئۇلار ، — مۇشۇ ھېيلە بىلەن بىزنى پات پۈرسەتتە زەبۇن ۋە موھتاجلىقتا قالدۇرماي قويمايسەن .

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ھېچنېمە دېمەي بۇلۇڭغا بېرىپ يىغلاپ ئولتۇردۇم . ئۇيان ئويلاپ ، بۇيان ئويلاپ : « ئاكىلىرىم مېنى سىناش ئۈچۈن شۇنداق دەۋاتقان ئوخشايدۇ » دەپ گۇمان قىلدىم .

بىر كۈنى ئەتىگەندە ئاكىلىرىم ئۆيدىن چىقىپ كەتتى . چۈش مەھەلدە شەرئى ھاكىمنىڭ ئادەملىرى كېلىپ ، مېنى شەرىئەت مەھكىمىسىگە ئېلىپ بارىدى . قارىسام ئاكىلىرىم شۇ يەردە تۇرۇپتۇ . ئۇلار ماڭا ئېيتقان مۇددىئالىرىنى ئېيتقان بولسا كېرەك ، شەرئى ھاكىمى كۆزۈمگە تىكىلىپ جىددىي تەلەپپۇزدا :

— شەرىئەت ھۆكمىدىن نېمىشقا باش تارتىسەن ؟ — دېدى .

ئالدىنقى كۈنى ئاكىلىرىمغا ئېيتقانلىرىمنى تەكرارلىدىم . ئاكىلىرىم دېدى :

— ئەگەر سۆزۈڭ راست بولسا ، تىلىڭدىن خەت بەرگىن . بۇنىڭدىن كېيىن ئاتا مىراسى توغرىلىق دەۋا قىلساڭ ، دەۋايىڭ شەرىئەت ئالدىدا باتىل بولۇپ تىڭشالمايدۇ .

ـــ خوپ ! ـــ دېدىم ـ ده ، ئاكىلىرىمنىڭ كۆڭلىدىكىدەك خەت پۈتتۈرۈپ ، شەرىئەت مۆھرىنى باستۇرۇپ بەردىم . ئاندىن كۆڭلۈم غەش هالدا ئۆيگە قايتىپ كېلىپ ، بىرنەچچە كۈننى شۇ تەرىقىدە ئۆتكۈزدۈم .

بىر كۈنى ئاكىلىرىم باشقا بىر كىشىنىڭ ئاغزى ئارقىلىق : «هويلىمىزدىن چىقىپ كەتسۇن ! » دېگەن گەپنى قىلدى . بىلدىمكى ، ئۇلار ماڭا دۈشمەنلىك ئىشلەتكەن ئىكەن . هەممىنى خۇدايىتائالاغا قويۇپ ، تەۋەككۈل قىلىپ بىر ياققا كېتىش قارارىغا كەلدىم ۋە ئۆزۈمگە تەئەللۇق نەرسىلەرنى يىغىشتۇرۇۋېلىش ئۈچۈن ئىككى كۈنلۈك مۆھلەت سورىدىم .

ئى پادىشاهىئالەم ، جاهان بېزەش ئۈچۈن جانابىي ئالىيغا مەخپىي قالمىغايكى ، ئاتام ئۆز ۋاقتىدا هەر قېتىم سەپەردىن قايتاردا ماڭا ئاتاپ هەر خىل نەرسە ـ كېرەكلەرنى ئالغاچ كېلىپ سوۋغا قىلاتتى . مەن كېنىزىكىم ئارقىلىق ئۇ سوۋغاتلارنى سېتىپ پۇلغا ئايلاندۇرۇپ مىڭ تىللا توپلىغان ئىدىم . ئۇنىڭغا مۇۋاپىق جايدىن بىر ئۆي ـ هويلا سېتىۋالدىم ـ ده ، تۇرمۇشۇمغا زۆرۈر نەرسىلىرىمنى ئېلىپ ئاتامدىن قالغان جايدىن چىقىپ كەتتىم . بۇنىڭدىن ئاكىلىرىم ناهايىتى خۇرسەن بولۇشتى .

قايسىدۇر بىر چاغدا ئاتام سەپەردىن قايتىشىدا بىر قانجۇق ئىتنى ئالغاچ كېلىپ ئاتخانىنىڭ بۇلۇڭىغا باغلاپ باقتى . ئارىدىن بىر مەزگىل ئۆتۈپ ئىت كۈچۈكلىدى . شۇ كۈچۈكلەردىن بىرسىنى ئۆز قولۇم بىلەن بېقىپ چوڭ قىلغان ئىدىم . ئۆيدىن چىقىپ كېتىدىغاندا ، باققىنىمنىڭ هۆرمىتى ئۈچۈن ئۇنى ئۆزۈمگە هەمراه قىلىۋالدىم .

بەيىت

بولما تۇزكور بىرله هەمدەم هەم قاياش ،
ئىت ئىرۇر ياخشى ئۇنىڭدىن ، هەي ئاداش .

ئاكىلىرىم خۇدانىڭ غەزەپ قىلىشىدىن قورقماي ئۆز قېرىنداشىدىن يۈز ئۆرىگەن بولسا ، ئىت هايۋان ئىكەنلىكىگە قارىماي ماڭا هەمراه

بولدى . مەن سېتىۋالغان جايىمغا ئورۇنلىشىۋالغاندىن كېيىن ، خىزمەتكار غۇلامنى ۋە قالغان پۇللىرىمنى دەسمايە سېلىپ ، قەيسىرىيە پارسىدا بىر دۇكانىنى ئىجارە ئېلىپ ، كۆڭلۈمنى خۇدايىتائالانىڭ لۇتفىغا باغلاپ تىجارەتكە كىرىشىپ كەتتىم . گەرچە ئاكىلىرىم يولسىزلىق بىلەن مىراستىن ۋاز كەچتۇرۇپ ئۆيدىن قوغلاپ چىقارغان بولسىمۇ ، خۇدايىتائالا مېھرىبانلىقى بىلەن ھىدايەتكە باشلاپ ئورنۇمنى كۆتۈردى . ئىككى يىلغا قالماي ئېتىبارلىق كاتتا ئائىلىدىن ئۆيلەندىم ، 4000 تىللاغا ئىگە بولۇپ ، سودىگەرلەرنىڭ خېلى مۆتىۋەرلىرىدىن بىرىگە ئايلاندىم . شەھەردىكى ئەمەلدار ۋە ئۇلۇغ - ئۇششاقلارنىڭ قايسىبىرى ھاجىتى چۈشۈپ ئالدىمغا كەلسە ئاللاتالانىڭ كەرىمى بىلەن ئۇلارنىڭ مۇشكۈلىنى ئاسان قىلىپ ، كۆندىن - كۆنگە ئىناۋەت - ئابرۇي تاپتىم . تىلمىنى بۇنىڭ شۈكرانىسىگە جارى قىلىشنى ئۇنتۇمىدىم .

رۇبائىي

مىڭ شۈكرى ، خۇدايىم ماڭا يار بولدى ،
« توققۇزۇم تەل »لىنىپ ، يوقۇم بار بولدى .
خۇدادىن ئۆزگىدىن تىلمەي مەدەت ،
سودىدا قۇت تېپىپ خەزىنەم تولدى .

شۇنداق قىلىپ ، تۆتىنچى يىلغا قەدەم قويغان بىر جۈمە كۈنى غۇلامنى بىر ئىش بىلەن بازارغا ئەۋەتكەن ئىدىم ، يىغلاپ قايتىپ كەلدى . يىغلىغانلىقىنىڭ سەۋەبىنى سورىسام « ئىشكىنى قىل ! » دېگەندىن باشقا گەپنى دېگىلى ئۇنىمىدى .

— ئى قارا قورساق كالۋا ، ئوچۇقىنى ئېيىت ، بىرەر بالاغا ئۇچرىدىڭمۇ ؟ — دەپ سورىغان ئىدىم ، ئۇ دېدى :

— بۇنىڭدىنمۇ چوڭ ئىش بولامدۇ ؟! ئاكىلىرىڭنى يەھۇدىيلار ئادەم توپلاشقان بىر مەيدانىدا پۇل ئۇچۇن ئارىغا ئېلىۋېلىپ ئۇرغىلى

تۇرۇپتۇ . سەن بولساڭ پۇل ـ مالىڭنىڭ تولىلىقىدىن كېرىلىپ خۇشال ـ خۇرام ئولتۇرىسەن !

ئى پادىشاھىم ، بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ پۈت ـ قولۇمدا جان قالمىدى . قاتتىق بىئارام بولۇپ كەتتىم . ئالدىراپ ئۆيدىن تالاغا چىقىپ غۇلاملارغا : « ئالتۇن ـ تىللالارنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ چىقىڭلار ! » دېدىم ـ دە ، ۋەجىمنى ئېلىپ ھېلىقى مەيدانغا يېتىپ باردىم . قارىسام ، راست دېگەندەك ئىككى ئاكامنى باغلاپ ئۇرغىلى تۇرۇپتۇ . يەھۇدىيلار قاقاقلاپ كۈلۈشۈپ : «ھەرقانچە ئۇرغىنىمىز بىلەنمۇ جاۋاھىرلارنى ئىككىڭدىن تىرىلدۈرۈپ ئالالمايمىز . ئۇنىڭدىن كۆرە بىراقلا ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋېتىپ ، بايلىقنىڭ گېپىنى كۆڭلىمىزدىن چىقىرىۋەتكىنىمىز تۈزۈك » دېيىشۈنتىپتۇ . ھېچكىم ئۇلارنى بۇ ياۋۇزلۇقتىن توسۇپ قالالماپتۇ .

يەھۇدىيلارنىڭ ئاغزىدىن چىقىۋاتقان ۋەھشىيانە گەپلەرنى ئاڭلاپ ، ئىچىم ئېچىشىپ كەتتى ، كۆزلىرىمدىن ياش ئورنىغا قان ئاقتى . ھاكىمنىڭ ئادەملىرىدىن ئۆزۈمگە ياردەم ـ مەدەت تىلەپ ، ئۇلارنى ھەمراھ قىلىپ يەھۇدىيلارنىڭ قېشىغا باردىم ـ دە :

ـــ ئى ناكەسلەر ، ئىسلام دىنىدا بۇنداق زۇلۇم قىلىش چەكلەنگەن ! ـــ دېدىم .

ئۇلار ئېيتتى :

ـــ ئەگەر بۇلارنى ھىمايە قىلماقچى بولساڭ ئالتۇن چىقار ، بولمىسا ئارىلاشماي يولۇڭغا ماڭ !

ـــ قانچىلىك ئېلىشىڭ بار ؟ قېنى ھۆججىتىڭنى كۆرسىتىش !

ـــ 100 تىللا بەرسەڭ بولىدۇ ، ھۆججەت ھاكىمدا .

دەرھال 100 تىللانى بېرىپ ھۆججەتنى ئېلىۋالدىم . ئۇ ئىككى ئەزىزىمنىڭ پۈت ـ قوللىرى مەجرۇھلانغان ئىدى . ئۇلارنى غۇلاملارغا كۆتۈرتۈپ ئۆيگە ئېلىپ كەلدىم . جاراھەتلىرىگە مەلھەم سۈرتۈپ ساقايتتىم . ئاندىن ھاممامدا يۇيۇندۇرۇپ ئېسىل لىباسلارنى كىيدۈردۇم . قېرىنداشلىق مېھىر دەرۋازىسىنى كەڭ ئېچىپ ، خىزمەتلىرىگە ھىممەت

كەمىرىنى چىڭ باغلىدىم . شەرمەندە بولمىسۇن دەپ ، ئاتامنىڭ مىراسىدىن مەھرۇم قىلىپ ئۆيدىن ھەيدەپ چىقارغانلىقىنى ھېچقاچان يۈزىگە سالمىدىم .

ئەلقىسسە : بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن خىيالىمغا : « بۇلار بىكار چىلىقتىن زېرىكىپ مېنىڭدىن رەنجىپ قالمىغاي » دېگەن ئوي كەچتى - دە ، سەممىيلىك بىلەن ئېيتتىم :

— ئى ئاكىلىرىم ، مېنىڭچە بىرنەچچە كۈن سەپەر قىلساڭلار ، چۈنكى سودىگەرنىڭ رىزقى - ئېتىبارى سەپەر بىلەندۇر .

ئۇلار سۆزۈمنى ماقۇل كۆردى . مەن خۇشال بولۇپ ، سەپەر لازىمەتلىكلىرى ۋە غۇلاملاردىن بىرنەچچىنى تەقلەپ ، ئات - تۆگىلەرگە مال يۈكلەپ بەردىم ، ھەر بىرىگە 100 تىللادىن تۆتقۇزدۇم . يالغۇزلۇق تارتىمىسۇن دەپ كارۋانلارغا قوشۇپ يولغا سالدىم . بەرگەن پۇللىرىم ئۇلارنىڭ يېمەك - ئىچمەك ، يول خەج - خراجەتلىرىگە يېتىپ ئاشقۇدەك ئىدى .

ئۇلار كەتكەندىن كېيىن « خۇدايىم سالامەت كەلگىلى نېسىپ قىلغاي » دەپ كېچە - كۈندۈز غېمىنى يەپ يولغا ئىنتىزار بولدۇم . ئارىدىن بىر يىل ئۆتكەندە بىللە كەتكەن كارۋانلار قايتىپ كەلدى ، ئەمما ئاكىلىرىم يوق ئىدى . ئۇلاردىن كوچىلاپ سوراۋەرسەم ، بىرەيلەن راستىنى ئېيتتى :

— ئاكىلىرىڭىز بىرسى بۇخارا شەھىرىدە مالىلىرىنى قىمارغا سېلىپ بەردى ، ھەممە نېمىسىدىن ئايرىلىپ ، قىمارخانىدا نۆكەرچىلىك قىلىۋاتىدۇ ؛ يەنە بىرى بىراۋغا ئاشىق بولۇپ مالىلىرىنى تۈگەتتى ، ئەمدى ئۇنىڭغا چاكار بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ . كارۋانلاردىن سورىسامۇ خىجالەت بولۇپ بۇ ھېكايىنى دېمەيدۇ .

بۇ سۆزنى ئىشتىپ بىتاقەتلىكىم كۈچەيدى ، قولۇمنى يېمەك - ئىچمەككىتىن يىغدىم . ئىشلىرىمنى خۇدايىتائالاغا تاپشۇرۇپ ، ئالتۇن - جاۋاھىرلىرىمنى ئات - ئۇلاغلارغا يۈكلىدىم - دە ، دەرھال بۇخارا غا راۋان بولدۇم . مەنزىلگە يېتىپ ئۇلارنى تەستە تاپتىم ، ھاممامدا يۇيۇنىدۇرۇپ

يېڭى كېيىملەرنى كىيدۈردۈم . خجالەت بولمسۇن دەپ قىلغان ئىشلىرىنى يەنىلا يۇزىگە سالماستىن ، ھەر بىرىگە 50 تىللالىقتىن رەخت ئېلىپ بەردىم . سەپەر جابدۇقلىرىنى تەل قىلىپ يۈرتىمىزغا راۋان بولدۇق . شەھىرىمىزگە يېقىنلىشىپ ، ئىككى مەنزىل يىراقلىقتىكى بىر كەنتتە ئۇلارنى قالدۇرۇپ ، ئۆزۈم ئۆيگە كېلىپ دوست ـ بۇرادەرلىرىمگە : « ئاغىنىلىرىم سەپەردىن كەپتۇ » دەپ ئالدىغا كۇتۇۋېلىشقا ماڭدۇردۇم . ئىككىنچى كۈنى ئۆزۈم ئالدىغا چىقىپ كۇتۇۋېلىشنى ئويلاپ تۇراتتىم ، سەھەردىلا سەھرالىق بىر كىشى ئالدىراپ ئۆيگە كىرىپ كەلدى ـ دە ، ئېيتتى :

ـــ ئاغىنىلىرىڭ كەنتىمىزگە چۈشمىگەن بولسا ئوبدان بولار ئىكەن ، ئۇلارنىڭ مالىلرىنى دەپ بىر توپ ئوغرى كەنتكە ھۇجۇم قىلىپ ، مالىلارغا قوشۇپ بار ـ يوقىمزنى بۇلاڭ ـ تالاڭ قىلدى !

ـــ ئاكىلىرىمنىڭ بار ـ يوقلۇقىنى بىلەمسەن ؟

شەھەرگە يېقىن بىر جايدا قىپىالىڭاچ يىغلىشىپ ئولتۇرىدۇ .

دەرھال كىيىم ـ كېچەكلەرنى ئېلىپ بېرىپ ، ئۇلارنى كىيىندۈرۈپ ئۆيگە قايتۇرۇپ كەلدىم . قولۇم ـ قوشنىلار ئۇلارنىڭ كەلگەنلىكىنى خەۋىرىنى ئاڭلاپ كۆرۈشكىلى كىرىشتى . 20 كۈنگىچە ئوبدان كۈتۈپ ، قېرىنداشلىق مېھرىمنى ئايىماي يەتكۈزدۈم ، ئىلتىپاتىمدىن ھېچ نەرسىنى كەم قىلمىدىم . ئاكىلىرىم خجالەت بولغىنىدىن قازناقتىن چىقماي ئولتۇرۇشتى .

ئۇچ ئاي ۋاقىت مۇشۇ تەرىقىدە ئۆتتى . كۆڭلۈمدىن : « بۇلار كېيىنكى تۇرمۇشى ھەققىدە غەم يەيدىغاندۇ ، قايغۇسىنى ئازايتىش ئۈچۈن بىرەر ئىش تېپىپ بېرەي » دېگەن خىيال كەچتى ـ دە ، بىر كۈنى ئۇلارغا مەسلىھەت سالدىم :

ـــ ئى ئەزىزلىرىم ، مەن قۇلۇڭلار سىلەر بىلەن بىللە سەپەرگە چىقسام دەيمەن ، بۇنىڭغا قانداق پەرمانىڭلار بار ؟

ـــ سەن نېمە دېسەڭ ئاغزىڭغا قارايمىز ! ـــ دېيىشتى ئۇلار .

ئۇلارنىڭ رازىلىقىنى ئالغاندىن كېيىن سەپەر تەييارلىقىغا تۇتۇش قىلدىم . ھىندىستانلىقلارغا باب كېلىدىغان رەختلەر ۋە باشقا مالىلاردىن يېتەرلىك تەقلەپ ، ئايالىمنىمۇ بىرگە ئېلىپ بارماقچى بولدۇم . بىز دەريا بويىغا يېتىپ كېلىپ ، سەپەر لازىمەتلىكلىرىنى بىر كېمىگە جايلاشتۇرۇپ يولىمىزغا راۋان بولدۇق . قىرغاقتىن ئانچە ئۇزىمايلا كۆردۈمكى ، ئۆيىمىز-دىكى ئىت يۇگۇرگىنىچە دەريا بويىغا كېلىپ ، ھەر تەرەپكە چېپىپ قاۋاپ ، ئۆزىنى دەرياغا ئاتتى . ئۇنىڭغا ئىچىم ئاغرىپ كېمىچىگە ئېيتقان ئىدىم ، كېمىنى كەينىگە قايتۇرۇپ ئۇنى چىقىرىۋالدى . بىچارە ھايۋان ئۆزىنى پۈتلىرىمغا سۈركەپ قىلمىغىنى قالمىدى . ئاخىرى بىر ئايلىق يولدا ھەمراھ قىلىۋالدىم . خۇدايىتائالاغا شۈكرىكى ، ئۇ سەپىرىمىزنىڭ بىخەتەر بولۇشىدا تېگىشلىك رول ئوينىدى .

ئى شەھرىيار ، چوڭ ئاكام ئايالىمغا ئاشىق بولغان ئىكەن ، ئوتتۇرانچى ئاكامغا مەسلىھەت سېلىپ ، مېنى يوقىتىشنى ئېيتىپتۇ . ئوتتۇرانچى ئاكامۇ يول كۆرسىتىپ ، ئارىمىزدىن بۇنى يوقاتساق ئاندىن خاتىرجەم بولاتتۇق ، ئۇنىڭ بىزگە قىلغان مېھرىبانلىقى بېشىمىزنى كۆتۈرگۈسىز ئۇياتقا قالدۇردى ، دەپتۇ . شۇنىڭ بىلەن ئىككىسى تىلىنى بىر قىلىپ ، مېنى دەرياغا تاشلاش قارارىغا كېلىشىپتۇ .

بىر كېچىسى ئايالىم بىلەن تاتلىق ئۇخلاۋاتاتتىم ، ئوتتۇرانچى ئاكام مېنى چاقىرىپ ، « سەيلە قىلايلى » دەپ تاشقىرىغا ئېلىپ چىقتى . بۇ چاغدا ئىت ئويغاق ئىدى . ئوتتۇرانچى ئاكامنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ كېمىنىڭ قىرىغا كەلسەم ، چوڭ ئاكام سۇغا قارىغىنىچە « تاماشا » قىلغىلى تۇرۇپتۇ . مەن ئۇنى كۆرۈپ :

ــ ئى ئاكا ، نېمە تاماشا ئىكەن ؟ ــ دېدىم .

ــ قارا بۇنىڭغا ، شۇنداق تاماشانى كۆرسەنكى ، سۇ خەلقى باشلىرىغا مارجاندىن مۈكۈز تاقاپ ، سۇدا ئۇسسۇل ئوينىغىلى تۇرۇپتۇ .

ئەگەر ئاكامدىن باشقا ئادەم بۇ گەپنى دېگەن بولسا ئىشەنمەيتتىم . ئۇيقۇلۇق كۆزلىرىم بىلەن ئېگىشىپ قارىسام ھېچنېمە كۆرۈنمىدى . ئوتتۇ-

تۇرانچى ئاكام ئىككى پۇتۇمدىن تۇتۇپلا دەريا‌غا ئىتتىرىۋەتتى . كېمە دولقۇن يېرىپ تېز ئىلگىرىلەۋاتاتتى . سۇ قاينا‌ملىرى مېنى بۇزغۇنلار بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ خالىغانچە ئايلاندۇرۇپ ئويناياتتى .

شېئىر

گاھى ئاستىن ، گاھىدا ئۈستۈن بولدۇم ،
گاھى بۇزغۇن ، گاھىدا دولقۇن بولدۇم .

شۇنداق قىلىپ ، جان قۇشى تەن قەپىسىدىن چىقىپ كېتەي دەپلا قالدى . ئاللادىن نىجاتلىق تىلەپ ناله قىلماقتا ئىدىم . بىر چاغدا قولۇمدىن بىرنەرسە تارتىپ سۇ يۈزىدە غۇلاچلىغاندەك قىلدى ، كۆزۈمنى تەستە ئېچىپ قارىسام ئىت ئىكەن . ئاكىلىرىم مېنى سۇ‌غا تاشلىغاندا ئىتمۇ تەڭلا ئۆزىنى دەريا‌غا ئېتىپتۇ ـ دە ، ئۇزۇپ مەن تەرەپكە كەپتۇ . ھەقىقاتالانلىك قۇدرەت ـ كامالى بىلەن بۇ ئالەمدە رىزقىم تۈگىمەپتىكەن ، نەدىندۇر بىر پارچە تاختاي قولۇمغا ئۇرۇندى ، ئىت بىلەن ئۇنىڭغا چىقىۋالدۇق . توپتوغرا يەتتە كېچە ـ كۈندۈز بۇ « قانخور » دەريادا ژاپادار ئىت بىلەن سانا‌قسىز دولقۇنلارنىڭ ئىتتىرىشى نەتىجىسىدە قىرغاق تەرەپكە بېرىپ قالدۇق . سەككىزىنچى كۈنى بىر لايداڭغا ئۇلىشىپ ئۆملەپ دېگۈدەك قۇرۇقلۇققا چىقتىم ـ دە ، ھوشۇمدىن كەتتىم . ئەتىسى ئىتنىڭ ئېچىنىشلىق قاۋاشلىرىدىن سەگىپ ھوشۇمغا كەلدىم . خۇدايىتائالاغا شۈكرىكى ، خەتەردىن ئامان قالدىم ، ئەمما ئاچلىق ، مۇشەققەت رەنجىدىن تېنىمدە كۈچ ـ قۇۋۋەتتىن ئەسەر يوق ئىدى ، مېڭىش تۈگۈل ئۆرە بولۇشقا كۆزۈم يەتمەيتتى . يانتۇ يېتىپ سىنچىلاپ قارىۋىدىم ، يىراقتا بىر شەھەرنىڭ قارىسى كۆرۈندى . ھەممىگە قادىر ئاللانىڭ مەدەت بېرىشى بىلەن نىمجان چۈمۈلدەك ھەرىكەتلىنىپ ، شەھەر تەرەپكە راۋان بولدۇم . تىنماي يۈرۈپ ئاخىر شەھەرگە يېقىنلاشتىم . بىر كېچىنى شەھەر سىرتىدا تۇنەپ ئۆتكۈزۈپ ، تاڭ ئېتىشى بىلەن شەھەرگە كىردىم . ناۋايىنىڭ پەشخۇنىدىكى

نانلار كۆزۈمگە ئوت كۆرۈنۈپ كەتتى . ئەمما ئېلىشقا پۇل يوق ئىدى ، تەلەشكە ئۇياتتىم . ئىچىمدە ئاھ ئۇرۇپ ئاچلىقتىن ئۆلۈشكە رازى ئىدىمكى ، تىلەمچىلىككە رايىم قويمايتتى . ئاخىر پەقەت ئامال بولماي ، تىلىسەمۇ تەلەپ جېنىمنى ساقلاپ قالاي دېگەن يەرگە كەلدىم . لېكىن بىر دۇكانىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە ئالدىمدىكىسىدىن تىلەي دەپ نەچچە دۇكانىنىڭ ئالدىدىن ئۆتكەن بولسامۇ ھېچقايسى ناۋايىدىن نان سورىيالمىدىم ، قىسقىسى ، يۈزۈم چىدىمىدى . ئاچلىق ، ماغدۇرسىزلىقتىن ئىچ ـ ئىچىمدىن ئوت كۆيگەندەك بولدى . ئىش شۇ دەرىجىگە يەتكەندە روھ قۇشۇم دان شەۋقىدە پەرۋاز قىلدى . ئويلىمىغاندا كۆز ئالدىمدا كىيىملىرى ئاكىلىرىنىڭكىدەك ئىككى ئەجەملىك كىشى پەيدا بولدى . ئۇلار قوللىرىنى بىر ـ بىرىنىڭ بوينىغا سېلىشىپ كۈلگىنىچە كېلىۋاتاتتى . ئۆز ـ ئۆزۈمگە : « خۇداغا شۈكرى ، مېنى ياتلاردىن نان تىلەشتىن ساقلاپتۇ . بۇ ئىككىيلەن مەن بىلەن بىر يۇرتلۇقتەك قىلىدۇ . ئۇلارغا قول تەڭلىسەم يەيدىغان نەرسە بەرسە ئەجەب ئەمەس » دەپ ، يېقىن كەلگەندە قارىسام ئاكىلىرىم ئىكەن . كۆڭلۈم ۋاللىدە يورۇپ ، ئىتتىنىڭ بارغىنىمچە ئالدىغا يېقىلدىم . ئۇلار مېنى كۆرۈپلا ھاڭ ـ تاڭ قالدى ۋە چىرايلىرىنى كۆرۈلۈپ باقمىغان تەئەججۈپ ئىپادىسى ئىگىلىدى . ئوتتۇرانچى ئاكام غەزەپلىنىپ يۈزۈمگە بىر كاچات سالدى . كۈتۈلمىگەن زەربىدىن كۆزلىرىمدىن ئوت چىقىپ كەتتى . ئەمدى ئۆمىلەپ بارغىنىمچە چوڭ ئاكامنىڭ ئېتىكىگە قول ئۇزاتقان ئىدىم ، ئۇمۇ بىرنى تەپتى . ئىككىسى مېنى كىگىز پىشۇرغاندەك يۇمۇلتىپ يۇرۇپ شۇنداق ئۇردىكى ، خۇدايىتائالانى شېپى كەلتۈرۈپ ھەرقانچە يالۋۇرسامۇ ئىچى ئاغرىمىدى . ئۇلار مېنى ئۇرۇۋېتىپ :

ـــ ئى زالىم ! ئەمدى بىزنىڭمۇ جېنىمىزنى ئالماقچىمۇ ؟ ـــ دەپ ۋارقىرايتتى .

ئەھۋالىنى كۆرۈپ خالايىقلار يىغىلدى . ئۇلار مېنىڭ گۇناھىمنى تىلىگەن ئىدى ، ئاكىلىرىم ياقىلىرىنى يىرتىپ يىغلاپ :

ـــ بۇ بەتبەخت ئىنىمىزنىڭ چاكىرى ئىدى . ئىنىمىز

بولسا دەپنە ـ دۇنياسى ھەددى ھسابسز كشى ئىدى ، بۇ زالىم ئۇنى سۇغا تاشلاپ ئۆلتۈرۈۋتىپ پۈتۈن تەئەللۇقاتىنى ئىگىلىۋالدى . ئۇزاقتىن بۇيان بىز بۇنى ھىندى دىيارىدىن ئىزدەپ يۈرەتتۇق . بۇگۈن بۇ يەردە ئۇچرىتىپ قالدۇق ! ـــ دېيىشتى .

شۇ ئەسنادا ھاكىمنىڭ ئادەملىرى يېتىپ كېلىپ مېنى تۇتۇپ ھاكىمنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى ۋە بايا ئاڭلىغانلىرىنى ھاكىمغا مەلۇم قىلدى . ئاكىلىرىمۇ ئارقامدىن تاپىپسىپ كەلدى ـ دە ، ياقا يىرتىپ يىغلاپ ھاكىمغا ئۇستۈمدىن ئەرز قىلدى . ئۇلارنىڭ گېپىدىن قارىغاندا ، قان قىساس ئالمىغۇچە توختمايدىغاندەك قىلاتتى . ئۇلار ئىشنى تېز ۋۇجۇدقا چىقىرىشقا ئالدىراپ بىرقانچە تىللا پارا بېرىپمۇ ئۇلگۈردى . ئۆلۈم بېشىمغا يېقىنلاپ كەلمەكتە ئىدى . ھەر نېمە دېسەمۇ ئاقمايدىغانلىقىنى بىلىپ ، بېشىمنى تۆۋەن سالغىنىمچە زۇۋان سۈرمەي تۇردۇم . بۇنىڭدىن ھاكىم ئەرزىنىڭ راستلىقىغا ئىشەندى ـ دە ، پەرمان چۈشۈرۈپ ، باشقىلارغا ئىبرەت قىلىش يۈزىسىدىن مېنى دارغا ئېسىشنى بۇيرۇدى .

ۋاپادار ئىت

ئى شەھرىيار ، مەن 100 تىللا بېرىپ ئاكىلىرىمنى يەھۇدىيلارنىڭ زۇلمىدىن قۇتۇلدۇرغان ئىدىم . ئەمدى ئۇلار بىرقانچە تىللا پارا ئارقىلىق مېنى دارغا ئاستۇرۇش ئالدىدا تۇراتتى . بىر كەمدە ئۆزۈمنى داردا كۆردۈم . ئەتراپىغا نەزەر سالسام ئاكىلىرىمدىن باشقا بىرەرمۇ تونۇش ئادەم كۆرۈنمىدى . ئۇلار مېنى تېزراق ئۆلتۈرۈشنى ئىستەيتتى . مەن ئاللادىن باشقا ھېچكىمدىن مەدەت تىلىمىدىم . بىچارە ئىتنىم بولسا كىشىلەرنىڭ ئاياغلىرىغا ئۆزىنى سۈركەپ يالۋۇرماقتا ئىدى .

ئى شەھرىيار ، ئادەملەردىن رايىم قايتىپ ، جانابىي ئاللاغا :« يائاللا، يائاللا ، يائاللا ، پەريادىمغا قۇلاق سالغىنكى ، سەندىن ئۆزگە ھېچ پاناھىم يوق ! » دەپ « كەلىمە شاھادەت »نى تەكرار ئوقۇغىنىمچە ھوشۇمدىن

كەتتىم .

نەزم

ھەر كىشىدىن ئۈمىد كۈتمە ئۆمۈرۈڭات ،
بىر خۇدادىن ئۆزگىدىن كەلمەس نىجات .

ئى شەھرىيار ، خۇدايىتالانىڭ پەزلى بىلەن ئول شەھەر پادىشاھى قولىنچ كېسەللىكىگە گىرىپتار بوپتۇ . ھەكىم ـ ھۆكۈمالار ھەرقانچە ئىلاجىنى قىلسىمۇ ھېچقانداق ئۇنۇمى كۆرۈلمەپتۇ ، ئەكسىچە بارغانسېرى ئېغىرلىشىپتۇ . دۆلەت ئەركانلىرى نېمە قىلىش كېرەكلىكىنى بىلمەي بېشى قېتىپ تۇرغاندا ، ئەقىللىق ۋەزىرلەردىن بىرى :

ـــ قۇربانلىق ۋە سەدىقە قىلماقتىن ئۆزگە چارە يوقتۇر ، شۇڭا ، مەملىكەت مىقياسىدا ئاق ـ قارىنى ئايرىماي بىھۇدە قان تۆكۈلۈشتىن قاتتىق ساقلانماق ، زىنداندىكىلەرنى زۇلۇمدىن خالاس تاپتۇرماق كېرەك . شۇلارنىڭ دۇئاسى بەرىكاتىدىن كېسەللىك شىپالىق تاپقۇسىدۇر ! ـــ دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇ .

شۇ گەپ بىلەن سۇلتاننىڭ خاس كىشىلىرىدىن بىرى زىندانغا كېتىۋېتىپ كۆزى ماڭا چۈشۈپ ، يۈگۈرۈپ كەلگەن پېتى خالايىقنى قوغلىۋېتىپ ، قىلىچى بىلەن ئارغامچىنى كېسىپ مېنى داردىن چۈشۈردى . پادىشاھقا يارلىق چۈشۈرگۈزۈپ گۇناھكارلارنىڭ ھەممىسىنى ئازاد قىلدى . ئاكىلىرىم بۇ ھالنى كۆرۈپ ، مېنىڭ تىرىك قالغىنىمدىن قورقۇشتى ۋە «ئەمدى رەسۋا بولىدىغان بولدۇق ! » دەپ تۆت پۇتلاپ ھاكىمنىڭ ئالدىغا بېرىپ ، مەندىن قىساس ئېلىشتا چىڭ تۇردى .

ھاكىم پارا ئېلىپ قويغانلىق سەۋەبىدىن :

ـــ بۇ كىشىنى ھازىر ئۆلتۈرگىلى بولمايدۇ . ئەمما سىلەرنىڭ يۈزۈڭلاردىن ئۇنى « زىندانى سۇلايمان »غا سولايمەن . ئۇ يەردە ئاچلىق ۋە تەشنالىقتىن ئۆلىدۇ . بۇنىڭ سۈرۈشتىسىنى ھېچكىم قىلمايدۇ ، ئۇ قانچە

قىلسىمۇ قۇتۇلۇپ كېتەلمەيدۇ ، ـــ دەپ ، مېنى ئۆز ئادەملىرىگە كۆتۈرتۈپ ئاپىرىپ « زىندانى سۇلايمان »غا تاشلاتقۇزۇپتۇ . بۇ جاھان زىندانى بولۇپ ، ھەزرىتى سۇلايمانىنىڭ ئەمرى بىلەن دىۋىلەر قازغان ئىدى . كىمكى پاسق ـ بەتكارلىق قىلىپ پادىشاھنىڭ غەزىپىنى كەلتۈرسە شۇئان تۇتۇپ كېلىنىپ تاشلىناتتى . ئۇلار ئاچلىق ـ تەشنالىقتىن ئۆلەتتى . مەن بىتەلەينى ئاشۇ زىندانغا تاشلاپتۇ . ئاكىلىرىم مەندىن پۈتۈنلەي خاتىرجەم بولۇپ ئۆز ئىشىغا كېتىپتۇ .

ئاللاتائالانىڭ كارامىتى بىلەن ھېلىقى ئىتنىم مەن زىندانغا سولانغاندىن تارتىپ زىندان ئاغزىدا يېتىپتۇ . مەن بۇنىڭدىن بىخەۋەر ئىدىم . يېرىم كېچىدە ھوشۇمغا كېلىپ ئۆزۈمنى قاراڭغۇلۇق ئىچىدە كۆردۈم . ئەسلىدە دارغا ئېسىلغانلىقىم ئېسىمدە ئىدى . « قانداق جايدۇر بۇ ، ئېھتىمال گۆر بولسا كېرەك » دەپ ئويلاپ « كەلىمە تەييبە »نى ئوقۇپ ھەرىكەت قىلدىم . بىر يەردىن يۇلتۇز كۆرۈندى . « بەلكىم ئاللاتائالا پانىي ئالەمدە زۇلۇمنى يەتكۈچە تارتقانلىقىمنى كۆزدە تۇتۇپ گۆر ئازابىنى كەچۈرۈم قىپتۇ » دەپ ، تەكبىر ـ ئىستىغپار ئېيتىپ تۇراتتىم ، بىردىنلا ئىككى كىشىنىڭ گەپلەشكەن ئاۋازى قۇلىقىمغا كىردى . شۇنىڭ بىلەن ئاللاتائالادىن پاناھ تىلەپ جاۋابقا ئىنتىزار بولدۇم . ئاۋۋال ئارغامچىنىڭ شەپىسى ، ئاندىن شالاپلىتىپ بىر نېمە يېگەننىڭ تىۋىشى ئاڭلاندى . ھەيرانلىقىم ئېشىپ ، ئەتراپىمنى سلاشتۇرۇۋىدىم ، قۇرۇپ قاقشالغا ئايلانغان سۆڭەكتىن باشقا نەرسە ئۇرۇنمىدى .

قورقۇنچتىن ۋارقىرىۋەتتىم :

ـــ ھەي ناكەسلەر ، سىلەر زادى كىم ؟ بۇ قانداق جاي ؟

ئۇلار كۈلۈشۈپ ئېيتتى :

ـــ بۇ « زىندانى سۇلايمان »دۇر . بىز زىندانىدىكىلەرنى باقىدىغانلاردۇرمىز !

ـــ مەن تىرىكمۇ ؟

ـــ بىلمەيمىز .

ـــ يەيدىغان نەرسەڭلاردىن ماڭمۇ بەرسەڭلار قانداق ؟

ئۇلار گەپسىنى ئاڭلاپ يەنە كۈلۈشتى . ئاندىن ماڭا ئاچچىقلاپ يا-مان سۆزلەر بىلەن تىللاشتى ۋە تائاملىرىنى يەپ بولۇپ ئۇخلاپ قېلىشتى . مەن زەئىپ بىچارە ناتىۋانلىقىمدىن يىغلاپ خۇداغا نالە قىلدىم .ئى شەھرىيار ، يەتتە كېچە ـ كۈندۈز ئالتۇننىڭ تەمەسىدە دەريادا يۈرۈپ ، دولقۇنلار قامچىسىنى يەتكۈچە يەپ ، ھەر تەرەپكە ئېقىپ ، ئاخىر دەريانىڭ قىرغىقىنى تېپىپ ، ئاپەت دېگىزىدىن سالامەتلىك قىرغىقىغا چىقىپ ، ئاچ-لىق ـ تەشنالىق ، يىلىك ـ يالىڭاچلىق شەۋقىدە ئۆزۈمنى ئاغلىرىمنىڭ باغرىغا ئېتىپ ، ئۇلاردىن مېھرىبانلىق ئورنىغا پەشۋا يەپ ، زۇلۇم ـ ستەم تارتىپ ، پارا كۈچى بىلەن دارغا ئېسىلدىم ، ئاندىن زەئىپ ۋۇجۇدۇمنى «زىندانى سۇلايمان »دا كۆردۈم . ئەمدىلىكتە تىرىكلىك نېمىتىدىن كۆرە ، ئەجەل شەربىتىنى كۈتۈپ يېتىپتىمەن . ئى ئاللا ، مۇشۇ دەقىقىدە ئۆزۈمنى پۈتۈن ئالەمنىڭ ياراتقۇچىسى ۋە ئىگىسى بولغان ئۆ-زۈڭگە تاپشۇردۇم . بەندەڭنىڭ گۇناھلىرىنى مەغپىرەت قىلغىن ... دەيتتىم .

ئى شەھرىيار ، مېنى زىندانغا تاشلىغاندا بۇ ئىت زىندان ئاغزىدا ياتقان ئىكەن . يېرىم كېچە بولغاندا بىر كىمنىڭ داستىخاندا نان ، كوزىدا سۇ كۆتۈرۈپ كېلىپ ئارغامچا بىلەن باغلاپ زىندانغا چۈشۈرۈپ ، ئارقا-دىن ئارغامچىنى تارتىۋالغانلىقىنى كۆرۈپتۇ . تاڭ ئېتىشى بىلەنلا ئىت شەھەرگە كىرىپ بىر ناۋاينىڭ دۇكىنىغا بېرىپتۇ ـ دە ، پەيت كۈتۈپ تۇرۇپتۇ . ناۋاي تونۇردىن بىر نانىنى قومۇرۇپ بولۇپ يەنە بىرىنى قومۇرۇش ئۈچۈن تونۇرغا ئېڭىششىگە ئىت نانىنى ئېلىپلا قېچىپتۇ . ناۋاي ئارقىسىدىن قوغلاپ تاش ـ چالمىلارنى ئاتسىمۇ تاشلىماي ئۇدۇل زىندانغا ئېلىپ بېرىپ تاشلاپتۇ . مەن ئىتنىڭ قاۋغىنىنى ئاڭلاپ ، بايا توككىدە قىلىپ بىرنەرسە چۈشكەن يەرنى سىلاشتۇرۇپ نانىنى تېپىۋالدىم . يۇقىرىغا قاراپ يۇلتۇزچىلىك يورۇقلۇقنى كۆرۈپ تاڭ ئاتقىنىنى پەملىدىم . بىر چىشلەم نانىنى يېيىشىم بىلەن ئۇسسۇزلۇق دەھشتى قىينىدى .

ئى شەھرىيار ، ۋاپادار ھايۋان نانىنى ماڭا يەتكۈزۈپ بەرگەندىن كېيىن ، سۇنىڭ ئىلاجىنى قىلماق ئۈچۈن ھەرياق چېپىپتۇ . ئاخىر شەھەر ئەتراپىدىكى تاغنىڭ ئېتىكىدە ئولتۇرۇشلۇق بوۋاينىڭكىگە بېرىپ ، ئۆيىدە كوزىلارغا قاچىلانغان سۇ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپتۇ . ئۇ بوۋاينىڭ كەينىدىن ئاستا ئۆيگە كىرىپ كوزىدىن بىرنى چىشلەپ ماڭاي دەپ تۇرغاندا بوۋاي قولىغا تاياقنى ئېلىپ ئاچچىقى بىلەن ئۇرۇپتۇ . لېكىن ئىت زادىلا چىققىلى ئۇنىماپتۇ ھەم كۆزلىرىنى مۆلدۈرلىتىپ بوۋايغا يېلىنغاندەك قاراپتۇ . بوۋاي-نىڭ رەھىمى كېلىپ سۇنۇق كوزىغا سۇ قۇيۇپ بەرگەن ئىكەن ، ئىچمەستىن بېشىنى بوۋاينىڭ پۇتلىرىغا سۈركەپ ، ئېتىكىنى چىشلەپ سىرتقا تارتىپتۇ ۋە تاغ تەرەپكە قاراپ قاۋاپتۇ . بوۋاي كۆڭلىدە : « بۇ ئىتنىڭ بۇنداق قىلىشىدا بىرەر سىر بولسا كېرەك ، كەينىدىن ئەگىشىپ بېرەي باقاي ! » دەپ ئويلاپ ، كەينىدىن مېڭىپ زىندانىنىڭ ئۈستىگە كەپتۇ . « ئەمدى بىلدىم ، ـــ دەپتۇ بوۋاي ئىچىدە ، ـــ زىنداندا بۇ ئىتنىڭ ئىگىسى بولسا كېرەك ، شۇنىڭغا تاشلاپ بېرىش ئۈچۈن سۈتەلەپقېپتۇ». ئىشىنىڭ تېگىگە يەتكەن بوۋاي ئىتنىڭ بۇنچىلىك ۋاپادارلىقىدىن تەسىرلىنىپ ، ئۆزى بىر كوزا سۇنى ئەكىلىپ ئارغامچا بىلەن زىندانغا ساپتۇ . ئىتنىڭ قاۋىغىنىنى ئاڭلاپ كوزىنى ساڭگىلاتقان جايغا بېرىپ تۇتۇۋالدىم . شۇنداق قىلىپ تەشنالىقىمۇ قاندى ، قورسىقىمۇ ئارام تاپتى . ئاندىن بىر بۇلۇڭدا ئولتۇردۇم .

ئى شەھرىيار، ئىنسۇجىندىن تارتىپ پۈتكۈل مەخلۇقات ۋە ئالەمنى يارىتقان خۇدانىڭ ئەمر ـ كارامىتى بىلەن ئىت جېنىدا شۇنداق ياخشىلىقلارنى قىلىپ ، ھەر كۈنى قارارلىق ھالدا نان ـ سۇ يەتكۈزۈپ بەردى . ناۋايىلارمۇ ئىتنىڭ ھەربىتىدىن بىرەر ئىشنىڭ تېگىگە يەتكەن بولسا كېرەك ، ئىت كەلسىلا نان بېرىشتىن ئايانماپتۇ . ئۇلار نان بەرمەي قۇتۇلغىلى بولمايدىغان بۇ ئەقىللىق ھايۋان ناۋايىخانا ئالدىغا كېلىشىگىلا بىر نانىنى تاشلاپ بېرىشكە ئادەتلىنىپتۇ . بوۋايمۇ كۈنلۈكى بىر كوزا سۇ ئەكىلىپ بېرىشنى توختاتمىدى . ئىت ماڭا قىلىدىغان شەپقىتىنى يەتكۈزۈپ بولغان-

دىن كېيىن ، ئۆزى تاشلاندۇق ئۇستىخانلارنى نەدىندۇر تېپىپ كېلىپ ، كورۇسلىتىپ يېگىنچە زىندان بېشىدا ياتاتتى ، بىر قەدەممۇ نېرى كەتمەيتتى .

مەن زىنداندا توپتوغرا ئالتە ئايىنى ئۆتكۈزدۇم . تېنى ھەرقانچە مۇستەھكەم ، جېنى پولاتتىن پىششىق ئادەممۇ زەي - مەينەت زىندانداشۇنچە ۋاقىت ياتسا قايسى دەرىجىدە زەئىپلىشىپ كېتىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىش ئانچە تەس ئەمەس .

شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە تۈن يېرىمدا ئىچ - ئىچىمدىن زار - زار يىغلاپ ، قان - ياش تۆككىنىمچە يارانتۇچى ئاللاغا سېغىنىپ بۇ مۇناجاتنى ئوقۇدۇم :

ئى خۇدا ، قۇتقۇز مېنى بولدى چىرايىم زەپىران ،
رەھىم - شەپقەت تۆپرىقىڭغا باش قويارمەن ھەر زامان .
سەن ئۆزۈڭنىڭ لۇتفى بىرلە خەستىگە رەھىم ئەيلىگىن ،
ھەممە سىرنى بىلگۈچىسەن ، يوقكى پىنھان خانىمان .

زىنداندىكى شاپائەتچى

تاكى ئۇچ كۈنگىچە شۇ تەرىقە يىغلاپ ئىلتىجا قىلدىم . ئۇچىنچى تۈن سۈزۈك تاڭغا ئورۇن بەرگەن خاسىيەتلىك سائەتتە ئىلتىجايىم ئىجابەت بولۇپ ، نىجاتلىق دەرۋازىسى ئېچىلدى . بىر ئارغامچا زىندانغا ساڭگىلىتىلىپ ، ئاستا چاقىرىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى :

ـــ ھەي غېرىب بالاكەش ، ئارغامچىنىڭ ئۇچىنى بېلىڭگە مەھكەم باغلىغىن ، زىندانىدىن قۇتۇلىدىغان ۋاقتىڭ كەلدى !

ئى شەھرىيار ، شۇ چاغدا بىردىنلا كۆڭلۈمدىن : « خۇداغا شۈكرى ، ئاكىلىرىم ئاخىر ھالىمغا رەھىم قىلىپ ، زىنداندىن قۇتۇلدۇرماقچا ئارغامچا تاشلاپتۇ ! » دېگەن خىيال كېچىپ ، ئارغامچىغا ئېسىلىپ

خۇشاللىقىم ئىچىمگە سىغمىغان ھالدا يورۇقلۇققا چىقتىم. كۆزۈمنىڭ كۆرۈش قۇۋۋىتى زىيادە ئاجىزلاپ كەتكەنلىكتىن قۇتقۇزغۇچىنىڭ كىملىكىنى دەمالىلىققا پەرق ئېتەلمىدىم. نىجاتچىمۇ مېنىڭ كىملىكىمنى سۈرۈشتۈرمەيلا ئارغامچىنى بېلىمدىن بوشتىپ يولغا راۋان بولدى.

ــ ئىلدام ماڭ، بۇ ھاڭۇبقىپ تۇرىدىغان جايئەمەس!ــ دېدىئۇ.

مەن كۈچ ـ قۇدرىتىمنىڭ بارىچە كەينىدىن ئەگەشتىم. بىر يەرگە بارساق، سەپەرگە تەييارلانغان ئىككى ئات تۇرۇپتۇ. ئىككىمىز يەنە گەپ ـ سۆزسىز بىردىن ئاتقا مىنىپ يۇرۇپ كەتتۇق. شۇ ماڭغانچە شەھەرنىڭ چېتىدىكى جەزىرىگە يېتىپ باردۇق. ئاڭغۇچە يەر ـ جاھان پۈتۈنلەي يورۇدى. قارىسام قۇتقۇزغۇچۇم باشتىن ـ ئايىغىچە قوراللانغان تەڭداشسىز بىر رەنا ئىكەنكى، ھۆسن ـ جامالىدىن ئاپتاپتەك نۇر يېغىپ تۇراتتى. كۆتۈلمىگەندە ئۇ قىلىچىنى قىنىدىن شارتتىدە سۇغۇرۇپ ماڭا شۇنداق شىلتىغان ئىدى، چاققانلىق بىلەن ئۆزۈمنى تاشلىۋالدىم ـ دە، ئېيتتىم:

ــ ئى گۈزەللەر شاھى، تونۇشماي تۇرۇپ مەن دىلى خۇنغا بۇنداق ئېغىر چاقچاق قىلغىنىڭ نېمىسى؟

بېيىت

لۇتفى ئەيلەپ ئىلگىرى، ئەمدى قىلامسەن، يار، زۇلۇم،
بەر نىجاتلىق ئىنتىھا① بولسۇن راۋان ھايات يولۇم.

ــ ئى شور پېشانە، قەيەرلىك بەتبەختسەن؟ ــ دېدى ئۇ، ــ قانداق بولۇپ ماڭا يولۇقۇپ قالدىڭ؟

ــ ئى سەرۇ قامەت، ھاياتىمنىڭ ۋەسىل ئاپتىپى، نىجاتلىق تېپىشىمنىڭ سەۋەبچىسى ئۆزۈڭدۇرسەن. مېنى سورىساڭ، ھىجران پىراقتا يۇرىكى قانغا تولغان غېرىب دەردمەندۇرمەن.

① ئىنتىھا ــ ئاخىرى، ئاخىرىغىچە

نەزم

بىكار كەتتى ئۆمرۇم ، ھەۋايى ھەۋەس ،
يۇرەك ـ كۆزۈم خۇنابلىقتۇر ، بولدى بەس !

ئۇ ، سۆزلىرىمدىن تەسىرلەندى بولغاي ، ئۆزىنى تۇتالماي يىغلىۋەتتى ، كۆڭلى يۇمشاپ مېنى ئۆلتۈرمەس بولدى .

ـــ ئى پەلەكنىڭ زۇلۇملىرىدىن زەرداب بولغۇچى ، قېنى ماڭايلى ، ھازىر ئارتۇقچە پاراڭ قىلىشمىدىغان چاغ ئەمەس ! ـــ دېدى ئۇ .

بىز يەنە يولىمىزغا راۋان بولدۇق ، بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلىشمىدۇق . ئەمما ئۇ بىر ئىشتىن قاتتىق پۇشايمان يېگەندەك ئۆلۈغ ـ كىچىك تىناتتى .

بەيىت

كۆڭۈلنىڭ خاھىشى تىزگىنده تۇرماس ،
خۇدانىڭ ھۆكمىده ھېچ نۇقسان بولماس .

بىر يايلاققا بارغاندا ئىككىمىز ئاتتىن چۈشتۇق .

ـــ خۇرجۇن ـ قاچـ لارنى ئېلىۋېتىپ ، ئاتلارنى ئوتلاشقا قويۇۋەتكىن ، ـــ دېدى ئۇ ماڭا تۇنجى قېتىم سىپايىلىق بىلەن سۆزلەپ . ئۆزىمۇ قىلىچ ، دۇبۇلغا ـ ساۋۇتلىرىنى ئېلىپ بىر چەتكە قويۇپ ئازادە ئولتۇردى . ئاندىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى ، ـــ ئى دەردەمەن كىشى ، ئەھۋالىڭنى تەپسىلىي بايان قىلغىن . ئۆزۈڭ زادى كىم ؟ نېمە ۋەجىدىن بۇنداق بەختسىزلىككە دۇچار بولۇپ گاڭگىراپ يۈرۈيسەن ، بىلىپ باقاي ؟

مەن بېشىمدىن ئۆتكەن ئىشلارنى قالدۇرماي ئېيىتتىم . ئۇ ، تارتقان جەبر ـ جاپالىرىمنى ئاڭلاپ ، كۆڭلى پەرىشان بولغان ھالدا ئېيىتتى :

ـــ سەنمۇ بىلىپ قالغىنكى ، مەن بۇيۇك سەلتەنەت ئىگىسىنىڭ مەلىكىسى بولىمەن . ئاتام مۇشۇ دىيارنىڭ پادىشاھىدۇر . بەھرۇز ئىسىملىك بىر يىگىت « زىندانى سۇلايمان »غا تاشلانغان بولۇپ ، ئاتىسى ئاتامنىڭ

ۋەزىرى ئىدى . بىر كۈنى پادىشاھ بۈيرۇق چۈشۈرۈپ : « ئەمرزادىلەر ئوردا ئالدىدىكى مەيدانغا چەۋگانبازلىق قىلسۇن . تامام ھەرەم ئەھلى قەسىر تېمىغا چىقىپ تاماشا كۆرسۇن ! » دېگەن ئىدى ، بىزمۇ رۇخسەت بىلەن زەرپەردىنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇرۇپ ، ھەممە غەم ـ قايغۇلاردىن خالاس ھالدا كۆڭۈل كۆزىمىزنى مەركەزلەشتۈرۈپ تاماشا كۆرۈۋاتاتتۇق . تۇساتتىن بىر كارامەت يۈز بېرىپ ، بىر قارچىغا پەرۋاز ئەيلىگىنىچە بالا ساقىيىسىنىڭ جامنى لىپمۇلىق تولدۇرۇپ جان دەرىخمىنىڭ يىلتىزىغا قۇيدى . بىر كۈنى بەھرۇزنىڭ باشقا ئەمرزادىلەر بىلەن مەرتىۋىلىكلەر سايا ھېتىگە چىققانلىقىنى كۆرۈپ ، كۆڭلۈم مۇھەببەت شەۋقىگە مايىل بولدى . شۇنداىن ئېتىبارەن ئۇنىڭ ھىجران پىراقىدا ئۆرتىنىپ تاقىتىم تۈگىدى ، بۇنداق شەيدالىق،ئۇزاق مۇددەت داۋاملىشىپ جېنىمنى قاقشاتىتى . ئەمما ھېچبىر ئامالىنى قىلالماي ئىنكىئانىغا كۆپ ئىنئاملارنى بېرىپ ئاخىر مەدەتكارلىقىغا ئېرىشتىم . ئۇ كۆڭۈل خاھىشىمنى چۈشىنىپ ، يىگىتنى خىلۋەتخانىغا باشلاپ كىردى . قاغجىرغان قەلب ئېتىزىم تەشنالىققا قاندى . يىگىتمۇ مېنى كۆرۈپلا جانپىدالىق بىلەن ئاشىق ـ شەيدا بولدى . شۇنداق قىلىپ ، مەلۇم مۇددەتكىچە ئاشنالىق ئىشكى ئېچىلىپ ، يىگىت مېنىڭ خىلۋەتخانامغا كىلىشىنى ئادىتىگە ئايلاندۇرغان ئىدى ، بىر كېچىسى قاراڭغۇلۇق لىباسى كىيگەن پاسىبانلار قان تۆككۈچى قورالىنى كۆتۈرۈپ ئوردىغا كىرىپ ، كۆرگەنلىرىنى ئاتامغا بايان قىپتۇ . بۇ ، شەھەر خەلقى تاتلىق ئۇخلاۋاتقان چاغ ئىدى . ئاتام غەزىپىگە پايلىماي يىگىتنى ئاتىسى بىلەن قوشۇپ ئۆلۈمگە بۇيرۇدى . باشقىلار ئارىغا چۈشۈپ نۇرغۇن سالا ـ سۇلھىلەر ئارقىلىق ھۆكۈمنى « زىندانى سۇلايمان »غا تاشلاشقا ئۆزگەرتكۈزدى . مانا شۇندىن بۇيان ئۇچ يىل ئۆتتى . ئۇنىڭ تىرىك قالغىنىغا مىڭ شۈكرىكى ، ھېلىغىچە ھېچكىم بۇ ئەھۋالدىن خەۋەرسىز ئىدى . ھەپتىدە بىر قېتىم يەتتە كۈن جان ساقلىغۇدەك يېمەك ـ ئىچمەك يەتكۈزۈپ بېرىپ تۇرۇۋاتاتتىم . بۈگۈن كېچە ئۇنى ئويلاپ يېتىپ كۆزۈم ئۇيقۇغا ئىلىنىشىۋىدى ، غايىبتىن بىر سادا قۇلىقىمغا كىرىپ : « ئى مۇھەب-

بەت ئاسمىنىنىڭ نۇرلۇق يۇلتۇزى ، ئات بىلەن زۆرۈر لازىمەتلىكلىرىڭنى ئېلىپ تاغ تامان قەدەم قويغىن . يۇسۇپنىڭ كەمەندىنى زىنداننىڭ تاشلاپ ئاشقىنىڭنى قۇتۇلدۇرغايسەن . ئاندىن ئۇنى باشلاپ غۇربەت دەرياسىغا راۋان بول ! » دېدى . « يا ئەلى ! » دەپ چاچراپ ئورنۇمدىن تۇرۇپ ، ھىممەت كەمىرىنى بېلىمگە باغلىدىم . چۈشۈمدە ئايان بولغان نەرسە ـ كېرەكلەرنى تەييارلاپ ساندۇقچىغا قاچىلاپ ، غايىبتىن كەلگەن بېشارەتنىڭ ئىلھامى بىلەن ۋۇجۇدۇمدىن غەپلەتنى نېرى قوغلاپ : « ئەگەر تەقدىر ـ قىسمەت شۇ تەرىقىلىق بولسا ھېچكىم ھېچنىمە قىلالماس ! » دەپ ئاللادىن كۈچ ـ مەدەت تىلەپ ، ئۇنىڭ ئورنىغا سېنى زىندانىدىن تارتىۋالدىم ...

ئۇ شۇلارنى بايان ئەيلەپ ، خۇرجۇنىدىن نان ، توخۇ گۆشى قاتارلىق يېمەكلىكلەرنى چىقىرىپ ، مۇشۇك ① سېلىنغان گۈل سۇيىگە قەنت قوشۇپ شەربەت تەييارلاپ ئالدىمغا قويدى . ئىككىمىز نازۇ نېمەتلەردىن يەپ ـ ئىچىپ قورساقلىرىمىزنى تويغۇزدۇق . ئاندىن مەن بۇلاقنىڭ بويىدا ئولتۇرۇپ يۈز ـ كۆز ۋە چاچلىرىمنى يۇدۇم ، تېنىمنى سۈرتتۈم ، تىرناقلىرىمنى ئالدىم ، پاكىزلىنىپ ئۇ بەرگەن شاھانە لىباسلارنى كىيدىم . ئەمدى كاساپەت قاراڭغۇلۇقىدىن پاراغەت يورۇقلۇقىغا يەتكەن ئىدىم . شۇنىڭ بىلەن پاكلانغان روھىم ئۇرغۇپ ، قىبلىگە سەجدە قىلىپ شۈكرى بەجا كەلتۈردۇم . ئول مەلىكە قىلىۋاتقان ھەرىكەتلىرىمدىن ھەيران بولۇپ سورىدى :

ـــ بۇ قانداق ئىش ؟

ـــ قۇدرەت ئىگىسىگە قوللۇق بىلدۈرۈش ئىبادىتىدۇر ! ـــ دېدىم جاۋابەن ، ـــ ئۇ شۇنداق خىسلەتكە ئىگىكى ، ھەممىنى ياراتقۇچى ھەم بىلىپ تۇرغۇچىدۇر . ئۇ ئاللا بىردۇر ، ھەممە ئاللاغا موھتاجدۇر . ئاللا بالا تاپقانمۇ ئەمەس ، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس . ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش بولالمايدۇ . ئۇ پۈتۈن ئالەمنىڭ ئىگىسىدۇر . ئۇ شۇنداق مېھرىبان ۋە رەھىم ـ

① مۇشۇك ـــ قارا رەڭلىك خۇش پۇراق نەرسە .

شەپقەتلىككى ، لۇتفى كەرىمى بىلەن سەندەك ھۆر سۈپەت گۈزەلنى ماڭا غەمخور قىلدى . مانا ، سېنىڭ غەمخورلۇقۇڭ بىلەن دەرد - ئەلەمنىڭ زۇلمەتلىك قارا داغلىرىدىن قۇتۇلۇپ ، ھۆرلۈك بالقىغان ياخشى كۈنگە ئېرىشتىم .

ئۇنىڭغا ياراتقۇچى قادىر ئىگەمنىڭ پەزلى - كەرىمىنى تەپسىلىي چۈشەندۈردۈم . شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلى ئەينىكىدىن كۈفر داغلىرى كۆتۈرۈلۈپ ، تەڭدىشى يوق ، يەككە - يېگانە ئاللانىڭ بارلىقىغا ئىشەنىدى . ئاندىن بىز ۋۇجۇدىمىزنى چىرمىغان پۈتكۈل غەم - ئەندىشىدىن قۇتۇلۇپ ، كېچە - كۈندۈز دېمەي مېڭىپ ، تاغ - دەشتلەردىن ئېشىپ ، فەرەڭ بىلەن ۋەزىر ئابادنىڭ ① ئارىلىقىدىكى مىسىرغا يېقىن بىر شەھەرگە يەتتۇق .

بەيىت

ئورۇس ، ئىسپىھانمۇ يېتەلمەس ئاڭا ،
كۆرۈندى ئۇ گۈزەل بىر نەرگەس ماڭا .

ئول شەھەرنىڭ پادىشاھى ئادالەت ، خەلقپەرۋەرلىك بابىدا تەڭداشسىز ئىدى . بۇ شەھەرنى ئۆز ۋەتىنىمگە ئوخشاش كۆرۈپ ، ئۆزۈمگە كېرەكلىك نەرسىلەرنى ئالدىم . شەھەردە ئەجەملىكلەردىن بىرقانچىسى ئولتۇراقلىشىپ قالغان بولۇپ ، يەرلىك كىشىلەر ئارىسىدا ھۆرمەتكە سازاۋەر سودىگەر ۋە مەنسەپدارلاردىن ئىكەن ، ئۇلار بىلەن توىنۇشۇۋالدىم . ئاندىن سەپەر رەنجىدىن خالاس تېپىپ ، توي تەييارلىقىنى قىلىپ مەلىكىنى شەرىئەت ئەھكامى بويىچە نىكاھىمغا ئالدىم . نازىنىنىڭ بىر ساندۇقچىدا قىممەت باھالىق ئۇنچە - جاۋاھىرلىرى بار ئىكەن ، ئۇنى دەسمايە سىلىپ جاۋاھىرپۇرۇشلۇق دۇكىنى ئاچتىم . بۇ دىياردا ھۆرمەت - ئېتىبارغا ئېرىشىپ ، ئۇلۇغ ئەربابلار ۋە كاتتا سودىگەرلەر بىلەن مۇناسىۋەتتە

① ۋەزىر ئاباد ـــ جاي ئىسمى

ۋەت ئورناتتىم . ئۇچ يىلغا يېتەر - يەتمەيلا كەسىپداشلارنى ئاغزىمغا قاراتقۇدەك ئابرۇي - ئىناۋەتكە نائىل بولۇپ ، ئۇلارنىڭ سەردارىغا ئايلاندىم . ھال - ئەھۋالىم بارغانسېرى يۇقىرى كۆتۈرۈلۈپ ، بەخت - ئامەت يۇلتۇزۇم ئىززەت ئاسمىنىدا تېخىمۇ چاقنىماقتا ئىدى . گۆھەر - جاۋاھىر تىجارىتى بىلەن بايلىقىم ئاشقانسېرى بۇ كۈنلەرنى نېسىپ ئەتكەن خۇدايىتائالاغا شۈكرىلەر ئېيتىشنى ئۇنتۇمىدىم .

بىر كۈنى ئەمرلەر دەرگاھىغا بېرىپ تەزىم بەجا كەلتۈرۈش ئۈچۈن ئوردىغا يېقىن مەيداندىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ توپلىشىۋالغانلىقىغا كۆزۈم چۈشتى . ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىرەيلەندىن نېمە ئىش يۈز بەرگەنلىكىنى سورىۋىدىم ، « ئەجەملىك ئىككى كىشى ئوغرىلىق قىلغانلىقى ئۈچۈن جازالىنىش ئالدىدا تۇرۇپتۇ » دېدى .ئى شەھرىيار ، بۇ سۆزنى ئىشتىپ ھەر خىل خىياللار كۆڭلۈمدىن كېچىپ : «ۋەتىنىدىن ئايرىلىپ ئاۋارىچىلىققا ئۇچرىغان قايسى بىچارىلەردۇر ؟ » دەپ ، خەقلەرنى ئۈيان - بۈيان ئىتتىرىپ قارىسام ، ئۇ ئىككىسى ئاكىلىرىم ئىكەن . ئۇلارنى باش - كۆزلىرى يېرىلغان ، پۈت - قوللىرى سۇنۇق ، نىمجان ھالەتتە سۆرەپ جازا مەيدانىغا ئېلىپ كېتىۋىتىپتۇ .

ئۇلارنىڭ قانداقلا بولمىسۇن قېرىنداشلىرىم ئىكەنلىكىنى ئويلاپ ، ئىچىم سىيرىلىپ كەتتى ، ئاھىمنىڭ ئىسلىرى پەلەككە يەتتى ، قان - ياشلىرىم يۈزلىرىمنى ئېقىن ئەتتى .

شۇنىڭ بىلەن ھاكىمنىڭ ئادەملىرىنى چەتكىرەك تارتىپ ، ھەر بىرىگە بىر چاڭگالدىن تىللانى بېرىپ :

— بۇلارغا بېرىلىدىغان جازانى بىرەر ئاش پىشىم ۋاقىت كېچىكتۈرسەڭلار ! — دەپ ئىلتىماس قىلدىم .

ئاندىن ھاكىمنىڭ دەرگاھىغا كىرىپ ، 100 تىللاغا ساتمىغان بىر پارچە ئېسىل ياقۇتنى قولىغا تۇتقۇزۇپ ، ئاكىلىرىمغا شاپائەت تىلىدىم .

— بۇ ئىككىسى كىشىلەرگە نۇرغۇن زىيان سېلىپ ، كەچۈرگۈسىز گۇناھ ئۆتكۈزگەنلىكى ئۈچۈن پادىشاھ ئۆلۈمگە بۇيرۇغان ، شۇڭا ئۇلارنى

قوتۇلدۇرماق تەس . ئەگەر زىيانغا ئۇچرىغۇچىلارنى ئالتۇن ئارقىلىق رازى قىلساق ، ئاندىن قۇتۇلدۇرۇش مۇمكىن بولۇرمىكىن ! ـــ دېدى ھاكىم .

مەن بۇنىڭغا قوشۇلغاندىن كېيىن ، ھاكىم زىيانغا ئۇچرىغۇچىلارنى چاقىرتىپ مەندىن بەش تىللا ئېلىپ بېرىپ تىلخەت ئالدى . شۇنىڭ بىلەن ئاكىلىرىم بالادىن قۇتۇلدى . ئۇلارنى ھامامغا ئاپىرىپ يۇيۇندۇرۇپ يېڭى كىيىملەرنى كىيدۈردۈم ، ئۆز ئۆيۈمدىن پاناھلىق بېرىپ « يەنە شەيتانىنىڭ كەينىگە كىرىپ يامانلىق قىلارمۇ » دېگەن ئويىنمۇ خىيالىمغا يېقىن يولاتماستىن ، ئۇلارغا قۇللۇق بىلدۈرۈپ بېشىمنى ئايغىغا قويدۇم ، نېمە تەلىپى بولسا بەجا كەلتۈردۈم . ئۇلار ئىجازەت بەرگەندىن كېيىنلا ئۆز ھەرىمىگە قايتىپ ئارام ئالدىم .

توپتوغرا بىر يىل مۇشۇ تەرىقىدە ئۆتتى . بۇ جەريانىدا كۆڭۈلسىزلىكلەرمۇ يۈز بەرمىدى .

ئى شەھرىيار ، « بۆرە ھامان بۆرىلىكىنى قىلار » دېگەندەك ، ئۇلارنىڭ ئۆزگەرمەس تەبىئىتى ۋە جاھىل ئەپت ـ بەشىرىسى شەيتانىنىڭ ۋەسۋەسىسى بىلەن يەنە باش كۆتۈردى . باھار پەسلىنىڭ بىر كۈنى ئايالىم ھامىمامدا يۇيۇنۇپ كەلگەندىن كېيىن ، ئېھتىياتسىزلىقتىن يۈزىدىكى نىقابىنى ئالغان ئىكەن ، بەچچەرلەرنىڭ شەھۋانىي نۇر چاقنىغان كۆزلىرى ئول دىلئارامنىڭ ھۆسن ـ جامالىغا چۈشۈپتۇ . شۇئان ئىشق ئوتى ئوتتۇرانجى ئاكامنىڭ سىنەسىگە تېگىپ نەچچە ۋاقىتلارغىچە ھىجران ئوتىدا كۆيۈپتۇ . ئاخىر ئۇ مېنى ئۆلتۈرۈپ ۋەسلى قۇچۇش نىيىتىگە كېلىپ ، چوڭ ئاكام بىلەن مەسلىھەتلىشىپتۇ . بۇنىڭ ئەپچىل چارىسى ئۇستىدە باش قاتۇرۇپ ، سەپەر ئۇستىدە مېنى ئۇجۇقتۇرۇشنى پىلانلاپتۇ . مەن ئۇلارنى ئۆز ئاكىلىرىم چاغلاپ « ئازمايدىغان ئىنسان يوق ، ياخشىلىق قىلمۇرسەم تەسىرلىنىپ يامان يولدىن يانار » دېگەن غەمدە يۇرۇپتىمەن . ئۇلار مېنى پاتراق ئۆلتۈرۈشنىڭ ۋەسۋەسىسىدە كۆزلىرىگە ئۇيقۇ كىرمەپتۇ .

بىر كېچىسى پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ ، چوڭ ئاكام ئۆز يۇرتىنىڭ گېپىنى قىلمۇندى ، ئوتتۇرانچى ئاكام يىغلاپ سالدى ؛ ئوتتۇرانچى ئاكام

ئەجەم ۋىلايەتىنىڭ كەم تېپىلىدىغان ياخشى تەرەپلىرى ئۇستىدە ئېغىز ئېچىۋىدى ، چوڭ ئاكام كۆز يېشى قىلىپ ھەسرەتلەندى .

مەن ئۇلارنىڭ بۇنداق بىر نىيەتكە كېلىۋالغانلىقىنى ئۇقماي :

ــ ئى كۆزۈمنىڭ گۆھەرلىرى ، ئىككىڭلاردىكى ۋەتەن تۈيغۇسى مەندە سەپەر قىلىش ھەۋىسىنى تۇغدۇردى . كۆڭلۈڭلارنى خۇشال تۇتۇڭلار كى ، خۇدا خالىسا پات ـ پۇرسەتتە يۇرتىمىزغا باغرىمىزنى ياققايمىز ! ــ دېدىم .

ئاكىلىرىمنىڭ يۇرتقا قايتىش تەلەپلىرىنى ئاپتاپ تەلەت ئايالىمغا ئېيتقان ئىدىم ، ئۇ رازىمەنلىك بىلەن :

ــ قانداق قارار قىلغان بولساڭ ، پەرمانىڭنى ئاڭلايمەن ! ــ دېدى .

شۇنداق قىلىپ ، قېرىنداشلىرىمنىڭ كۆڭلىنى ئىزدەپ ، سەپەرگە ئاتلىنىشنىڭ جىددىي تەييارلىقىغا كىرىشتىم . ھازىرلىقلارنى تەل قىلغاندىن كېيىن شەھەردىن چىقىپ سەھراغا چېدىر تىكتىم . سەپەرنى ئىختىيار قىلغان سودىگەرلەر تائىپىسىدىن بىر جامائە كىشى چېدىرغا جەم بولۇپ ، مېنى ئۆزلىرىگە ئاقساقال قىلدى . ياخشى سائەتنى تاللاپ غەم ـ قايغۇلاردىن خالاس تاپقان ھالدا يولغا راۋان بولدۇق . قېرىنداشلىرىمدىن بىرەمۇ ئايرىلمىدىم . ئۇلارنىڭ كۆڭلىنىڭ نېمە سەۋەبتىن غەش ۋە پەرىشان ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتىم ، يۇرت پىراقىدا ئۆرتىنىۋاتسا كېرەك دەپ ئويلايتتىم .

سەپەر ئۇستىدە توپتوغرا بىر ئاينى ئۆتكۈزۈپ ، مەلۇم مەنزىلگە يەتكەن بىر كېچىسى ئۆزئارا پاراڭ ئارىلىقىدا ئاكىلىرىمدىن بىرى :

ــ ۋا دەرىخ ، ئەگەر يۇرتقا ئالدىرىمساق بۇ جايدا 1 ــ 2 كۈن تۇرۇپ تاماشا قىلساق قانداق ياخشى بولار ئىدى ! ــ دېدى .

ــ بۇ يەرنىڭ نېمە تاماشا قىلغۇچىلىكى بار ؟

ــ بۇ يەرگە قايسىدۇر بىر نۆۋەت كەلگەندە نەچچە كۈنگىچە تاماشا قىلغان ئىدۇق ، ئۇكام ، ــ دېدى ئۇلار گېپىدە چىڭ تۇرۇپ ، ــ

ئوڭ تەرەپتىكى مەيداننىڭ ئوستىدە باغلار ، چىمەنلىكلەر كۆزگە تاشلىنىپ تۇرىدۇ . ئۇنىڭ نېرىسىغا بىر فەرسەخ ماڭساق بىر دەريا ـ ئېقىن بار ، ئەتراپىدا ھەر خىل گۈللەر ئېچىلىپ جەننەتتىن نىشانە بېرىدۇ .

ـــ ئى قېرىنداشلىرىم ، ئۇنداقتا ئەتە شۇ يەرگە چۈشەيلى .

كارۋانلارغا تائام يېۋېلىشنى ئېيتتىم . تېخى تاڭ يورۇمىغان ئىدى ، ئاكىلىرىم مېنى چاقىردى . كىيىملىرىمنى كىيىپ بولۇپ ، ئاتلارنى ئەكېلىشنى بۇيرۇدۇم . ئەمما ئۇلار : « ئاتقا مىنىشنىڭ ھاجىتى يوق ، يانا-شىمىزدا ئاتقا مىنىپ قايتىمىز ! » دېيىشتى .

بىز ئىككى كىشىنى نەرسە ـ كېرەكلەرنى كۆتۈرۈشۈشكە ھەمراھ قىلىۋالدۇق . ئاكىلىرىم بىلەن مەن ئوقيالىرىمىزنى ئېلىپ مەنزىلگە راۋان بولدۇق . سۇبھى يورۇغاندا تەرانە ① بىلەن خۇشال ـ خۇرام كېتىۋاتاتتۇق ، ئاكىلىرىم سائادەتلىك قەدەملىرىنى ئەركىن بېسىپ ، گاھ ئالدىمدا ، گاھ ئارقامدا ماڭاتتى . ئازراق يول يۈرگەندىن كېيىن ، ئۇلار مەلۇم ئىشنى باھانە قىلىپ بىر كىشىنى كارۋانلار تۇرۇشلۇق جايغا ئەۋەتتى ، ئۆزلىرى مېنى ھېكايىگە جەلپ ئېتىپ ماڭدى . ئەمما بىز بارغانسېرى ئوت ـ چۆپسىز ، قاغجىراق جەزىرىگە چىقىپ قېلىۋاتاتتۇق . يەنە بىرەر فەرسەخ يۈرگەندىن كېيىن تەرەت سىندۇرۇش ئۈچۈن دۆمبەمدىن ئوقيانى ئېلىۋېتىپ ، بىر دالدىدا ھاجەتكە ئولتۇرغان ئىدىم ، ئاكىلىرىمنىڭ ھەربىتى جىددىيلىشىپ قالدى . ئۇلار مېنى ئۇجۇقتۇرۇشنىڭ پەيتىنى كۈتۈپ قىلىچ ـ خەنجەرلىرىنى چاپانىنىڭ ئىچىگە يوشۇرۇپ يۈرگەن ئىكەن . شۇڭا پۈرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ ماڭا قاراپ يۈگۈرۈشتى . تېزىشتىن چۆچۈپ ئارقامغا قاراپ بۇ شۇملۇقنى سېزىپ ئۈلگۈردۈم . ئاڭغۇچە چوڭ ئاكام قىلىچىنى شىلتىغان ئىدى ، بېشىمنى سىيپاپ ئۆتۈپ قۇلىقىمنىڭ تۈۋىدە توختىدى . يەنە بىر چېپىۋىدى ، ئوڭدامغا يىقىلدىم . كۆڭلۈم ھالاكەتنى تۈيۈپ ، قازاغا رىزا بولدۇم . ئىككى تاش يۈرەك قېرىنداشىم بىرەھىملىك بىلەن تامام ئەزالـ

---

① تەرانە ـــ پارسچە ناخشا ـ كۈي دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ .

رىمغا تىغ ئۇردىكى ، تىتما ـ تىتما بولۇپ ياتتىم . بىچارە ئىت بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ ، ئۇلارنىڭ چاپانلىرىنى چىشلەپ يىرتقىلى تۇردى . ئۇلار ئىتنىمۇ تىغ ئۇرغان ئىدى ، ۋاپادار جانىۋار غىڭشىپ يىقىلدى . ئاندىن ئۇلار كىشىلەرنى ئالدىماق ئۈچۈن ئۆزلىرىگە ھەم زەخىم يەتكۈزۈپ ، يالغاندىن مەجرۇھ بولۇۋالدى ـ دە ، كىيىملىرى ۋەيرانە ، يالىڭاياغ ھالدا كارۋانلارنىڭ قېشىغا بېرىپ :

ـــ ئى يارەنلەر ، تېز بولۇڭلار ! بۇ يەردىن ئۆزىمىزنى چەتكە ئالايلى ، قاراقچىلار ئىنىمىزنى ئۆلتۈرۈپ ، ئىككىمىزنى يارىدار قىلدى ، تېز بولايلى ، تېز ... ـــ دەپ ۋارقىراشتى .

«قاراقچى » دېگەن گەپنى ئاڭلىغان كارۋانلار ئالاقزادە بولۇشۇپ بۇ يەردىن جېنىنى ئېلىپ قاچتى . ئۇيالمىلار ئاكىلىرىنىڭ ئۆتكەنكى ئىشلىرىدىن خەۋەردار بولغاچقا ، ئۆزىگە خەنجەر ئۇرۇپ ئۆلۈۋالدى ! ـــ دەپ خوجائىتىپەرەس ئۆز ھېكايىسىنى تۈگەتتى .

ئى دەرۋىشلەر ، ئول ئىتپەرەس خوجا ـــ پاراسەت ئىگىسىنىڭ سۆزى شۇ يەرگە يەتكەندە ئاڭلاپ تۇرغان ھەممەيلەن ئىچ ئاغرىتىپ يىغلاپ كەتتۇق . ئۇ بىزنىڭ يىغىمىزنى كۆرۈپ قوللىرىنى ياقىسىغا ئاپىرىپ زەرب بىلەن ئىككى تەرەپكە بىرلا تارتقان ئىدى ، تون ئىككى پارە بولۇپ يالىڭاچ تېنىدىكى زەخىملەر ئاشكارىلاندى . بۇنى كۆرگەن مەجلىس ئەھلى قاراشقا پېتىنالماي كۆزلىرىنى ئېتىۋېلىشتى .

شكاردىكى مەلىكە

بېيىت

جاھان تىغلىرى گەر ھۇجۇم قىلسىمۇ ،
تەقدىردىن بىئىزنى كەسمەس مويىنىمۇ .

ئەقىللىق خوجا ھېكايىسىنى داۋام ئەتتى :

ـــ شۇنداق قىلىپ ، نادانلىق پاتقىقىغا چوڭقۇر پاتقان ئاكىلىرىم شەيتانىنىڭ كۈشكۈرتۈشى بىلەن مېنى يېرىم جان ھالەتتە بايا‌ۋانغا تاشلاپ كەتتى . بۇ تىلسىز ھايۋان ئۆزىمۇ ئېغىر يارىدار تۇرۇقلۇق ھالىمغا ئېچىنىپ ياش تۆكمەكتە ئىدى . بەدىنىمدىن قان كۆپ چىقىپ كەتكەچكە ھوشۇمنى بىلمەيتتىم . بۇ زەخمىلەرنى ساقايتىپ جېنىمنى ساقلاپ قېلىشقا كۆز يەتمەيتتى .

نەزم

قىلما غەم ، ھەق لۇتفى ساڭا يار ئىزۇر ،
بىر سەۋەب بىرلە ساڭا ياردەم چىقۇر .

نەسلى پىنھان چىن گۈزەلدۇر گۆھىرى ،
دۇر سائادەت ئەۋجىنىڭكى ئەختىرى .

قەددى سەرۋىدۇر ، يۈزى ھەم ئاي تامام ،
ئىدى ئالەم خەلقى ئۇنىڭغا غۇلام .

ئى شەھرىيار ، ئول قانخور بايا‌ۋانغا فەرەڭ دىيارىنىڭ بىر شەھرى يېقىن ئىدى . مۇقەددەس جاي ھېسابلانغان بۇ شەھەردە فەرەڭلەرنىڭ بۈتى بار ئىدى . فەرەڭ پادىشاھىنىڭ ھۆسن ـ جامالدا تەڭدىشى يوق ، گۈزەل بىر قىزى بولۇپ ، مەملىكەت دائىرىسىدىكى تامام شەھەرلەرنىڭ ھەممىسگە ئۇنىڭ داڭقى پۇر كەتكەن ئىدى ، شاھلار ۋە شاھزادىلەر ئول لەتاپەت شاھنشاھىنىڭ ھۆسن پىراقىدا كۆيەتتى . قىز بولسا ھەر كۈنى كۈموش بەدەن گۈزەل قىزلاردىن بىرمۇنچىسىنى ئۆزىگە ھەمراھ قىلىپ شىكار ۋە سەيلە ـ تاماشادا كۆڭۈل ئاۋۇندۇرۇپ يۈرەتتى .

پادىشاھنىڭ سەيلىگاھقا يېقىن يەردە كاتتا بىغى بار ئىدى . مەلىكە ئاتىسىدىن 40 كۈنلۈك مۆھلەت بىلەن شىكارغا رۇخسەت ئېلىپ ، باغنىڭ ئىچىگە چىدىر ـ بارگاھ قۇرغۇزدى . ئاندىن خاس كىشىلىرى ۋە

كېنىزەكلىرى بىلەن بوراندەك يۇگۈرۈك ئاتلارغا مىنىپ شىكار ئۇچۇن دەشتكە راۋان بولدى. ئۇلار بىرنەچچىگە بۆلۈنۈپ كېتىۋاتقاندا، ئول گۈزەللەر سەردارىنىڭ كۆزى ماڭا چۈشۈپتۇ. ئۇ يېنىدىكى تېۋىپىغا: «ئەگەر بۇ زۇلۇم تارتىپ زەخمىلەنگۈچىنى داۋالاپ ئازابتىن قۇتقۇزساڭ، ئەجرىگە مەندىن كۆپ ئىنئام ۋە شەپقەت - مېھرىبانلىقلارغائېرىشسەن!» دەپتۇ. ئول تېۋىپ مەلىكىنىڭ پەرمانىنى قوبۇل قىلىپ، مىنى ئۇ بەلگىلەپ بەرگەن كىشىلەرگە كۆتۈرتكۈزۈپ باغقا ئېلىپ باردى. بىچارە تىلسىز ئىتىممۇ زەئىپ تېنىنى سۆرەپ ئارقىمىزدىن كەلدى. باغدا فەرەڭ دوختۇر-لىرىنىڭ ئەڭ ئۇستىلىرىدىن بىرى بار ئىكەن. ئۇ مېنىڭ جاراھەتلىرىمنى داۋالاشقا تۇتۇش قىلدى. ئاۋۋال مېنى قان - پاتقاقلاردىن خالاس تاپتۇ-رۇپ، ئاندىن يارىلىرىمغا مەلھەم سۈركەپ تاڭدى. فەرەڭلەرنىڭ زەئىپ تەننى ماغدۇرلاندۇرۇش ئۈسۈلى بويىچە سۇ ئورنىغا تازىلانغان گۈل شەر-بىتىنى ئاغزىمغا تېمىتتى. پەرى سۈپەت نازىنىن بولسا يېنىمدىن نېرى كەتمەي هالىمغا ئېچىنىپ كۆز يېشى قىلاتتى. مەن ھەربىكەت قىلىپ بې-قىشقا ئۇرۇنغان بولساممۇ، ماغدۇرۇم يەتمەسلىك تۈپەيلى ياتاقتىن ئۆزگە ئامالىم يوق ئىدى. ئول گۈزەلنىڭ مەندەك تەكتىنى ئۇقمايدىغان بىر نەم-جانغا شۇنچىۋالا مېھرىبانلىق كۆرسىتىۋاتقانلىقىدىن تەسىرلەنگەنلىكىمدىن بولسا كېرەك، قالدۇق كۆز ياشلىرىم سەلدەك قۇيۇلاتتى.

ئۇ ئەھۋالىمنى ئۇجۇر - بۇجۇرىگىچە سوراپ بىلگەندىن كېيىن، قاتتىق ئىچ ئاغرىتىپ:

ـــ ئەمدى غەم - غۇسسىنى نېرى ئىتتىرىپ، خۇشال بولساڭ بولىدۇ. گەرچە زالىملار سېنى مۇشۇنداق ئېچىنىشلىق ھالغا گىرىپتار قىلـ-سىمۇ، ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قالدىڭ! ـــ دېدى.

ئى شەھرىيار، خۇدا ھەققىكى، تەقدىر - قىسمەت بىلەن ئاشۇنداق زەخىم - پەرىشان ھالدا تۇرۇپ گۈزەللىكتە تەڭدىشى يوق ئاپتاپ تەلەتكە ئاشىق - بىقارار بولۇپ، ئەقىل - ھوشۇم تىزگىنى ئىختىيارىمدىن كەتتى. پەملىدىمكى، پەلەك ئول ئارامجانىنىڭ كۆڭلىگىمۇ خەۋەر يەتكۈزۈپ،

ئىشق ئوتىنى تۇتاشتۇرغان ئىدى .

ـــ ئى شەھرىيار ، ھېكمەت ئىلاھىنىڭ بۇ قىسسەسىدە شۇنداق ئىشلار بايان ئەيلەندىكى ، ئول قۇياش سۇپەت باياۋاندا ئىگىسىز قالغان چېغىمدا شەپقەتچى ، مەجرۇھ ۋاقتىمدا ھەمشىرە بولدى . تەقدىر ئەسلىدە بۇ بىر پارچە ساپ ئەينەكنى كۇفرىلىق قاراڭغۇلۇقىنىڭ رەڭگىدە بويىغان بولسىمۇ ، مەن بىچارىنىڭ ۋۇجۇد كۇلى ئۇنى بېسىپ چۇشۇپ ، ئىمانىنىڭ نۇرى ئول قاراڭغۇلۇقنى روشەن قىلغۇسىدۇر . 20 كۇن ئازابلىنىش ، پەرىشانلىق ئىچىدە ئۆتكەندىن كېيىن ، تېۋىپنىڭ داۋا ـ ئەملىرى تەسىرىنى كۆرسىتىپ ، سالامەتلىكىم ئەسلىگە كېلىشكە باشلىدى . ئول مەلىكە ھەر كېچىسى خىزمەتكارلىرى ئۇخلىغاندا ئاستا يېنىمغا كىرىپ ، شاراب تۇتۇپ كۆڭلۇمنى كۆتۇرەتتى ۋە مېھرىبانلىق سۇيى بىلەن قاغجىرىغان دىلىمنى سۇغىراتتى .

بىر ئاي ئۆتكەندە زەخمىلىرىم تۇگەل ساقىيىپ ، ماغدۇرۇمغا كەلدىم . مەلىكە ئۆز ۋەدىسىگە ئەمەل قىلىپ تېۋىپقا دېگىنىدىن ئاشۇرۇپ ئىنئاملار بېرىپ شاپائەت يەتكۇزدى . ئۇنىڭ ئەمدىكى خۇشاللىقى مەن بىلەن ھەمسۆھبەتتە بولۇش ئىدى . ئۇنىڭ سىنەسىگىمۇ مۇھەببەت ئوقى تەگكەنلىكى روھىي ھالىتىدىن ئىپادىلىنىپ تۇراتتى ، بۇنى دوستلۇق پەردىسى بىلەن نىقابلاپ ، سەزدۇرمەسلىككە تىرىشاتتى .

مەن كېسەللىك ئاسارىتىدىن پۇتۇنلەي خالاس تاپقاندىن كېيىن ، ۋۇجۇدۇمنى جاراھەت پاسكىنىچىلىقلىرىدىن تازىلاپ ـ يۇيۇنۇپ ، مەلىكە بەرگەن شاھانە لىباسلارنى كىيدىم ـ دە ، ئۇنىڭ خاس مەھرەملىرى قاتارىدىن ئورۇن ئالدىم .

بىرقانچە كۇن مۇشۇ تەرىقىدە ئۆتتى ، ئاللانىڭ مېھىر ـ شەپقىتى ، ئول نازىنىنىڭ ھۆسن ـ جامال ئاپتىپىنىڭ تەپتى ، ياخشى تائام ـ شارابلارنىڭ قۇۋۋىتىدىن بارغانسېرى ئەسلىي ھالىتىمگە كېلىشكە باشلىدىم . مەست بولۇپ كەيپىم كۆتۇرۇلگەن چاغلاردا سەرگۈزەشتىلىرىمنى ئۇنىڭغا سۆزلەپ بېرەتتىم .

ئېچىنىشلىق قىسمەتلىرىنى ئاڭلىغان مەلىكە كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ :

ـــ ئى يىگىت ، كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما ، مەن شۇنداق مېھرىبانلىقلارنى كۆرسىتىمەنكى ، تەقدىر بېشىڭغا كەلتۈرگەن بالا ـ قازالارنىڭ ھەممىسىنى ئۇنتۇپ كېتىسەن ! ـــ دەيتتى .

ـــ ياخشىلىقلىرىڭ ھەققىگە پىدادۇرمەن ! ـــ دەيتتىم جاۋابەن .

بېيىت

ناز ـ كەرەشمە ، جىلۋەڭ بىرلە ئەيلىدىڭ نىمجان مېنى ،
قانچە قىلساڭمۇ يەنە ھېچ ئۇنتۇمايمەن ، يار ، سېنى .

ئىلاھنىڭ لۇتفى كەرىمىنىڭ سايىسى ۋە ئول نازىنىنىڭ ھەددى ھېسابسىز مېھرىبانلىقى ۋەجىدىن ئۆزۈمنىمۇ ئۇنتۇپ كېتىۋاتاتتىم . شېرىن سۆھبەتلىرىمىز تاڭ ئېتىپ كەتسىمۇ تۈگىمەيتتى . ئۇنىڭ ئىشقىغا بولغان گىرىپتارلىقىم بارغانسېرى كۈچەيىپ باراتتى .

ئاخىر قىز شەھەرگە قايتىپ كىرگەندىن كېيىن شاھ ئاتىسىنىڭ رۇخسىتى بىلەن مېنى ئۆزىنىڭ مۇلازىملار قوشۇنىغا نەۋكەر قىلدى ، ئۆزىگە ئەڭ يېقىن بىر جايغا ئورۇنلاشتۇرۇپ ، كۈندە نەچچە ۋاخ ئېسىل تائام ۋە شارابلارنى كىرگۈزۈپ تۇردى . كەچ بولۇپ ئەل ئۇيقۇغا پاتقاندا غىمىسسىدە يېنىمغا كىرەتتى ـ دە ، تاڭ ئاتقۇچە تۇرۇپ ئاندىن قايتىپ كېتەتتى . مەلۇم ۋاقىت ئۆتكەندە بۇ ئىشتىن ئىنكىئانا خەۋەر تېپىپ قېلىپ ئۇمۇ بىللە كېلىدىغان بولدى . مەن پۇرسەت تاپسامىلا ئىبادەتكە مەشغۇل بولاتتىم .

بىر كېچىسى مەلىكە ئاتىسىنىڭ خىزمىتىگە كەتكەن پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ تەرەت ئالدىم ـ دە ، ئادىتىم بويىچە ئىبادەتكە كىرىشتىم . يېرىم كېچە بولغاندا مەلىكە ئاتىسىنىڭ قېشىدىن چىقىپ ، ئۇخلايدىغان خاس ھۇجرىسىغا كېتىۋېتىپ ئىنكىئانىسىغا :

ـــ يۇرگـــن ، ئەجەملىكنى كۆرۈپ كېلەيلى ، ئۇ ئۇخلاپ قالدىمۇ يـاكى بىدار بولۇپ بىر ئىش بىلەن شۇغۇللىنىۋاتامدۇ ؟ ـــ دەپ ئۇنىڭ بىـ لەن كېلىپ مېنى تاپالماپتۇ .

مـەلـــكـە بـۇ هالـدىن ئەجەبلىنىپ : « بۇ قانداق ئىش ؟ يا بۇگۈن يـالـغۇز قالغان پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ بىرەر كىشىنى چاقىرىپ كېلىۋاتقان ئەيـش يـەيزىنى سۇرۇۋاتقانمىكىن ؟ » دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن ئۆتكۈزۈپ ، بـاغـىنىڭ بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلىرىنى ئالا قويماي ئاختۇرۇپتۇ . ئىنبادەت قىلىۋاتـقـىـنـىـمـغـا كـۆزى چـۈشـكـەنـدىن كېيىن بۇنىڭ نېمە ئىشلىقىنى بىلمەي هەيـرانـلـىـقـتـا بىر بۇلۇڭغا بېكىنىپ پۈتكۈل هەرىكەتلىرىنى كۆزىتىپتۇ ، سـەجدە قىلىپ بېشىنى يەرگە قويغىنىمدىن تارتىپ نامازدىن پاراغ بولۇپ قولۇمنى دۇئاغا كۆتۈرگىنىمگىچە « تاماشا » ئەيلەپ ، مېنى « سارالڭ بولۇپ قاپتۇ » دەپ ئۈستۈمدىن كۈلۈپتۇ .

مـەن تۇيۇقسىز چىققان كۈلكىنى ئاڭلاپ دەرهال مەلىكىنىڭ قېشىغا يېتىپ كېلىشىمگە :

ـــ ئى ئەزىز ، نېمە قىلۋاتسەن ؟ ـــ دەپ سورىدى .

مـەن ئېغـىـز ئاچـالـمـاي ، هەيران ـ هەس بولۇپ تۇرۇپ قالدىم . چـۈنكى مۇسۇلمانچىلىق خۇسۇسىدىكى گەپ ـ سۆزلەر ئەرەڭلەر ئارىسىدا مەشھۇر ئىدى . ئاڭغۇچە ئىنكىئانا ئېيتتى :

ـــ ئى مەلىكە ، بۇ ئەجەملىك مۇسۇلمان ئىكەن ، مۇسۇلمان دېگەن لات ـ مـىـنـاتـنـىـڭ بۇتلىرىغا دۇشمەندۇر . ئۇلار كۆرۈنمەيدىغان خۇداغا ئىبادەت قىلىدۇ .

مـەلـىـكـە هەيـرانلىقتىن قوللىرىنى بىر ـ بىرىگە ئۇرۇپ ، ئارقىدىن بارماقلىرىنى چىشلەپ :

ـــ ئۇلـۇغـۇار بـۇتـنـىـڭ غەزىپىگە ئۇچرىماپتىمۇ ؟ ئۇنىڭ بىزنىڭ خـۇدالىرىمىزنىڭ دۇشمنى ئىكەنلىكىنىئاڭقرماي،بىھۇدەقۇتقۇزۇپتىمەن!ـــ دەپ ئاچچىقلاندى .

مـەلـىـكە بىلەن ئىنكىئانا خاپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن ، ئۆزۈمنى

يوقىتىپ يىغلىدىم . شۇ يىغلىغانچە سۈبھى يورۇغىچە توختىمىدىم . پەقەت تاڭ ئاتقاندىن كېيىنلا ئۆز ھۇجرامغا كىرىپ ئىشكىنى ياپتىم ـ دە ، بۇلۇڭغا تىقىلىپ ھەسرەت ـ نادامەتلەر چەكتىم ، ئاھمىنىڭ ئىسلىرى پەلەككە يەتتى . شۇنداق قىلىپ ، توپتوغرا ئىككى كېچە ـ كۈندۈزنى ئول نىگارنىڭ ھىجر ـ پىراقىدا نالە ـ پەريات چېكىپ ئۆتكۈزدۈم . ئۈچىنچى كېچىسى تۈن نىسپىدە ئول ئاپتاپپەرەسلەرنىڭ قىبلىسى شارابنىڭ كەيپىدىن مەستخۇش بولۇپ ئىنكىئانىسىنىڭ ھەمراھلىقىدا ھۇجرامغا يېقىنلاپ ، دەرەخ تۈۋىدىلا ئولتۇرۇپ ئىنكىئانىدىن شاراب تەلەپ قىلدى . ئىنكىئانا دەرھال جامنى تولدۇرۇپ ئۈنىڭغا تۇتتى . مەن بولسام بىقارارلىق شارابنىڭ تەلمۈرەتتىم ، بەدەنلىرىم كۈيۈشمەكتە ئىدى . ئۈلار 2 ـــ 3 جامدىن ئىچىشكەندىن كېيىن ، مەلىكە ئىنكىئانىسىدىن سورىدى :

ـــ ئول يىگىت ئۇلۇغۋار بۇتنىڭ غەزىپىگە دۇچار بولغانمىدۇ ياكى تىرىكمىدۇ ؟

ـــ تېخى تىرىككەن ! ـــ جاۋاب بەردى ئىنكىئانا .

ـــ كىرىپ ئېيتقىنكى ، تاشقىرىغا چىقىپ ماڭا كۆرۈنگەي !

ئىنىكىئانا بوسۇغىدا تۇرۇپلا مېنى چاقىردى . مەن تاقەتسىزلىك ئىلكىدە يۈگۈرۈپ چىقتىم . ئول قۇياش تەلەت نازىنىن كۆزۈمنى چاقنىتىۋەتتىكى ، تەپتىدە ئېرىپ سۇغا ئايلىناي دېدىم . دەرھال ئالدىغا يۈكۈنۈپ يەر ئۆپۈپ ، ئاندىن بىر چەتكە بېرىپ لەۋز تەمەسىدە تۇردۇم . ئۇ بىرەر ئاش پىشمىغىچە قاراپمۇ قويمىدى ، ئاندىن :

ـــ ئى ئىنىكىئانا ، مەن دىنىمىزنىڭ دۈشمىنىگە غەزەپ ئوقلىرىنى ياغدۇرۇشۇم كېرەككى ، بولمىسا ئۇنى قۇتقۇزغان گۇناھىمنى بۇت بۇزۇرۇكۇارلىرىم كەچۈرمەيدۇ ! ـــ دېدى .

ـــ بالانى توسقۇچىڭ بولغايمەنكى ، سېنىڭ ھېچبىر گۇناھىڭ يوقتۇر ! ـــ دېدى ئىنكىئانا ، ـــ ئۇنىڭ دوست ياكى دۈشمەنلىكىنى بىر قاراپلا بىلگىلى بولماس . ياخشىسى ، ئۇنىڭ جازاسىنى بۇت ـ بۇزرۇكۇارلارغا قويغايسەن .

ـــ ئولتۇرۇشىغا رۇخسەت قىلغىن ، ـــ دېگەن سۆز بىلەن ، ئىنىكىئانا ماڭا ئىشارەت قىلدى .

ئولتۇرغىنىمدىن كېيىن ، مەلىكە بىر جامنى تولدۇرۇپ ئىچۈپتىپ ، ئىنىكىئانىغا :

ـــ ئىچكۈسى بولسا ئۇنىڭغىمۇ قۇيۇپ بەرگىن ، كۆڭلى كۆتۈرۈلسۇن ، كېتەر ۋاقتىدا ئازار يەتمىگەي ! ـــ دېدى .

ئىنىكىئانا جامنى تولدۇرۇپ ماڭا تۇتتى ، بىر سۈمۈرۈپلا ئىچۈۋەتتىم ، مەلىكىگە يەر ئۆپۈپ يىبلىنىدىم . ئەمما ئۇ مەن تەرەپكە قارايمۇ قويمىدى . پەقەت خۇشى تۇتۇپ قالسا ئىنىكىئانا بىلەنلا سۆزلىشەتتى .

دېدىمكى :

بەيىت

مەن دىلىڭدىن چىقمىدىم ھەردەمدە ئاھ ـ زارىڭ بولۇپ ،
قارىساڭچۇ بىر قېتىم دىلخەستىگە كارىڭ بولۇپ .

مەلىكە بۇ بەيىتنى ئىشتىپ مىيىقىدا كۈلدى . ئاندىن چاندۇرماسلىققا تىرىشىپ ئىنىكىئانىدىن قەستەن سوراپ قويدى :

ـــ ئى ئانا ، ئۇيقۇڭ كەلدىمۇ ؟ دۇشمەنىنى ھېچ چاغلىيالمايۋاتىسەن .

ئىنىكىئانا بۇ سۆزدىن پەملىدىكى :

مىسرا

ياخشى ئىشتا ئۇخلىغانلار ھاجەت ئەمەس ئېھتىياج .

ئىنىكىئانا ئورنىدىن قوپۇپ ياتاق ئۆيى تامان يۈردى . مەلىكە بىرەر ئاش پىشىمچە ئۆتكەندىن كېيىن شاراب تەلەپ قىلدى . چاچراپ ئورنۇمدىن تۇرۇپ قەدەھنى تولدۇرۇپ ھۆرمەت بىلەن تۇتتۇم . ئۇ بىر كۆتۈرۈپلا ئىچۈۋېتىپ جامنى ماڭا ئۇزاتقاندا قولىغا سۆيۈپ ، ئايىغىغا

يەقلىپ كۆپ يالۋۇردۇم .

قۇياش تەلەت نازىنىن قولىنى شارتتىدە تارتىۋىلىپ :

ـــ ئى بىئەقىل جاھىل ، بۇت - بۇزرۇكۋارلاردىن نېمە يامانلىق كۆردۈڭ ؟ نېمە ئۈچۈن بۇنداق گۈمراھ بولۇپ ، كۆرۈنمەيدىغان خۇداغا ئېتىقاد قىلسەن ؟ ـــ دەپ چالۋاقىدى .

جاۋابەن ئېيتتىم :

بېيىت

مېنى گۈمراھ دېمەك توغرا ئەمەستۇر ،
بۇتپەرەسنىڭ ئاللانى بىلمىكى تەستۇر .

مېنىڭ خۇدايىمنى ماختاشقا ئەرزىيدۇكى ، ئۇ سەندەك گۈزەللەر شاھىنى بىر قەتىرە سۇدىن ئاپىرىدە قىلدى . بۇتنى بولسا زىبۇزىننەت سۈپىتىدە ھەركىم خالىغانچە ياسۋالىدۇ . روشەنكى ، ئالتۇندىن ياسالغان بۇتمۇ ھېچنىمگە قادىر ئەمەس . بۇت ياساش شەيتانلىڭ قاپقىنىدۇر ، شۇ ئارقىلىق گۈمراھلارنى بېھىشتىن مەھرۇم قىلىپ جەھەننەمگە ھەيدەيدۇ . ئەگەر خۇدايىتائالاغا بەندە بولماقنى ئىستىسەڭ ، بۇ يولدىن يېنىپ ھەقنىڭ يولىغا يۈزلەنگىن . شۇ چاغدىلا بۇ يولنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى تونۇپ ، ئاللانىڭ قۇدرىتىنى بىلەلەيسەن !

ئى شەھرىيار ، ئاللانىڭ لۇتفى كەرىمى بىلەن ئۇنىڭ كۆڭلىدىن كۇفرىلىق قاراڭغۇلۇقى كۆتۈرۈلۈپ ، ھىدايەت يولىنىڭ سالىكى بولدى . « كەلىمە تەييبە »نى ئوقۇپ ، چىن دىلىدىن مۇسۇلمانلىق شەرتىنى ئادا قىلدى . بۇ ھالدىن سۆيۈنۈپ ، ئۇنىڭ ئاياغلىرىغا باش قويدۇم ، ئىزلىرىغا سۆيدۇم . ئۇ تاكى سۇبھىنچە يىغلاپ ئىستىغپار ئېيتىپ ، چىن كۆڭلىدىن تەۋا قىلىپ ئاللانىڭ ھىدايىتىنى تونۇدى ھەم ئاخىرەت كۇنىگە ئىشىنىپ ئىمان كەلتۈردى . ئاندىن ماڭا ئېيتتى :

ـــ ئى يىگىت ، ئاتا - ئانىلار بۇتپەرەستۇر ، ئۇلارنى قانداق

قىلارمەن ؟

مەن جاۋابەن دېدىم :

ـــ بۇنىڭ ساڭا ھېچ دەخلىسى يوقتۇر .

ـــ مېنى تاغامنىڭ ئوغلىغا بەرمەكچى ئىدى ، مەن ئۇ بۇتپەرەسنى ۋەسىل ئېتىكمىگە ئوراپ ، ئەر ـ خوتۇنچىلىق مېھرىنى پەرۋىش قىلسام قانداق بولىدۇ ؟ ! ئەلۋەتتە . بۇنىڭ ئىلاجىنى قىلىپ ھالاكەت گىردابىدىن نىجاتلىق تېپىشىم كېرەك .

ـــ بۇ رايىڭغا باغلىقتۇر .

ـــ ئۇنداقتا بۇ مەملىكەتتىن قاچايلى .

ـــ قانداق تەدبىر قىلماقچىسەن ؟

ئۇ ئېيتتى :

ـــ سەن بىرنەچچە كۈن بالدۇر مېنىڭ خىزمىتىمدىن ئايرىلىپ بېرىپ ، مۇسۇلمان سودىگەرلەرنىڭ قېشىدا تۇرۇپ تۇرغىن ، ئادەملىرىم سېنى ئۇنتۇسۇن . بۇ ئارىلىقتا ئىنىكئانىدىن ئالتۇن ـ گۆھەرلەرنى ئەۋەتىپ تۇرىمەن . قاچان ئەجەملىكلەر دېڭىز سەپىرىنى ئىختىيار قىلسا دەرھال خەۋەر بەرگىن . پۇرسىتىنى كەلتۈرۈپ ھېچكىمگە كۆرۈنمەي ئۆزىمىزنى كېمىگە يەتكۈزۈپ ، ئىمانىمىزنى كاپىرلارنىڭ بالاسىدىن جان بىلەن خالاس تاپقۇزغايمىز .

ـــ ساڭا پىدادۇرمەنكى ، ئىنىكئانىنى قانداق قىلماقچىسەن ؟ ـــ سورىدىم .

مەلىكە دېدى :

ـــ غەم يېمە ، ئۇنىڭ ئىشى ئاساندۇر .

بېيىت

بېرۇرمەن جاملاپ مەي ھوشىن ئۇقالماس ،
قىيامەت بولغۇچە ھەرگىز تۇرالماس .

مەلىكە قارارىنى شۇنداق بېكىتىپ ، مېنى خىزمەتتىدىن بوشاتتى . مەن جۇدالىققا تەن بېرىپ ، ھەسرەت ـ نادامەتلەر ئىلكىدە كارۋانلار تۇرۇۋاتقان سارايغا بېرىپ ماكانلاشتىم . ئەمما كۆزۈمدىن كېچە ـ كۈندۈز ياش قۇرۇمايتتى . خېلى ۋاقىتقىچە شۇ تەرىقىدە كۈنلەرنى ئۆتكۈزدۈم .

بۇ شەھەردە ئەجەم ، تۈركىستان ، خۇراسانلاردىن كېلىپ تۇ-رۇۋاتقان نۇرغۇن سودىگەرلەر بار ئىدى . ئۇلار سۇ يولى بىلەن ئۆز يۇرتلىرىغا قايتماقچى بولۇپ ، نەرسە ـ كېرەكلىرىنى شەھەردىن بىر فەرسەخ نېرىدىكى « بەندەر » گە يۆتكەشكە رۇخسەت ئالدى ۋە ئۇدۇللۇق كېمە بار جايغا توشۇش بىلەن مەشغۇل بولدى . ئاڭغۇچە مەن ئۇلار بىلەن تونۇشۇپ ئۈلگۈرگەن ئىدىم . شۇڭا بەزىلەر مېنى بىرگە مېڭىشقا دالالەت قىلىشاتتى ، مەنمۇ قايتىش تەييارلىقىدا ئىكەنلىكىمنى ئېيتاتتىم .

بىر كۈنى مەن سودىگەرلەرگە :

ــ ئەگەر خالىساڭلار مەنمۇ سىلەر بىلەن كېتىۋالاي . ئەمما مېنىڭ شەھەردە ئاز ـ تولا نەرسە ـ كېرەكلىرىم بىلەن بىر كېنىزەك ، بىر ئىت ۋە ساندۇقۇم بار ئىدى . بۇلارنى جايلاشتۇرۇشقا كېمىدىن مۇۋاپىق ئورۇن تەيىنلەپ ، كىرا كېمىسىنى ۋاقتىلىق توختىتىپ تۇرساڭلار ، مەن ئۇ نەر-سىلىرىمنى ئېلىپ كېلىۋالسام ، ــ دېگەن ئىدىم ، ئۇلار دەرھال قوشۇلۇپ ، كېمىچىنى چاقىردى ـ دە ، ماڭا ئاتاپ جاي ئېلىپ قويۇشنى تاپىلىدى . چۈنكى كېمىنىڭ ھۇجرىلىرى ئىگىلىنىپ بولۇنغان ئىدى .

مەن كېمىدىكى ئۆزۈمگە تەئەللۇق ئورۇننى كۆرۈۋالغاندىن كې-يىن ، شەھەرگە قايتىپ بېرىپ ، بايا ئېيتقان نەرسىلەرنى دەريا بويىغا توشۇتقۇزۇپ كېمىگە بېسىشقا تەخلەپ قويدۇم . كېمە لەنگەرنى ئالسلا يۇرۇپ كېتەتتى .

كېمىچىگە سەل تەخىر قىلىشنى ئېيتىپ ، « كېنىزەك »نى ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن شەھەرگە ماڭدىم . ئوردىغا يېتىپ بېرىپ ، ئىنىكىئانىڭ ياتاق ئۆيىنىڭ ئىشىكىگە كېلىپ ئېيتتىم :

ــ ئى مېھرىبان ئانا ، ۋەتىنىمگە قايتماقچى بولۇپ ، سىلەر بىلەن

خوشلىشۇبلىش ئۇچۇن رۇخسەت سوراپ كەلگەن ئىدىم . ئۇمىد قىلىمەنكى ، سىنىڭ يارديمىڭ بىلەن ئاخىرقى قېتىم مەلىكىنىڭ پۇتىنى سۆيۈپ ، رەھمىتىمنى بىلدۇرۇۋالسام . كېيمە ئەتە ماڭاتتى ، بۇگۇن كېچە ئارزۇيۇمغا يەتكۇزگەيسەن !

يېلىنىش ـ يالۇۇرۇشلىرىمدىن كۆڭلى ئېرىگەن ئىنكىئانا :

ـــ ئۇنداقتا ، سەن ھەرەمگە يېقىن بىر جايدا تۇرۇپ تۇرغىن . مەن ھەرەمگە كىرىپ مەلىكىگە ئېيتىپ باقاي ، ئەگەر تەلىيىڭ ئۇدىن كەلسە مۇرادىڭغا يېتەرسەن ، ـــ دەپ ، ساقلايدىغان جاي ۋە ۋاقىتنى بېكىتىپ بەردى .

كەچ بولغاندا ، ئىنكىئانا كۆرسەتكەن يەرگە بېرىپ تەقەززا ـ ئىنتىزارلىقتا ئولتۇردۇم . ئىنكىئانا ئۆز ۋەدىسى بويىچە مەلىكىنىڭ قېشىغا كىرىپ ، مېنىڭ بىلەن كۆرۈشۈشكە مەسلىھەت بېرىپتۇ . مەلىكە ئىنكىئانىنى قايتۇرماپتۇ . يېرىم كېچە بولغاندا كېنىزەكلىرىگە ئۇخلاشقا ئىجازەت بېرىپ ، ئاندىن ئىنكىئانىنى ئەس ـ ھوشىنى بىلمىگۈدەك دەرىجىدە مەست قىلىۋېتىپتۇ ـ دە ، كىيىملىرىنى يەڭگۈشلەپ ، بالدۇرلا تەييارلاپ قويغان ئۇنچە ـ جاۋاھىر ساندۇقىنى ئېلىپ ھەرەمدىن چىققان بويى قېشىمغا كەپتۇ .

شۇنداق قىلىپ ، ساندۇقنى مەن كۆتۇردۇم . ئىككىمىز يولغا راۋان بولۇپ ، تاڭ ئاتقۇچە دەريا بويىغا يېتىپ كەلدۇق . لەنگەرگاھتا كىچىك كېمىدىن بىرنى يالالاپ ، نەرسىلەرنى باستۇق ـ تە ، چوڭ كېمىگە قاراپ يۇرۇپ كەتتۇق . خىسلەتلىك ئىتىم ئىشلارنىڭ ئوڭۇشلۇق بولۇۋاتقىنىنى سەزگەندەك خاتىرجەم ئۇخلاشقا ياشلىدى . بىزكۇن چىققاندا كىچىك كېمىدىن چۇشۇپ جىھازغا ① كىردۇق . لەنگەرلەر ئېلىۋېتىلىپ ، يەلكەنلەر كۆتۇرۇلگەندىن كېيىن كېمە قوزغالدى . ھەممەيلەن خۇشال بولۇپ ، يۇرت ھەقىدە قىزغىن پاراڭ قىلىپ ئولتۇردۇق . كېمە داۋالغۇپ يولنى داۋام ئەتتۇرۇۋەردى . كېمە بىرخىل سۇرئەت بىلەن مېڭىپ ، چاشكا ۋاقتى

① جىھاز ـــ چوڭ كېمىلەرنىڭ مال ـ ئەشيا قاچىلايدىغان ئۆيى .

بولغاندا ، بەندەرگاھ تەرەپتىن ئېتىلغان توپنىڭ گۈمبۈرلىگەن ئاۋازى ئاڭلاندى . كېمىچى دەرھال كېمە لەنگىرىنى تاشلاپ توختىتىشقا مەجبۇر بولدى . سودىگەرلەر نېمە ۋەقە يۈز بەرگەنلىكىنى ئاڭقىرالماي ئالاقزادىچىلىككە چۈشتى .

بىر ئۇلارغا :

ـــ بەندەرگاھتىكى ناكەسلەر ئاتقان توپ ئوقىنىڭ ئاۋازى ! ـــ دېدۇق .

ئەلقىسسە : سودىگەرلەرنىڭ بەزىلىرىنىڭ ياقتۇرۇپ ئېلىپ قاچقان كېنىزەكلىرى بار ئىدى . ئۇلار پادىشاھنىڭ غەزىپىدىن قورقۇپ كېنىزەكلىرىنى ساندۇقلارغا سولىدى . مەنمۇ ئەھۋالدىن خەۋىسىرەپ ئۇ قىممەتلىك « گۆھەر »نى ساندۇققا سولاپ تۇراتتىم ، شۇ ئەسنادا ئارقىمىزدىن قوغلاپ كەلگەن كېمىدىن پادىشاھنىڭ ئادەملىرى بىزنىڭ كېمىمىزگە ئۆتتى .

ئى شەھرىيار ، ئۇلارنىڭ قوغلاپ كېلىشىنىڭ سەۋەبى ئايدىڭ ئىدى . شۇ كۈنى قۇياش كۆتۈرۈلگەندە پادىشاھ ئۆز قىزىنىڭ غايىب بولغىنىدىن خەۋەر تېپىپ ، جاي ـ جايلاردىكى شاھ بەندەرلىرىگە پەرمان چۈشۈرگەن . « قاتتىق تەكشۈرۈلسۇنكى ، مەملىكەت دائىرىسىدىكى ھەرقانداق جايدا سودىگەرلەرنىڭ كېنىزەكلىرى بولسا مېنىڭ نەزىرىمدىن ئۆتكۈزۈلگەي ! ـــ دېيىلگەن ئىدى پەرماندا ، ـــ رۇخسەتسىزسىز بىرىمۇ بۇ ۋىلايەتتىن چىقمىسۇن . ئوردىغا بىر كېنىزەك لازىمكى ، ياراپ قالسا باشقا ھاسىغا چىقىپ ئالتۇن بېرىلىدۇ ، قالغانلىرى قايتۇرۇلىدۇ ! » بۇ پەرمان بەندەر بېگىگە يەتكەندىن كېيىن ، دەسلەپ توپ ئېتىپ ھەيۋە كۆرسەتكەن ، بۇ چارە ئۇنۇم بەرمىگەندىن كېيىن قوغلاپ كەلگەن .

ئارىمىزدىكى سودىگەرلەردىن بىرى كېنىزىكىنى ساندۇققا يوشۇرغان ئىدى ، بىر چاغدا بەندەر بېگى كېلىپ ئاشۇ ساندۇقنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ ئۆز مۇددىئاسىنى بايان قىلدى . سودىگەرلەرنىڭ ساندۇققا يوشۇرمىغان كېنىزەكلىرىمۇ بار ئىدى . مۇلازىملار پادىشاھنىڭ پەرمانىغا ئاساسەن ئۇلارنى قايتۇرۇپ ھىجازغا ئېلىپ كەلدى .

بىر كىشى بەندەر بېگىنىڭ ئۇدۇلىدا بېشىنى تىزغا قويۇپ ئولتۇراتتى ، بەندەر بېگى چېقىشپ سورىدى :

ـــ ئى خوجا ، سېنىڭ كېنىزىكىڭ قەيەردە ؟

ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ جاۋاب بەردى :

ـــ ئى بېگىم ، ئەزىز بېشىگىزنىڭ ھەققىدە كېنىزىكىمنى يالغۇز مەنلا ساندۇقتا سولىغىنىم يوق ، بەلكى باشقا يارەنلەر ھەم شۇنداق قىلدى .

بەندەر خوجايىنى بۇنى ئاڭلاپ ، ساندۇقلارنى ئاچتۇرۇپ ، ھەممە كېنىزەكلەرنى كېمىسىگە سالدى . ئۇلارنىڭ قاتارىدا مېنىڭ دىلدارىمۇ بار ئىدى .

بەندەر خوجايىنى شۇنداق دېدى :

ـــ بۇگۈن بۇ كېنىزەكلەرنى پادىشاھنىڭ نەزىرىدىن ئۆتكۈزىمىز ، پادىشاھقا يارىغىنىنى قىممىتىنى بېرىپ ئوردىدا ئېلىپ قالىمىز !

سودىگەر ۋە يولۇچىلار بۇ ئىشتىن دىلى ئازار يېگەن ھالدا پەرىشانلىق ئىلكىدىكى باشلىرىنى غەم پاتقىقىغا پاتۇرۇپ ، خىيال ئەسىرىگە ئايلاندى . مېنىڭ ھالىم ھەممىسىدىنمۇ زىيادە خاراب بولۇپ ، باغرىم كاۋاپ ، كۆزلىرىم خۇناب ئىدى . ھەرقانداق ئىشقا جانىنى تىكىپ قويغان بولسامۇ ، دەردىمنى كىشىگە ئېيتالمايتتىم . ئۆزۈمنى ئۆزۈم ئەيىبلەپ :« بۇ پىتنىگە يولۇقمىغان بولساڭ ، جېنىڭنى بەھۇدە قىينىماس ئىدىڭ . ئۆزۈڭنى ھالاكەت يولىغا باشلاپ ، تۇڭىمەس دەرد ـ ئەلەمگە قالدىڭ ! » دەيتتىم . ھەق سۇبھانە ۋەتە ئالاغا سېغىنىپ مۇناجات قىلماقتىن ئۆزگە ئامالىم يوق ئىدى .

كەچ كىرگەندە ، كېنىزەكلەرنى ئېلىپ كەتكەن ھېلىقى كېمە بەندەر تەرەپتىن كېلىشكە باشلىدى . سودىگەرلەر بۇنى كۆرۈپ خۇشال بولدى . يېقىن كەلگەندە قارىسام ئول ئاي يۈزلۈكتىن باشقا كېنىزەكلەر سالامەت قايتىپ كەپتۇ . كېمىچىدىن سورىۇندىم ، « پادىشاھ ئېلىپ قالغان بولسا كېرەك » دەپ جاۋاب بەردى . سودىگەرلەر ماڭا تەسەللى بېرىپ : « بولدى غەم قىلمىغىن ، قىممىتىگە لايىق پۇل يىغىش قىلىپ بېرەيلى »

دېيىشتى . مەن بۇنىڭغا قەتئىي قوشۇلماي ، پادىشاھنىڭ مۇلازىملىرىغا يو-
لۇمدىن قايتىپ « كېنىزەك »نىمى سۈرۈشتۇرۇش ئۈچۈن ئىجازەت
بېرىشنى ئېيتتىم - دە ، ئۇلارغا پۇل - مالىلىرىمنى بېرىپ ، ساندۇقۇمنى
كېيىمسىگە سالدىم . باشقا نەرسىلەردىن ۋاز كېچىپ ، بەندەر تامان راۋان
بولدۇم . ئىتمۇ مەندىن ئايرىلغۇسى كەلمەي كېمىگە چىقتى . بەندەرگە يې-
تىپ بارغاندا ساندۇقچىدىن باشقا نەرسىلىرىمنى بەندەر خىزمەتكارلىرىغا
بېرىۋېتىپ ، ئۆزۈمنى مەخپىي تۇتقان ھالدا دەريا بويلىرىدا يوشۇرۇنۇپ
يۈردۇم . مۇددىئايىم مەجنۇن كەبى ھېسسىياتتا نىگارىم « لەيلى »نىڭ
خەۋىرىنى كۈتۈش ئىدى . نەچچە كۈنلەرگىچە دەرۋىشانە كۈن كەچۈ-
رۈپ ، يار ئىشقىدا ئىنتىزار - بىتاقەت بولغان بولساممۇ ھېچقانداق ئۈچۈر
ئالالمىدىم . تۇرلۇك ئامالالارنى ئىشلىتىپ ئوغرىلىقچە ئوردىغا كىرىپمۇ ئۈ-
مىدىمنىڭ يوقلا چىقىشىنى نەدىن بىلەي ؟ يەنە ئامالسىز بەندەرگە قايتىپ
كېلىپ ، كۆڭلۈمگە يەتمىگەن ئىشلار يەتتى . ئاشۇ تەرىقىدە بىرمەر ئايغىچە
چىقمىغان دۆڭ ، چۈشمىگەن ئوي قالماي ، دەشتۇچۆللەردە كېزىپ
يۈرۈپ ، بىر كېچىسى تۈيۈقسىز خىيالىمغا : « بەندەر بېگى ئۆيىگە يوشۇ-
رۇپ قويغان بولسا كېرەك » دېگەن پىكىر كېلىپ ، ھەرقانچە قىلىپمۇ
كىرىشنىڭ ئامالىنى تاپالمىدىم . ئاخىر سۇ كىرىدىغان بىر سۇڭگۇچنى
كۆرۈپ قالدىم . لېكىن بۇ يوچۇق مۇستەھكەم بېكىتۈپتىلگەن ئىدى .
ئامالسىز كىيىملىرىمنى سېلىپ سۇغا شۇڭغۇدۇم - دە ، مىڭ بىر جاپادا بىر
تۆشۈك ئېچىپ ھەرەمخانىغا كىرىشكە مۇۋەپپەق بولدۇم . ئۇيان - بۇيان
تىمىسقىلاپ يۈرگىنىمدە بىردىنلا تونۇش بىر ئاۋاز قۇلىقىمغا كىردىكى ،
سەپسېلىپ قارىسام ئول نازىنىن دەرەخلەر ئارىسىدا ئاللاتائالاغا مۇناجات
ئېيتقىلى تۇرۇپتۇ . يېقىنلاپ بېرىپ ئۇنى كۆردۇم . قۇياش مەسەللىك نىگار
يۈزىنى ئاجىزلىق تۈپرىقىغا سۈرتكىنىچە : « خۇداۋەندا ، ئول
جامائەتنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن يېڭىدىن ئىسلامغا مۇشەررەپ بولغان مەن
بىچارىگە رەھىم ئەيلەپ ، بۇ بالادىن نىجاتلىق تاپتۇرساڭ . ئول ئاجىز
غېرىبنىڭ دالالىتى بىلەن ھىدايەت تاپقان ئىدىم . شۇنىڭ شاراپىتى ئۈچۈن

بولسمۇ غەمخارىمغا مېنىڭ ۋىسالىم بىلەن ھاياتلىق بەرگىن !

بېيىت

بولدۇم ئەمدى بىچارە ، زار ۋە ئەسىر ،
موھتاجلارغا ئىرۇرسەن سەن دەستىگىر »

دەپ تىلەك تىلىگىلى تۇرۇپتۇ .

ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ قول - پۇتلىرىغا سۆيدۈم . ئۇ مېنى چىڭ قۇچاقلاپ تۇرۇپ ئېيتتى :

— راست ، خۇدايىمنىڭ ھەقىقەتەن رەھىم قىلغۇچىدۇر !

مەن ئىشقىمنىڭ زىيادىلىكىدىن بىخۇد بولۇپ يىقىلدىم . بىر چاغدا ھوشۇمغا كەلگەن ئىدىم ، ئول جانان قۇياشتەك ئىللىق چىراي ئېچىپ ، ھال - ئەھۋال سورىدى ، ئاندىن ئېيتتىكى :

— ئۇ كۈنى شاھى بەندەرنىڭ پەرمانى بىلەن كېمىگە چىقتىم . خۇدادىن ياردەم سوراپ : « سىرىمنى ئاشكارا قىلمىساڭ ! » دەپ تىلىدىم . تەلىپىم ئىجابەت بولۇپ ، شاھ بەندەر كېنىزەكلەرنى بىر - بىرلەپ كۆزدىن كەچۈرۈپ نۆۋەت ماڭا كەلگەندە مېنى ئۆزىگە ئېلىپ قېلىش ئۈچۈن يوشۇرۇنچە ئۆيىگە ئېلىپ باردى . نەتىجىدە ئاتام مېنى تاپالماي كېنىزەكلەرنىڭ ھەممىسىنى ئىگىسىگە قايتۇرۇپ بېرىش ھەققىدە پەرمان چۈشۈرۈپتۇ . مەن بۇ ئۆيدە تۇرۇش جەريانىدا شاھ بەندەرگىمۇ ئىشق ئوقى تېگىپتۇ . ئۇ ماڭا كۆپ يالۋۇرۇپ ، ئايىغىمغا باش قويۇپ قۇللارچە ئىلتىماس قىلىپ باقتى ، ھەتتا ھېچبولمىسا بىر كېچە بىللە بولۇشقا ئۇنىدى . مەن تۇرلۇك ئاماللار بىلەن ئۇنىمىدىم . ئەمما ئۇ ئاشىق بولغاچقا ، ھامان بىر كۈنى ۋەسلىمگە يېتىشىنى ئويلاپ ئازار بەرمىدى ...

— ئاقىۋىتى قانداق بولدى ؟ — سورىدىم ئۇنىڭ گېپىنى ئۈزۈپ .

— راستىنى ئېيتقاندا ، بۇ كەمگىچە ئول دىنسىز ناكەس نومۇس پەردەمنى نومۇسسىزلىق بىلەن بۇلغايدىغان بولسا ئۆزۈمنى ھالاك قىلىپ ،

بـۇاپـا دۇنـيادىن خوشلىششىنى ئويلىغان ئىدىم . ئەمدى كاللامغا يەنە بىر پىكىر كەلدىكى ، شۇنىڭ بىلەن نىجاتلىق تاپمەن .

ـــ تېز ئېيتقىن ، ئۇ قانداق تەدبىر ؟

ـــ چوڭ بىر بۇتخانىنى كۆردۈڭمۇ ؟

ـــ ئۇنىڭ نامىنى ئاڭلىغان ئىدىم .

ـــ سەن بـۇتخانىنىڭ ئىچىگە كىرگىن ، ئۇنىڭ تاشقىرىقى ئۆيىدە بىر قارا لىباس بار . ھەرقانداق بىر ئۇلۇغ ـ ئۇششاق كىشىنىڭ ھالى پەلەك گـەردىشـىدىن ئوسـاللاشسا ، ئول پالاسنى بېشىغا پۇركەنجە قىلىپ ئۆچ كـۇنـگـىچە ئولتۇرىدۇ . بۇتخانىغا زىيارەتكە كەلگۈچىلەرنىڭ ھەرقايسىسى ئۆز ئەھۋالـىغا يارىشا پۇل سەدىقە قىلىپ ئۇنىڭ ئالدىدا قويىدۇ . تۆتىنچى كـۇنـى بـىراھمـانلار كـېلـىپ ، بۇتخانا راھىبكالانىدىن لىباسلارنى ئېلىپ بـېرىـپ يولغا سالىدۇ . ئېسىمگە كەلدىكى ، سەنمۇ يۇقىرىقى قائىدە بويىچە ئولـتـۇرغـىـن ، ئەمـمـا ئۆزرە ئېيتىپ يولغا سالماقچى بولۇشسا ، ئورنىڭدىن ھەرگـىـز قوپمىغىن ، چۈشكەن سەدىـقـىـلەرنىـمۇ قوبۇل قىلـمـاي : « ماڭا پۇل ـ مال كېرەك ئەمەس ، بەلكى بىراھمانلارنىڭ ئانىسىنىڭ دەرگاھىدىن ئادىـلـلـىـق تـىـلـەيـمـەن . ئۇ مېنىڭ دەردىمگە داۋا قىلىدۇ . ئەگەر ئۇنداق قـىـلـمسا ئۇشبۇ ئۆيدە ھېيت قۇربانغىچە ئولتۇرۇپ ، ھېيت كۈنى ئۆزۈمنى قۇربانلىق قىلىمەن ، دادىمنى ھەزرەت ئېيسا روھىللاھ ۋە ئۇلۇغۋار بۇت ئول زالىمدىن ئېلىپ بېرىدۇ » دېگىن . بىراھمانلارنىڭ ئانىسى بىر قېرى موماي بـولۇپ ، 250 يىل ئۆمۈر كۆردى . ئۇ قەدىمنى بۇتخانىنىڭ سىرتىغا قويۇپ بـاقـمـىـغـان ئىـكـەن . ئۇنـىڭ 20 پەرزەنتىنىڭ ھەممىسى بىراھماندۇر . بۇ بـىراھمانزادىلەر فەرەڭ ئەھلىنى دوست تۇتۇپ ئۇلۇغ بىلىدۇ . پادىشاھلار ، ھاكىملار ۋە پۇتكۈل فەرەڭ مەملىكىتى ئۇنىڭ پەرمانى ئالدىدا مەھكۇمدۇر . ئاخـىـر ئۇ كـېلـىپ سېنى يېنىغا چاقىرىدۇ . سەن بۇ چاغدا ئۇنىڭ پېشىگە ئېـسـىـلـىـپ تـۇرۇپ : « ئى پـادىـشـاھى مـەردان ، ئەگـەر مـەن زۇلـۇم كـۆرگۈچىنىڭ دادىغا يېتىپ دەردىمنى زالىمدىن ئېلىپ بەرمىسەڭ ، ئەرزۇ-ھالـىـمـنـى ئۇلـۇغۋار بۇتقا ئېيتىمەن . ئۇ مېنى ساڭا تاپشۇرىدۇ » دېسەڭ ،

ئەھۋالىڭنى سورايدۇ . ئۇنىڭغا : « ئەجەم ۋىلايىتىدىن كەلگەن قۇلۇڭدۇر- مەن ، سېنىڭ ئادالىتىڭنىڭ داڭقىنى ئاڭلاپ ، تاغ - دەريالار ئېشىپ ھۇزۇرىڭغا كەلدىم . مەن بىر ساياھەتچى ئىدىم ، بىر خوتۇنۇم بار ئىدى ، دەريادىن ئۆتكۈچە بەندەرگە كەلگەندە بەندەر شاھى خوتۇنۇمنى كۆرۈپ ئاشىق بولۇپ قېلىپ ، ماڭا كۆپ ئازارلار يەتكۈزۈپ تارتىۋالدى . بىزنىڭ قائىدىمىزدە ھەرقانداق بىر نامەھرەم خوتۇنىمىزنى كۆرسە ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىمىز . ئاندىن كېيىن بىزگە ھالال بولىدۇ . ئەگەر ئۇنداق قىلال- مىساق ھاياتىمىزنى يېغىشتۇرۇپ نومۇسىمىزنى يۇيىمىز ، ئۇنداق بەتنامنى كۆتۈرمەيمىز . ئەجەم بىراھمانلىرى بۇنداق ئىشلارنى كەچۈرمەيدۇ » دېگىن . قېنى ، خۇدانىڭ تەقدىرى قانداق بولۇركىن كۆرۈپ باقاي ! ـــ دەپ ئەقىل ئۆگەتتى .

ئى شەھرىيار ، بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ، ئول گۈزەل بىلەن ۋىدالىشىپ ئۆزۈمنى خۇداغا تاپشۇرۇپ ، بۇتخانىغا راۋان بولدۇم . سۇبھى يورۇشقا ئاز قالغاندا ئول جايغا كىرىپ ، ئۇنىڭ دېگىندەك قىلىپ ئولتۇردۇم . ئۇچ كۈن جەريانىدا سەدىقە ئۈچۈن چۈشكەن ئالتۇن - كۈ- مۈش ، كىيىم - كېچەكلەرنىڭ ھەددى ھىسابى يوق ئىدى . تۆتىنچى كۈنى ئەتىگەندە بۇلارنىڭ قائىدىسى بويىچە بىراھمانلار قېشىمغا كەلدى ، ئالىي كىيىم - كېچەكلەرنى كەلتۈرۈپ ، قايتىشىمنى تەۋسىيە قىلغان ئىدى ، قوبۇل قىلماي ئېيتتىم :

ـــ بىلىپ قېلىڭلار كى ، مەن تىلەمچىلىككە كەلمىدىم ، بەلكى بۇت بۇزرۇكۇارلىنىڭ ۋە بىراھمانلارنىڭ ئانىسىنىڭ دەرگاھىغا ئەرزىمنى ئېيتقىلى كەلدىم .

مېنىڭ ئەھۋالىمنى ئول مومايغا مەلۇم قىپتۇ . ئۇ مېنى ھۇزۇرىغا چاقىرتىپتۇ . پالاسنى بېشىمغا ئارتقىنىمچە ئىچكىرى كىردىم . بۇتخانىغا كىرىپ كۆردۈمكى ، بۇتخانىنىڭ ئىشكىلىرى ئاجايىپ نەپىس بولۇپ ، ئېسىل جاۋاھىرلار بىلەن زىننەتلىنىپتۇ ؛ ئۇتتۇرىغا ئالتۇندىن بىر تەخت ياساپ ئەتراپىنى خىلمۇخىل دەرەخ ۋە مەر - مەر ياتقۇزۇلغان يوللار بىلەن

بىزەپتۇ . مومای قاپقارا ئىگىننى كىيىپ ، تەختكە يۆلىنىپ ئولتۇرۇپتۇ ، ئوڭ - سول تەرەپلىرىدىكى 10 — 12 ياشلاردىكى ئىككى ئوغۇل بالىنى غىدىقلاپ كۈلدۈرۈپ كۆڭلىنى خۇش قىلغىلى تۇرۇپتۇ .

مومايىنىڭ ئالدىغا بىرىپ پۈتلىرىنى سۆيۈپ ، ئېتىكىنى مەھكەم تۇتتۇم . مەلىكە ماڭا نېمىنى ئۆگەتكەن بولسا شۇنداق قىلدىم . مومای ئەرزىمنى ئىشتىپ بولۇپ :

— ئى ئەجەملىك ، سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا قائىدە بارمۇ ؟ — دەپ سورىدى .

— بار !

— ئۇنداق بولسا ناھايىتى ياخشى . مەن دەرھال پەرمان قىلىپ شاھى بەندەرنى خوتۇنۇڭ بىللەن بىللە ئالدۇرۇپ كېلىمەن . بۇ زالىم ئىپلاسقا شۇنداق تەنبىھ بېرەيكى ، ئۆزگىلەر ئىبرەت ئېلىپ ، بۇنىڭدىن ئېتىبارەن ھېچكىم بۇنداق ئىشلارنى قىلىشقا پېتىنالمىغاي !

ئاندىن ئۇ بىراھمانلاردىن سورىدى :

— بۇ ئېيتقان شاھى بەندەر كىمدۇر ؟

بىراھمانلار ئۇنىڭ ئىسمىنى ئېيتىپ بەردى . بۇنى ئاڭلاپ مومای قاتتىق پەرىشان بولۇپ :

— ئەجەبا ، ئۇ شۇ دەرىجىگە بېرىپ يەتتىمۇ ؟ — دېدى ۋە ئوغۇللىرىغا ئېيتتى ، — ئى پەرزەنتلىرىم ، ھازىرنىڭ ئۆزىدىلا شەھەرگە بېرىپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا كىرىڭلار - دە ، ئېيتىڭلار : ئى غاپىل جاھىل ، بىراھمانلارنىڭ ئانسى ئېيتىدۇركى ، بۇت بۇزرۇكتىن ھۆكۈم كېلىپ «شاھ بەندەرگە بەندەر پادىشاھلىقىنى بېرىپسىز ، ئۇ بولسا بىر زالىمدۇر . دەرۋىشلەرگە زۇلۇم يەتكۈزۈپلا قالماي ، ئەجەملىككىمۇ زۇلۇم قىپتۇ . بۇ گۇناھى ئۈچۈن ئۆلۈمگە لايىقتۇر » دېدى . شاھ بەندەرنىڭ ئۆلۈم پەرمانىنى قولىمىزغا بەرسۇن ، ئۇنىڭ تامام مۇلكىنى زۇلۇمغا ئۇچرىغان ئول كىشىگە بۇيرۇپ بېرىپ رازى قىلسۇن . بۇگۈن ئۇ زالىمنى چالما كېسەك قىلدۇرىمەن !

ئىككى ئوغۇل مومانىڭ ئەمرى بىلەن بۇتخانىدىن چىقىپ ئېتىغا مىندى . بىراھمانلاردىن نەچچىسى ھەمراھ بولۇپ ناغرا - دۇمباقلار ئەۋجىدە زىكرى ئېيتىپ شەھەرگە كىردۇق . فەرەڭ خەلقى ئۇلارنىڭ ئاتـلىرى باسقان ئىزلارنى تەۋەررۈك بىلىپ كۆزلىرىگە سۈرتمەكتە ئىدى . پادىشاھنىڭ دەرگاھىغا يەتكەندە چاپارمەنلەر ئالدىن خەۋەر يەتكۈزگىلى مېڭىشتى . پادىشاھ ئۇلارنى ئوردا ئىشىكىگىچە چىقىپ قارشى ئالدى ، ئۇ ئىككىسىنى قۇچقىغا ئېلىپ ئەكىرىپ ، تەختىنىڭ ئىككى تەرىپىدە ئولتۇرغۇزدى . ئاندىن سورىدى :

ـــ قەدەم تەشرىپ قىلىشىڭىزلارنىڭ سەۋەبى نېمە ۋەجىدىنكىن ؟

ئۇلار بىراھمانلار ئانسىنىڭ تاپشۇرۇقى بويىچە ئەھۋالنى بىرمۇبىر ئېيىتتى . پادىشاھ قوشۇمسىنى تۇرۇپ بىردەم تۇرغاندىن كېيىن پەرمان قىلدى :

ـــ شاھ بەندەم دەرھال كەلتۈرۈلگەي . بۇ كىشىنى ئۇنىڭ بىلەن يۈزلەشتۈرۈپ ئىشنىڭ ھەقىقىتىنى ئېنىقلىغايمەن !

مەن بىردىنلا تەشۋىشلىنىپ : « شاھ بەندەم گە نېمە دەرمەن ؟ » دەپ ، خۇدايىتائالادىن ئۆز پاناھىدا ساقلاشنى تىلىدىم . روھىي ھالىتىم غەيرىي تۈس ئالماقتا ئىدى . ئىككى ئوغۇلمۇ چىرايىمدىكى ئۆزگىرىشلەرنى كۆرۈپ ، بۇ ھۆكۈمنىڭ كۆڭلۈمگە ياقمىغانلىقىنى سەزدى بولغاي ، ئورنىدىن تۇرۇپ پەشلىرىنى قاقتى :

ـــ ئى پادىشاھ ، دۇنيانىڭ دۆلىتى دىمىغىڭنى ئۆستۈرۈپ قويۇپتۇ . بۇت بۇزرۇكىنىڭ ھۆكمىگە قارشى چىقىپ ، ئانىمىزنىڭ سۆزىگە ئىشەنمەي ئۆزۈڭ تەكشۈرمەكچى بولۇۋاتسەن . ئەقلىڭدىن ئېزىپسەن ! ئۇلۇغۋار بۇتنىڭ غەزەپ قىلىشىدىن قورقمامسەن ؟

ئۇلار شۇنداق دېگىنىچە تاشقىرىغا ماڭماقچى بولۇۋىدى ، پادىشاھ ئالدىراپ ئىلتىماس قىلىپ ، ئۇلارنى ئاران ئاچچىقىدىن يانىدۇردى ۋە ئاۋۋالقى ئورۇنلىرىدا ئولتۇرغۇزدى .

ئى شەھرىيار ، ئەمرالارمۇ پادىشاھقا شاھ بەندەرنىڭ يامان

تەرەپلىرىنى چىتقا بىمىس :

ـــ ئول مەككارنىڭ يامان ئىشلىرى ھەددىدىن ئېشىپ كەتتى . ئۇ-نىڭ ئەسكى خۇيى - پەيلىنى ئېيىتىپ تۈگەتكىلى بولمايدۇ . بىراھمانزادىلەرنىڭ ئانىسىنىڭ دېگەنلىرى راست . ئۇلۇغۋار بۇتنىڭ ھۆكمى ھەقتۇر . شاھ بەندەر ئۆلۈمگە لايىق ! ـــ دەپ ئەرز قىلدى .

پادىشاھ كۆپچىلىكنىڭ ئېيتقانلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ، بايا ئالدىراپ چىقارغان پەرمانىدىن پۇشايمان يەپ ، شاھ بەندەرنىڭ ئۆلۈم خېتىنى قولۇمغا تۇتقۇزۇپ ، تەئەللۇقاتىنى ماڭا بۇيرۇپ بەردى . ئىككى ئوغۇلغا ئالتۇن - جاۋاھىرلارنى ئىنئام قىلىپ ، بىراھمانلارنىڭ ئانىسىغىمۇ ئايرىم سوۋغاتلارنى ماڭدۇردى . شۇنداق قىلىپ ، بۇ ئىش ئوڭۇشلۇق ھالدا بىر تەرەپ بولدى .

پادىشاھ بىراھمانلارنىڭ ئانىسىغا ئەۋەتكەن خېتىدە : « شاھ بەن-دەرنىڭ ئۆلۈمىنى بۇ سودىگەرگە تاپشۇردۇم . ئۇنىڭ ھوقۇقىنىمۇ ئېلىپ بېرىپ ، بۇندىن كېيىنكى ئىختىيارلىقنى ئۆزىگە بەردىم » دەپتۇ . بۇنىڭدىن بىراھمانلار ئانىسى خۇشال بولۇپ :

ـــ بۇتخانىنىڭ قوڭغۇراقلىرى ساداغا كىرگۈزۈلسۇن ! ـــ دەپ پەرمان قىلدى .

شۇ سائەتتە ، پادىشاھ ئەۋەتكەن قوراللىق 15 ياساۋۇل بۇتخانا ئىشىكىدە ھازىر بولدى . بىراھمانلارنىڭ ئانىسى بۇلارنى-ڭ سەردارىنىى قىچقىرىپ :

ـــ بەندەرگە بېرىپ ، بۇ كىشىگە شاھ بەندەرنى تۇتۇپ بېرىڭلار ، ئۇ قاچان خالىسا شۇ چاغدا ئۆلتۈرسۇن . پۇل - مېلىنى مۇھاپىزەت قى-لىڭلار ، ھېچكىم چېقىلمىسۇن ! ئۆيىگىمۇ بىر كىم كىرمىسۇن ! ئەگەر بۇنىڭغا بويسۇنمايدىغانلار چىقسا ئۇنىڭمۇ قېنى تۆكۈلسۇن ! ـــ دەپ كەسكىن پەرمان چۈشۈردى .

بىز يەر ئۈيۈپ ھۆرمەت بىلدۈرگەندىن كېيىن بەندەرگە راۋان بولدۇق . ئۇلۇغلاردىن بىر يىگىت ئالدىدا مېڭىپ شاھ بەندەرگە خەۋەر

يەتكۈزۈش ئۈچۈن يۈرۈپ كەتتى .

كۆزلىگەن مەنزىلگە يېتىپ بېرىپلا نېرى - بېرىسىنى سۈرۈشتۈرمەي قىلىچ بىلەن رەقىبىمنىڭ كاللىسىنى تېنىدىن جۇدا قىلدىم . ئاندىن ھەممە مۈلكىنى ئىختىيارىمغا ئېلىپ ، ھەرەمخانىسىغا كىردىم - دە ، ئول ئارام بوستانىنىڭ سەرۋىسىنى تاپتىم .

ئى شەھرىيار ، شاھ بەندەرنىڭ مۈلكى ھەددىدىن تاشقىرى كۆپ ئىدى . بىر كۈنى مەجلىس ئۈيۈشتۈرۈپ ، مۈلازىملىرىغا تېگىشلىك ئۇلۇش ئايرىپ بەردىم ۋە ھەرقايىسىسىنى ئۆزىنىڭ مەنسەپ ئورنىدا ئولتۇرغۇزدۇم . ئۇلار مېنىڭ ئادىل ئىش ئېلىپ بارغىنىمدىن قەۋەت خۇرسەن بولۇشتى . بىراھمانلار ئانىسىنىڭ ھۆكمى بىلەن ماڭا يارەم بەرگىنى كەلگەنلەرگىمۇ ئالتۇن - كۈمۈش ، مال - مۈلۈكلەردىن يېتەرلىك بېرىپ ، ھەربىرىگە ئۆز لايىقىدا ئۆزرىلەر ئېيتتىم . قىممەت باھالىق ئېسىل رەختلەر ۋە ئۇنچە - جاۋاھىراتلاردىن پادىشاھ ، ۋەزىرلەر ، بۇتخانا خادىملىرى ۋە بىراھمانلار ئانىسىغا ئاتاپ ئەۋەتىپ بەردىم . يەنە خاسىيەتلىك بىر كۈننى تاللاپ ئالا-يىتەن بۇتخانىغا بېرىپ ، ئاتىغان سوۋغىلارنى ھەدىيە قىلغاندىن كېيىن : « پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە مۇيەسسەر بولغاندىن بۇيان پادىشاھنىڭ دېگىنى بويىچە ئىش تۇتتۇم . ئىلگىرى شاھ بەندەر بىرمۇنچە يامان كىشىلەرنى ئەتراپىغا توپلىغان ئىكەن ، ئۆز شانۇشەۋكىتىنىڭ زاۋال تېپىشىغا سەۋەب بولدى . ئەمدى بولسا سىزنىڭ پەرمانىڭىز بويىچە ئىشلار ئىزىغا چۈشتى » دەپ پادىشاھ ۋە ئەمرالارنىڭ كۆڭلىنى ئۇتۇپ ئۆزۈمگە دوست قىلىۋالدىم . پادىشاھمۇ ماڭا بولغان ھۆرمەت - ئىشەنچىنى ئىپادىلەپ ، ئات ، شاھانە كىيىم - كېچەكلەر بىلەن تارتۇقلىدى .

ئى شەھرىيار ، شۇنداق قىلىپ ئۆتكەندە كېتىشكە نىيەت باغلىغان شەھەردە تۇرۇپ قالدىم . شەرەپ ئاسمىنىنىڭ نۇرلۇق يۇلتۇزى بەلەن ئەر - خوتۇن بولۇپ ، خۇدانىڭ تائەت - ئىبادىتىگە مەشغۇل بولدۇق . پادىشاھ ، سىپاھلارنىڭ خىزمىتىنى قىلدىم . خىزمىتىم پادىشاھقا ياراپ ، كۈنسېرى مېھرىبانلىقى ئاشقىلى تۇردى . مەن قاتناشماي ئوردا

مەجلىسى ئېچىلمايتتى . پادىشاھ كۆپ ئىشلاردا مېنىڭ مەسلىھىتىمنى ئالاتتى . شۇنداقتىمۇ كۆڭلۈمدە يوشۇرۇن بىر ئەندىشە بار ئىدى . «ئاكىلىرىمنىڭ بېشىغا يەنە قانداق كۈنلەر كەلگەندۇ ؟ » دەپ غەم يەيتتىم .

مەن بەندەرپاسىبانى بولۇپ ئۈچ يىلدىن كېيىن دەريا بويىغا سودىگەرلەرنىڭ كارۋانلىرى يىغلىپ ۋەزىر ئاباد شەھرىگە كەلدى . ئۇلارنىڭ مۇددىئاسى دەريا بويى بىلەن ئەجەم ۋىلايىتىگە بېرىش ئىكەن . ئۇلار بەندەرگە يېتىپ كېلىپ ماڭا سوۋغاتلار بەردى ۋە زىياپەتكە تەكلىپ قىلدى . مەن مېھماندارچىلىقنى تۈگىتىپ ، ئۇلارنىڭ مالىلىرىنى كۆزدىن كەچۈرۈپ مېڭىشقا رۇخسەت بېرىش ئارىلىقىدا بىردىنلا ئاكىلىرىمنىڭ دىدارىنى كۆرۈپ قالدىم . ئۇلار كىراكەشلەرنىڭ ئەڭ ئاۋارىسى سۈپىتىدە دۈمبىسىگە يۈك ئارتىپ كېلىۋاتاتتى . ئۇلارنىڭ كۈنى غۇلامىلارنىڭكىدىن كۆپ ئېغىر ئىدى . ئۇلار ماڭا شۇنچە بەتنىيەتلىكلەرنى قىلغان بولسىمۇ ئىچىم ئاغرىپ ، توختاتقۇم كەلدى . ئۆز ـ ئۆزۈمگە « سەن دۆلەتمەن ، تۇرمۇشۇڭ پاراۋان بولساڭ ، قېرىنداشلىرىڭ ئات ـ كالىدەك مۇشەققەت تارتىۋاتسا بۇنىڭغا تاقەت قىلالامسەن ؟ » دېدىم . شۇ خىل تۈيغۇنىڭ تەسىرىدە ، سودىگەرلەر يانغان چاغدا بىر باھانە بىلەن ئۇلارنى ئىزدەپ ـ سوراپ تېپىپ قولۇمدىن كېلىشچە مېھرىبانلىق كۆرسەتتىم ، قېرىنداشلىق يۈز ـ خاتىرىسىدىن شاھ بەندەرنىڭ ئۇلۇغلىرىدىن بولۇشقا مۇناسىپ كۆرۈپ ، ھەر بىرىنى تېگىشلىك مەنسەپ ئىگىسى قىلدىم . مەن ئۇلارنىڭ مەنسەپ ـ مەرتىۋىسىنى ئۆستۈرۈشنىڭ كويىدا يۈرگەن كۈنلەردە بۇ بەتنىيەتلەر كۆرسەتكەن راھىتسىمگە رازى بولۇشماي مېنى ئۆلتۈرمەكنىڭ پىلانىنى قۇرۇشۇپتۇ . مەنمۇ بۇنى خېلىدىن بېرى سېزىپ ئېھتىياتنى ئۆزۈمگە ھەمراھ قىلىپ يۈرەتتىم ، ئۇلار ئۇخلاپ قالغان پۇرسەتنى پايلاپ ئوغرىلاردەك تىغ كۆتۈرۈپ ئۇستۈمگە باستۇرۇپ كەپتۇ . بۇ چاغدا ۋاپادار ئىت ئويغاق ئىكەن ، ئۇلارغا ھۇجۇم قىلىپ رەزىل مەقسىتىگە يەتكۈزمەپتۇ . ئىتنىڭ ئەنسىز قاۋىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ مۇلازىملار ھەر تەرەپتىن يېتىپ

كېلىپ ئىككىسىنى قورشاپ تۇتۇپ ئالدىمغا ئېلىپ كەلدى .

ئى شەھرىيار ، بۇ ئىككىسىنىڭ ئېيلاسلىقىدىن تاقىتىم تېشىپ ، سەۋر قاچام يېرىلغان بولسىمۇ ، ئەمما ئۆلتۈرگىلى قولۇم بارمىدى . ئاخىر ئۇلارنى ئۆمۈرلۈك قاماپ قويۇشنى توغرا تېپىپ قەپەسكە سالدىم ، مەقسىتىم يىراقتىمۇ كەتكۈزمەي ، يېقىنمۇ كەلتۈرمەي كۆز ئالدىمدا تۇرغۇزۇش بولۇپ ، نەگە بارسام بىللە ئېلىپ يۈردۈم .

ئى شەھرىيار ، ئۇلارغا زۇلۇم - زەخمەت يەتكۈزۈشۈمنىڭ ۋە ئىتنى شۇنداق ئەتىۋارلاپ ھۆرمەت تەختىگە ئولتۇرغۇزۇشۇمنىڭ سەۋەبى ئەنە شۇ .

بېيىت

ئۆلتۈرەمسەن يا گۈناھىمدىن ئۆتەمسەن ، شەھرىيار ،
بەندىدە يوق قىلچە قۇدرەت ، ھەرنە قىلساڭ ئىختىيار .

ئى دەرۋىشلەر ، دىنى پاك ئول مەردانە كىشىنىڭ ئالىيجانابلىقىغا ۋە غەيرەت - جاسارىتىگە ئاپىرىن ئېيتتىم . ئاندىن ھەر بىرسى 70 مىسقالدىن كېلىدىغان 12 تال لەئلىنىڭ ئىتنىڭ بوينىدا ئېسىقلىق تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئۇنى نەدىن تاپقانلىقىنى سوردىم .

ئۇ ئېيتتى :

ـــ ئى شەھرىيار ، بەندەرگە پاسىبان بولغان كۈنلىرىمدە سەھرا ۋە دەريالارنى تاماشا قىلماق ئۈچۈن دەرۋازىنىڭ لەمپىسى ئۈستىگە ئېگىز بىر راۋاق سالدۇرغان ئىدىم . بىر كۈنى تاماشانى كۆڭلۈم تارتىپ راۋاق ئۈستىدىن نەزەر سالسام ، يىراقتىكى يول يوق باياۋاندا ئىككى كىشىنىڭ كېيىتۋاتقانلىقى كۆزۈمگە چېلىقتى . ياخشىراق قارىغاندىن كېيىن ئۇلارنى ئېلىپ كېلىشكە قاراۋۇللارنى ئەۋەتتىم . كۆپ ھايالشماي ئۇلار ئېلىپ كېلىنىۋىدى ، قارىسام بىر ئايال بىلەن 22 ياشلىق بىر يىگىت ئىكەن . ئۇ-نىڭ بۇرۇتلىرى قاپقارا بولۇپ ، رەڭگى - روخسارىمۇ ئاپتاپ تەپتىدە

كۆيۈپ قاردىاپ كېتىپتۇ . چاچلىرى چاڭگىدەك چىگىلىشىپ ، تىرناقلىرى قۇشنىڭكىدەك ئۆسۈپتۇ . چاپانىنىڭ يېڭى بىلەن بېشىنى ئوراپ ، بىرنەچچە ھەمىيانىنى بوينىغا ئېسىپ ، گەدىنىگە مىندۈرۈلگەن ئۈچ ياشلاردىكى بىر ئوغۇل بالىنى بېلىدىن قوشۇپ باغلۇاپتۇ .

ھەيران بولۇپ ئۇنىڭدىن سورىدىم :

ـــ ئى ئادەم ، قايسى شەھەردىن بولسەن ؟ بۇنداق ھالىنى ئۆمرۈمدە كۆرگەن ياكى ئاڭلىغان ئەمەسمەن .

يىگىت كۆز ياشلىرىنى سىلەپ ئاققۇزغىنىچە پېشمىگە ئېسىلىپ تاياق تەلەپ قىلدى . خىزمەتكارلارغا ئىشارەت قىلغان ئىدىم ، داستىخان راسلاپ شەربەت ۋە تاياملارنى كەلتۈردى . يىگىت ئازراق غىزالىنىپلا ھوشىدىن كەتتى . خىزمەتچىلەرگە بۇ ئىككى كىشىنىڭ قەيەردىن كەلگەنلىكىنى ئېنىقلاشنى تاپشۇرۇپ ، ھەمياناردىكى ئاغزىنى ئاچتۇرغان ئىدىم ، ھەرقايسىسىدىن ئوخشاشمايدىغان خىلمۇخىل جاۋاھىرلار يەرگە تۆكۈلدى . ئۇنىڭ ھەر دانىسى بىر مەملىكەتنىڭ قىممىتىدە ئىدى . تېخىمۇ ئەجەبلىنەرلىكى ، ھەرقايسىسى بىر ـ بىرىدىن نەپىس ، بىر ـ بىرىدىن سۈزۈك ، بىر ـ بىرىدىن جۈلالىق ئىدى .

يىگىت ھوشىغا كەلگەندە :

ـــ بۇنى قەيەردىن ئالدىڭ ياكى قارۇنلىقنىڭ خەزىنىسىگە ئۇچرىدىڭمۇ ؟ بىر ـ بىرلەپ بايان قىلغىن ! ـــ دېگەن ئىدىم ، ئۇ ھېكايىسىنى باشلىدى .

دوزاختىن كەلگەن قاچقۇن

ـــ سۆزلىسەم بۇ ھېكايىنىڭ جەريانى ناھايىتى ئۇزۇن ۋە ئەجەبلىنەرلىكتۇر ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ مەن ئەسلىي ئەزەربەيجاندىن بولغان مەن ، كىچىك ۋاقتىمدىلا يار ـ بۇرادەر ۋە دىيارىمدىن ئايرىلدىم . بىرقانچە قېتىم تىرىك تۇرۇپ گۆرگە كىردىم ، نەچچە نۆۋەت ئۆزۈمنى ئۆلۈمگە

تاپشۇردۇم . مۇشۇ هال بىلەن دۇنيا جەھەننەمدىن قېچىپ ، بالا تىلسىمىنى چېقىپ ، زۇلۇم كەمەندىنى ئۈزۈپ ، سەرسان - سەرگەردان بولۇپ يۈردۇم .

ـــ ئۇنداق بولسا ، ـــ دېدىممەن ، ـــ نېمە كۆرگەن ۋە ئاڭلىغان بولساڭ ھەممىنى بايان قىلغىن .

ئۇ بىردەم تۇرۇۋېلىپ ، تازا بىر ئۇلۇغ - كىچىك تىنىۋەتكەندىن كېيىن ئېيتتى :

ـــ ئاتام سودىگەر بولۇپ ، سودىدىن تاپقان دۇنياسى كۆپ ئىدى ، يەنە مال - دۇنيا توپلاش ئۈچۈن سەپەر قىلاتتى ، پۇل ئۈچۈن گاھى سۇدا ئاقسا ، گاھى ئوتتا كۆيۈشنى ھار ئالمايتتى . ئۇنىڭ مەندىن بۆلەك پەرزەنتى يوق ئىدى . شۇڭا پۈتۈن كۈچىنى مېنى تەربىيىلەشكە سەرپ ئەتتى . 16 ياشقا كىرگەن چېغىمدا ھىندىستان تەرەپكە سەپەر چېقىپ ، مېنىمۇ بىللە ئېلىپ بېرىشنى قارار قىلدى . ئانام ۋە دوستلىرى : « بۇ بالا تېخى كىچىك ، سەپەرگە چىقسا بولمايدۇ » دەپ توسسىمۇ ئۇنماي : « ئەجىلىم يەتسە ئاخىرقى مەرتىۋە ئۇنىڭ دىدارىنى كۆرۈۋالارمەن ، بولمىسا ھەسرەت بىلەن ئۆلۈپ كېتىشىم مۇمكىن . ئۆمرۈم ئاخىرلاشقان بولسا جان ئۈزگىنىمدە بېشىمدا قاراپ تۇرار » دەپ تۇرۇۋالدى . شۇنداق قىلىپ ، ھىندىستانغا باردۇق ، ئۇيەردە مەلۇم ۋاقىت تۇرۇپ سودا - سېتىق قىلدۇق . بەزى رەختلىرىمىز ۋەزىر ئاباد شەھىرىگە باب كېلەتتى ، شۇڭا ھىندىستاندىن ئۇ تەرەپكە بېرىپ سودا - سېتىق بىلەن شۇغۇللاندۇق . ئاندىن فەرەڭلەر ئېلىنى كۆرۈشنى ئىختىيار ئەيلەپ ، سۇ يولى سەپىرىنى باشلىدۇق . كېمە بىلەن توپتوغرا بىر ئاي يول يۈرگەندىن كېيىنكى بىر كۈنى تۇيۇقسىز يامغۇر ئارىلاش بوران چىقىپ ، كېمىمىز قاتتىق دولقۇنغا دۇچ كەلدى . كېمىچىلەر رولنى باشقۇرالماي ئالاقزادە بولۇشۇپ كەتتى . بۇ ئەھۋال كىچە - كۈندۈز داۋاملاشتى . مەنزىلگە ئامان - ئېسەن يېتىپ بېرىشتىن ئۈمىد قالمىغان ئىدى . دولقۇن كېمىنى خالىغانچە ئېقىتىپ ئايرىپ ، بىر تاغقا ئۇرۇپ پاچاقلىۋەتتى . مال ۋە ماتالارنىڭ ھەممىسى سۇغا

چۈشۈپ ، ئادەملەرمۇ سۇغا غەرق بولدى . كېيىنكى ئىشلارنىڭ ۋە ئاتام بىلەن يار - بۇرادەرلەرنىڭ ھالى قانداق بولغانلىقىنى بىلمەيمەن ، ئۆزۈم بىر تاختاينىڭ ئۈستىگە چىقىپ قاپتىمەن . ئاللاغا مىڭ شۈكرىلەر ئېيتىپ ، تەقدىرىمنى ئۇنىڭغا تاپشۇردۇم . بۇ جەريانداا نۇرغۇن جاپا - مۇشەققەتلەرنى تارتىپ ، توپتوغرا ئۇچ كۈن ئۆتكەندە بىردىنبىر ئۇمىدىم بولغان تاختاي ئۈستىدە شۇنداق بىر ھالەت يۈز بەردىكى ، ئۆزۈمنى قۇتۇلدۇرغۇدەك كۈچ - قۇۋۋىتىمۇ ئايرىلىپ ئاخىرقى تىنىقتا قالدىم . ئارقىدىن قانداق بولغىنىمنى ئۇقۇپ - ئۇقماي قىرغاقتا چىقتىم - دە ، ھوشۇمدىن كەتتىم . بىر كەمدە ھوشۇمغا كېلىپ سەنگىرەپ قاراپ ، يىراقتىكى زىرائەت ۋە ئادەملەرنى كۆردۈم . يېقىن بېرىپ سەپسالسام ، ئۇلارنىڭ يېرىم يالىڭاچ بەدەنلىرى ئاپتاپنىڭ تەپتىدە كۆيۈپ چۈچۇلدەك بولۇپتۇ ، زىرائەتلەر بولسا پۈرچاق ئىكەن . ئۇلار پۈرچاقنى ئوتتا پۇچىلاپ يېيىشۋاتاتتى . ئۇلارنىڭ نېمە دېيىشۋاتقانلىقىنى ئۇقمايتتىم . ئۇلار مېنىڭ ئاۋارە تۇرقۇمنى كۆرۈپ ، پۈرچاق تېرىپ كېلىپ پۇچىلاپ يېيىشكە ئىشارەت قىلدى . مەنمۇ بىر سىقىم پۈرچاقنى پىشۇرۇپ يېدىم . ئارقىدىن ھارغىنلىق يېتىپ ئۇخلاپ قاپتىمەن . ئويغىنىشىمغا ئۇلار ھالىمنى بىلمەكچى بولغاندەك بىرنېمىلەرنى سوراشتى . ئەمما بىز ئۆزئارا تىل ئۇقتۇرالمىدۇق . كېچىنى ئۇلار بىلەن ئۆتكۈزۈپ ، تاڭ ئېتىشى ھامان يەنە يولغا راۋان بولدۇم . بىر كېچە - كۈندۈز توختىماي مېڭىپ بىر باياۋانغا چىقىپ قالدىم . ھاۋانىڭ تەپتى دەشتنى تونۇردەك قىزدۇرۇپ ، نەپەس ئېلىشمۇ قىينىغا چۈشەتتى . خىيال قۇشى قانات - قۇيرۇقلىرىنىڭ كۆيۈپ كېتىشىدىن ئەنسىرەيتتى . تەشنالىق ئازابى ئانىدىن تۇغۇلغىنىمغا تويغۇزماقتا ئىدى . جەزىرە قوينىدا قۇمدىن باشقا نەرسە كۆرۈنمەيتتى . يەنە ئۇچ كېچە - كۈندۈز بۇ چۆللۈكتە جان تالاشتىم ، ئېلىۋالغان ئازراق پۈرچاق ھاياتىمنى ساقلاپ قالدى . تۆتىنچى كۈنى يىراقتا بىر سېپىل كۆرۈندى . يىقىلىپ - قوپۇپ يېقىنلىشىپ بارسام ، ئەتراپى تۆت فەرسەخكە يېقىن كېلىدىكەن ، ئېگىزلىكى پەلەككە تاقاشقۇدەك ھەيۋەتلىك ئىكەن . ئۇنىڭ قۇرۇلمىسى پۈتۈنلەي تاشتىن قو-

پۇرۇلغان بولۇپ ، بىرلا دەرۋازىدىن باشقا كىرىدىغان يېرى يوق ئىدى . دەرۋازىغا مەرمەر تاشتىن ياسالغان چوڭ قۇلۇپنى سېلىپ قويۇپتۇ . يان ئىشىكلىرىنى يەنە ئۇچ قۇلۇپ بىلەن تاقاپتۇ . ئۇنىڭ ھەر بىرى تۆگىنىڭ بېشىدەك كېلەتتى . مەيۇسلۇككە پاتقىنىمچە بىر بېسىپ ـ ئىككى بېسىپ، بىردىنلا ئېگىز بىر تۆپىلىككە چىقىپ قالدىم ، تۆپرىقى سىياھدەك قارا يەر ئىكەن . ئۇنىڭ نېرىسىدىكى ھەسرەت تەرىقىتىگە قەدەم بېسىپ بىر شەھەرنى كۆردۈمكى ، ئېگىزلىكى زۇھەل يۇلتۇزى بىلەن باراۋەرلىك دەۋاسى قىلاتتى . ئەجەبلىنەرلىكى ئۇنىڭ بىر تەرىپى شۇ قەدەر گۈزەل ، يەنە بىر تەرىپى بولسا ۋەيرانە ئىدى . گۈزەل تەرىپى ئەزىم دەريانى تۇتىشاتتى . ھايا-جانلانغىنىمدىن بېشىمنى پۈت قىلىپ شەھەر دەرۋازىسىدىن « بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم ! » دەپ كىرىپلا ، دەرۋازاۋەننىڭ كاتتا بىر سەندەل ئۈستىدە ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈم چۈشتى . ئۇ فەرەڭچە كىيىنىۋاپتۇ . مېنىڭ ئەجەمچە ئۇستۇبشىم ۋە دەرۋازىدىن «بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم » دەپ كىرىشىم ئۇنى قىزىقتۇرغان بولسا كېرەك ، قېشىغا قىچقاردى . ئالدىغا بېرىپ ئەدەپ بىلەن سالام قىلغان ئىدىم ، ئېنىق تىل بىلەن جاۋاب سالام قايتۇردى .

ئاندىن ئەھۋال سورىغان ئىدى ، جاۋابەن ئېيتتىم :

ـــ ئى خۇدانىڭ مۆمىن بەندىسى ، ھازىر گەپ سورايدىغان ۋاقىت ئەمەس ، سەۋەبى مەندە سۆزلىگۈدەك قۇۋۋەت يوقتۇر .

ـــ قورسقىڭ ئاچمۇ ؟

ـــ ھەئە .

ـــ ئولتۇرغىن .

ئۇ كۆرسەتكەن جايدا ئولتۇردۇم . ئالدىمغا داستىخانىنى ئېچىپ ، نان ، توخۇ كاۋىپى ۋە بىر كوزا مۇزدەك سۈنى ھازىر قىلدى ـ دە :

ـــ قېنى ، خالىغىنىڭچە يېگىن ، ـــ دېدى .

ئازراق نان يەپ ، سۇ ئىچىپ ، تاكى ئاخشامغىچە بىھوش بولۇپ ياتتىم . كېچىسى ھوشۇمغا كەلسەم ، ئۇ تائىلارنى تەييارلاپ بېشىمدا كۈ-

تۆپ ئولۇرۇپتۇ . يېيش ـ ئىچىشتىن توختىغىنىمدىن كېيىن ، قەدىناس دوستلاردەك مېھرىبانلىق كۆرسىتىپ ئەھۋالىمنى سوردى . بېشىمدىن ئۆتكەن ئىشلارنى قالدۇرماي سۆزلەپ بەردىم .

ئۇ ئېيتقانلىرىمنى دىققەت بىلەن ئاڭلاپ ، دېدى :

ــ ئەمدى ئىرادەڭ قانداق بولسا شۇنداق قىلغىن .

ــ قانچىلىك ئۆمرۈم قالغىنىنى بىلمەيمەن . چىن سۆزۈمنى ئېيتسام ، بۇ مەمۇر جايدىن كەتمەيمەن . چۈنكى ، ئەمدى مەندە دەريا كەچكۈدەك غەيرەت ، دەشتۇچۆللەرنىڭ جەبر ـ جاپاسىغا بەرداشلىق بەرگۈدەك قۇۋۋەت قالمىدى . سەپەرنىڭ مېھنەت ـ مۇشەققىتىدىن جاق تويدۇم .

ــ چۈشەندىم ، ــ دېدى ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ ، ــ ئەتىكى غېمىڭنى ئەتە قىلايلى .

كېچىنى ئۇنىڭ يېنىدا ئۆتكۈزۈپ ، ئەتىسى تاڭ يورۇشى بىلەن رەھمىتىمنى بىلدۈرۈپ ، شەھەرگە كىرمەكچى بولدۇم .

ئۇ ئېيتتى :

ــ ئى ئوغۇل ، سەن ئەجەم خەلقىدىن ئىكەنسەن . پاك دىنىڭ ھەققىدە نەسىھەت قىلايكى ، بۇ شەھەر سەن تۇرىدىغان جاي ئەمەس . بىرەر بالاغا دۇچار بولۇپ قېلىشىڭدىن ئەنسىرەيمەن ، ياخشىسى ، شەھەرگە كىرمەي ، دەرھال بىر تەرەپكە راۋان بولغىن . ئەگەر دۇنيا ئىزدەش كويىدا شەھەرگە كىرمەكنى ئىختىيار ئەيلىسەڭ ، بۇگۈنچە تۇرۇپ تۇرغىن . ھۇجرامدا بىر كەتمەن ، بىر غەلۋىر ، بىر توۋرا بار ، ئېلىپ چىققىن . ئۇنى قانداق قىلىشنى ئۆگىتىپ قويىمەن .

كۆڭلۈمدە : « ۋاي ئىسىت ، ئەمدى راستلا تۇزاققا ئىلىنىدىم . ئاخ-شام يېگەن نانىنىڭ بەدىلىگە بۇگۈن ئىشلىتىدىغان بولدى » دەپ ئويلاپ ، ئىلاجسىزلىقتىن ئىچكىرى كىرىپ ، ئۇ بۇيرۇغان نەرسىلەرنى ئېلىپ چىقتىم .

ئاندىن ئۇ سوردى :

ـــ يىراقتا بىر ئېگىز دۆڭ بار ، كۆرگەنمۇ ؟

ـــ تۇنۇگۈن شۇ يەردىن ئۆتكەن ئىدىم .

ـــ شۇ دۆڭگە بارغىن ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ ئۇنىڭ ئەتراپىدىن 100 قەدەم يۇقىرىغا ئۆرلەپ تۇپراقنى ئالدىڭغا تارتىپ كولىغىن ـ دە ، نېمە چىقسا ئۇنى غەلۋىرگە تاشلاپ تاسقىغىن . غەلۋىردە قالغىنىنى توۋرىغا تۆكۈپ ، تووزا توشقاندا قايتىپ كەل ، كېيىن نېمە قىلىشنى شۇ چاغدا ئۆگىتىپ قويىمەن .

مەن ئەسلىدە بۇنداق مۇددىئادىن بىخەۋەر ئىدىم ، شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ دېگىنىدەك قىلدىم . كولىۋىدىم ، نۇرغۇن جاۋاھىرلار چىقتى ، ئۇ-نىڭ جۇلاسىدىن كۆزلىرىم قامىشپ كەتتى . بىرپەستىلا توۋرىنى توشقۇزۇپ ، ئۇششاقلىرىدىن بىرنەچچە تالنى يوشۇردۇم . ئاندىن توۋرىنى ئۆشنەمگە ئارتىپ ، كەتمەن ـ غەلۋىرنى كۆتۈرۈپ دەرۋازىغا كەلدىم . ئۇ ماڭا نان ۋە ئازراق مېۋە بەردى .

ئاندىن ئېيتتى :

ـــ ئى ئوغۇل ، ئەكەلگەن جاۋاھىرلارنىڭ ھەممىسى ساڭا تەئەل-لۇق . بۇنى ئېلىپ بۇ يەردىن دەرھال يوقال . يولدا ھېچكىمگە كۆرۈنمەي ، ئۆزۈڭنى بىر يەرگە يەتكۈزۈپ ، جېنىڭنى بالادىن خالاس قىلغىن !

ـــ ئى ئاتا ، ـــ دېدىمەن ، ـــ بۇنى ئېلىپ نېمە قىلىمەن ؟ بۇ-نىڭدىن نەچچە ھەسسە كۆپ جاۋاھىرلىرىم بار . ئېغىردىن ئارتۇق بۇنى كۆتۈرۈپ دەشتۇ بايا‌ۋاندا ئاچ ـ زىرىن نەگىمۇ بارارمەن ، ئۇنىڭدىن كۆ-رە ، ئۆزلىرىدە قالسۇن . جانىنى ئالىقانغا ئېلىپ يۈرگەن مەندەك جاھانكەزدىگە بۇنىڭ ھېچبىر ھاجىتى يوقتۇر !

شېئىر

قالغىنىڭدا ئاچ ـ زىرىن ،

نان ياخشىدۇر كۈمۈشتىن .

ـــ ئى جاھىل ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ ساڭا بۇ گەپنى بىلمەستىن دې-
گىنىم يوق ! ئەگەر شەھەر ئىچىگە كىرسەڭ ، ۋاقتى كەلگەندە قاچقىلى يول
تاپالمايسەن ، كىرىش نىيىتىڭدە چىڭ تۇرۇۋالساڭ ، بوپتۇ ، بۇ ئۇزۇكۇمنى
ئېلىۋال . شەھەرنىڭ ئاۋات رەستىسىگە يەتكەندە ماڭا ئوخشايدىغان بىر
ئاقساقال ئادەمنى ئۇچرىتىسەن . ئۇ مېنىڭ قېرىندىشىم بولۇپ ،
سودىگەرلەرنىڭ كاتتىسىدۇر . بۇ ئەگۇشتەرىمنى ئۇنىڭغا بەرسەڭ ، ئېھ-
تىمال قۇتۇلۇشىڭغا يول كۆرسىتەر . ئۇ نېمە دېسە شۇنداق قىلىپ ،
ئۆزۈڭنى ئىختىيارىغا تاپشۇرغىن .

مەن ئۇزۇكنى ئېلىپ ، ئۇنىڭ ھەققىدە دۇئا قىلدىم . ئاندىن خوش-
لىشىپ شەھەرگە ماڭدىم . شەھەر شۇنچىلىك گۈزەل ئىكەنكى ،
ئەر ـ ئاياللار دۇكان ـ دۇكانلاردا ۋە خالىغان يەرلەردە ئولتۇرۇپ ئۆزئارا
ئۇلپەتداش بولۇپ شاراب ئىچىشىدىكەن ، خوتۇنلار ئەرلىرىگە ، ئەرلىرى
خوتۇنلىرىغا قەدەھ تۇتىشىدىكەن . ئەركەكلەر بىلەن ئەركەكلەر ،
خوتۇنلار بىلەن خوتۇنلار يۈرىدىغان قائىدە يوق ئىكەن .

قاينىاق بازارغا كىرىشىم بىلەن ھەممىسى ماڭا قاراشتى . تۆت كوچا
ئاغزىدا ئادەمنىڭ كۆپلۈكىدىن ھېچ تەرەپكە ئۆتەلمەي ، ئاخىر بىر چەتكە
بېرىپ تۇرۇشقا مەجبۇر بولدۇم . چۈش بولغاندا ئادەملەر ئازايدى . شۇ
چاغدىلا دەرۋازىۋەن بەلگىسىنى دەپ بەرگەن ئادەمنى ئۇچراتتىم . دەرۋەقە،
ئۇ ساقلى ئاپئاق ، ئەمما ئۆزىگە بەك ياراشقان ، سالاپەتلىك كىشى بولۇپ ،
ئېگىز سەندەلدە ھاسسىغا تايىنىپ ئولتۇرۇپتۇ . ئالدىغا بېرىپ سالام بەجا
كەلتۈرگەن ئىدىم ، سالاممنى ئىلىك ئېلىپ ، ئىللىق قارىدى . ئاندىن :

ـــ ئى ئوغۇل ، قانداق بولۇپ بۇ شەھەرگە كەلدىڭ ؟ بويىنى ئۇ-
زۇلگۇر ئىنىمنى كۆرمىدىڭمۇ ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ـــ ئۆتكەن كېچە شۇنىڭكىدە تۇرغان ئىدىم ، ـــ دېدىممەن ، ـــ
ئەسلىي ئۇ شەھەرگە كىرىشىمنى توسقان ، لېكىن مەن ئۇنىماي تۇرۇۋالـ-
دىم . چۈنكى سۆزلەپ تۇگەتكىلى بولمىغۇدەك دەرىجىدە جەبر ـ جاپا
تارتىپ چىدىغۇچىلىكىم قالمىغان ئىدى .

ئۇ ئىنسى نىشانە ئۇچۇن بەرگەن ئۇزۇكنى قولىغا ئېلىپ بىردەم ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن ، ئېتىغا مىنىپ ، مېنى ئەگەشتۇرۇپ ئۆيىگە ئېلىپ كەلدى . قارىسام ھويلا ـ ئارامليرى بېھىشتەك ، ئۆيلىرىنىڭ جابدۇلۇشى ئوردىدەك ، خىزمەتكارلىرى كۆپ كاتتا ئائىلە ئىكەن . كەچ كىرگۈچە ئۇنىڭ يېنىدا بولدۇم ، خىزمەتكارلىرىنى چىقىرىۋېتىپ ئەھۋالىمنى سوـ رىدى . پۈتۈن سەرگۈزەشتلىرىمنى سۆزلەپ بەردىم .

ئۇ دېگەنلىرىمنى ئاڭلاپ بولۇپ ، ئەپسۇسلانغان ھالدا ئېيتتى :

ـــ ئى جاھىل ، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئاسان ئىدىغۇ ، نېمە دەپ ئۆزۈڭنى بۇ تىلسىمغا تاشلىدىڭ ؟

ـــ ئى ئۇلۇغ كىشى ، مېنى بۇ شەھەرنىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەردار قىلغايسەن . شۇنى بىلگۈم بارکى ، ئىنى ـ ئاکا ھەر ئىككىڭلار مېنىڭ بۇ شەھەرگە كىرىشىمنى مەنئى قىلدىڭلار ، سەۋەبى زادى نېمە ؟

تىلسىمات شەھرىنىڭ سىرى

ـــ ئى ئوغۇل ، ـــ دېدى ئاقساقال ، ـــ بىلگىنكى ، بۇ شەھەرنىڭ خەلقى كاپىر بولۇپ ، ھەممىسى شەيتانپەرەسلەردۇر ، پادىشاھى فىرئەۋندىن قېلىشمىغۇدەك غەيۇر ھەم مۇتەئەسسىپتۇر . بۇلارنىڭ قائىدىسىدە ، شەھەرگە ھەرقانداق بىر غېرىب ـ مۇساپىر كېلىپ قالسا ھېچكىم ئۇنىڭغا پاناھلىق جاي بەرمەيدۇ ، ئەكسىچە دەرھال تۇتۇپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئاپىرىدۇ . پادىشاھ ئول مۇساپىرنى بۇتقا سەجدە قىلىشقا بۇيرۇيدۇ . ئۇلارـ نىڭ بىر بۇتى بارکى ، ئىچىگە شەيتان ئورۇنلاشقان بولۇپ ، سۆزلىيەلەيدۇ ، ھەرکىمنىڭ نام ـ نەسەبلىرىنى ئېيتىپ بېرەلەيدۇ ، مىللەـ تىنمۇ بىلىدۇ . ئەگەر سەجدە قىلىشتىن باش تارتسا ، شۇ ھامان ھەممىنى پاش قىلىدۇ . كىمكى بۇ شەھەردە بىلىپ ـ بىلمەي بىر كېچە قونۇپ قالـ سا ، پادىشاھنىڭ رۇخسىتسىز چىقىپ كېتەلمەيدۇ .

ـــ ئى ياخشى نىيەتلىك ئىنسان ، بىلمەسلىكتىن ئۆزۈمنى بۇ

دوزاخقا گىرىپتار قىپتىمەن . سەندىن ياردەم سورايمەنكى ، نېمىنى بۇيرۇ- ساڭ پەرمانىڭنى بەجانىدىل ئورۇندايمەن . ئاقۇتتى قانداق بولسا قازاغا رىزادۇرمەن .

ــ ئى ئوغۇل ، بىر يول كۆرسىتەيكى ، شۇ بويىچە ئىش تۇتساڭ ، رەسۋا بولماي ، ئازارمۇ يېمەي ، نەچچە كۈنلۈك ھاياتىڭنى پاراغەتتە ئۆتكۈزسەن .

مەن ئۇنىڭ قوللىرىغا سۆيۈپ ، ھەققگە دۇئا قىلدىم . ئۇ بىردەم ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن بېشىنى كۆتۈرۈپ :

ــ ئى ئوغۇل ، ساڭا ياخشى بىر خوتۇن تېپىپ قويدۇم ، ــ دېدى .

ئەجەبسىنىپ سورىدىم :

ــ ئۇ كىم بولىدۇ ؟

ــ ۋەزىر ئەزەمنىڭ قىزى ، ھۆسن ـ جامالدا تەڭداشسىز ، يېشى 16 دە ، ــ دېدى ئۇ جاۋابەن .

ــ ۋەزىر قىزىنى ماڭا قانداق بېرىدۇ ؟

ــ بۇ يۇرتنىڭ قائىدە ـ رەسمى شۇنداقتۇركى ، باشقا ئەلدىن كەلگەنلەر بۇتقا سەجدە قىلسا ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئېلىش ئۈچۈن ھەتتا پا- دىشاھ قىزى بولسىمۇ شەرتسىز بېرىدۇ . مەن ئۇلارنىڭ نەزىرىدە ئېتىبارلىق كىشى ھېسابلىنىمەن . ئۇلار سېنى كۆرۈپ باقمىغان ھەم تونۇمايدۇ . پۇرسەت غەنىمەتكى ، ئەتە پادىشاھ ۋە سپاھلاردىن تارتىپ پۈتۈن خالا- يىق بۇتىنى تاۋاپ قىلغىلى بارىدۇ . سەنمۇ مەن بىلەن بىرگە ، دىنىڭنى دىلىڭدا ساقلاپ ، ئۇلارنى دوراپ بۇتقا سەجدە قىلغىن . خۇدا نېسىپ قىلسا مەقسىتىڭگە يېتىپ خەتەردىن قۇتۇلسەن ـ دە ، كېيىنكى كۈنلىرىڭنى راھەت ـ پاراغەتتە ئۆتكۈزسەن .

ئۇنىڭ خالىس مېھرىبانلىقلىرى ئۈچۈن دۇئا قىلدىم . ئۇ مېنى يۇيۇندۇرۇپ پاكىز كىيىملەرنى كىيدۈردى ، ئەتىسى ئەگەشتۈرۈپ بۇتخا- نىغا ئېلىپ باردى . بۇتخانا دەريا بويىغا سېلىنغان بولۇپ ،

ھەشەمەتلىكلىكىنى تەسۋىرلەشكە تىل ئاجىز ئىدى . يەتتە ياشتىن يەتمىش ياشقىچە بولغان شەھەر خەلقى بۇ يەرگە يىغىلىشقان بولۇپ ، ئۇلارنىڭ ئىچىدە چىرايى ئاينى لال قىلغۇدەك گۈل يۈزلۈك قىزلار ، يۈسۈپتەك چىرايلىق ئوغۇللار بار ئىدى .

نەزم

گۈل چىرايلار سەپ ئارا قىلار ھۇزۇر ،
پەرق ئېتەلمەس گۈزەللەرنى كۆزى كور .

بىز بۇتخانىغا كىرىپ كەلگەندە پادىشاھ ۋە دۆلەت كاتتىلىرى يالاڭ ئاياق ھالدا بىراھمانلىقنىڭ ئالدىدا تىز پۈكۈپ ئەدەپ بىلەن ئولتۇرۇشاتتى . ھەممە كىشى قۇلاقلىرىنى دىڭ تۇتۇپ ، بۇتنىڭ « سۆز-لىرى »نى ئاڭلىشىۋاتاتتى . مەن نىجاتچىمنىڭ باشلىشى بىلەن ئالدىغا ئۆتۈپ ، كۆرۈنۈش جەھەتتىن بۇتقا تەزىم قىلىپ باش ئۇردۇم . ئاندىن بىراھمان ۋە پادىشاھنىڭ قوللىرىغا سۆيدۈم ، كۆرسەتكەن قىزنى بېنىمغا چاقىرىپ پېشىنى تۇتتۇم .

پادىشاھ مېنى باشلاپ كەلگەن ئاقساقالدىن :

ــ بۇ كىم بولىدۇ ، قەيەردىن كەلدى ؟ ــ دەپ سورىدى .

ــ تۇغقىنىم بولىدۇ . ئۇلۇغۋار بۇتنى زىيارەت قىلىش ئۈمىدىدە يىراقتىن كەپتۇ . ئۇ ۋەزىرنىڭ قىزىنى كۆرۈپ ئاشىق بولۇپ قاپتۇ . شۇڭا ئۇ بىزنىڭ دىنىمىزغا كىرىپ ئىلتىماس قىلىدۇكى ، پادىشاھنىڭ ئەمرى بىلەن ئۇنىڭ قۇللۇقىنى قوبۇل ئەتكەي .

پادىشاھ پەرمان چۈشۈردى :

ــ ئۇلۇغۋار بۇتنىڭ ئەمرى ھېسابتۇر !

شۇئان بىر بىراھمان كېلىپ بىر قارا ئارغامچىنى گەدىنىمگە سېلىپ ، بۇت بۇزرۇكنىڭ تەختىگاھى ئالدىغا ئېلىپ كەلدى . بۇتتىن ئاۋاز كېلىپ :

ـــ ئى خوجىزاده ، خوش كەلدىڭ . رەھمىتىمزدىن ئۈمىدۋار بو-
لۇپ خەلقىڭدىن ئايرىلىپ چىقتىڭ . سەدىقە - سەدىقە! ـــ دېدى .
پادىشاھ ماڭا كىيىملەر تەقدىم ئېتىپ ، دۇمباق چالدۇردى . ئاندىن
يۇقىرى ئاۋاز بىلەن گۈۋاھلىق سۆزى ئېلان قىلىندى :
ـــ ئەجەملىككە بۇت - بۇزرۇك نەزەر سېلىپ ، ۋەزىر ئەزەم قىزىنى
بەردى .
بۇتخانىدىكى ئىش نامازشامغىچە داۋاملاشتى . ئاندىن بىراھمان بە-
لەن ۋەزىرنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنىڭ ھەمراھلىقىدا ۋەزىرنىڭ قەسرىگە
بارىدۇق . قىز تويغا لايىق كىيىندۈرۈلۈپ پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كە-
لىندى . ئۇنىڭ گۈزەللىكتە تەڭدىشى يوقلۇقى ھەقىقەت ئىدى . پادىشاھ
ماڭا نۇرغۇن ئالتۇن - كۈمۈش سوۋغاتلارنى بېرىپ ، قىزنى نىكاھلاپ
قويغاندىن كېيىن قايتىپ كەتتى . مەن خلۇەتتە پەرى سۈپەت نازىنىنىڭ
ۋىسالىغا يەتتىم . ئەتسى ئەتىگەندە پادىشاھنىڭ ئالدىغا تەزىمگە كىرگەن
ئىدىم ، ئۇ ماڭا كۆپ ئىنئاملار بەردى . گەرچە مەن موھتاج بولمسامۇ ،
ئۇ قىزدا پۈتۈن ئالەمنىڭ خەزىنىسى ۋە تېپىلغۇسىز گۆھىرى بار ئىدى .
ئەلقىسسە : ئول پەرى بىلەن بىر يېرىم يىل ئەر - خوتۇن بولدۇم .
ئۇ قورساق كۆتۈردى . تەقدىر بىز بىلەن قېرىشقاندەك ، ئۇنىڭ ئاي -
كۈنى يېقىنلاشقانسېرى كېسەللىك چىرماپ ھالىدىن كەتكۈزمەكتە ئىدى ،
ھالىغا ئېچىنىپ مەنمۇ يىغلايتتىم . ئاخىر ئۇچ كېچە - كۈندۈز دەرد تار-
تىپ تۇغالماي قازا قىلدى . ئۇنىڭ پىراقىدا ياقا يىرتىپ ئاھ ئۇرۇپ ،
بۇنداق ھاياتتىن كەچكۈدەك ئازابلاندىم . كۆتۈلمىگەندە سىرتتا غوۋغا
كۆتۈرۈلۈپ ، بىرمۇنچە تەلۇلەر ئىشكنى تېپىپ ئېچىپ ئۆيگە كىردى .
ئۇلارنىڭ ھەممىسى بىر - بىرلەپ كېلىپ بېشىمغا بىرمۇشتتىن ئۇرۇپ ،
ئاندىن ئورنىدا ئولتۇرۇشتى . « كۆتۈرەلمىسەڭ ساڭگىلىتۇال » دېگەندەك
دەرد ئۇستىگە دەرد قوشۇلۇپ ، جېنىم ئازلا قالدى . شۇ چاغدا تۇيۇقسز
ئارقامدىن بىرسى كېلىپ ، ياقامدىن تۇتۇپ كۆتۈرۈپ ئارقىسىغا
تاشلىۋەتتى . ئۇ مېنى بالا - قازا ئوچقىدىن تارتىۋالغان ئىدى . قارىسام

مېنى ئۆيلەپ قويغان ئاقساقال ئىكەن .

ـــ نېمىگە يىغلايسەن ؟ ـــ چالۋاقىدى ئۇ .

ـــ ئى زالىم ، ـــ دېدىممەن ، ـــ كۆرمەيۋاتامسەن ، تەڭداشسىز گۆھىرىم قولدىن كەتسە يىغلىماي مۇمكىنمۇ !

ئۇ كۈلۈپ كېتىپ ئېيتتى :

ـــ ئى نادان ، ئەمدى ئۆزۈڭنىڭ ئۆلۈمىگە يىغلىۋال !

ئۇنىڭ بۇ گېپىدە نېمە مەنە بارلىقىنى بىلەلمىدىم .

دوزاختىكى كۈنلەر

ئۇ مېنى قېينىتامنىڭ قەسرىگە باشلاپ باردى . ئۇ يەردە پادىشاھ ، ئەمىرلەر ، بىراھمانلار ، ئابرۇيلۇق سودىگەرلەر ۋە 33 خىل ئەھلى كەسىپنىڭ ھەممىسى جەم بولۇپ ، خوتونۇمنىڭ مال ـ مۈلكىنى بىر تەرەپ قىلىش مەجلىسى ئېچىۋېتىپتۇ . ئۇنىڭغا تەئەللۇق بايلىقنىڭ بارىنى ئوتتۇ-رىغا تاشلاپتۇ . دەللالار باھالاپ باھاسىنى توختاتقان نەرسىلەردىن كىشىلەر خالىغانلىرىنى ئېلىپ ئالتۇن ـ كۈمۈش بېرىشتى . بۇ پۇللار جاۋاھىرغا ئالماشتۇرۇلۇپ بىر ساندۇققا سېلىندى ، يەنە بىر ساندۇققا ئوزۇق ـ تۈلۈك قاچىلىنىپ ، ئىككىسى بىر قېچىرغا ئارتىلدى . بىر قېچىرغا مېنى مىندۈرۈشتى . بىراھمانلار خوتونۇمنىڭ ئۆلۈكىنى مۈلازىملارغا كۆ-تۈرتۈپ ، كەينىدىن زىكىر ـ تەلقىن ، سازلارنى ياڭرىتىپ ماڭدى . شەھەر خەلقى قايغۇلۇق ھالەتتە مېيىت ئۇزىتىش ئۈچۈن دەرۋازىدىن سىرتقا ئاقتى .

كۈتۈلمىگەندە بىر كىم چاقىرغاندەك قىلدى ، قارىسام ھېلىقى ماڭا شاپائەت يەتكۈزگەن دەرۋازىۋەن ئىكەن . ئۇ مېنى كۆرۈپ ئاھ تارتىپ ، كۆز ياشلىرىنى يامغۇردەك تۆكۈپ ئالدىمغا كەلدى .

ـــ ئى بەتبەخت ، ـــ دېدى ئۇ قاتتىق ئىچ ئاغرىتىپ ، ـــ قىلغان نەسىھەتلىرىمنى ئاڭلىغان بولساڭ بۇ بالاغا ئۇچرىمايتتىڭ . ئەمدى نېمە

دەيسەن ؟

مەن نېمە دېيىشىنى بىلمەي گاڭگىراپ بېشىمنى تۆۋەن سالدىم . ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ نېمە بولۇشىنى ئويلىماي ، ھەيران بولماقتا ئىدىم .

ئۆتكەندە كۆرگەن ئېگىز سېپىللىق ، دەرۋازىسىغا يوغان قۇلۇپلار سېلىنغان قەلئەگە يېتىپ كەلدۇق . بىراھمانلار ئاچقۇچنى چىقىرىپ قۇلۇپنى ھالقىلاردىن ئېلىۋىدى ، يۇزلىگەن كىشى كۈچەپ ئىتتىرىپ تۆمۈر دەرۋازىنى ئاران ئاچتى . جاۋاھىر قاچىلانغان ساندۇق بىلەن ئوزۇق - تۈلۈك قاچىلانغان ساندۇقنى ماڭا بېرىشتى .

ئاندىن ۋەزىر بىلەن بىراھمانلار ئالدىمغا كېلىپ :

ـــ ئى يىگىت ، كەلمەكنىڭ قايتمىقى باردۇر . مانا بۇ خوتۇنىڭىز بىلەن بالىڭىز ، بۇ بولسا مال ـ دۇنيايىڭىز ۋە قىرىق كۈنلۈك ئوزۇقىڭىز . بۇنى يەپ جان ساقلاپ تۇرۇڭ ، ـــ دېدى .

بۇ ئۇلارنىڭ قائىدىسى ئىكەن ، قورقۇنچلۇق سۆزلەرنى ئاڭلاپ ھوشۇم كاللامدىن ئۇچتى . شۇنداق قىلىپ ، ئۇلار مېنى جەسەتنىڭ قېشىدا قالدۇرۇپ چىقىپ كېتىشتى . ئاندىن دەرۋازىنى بۇرۇنقىدەك تاقاپ قۇلۇپلىۋەتتى . مەن نېمە قىلىشىمنى بىلمەيتتىم . غەملىك بېشىمنى زەئىپ تىزىمغا قويۇپ يىغلىماقتىن باشقا چارەم يوق ئىدى .

چۈشكە يېقىن ھاۋا تونۇردەك ئىسسىشقا باشلىدى . ئاپتاپ تەپتىدىن تىنىشىمۇ تەس ئىدى . ئەتراپىمغا قارىسام قۇرۇپ كەتكەن ئادەم سۆڭەكلىرىدىن باشقا ھېچنېمە كۆرۈنمەيتتى . ئالتۇن ـ جاۋاھىر تولدۇرۇلغان ساندۇقلار قالايمىقان تاشلىنىپ ياتاتتى . غەزىپىم قاينىاپ تېشىپ خوتۇنۇمنىڭ جەسىتى قېشىغا باردىم ـ دە : « تۇغالمايدىغان ئادەم ھامىلىدار بولۇپ نېمە قىلاتتىڭ ! » دەپ نەچچىنى تېپىۋەتتىم . پاناھلىق جاي ئىزدەپ ھەر تەرەپكە چېپىپ باقتىم . بىر كۈن شۇنداق ئۆتتى ، كېچىسى زادىلا ئۇيقۇم كەلمىدى ، ئارامۇ ئالالمىدىم . ئەتىسى ئەقلىمنى ئىشلىتىپ ، چۈۋۈلغان ساندۇق تاختايلىرىدا سايىۋەن ياسىدىم . كۈندۈزى ھاۋا ئىسسىپ كەتكەندە ئاستىغا كىرىپ ئاپتاپتىن پاناھلاندىم ، كېچىسى ئۇستىگە

چىقىپ ئۇخلىدىم . قورغاننىڭ بىر تەرىپىدىكى كىچىككىنە ئېرىقتا سۇ ئا-
قىدىكەن . ئىزدەپ يۈرۈپ ئۇنىڭ چىقىدىغان يېرىنى تاپتىم . كەكە
سېپىچىلىك بىر نوكەش قورغاننىڭ ئۇلىغا ئورنىتىپ قويۇلغان ئىكەن . شۇ
سۇ بىلەن ئۇسسۇزلۇقۇمنى قاندۇرۇپ ، نانىنى يەپ كۈن ئۆتكۈزدۇم . ۋا-
قىت شۇنداق ئۆتۈۋەردى . 40 كۈن توشقاندا ئەندىشىگە چۈشتۈم . خۇداغا
ئىلتىجا قىلىپ : « ئۇلۇغ قادىر ئىگەم ، ئۆزۈڭ شەپقەتلىك ، مېھرىبانسەن ،
ھاجەتمەنلەرنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىلغۇچىسەن . ئەگەر ئۆمرۈم تۈگىمىگەن
بولسا نىجاتلىق بەرگەيسەن » دەپ ياش تۆكتۈم .

نەزم

بۇ تىرىكلىك كىشىنىگە ھەركىم ئەسىر ،
كۈن چۈشكەندە دال بولالماس ئالىي قەسىر .

يىغىان چېكىپ يىغلاپ ئولتۇرۇپ ئۇخلاپ قاپتىمەن . دەرۋازىنىڭ
غاراسلاپ ئېچىلىشى ۋە ئادەملەرنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئويغىنىپ كەتتىم .
قارىسام بىر مۇردىنى ئېلىپ كېلىشۈېتىپتۇ . تۆۋەن چۈشۈپ كۆردۈمكى ،
مۇردىغا ھەمراھ قىلىنغىنى بىر خوتۇن ئىكەن . ساندۇققا يېمەكلىكلىرىنى
قاچىلاپ بېرىپتۇ . خەقلەر مۇردا بىلەن قېرى خوتۇننى قالدۇرۇپ دەرۋا-
زىنى تاقاپ كېتىشكەندىن كېيىن ، كۆڭلۈمدە : « ياخشىسى ، بۇ مەزلۇمنى
ئۆلتۈرۈۋېتىپ ئۇنىڭ ئوزۇقىنى ئىگىلىگىن . بۇ ساقا ئاللاتائالا بىر سەۋەب
بىلەن ئەۋەتكەن رىزقىدۇر » دەپ ئويلاپ يېنىغا بارسام ، مېنى كۆرۈپ
قورقۇنچىدىن جايىدىن قوپالمىدى . تاختاي بىلەن بېشىغا بىرنى ئۇرغان
ئىدىم ، تىن تارتماي ئۆلدى . ساندۇقتىكى ئوزۇقنىڭ تۈگىشىگە ياراتقۇچى
ئىگەم يەتكۈزگەن ئوزۇققا ئېرىشىپ ، رىزق ئىشىكىم ئېچىلىپ تۇردى . شۇ
تەرىقىدە 3 ــ 4 ئاي ئۆتتى . كۈتۈلمىگەن بىر كۈنى بىر نازىنىن قىزنى
كۆردۈمكى ، ئۇ 18 ياشتا بولۇپ ، چىرايىدىن ئاپتاپتەك نۇر يېغىپ
تۇراتتى . ئۇچىسىدىكى لىباسلىرىدىن ئەمىرزادىلەردىن ئىكەنلىكى ئېنىق

ئىدى . ئۇنىمۇ مىيىتكە ھەمراھ قىلىپ ئېلىپ كېلىشىپتۇ .تەقدىرنىڭ قىسمىتى بىلەن ئۇنىڭ ئىشق ئوتىغا گىرىپتار بولدۇم . قېشىغا يېقىنلاپ بېرىۋىدىم ، قورقۇپ ھوشىدىن كەتتى . ئۆزۈمنى ئەيىبلەپ ، قىلغان ئىشىمغا پۇشايمان يېدىم . ھېلىقى سۇ بار جايغا كۆتۈرۈپ ئاپىرىپ يۇزىگە سۇ سەپكەن ئىدىم ، ھوشىغا كەلدى . كۆزىنى ئېچىپلا چىرقىراپ قاچتى . « قېنى ، قېچىپ نەگە بارالايسەنكى ، جاھىل ! » دەپ مەيلىگە قويۇۋەتتىم . ئاندىن تەدرىجىي يېقىنچىلىق قىلىپ ، كۈندە قېشىغا كېلىپ ئولتۇرۇپ بىللە غىزالاندىم . شۇنىڭ بىلەن بارا ـ بارا ماڭا خېلى ئۆگىنىپ قالدى ، ھەتتا مەندىن يېمەكلىك سورايدىغان بولدى . يەيدىغان نەرسىلەرنىڭ يۇمشاقلىرىنى ئۆزۈم يېيىشكە قىيماي ئۇنىڭغا بېرەتتىم ، ئوبدان مۇئامىلە قىلىپ دىلىنى ئېرىتىشكە تىرىشاتتىم .

ئاخىر بىر كۈنى ئۇنىڭدىن ئۆزىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى سورىدىم .

ـــ مەن پادىشاھ دىۋان بېگىنىڭ قىزى ئىدىم ، ـــ دېدى ئۇ جاۋاب بېرىپ ، ـــ ئاتام ئاكىسىنىڭ ئوغلىغا خوتۇنلۇققا بەردى . ئېرىم قازا يېتىپ تۇيۇقسىز ئۆلدى . مېنى مېيىتكە ھەمراھ قىلىپ ئېلىپ كېلىشتى . مېنىڭ كىملىكىمنى بىلدىڭ ، ئەمدى ئۆزۈڭ كىم بولسەن ؟ سەنمۇ ئەھۋالىڭنى بايان قىلغىن !

مەن سەرگۈزەشتىلىرىمنى ئېيتىپ بولۇپ ، شۇنداق دېدىم :

ـــ ئى نازىنىن ، خۇدايىتائالا سېنى ماڭا يەتكۈزۈپ بېرىپتۇ .

ئۇ ئۇنىچىقماستىن ، ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ ئولتۇردى ، تەقدىرنىڭ ئېچىنىشۋاتقانلىقى ئېنىق ئىدى . ئۆزۈلدۈرمەي ياخشىلىق قىلىۋېرىپ كۆڭلىنى ئۆزۈمگە قاراتتىم ، شۇنداقلا ياشاش ئىشەنچىنى تۇرغۇزدۇم . ئاردىدىن بىر مەزگىل ئۆتۈپ ، ئاخىر ئۇنى مۇسۇلمان قىلدىم . ئۇ دىنىمغا كىرگەندىن كېيىن ئەر ـ خوتۇن بولۇشقا رازى بولدى . ئۇنى ـ بۇنى دەپ يۇرۇپ ، بۇ « دوزاخ »تىمۇ ئۆزۈمگە دىلدار تېپىۋالدىم . ياشاش ئۈمىدى ئۇنى قايىتىدىن گۈزەل ساھىبجامالغا ئايلاندۇرۇۋەتتى . ئۇنىڭ بىلەن ئۇچ يىل تۇرمۇش ئۆتكۈزدۇم ، ئىككىنچى يىلى بىر ئوغۇل تۇغۇپ بەردى .

بىزنىڭ ئىشىمىز قانداق قىلىپ بولمىسۇن ياشاش ئىدى . بەزىدە دۇنيانىڭ ئىشلىرىغا ھەيرانلىقىمىز ئېشىپ ، جاۋاھىرلار ئارىسىدا مۆكۈشمەك ئويناپ كۆڭۈل ئاۋۇندۇراتتۇق ، جاۋاھىرلارنىڭ ئەڭ ئېسىللىرىنى تاللاپ يېغىپ قوياتتۇق .

كۈنلەر شۇنداق ئۆتۈپ ، ئوغلىمىز ئۈچ ياشقا كىردى . بىر كۈنى ئۇنىڭغا دېدىم :

ـــ ئى نازىنىن ، بىز قاچانغۇچە بۇ زۇلۇم ئوچىقىدا قېنىلارمىز ؟

ـــ خۇدايىتائالا نىجاتلىق بەرگۈچە چىدىمايلى ئىلاجىمىز يوق .

ئۇنىڭ سۆزىدىن دىلىم يۇمشاپ ، ئېزىلىپ يىتىپ ئۇخلاپ قاپتىمەن . چۈشۈمدە بىر ئاقساقال : « قەلئەگە سۇ كىرىدىغان جايدىن چىقىپ كېتىڭلار ! » دېدى . ئويغىنىپلا چۈشۈمنى خوتۇنۇمغا ئېيتقان ئىدىم ، ئۇ خۇشال ھەم ئارىسالدى بولۇپ ئېيتتى :

ـــ بۇ يەردىن قانداق چىقىپ كېتەلەيمىز ؟

پۈتۈن غەيرىتىمنى يىغىپ تاۋۇتىنىڭ مىخلىرىنى سۇغۇرۇپ ، ھېلىقى جايىنى كولاش قارارىغا كەلدىم ، خوتۇنىمۇ قايىل قىلىپ ، بۇ ئىشقا يارەملەشتۇردۇم . بىز تاڭ يورۇغاندىن تارتىپ تاكى قاراڭغۇ چۈشكىچە ھەتتا كېچىلىرىمۇ تىنىم تاپماي مىخ بىلەن تۆشۈك ئېچىشقا كىرىشتۇق . تاش بىلەن مىخنى قېقىپ سۇغۇرغىچە بەزىدە قوللىرىمغا تېگىپ يېغىر قىلىۋېتەتتى . قوللىرىمنىڭ ساق يېرى قالماي ، تېنىمۇ تالجىقىپ ھالىمدىن كەتكەندە تۆشۈك ئېچىلدى . ئەمدى تۆشۈك ئەتراپىنى مېغىزدەك ـ ئۇچىكىدەكتىن يوغىناپ ئادەم پاتقۇدەك قىلىش كېرەك ئىدى . قەلئە تېمى بىتوندەك قاتتىق بولۇپ ، ھەربىر ئۇرغاندا ئوت چاچرايتتى ، ئوڭايلىقچە يونغىلى بولمايتتى . شۇ تەرىقىدە بىر يىل ھەپلىشىش ئارقىلىق نىجاتلىق يوچۇقى ئاخىر پۈتتى . بىز تاللاپ قويغان جاۋاھىرلارنى بۆلۈپ ـ بۆلۈپ چاپانلىرىمىزنىڭ يېڭىگە تىقتۇق ـ تە ، « دوزاخ »تىن بىر ـ بىرلەپ ئايرىلدۇق . ئىشىمىزغا پۇختا بولمىساق ، كۈتۈلمىگەندە يەنە بىرەر زالىمنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالساق جاۋاھىرلار ئاۋارىچىلىق تېپىپ بېرەتتى ، ئوبدان

ساقلىغاندىلا كېيىنكى تۇرمۇشىمىزغا ئەسقاتاتتى .

خۇداغا تەۋەككۈل قىلىپ تاشقىرىغا چىققاندىن كېيىن ، بىرىمىز ئەسكى چاپان بىلەن خالتىلارنى كۆتۈردۇق ، يەنە بىرىمىز ئوغلىمىزنى بوينىمىزغا مىندۇردۇق . شۇنىڭ بىلەن « لاھەۋلە ۋەلاقۇۋۋەتە » دەپ بېشىمىز قايغان ، پۈتىمىز تايغان تەرەپكە راۋان بولدۇق . بىرنەچچە ئايلاپ يول يۈرۈپ ، ئوت ـ چۆپلەرنىڭ يوپۇرماق ـ يىلتىزلىرىنى يەپ ، جان قورقۇنچىسىدىن ئادەم بار يەرگە يېقىنلىشالماي ، تېنەپ ـ تەمتىرەپ ، بۇگۈن بۇ يەرگە ئۇلىشىپتىمىز . باشتىن ئۆتكەن كۈنلەر مانا شۇدۇر .

ئى شەھرىيار ، ئۇ ئىككىسىنىڭ ئېچىنىشلىق سەرگۈزەشتىلىرىنى ئاڭلاپ يۈرىكىم پىچاق بىلەن تىلغاندەك بولدى . ئۇلارنى ئۆز يېنىمدا ئېلىپ قېلىپ ، يىگىتنى ئوردا بېگى قىلىدىم ، خوتۇنى خوتۇنۇم بىلەن ئاچا ـ سىڭىل بولۇپ ئۆتتى . خېلى بىر زامان شۇنداق ياشاپ ، ئايالىمدىن ئىككى پەرزەنت يۈزى كۆردۇم ، لېكىن ئىككىلىسى ئەي بولمىدى . ئايالىمغىمۇ كېسەللىك تۇپەيلى قازا يەتتى . بۇ قىسمەتلەر ئېغىر كېلىپ ، بۇ يەردە تۇرۇۋېرىشكە ھەپسىلەم قويماي ، پادىشاھقا ئىلتىماس قىلىپ بەندەرنىڭ پاسىبانلىقىنى ئۇ يىگىتكە ئۆتۈنۈپ بەردىم . ئەنە شۇنىڭدىن بۇيان ۋاپاسىز ئاكىلىرىم بىلەن ۋاپادار ئىتىمغا مۇشۇنداق مۇئامىلىدە بولۇپ كېلىۋاتىمەن . ئىتنىڭ بويىندىكى لەئىلىلەرنى شۇ يىگىت ئېسىپ قويغان . ئەجەم ۋىلايىتىگە قايتىپ كەلگەندە ئاكىلىرىمنىڭ قىلمىشلىرىنى پاش قىلماي ، ئىتىپەرەس دېگەن نامنى ئۆزۈمگە مۇناسىپ كۆردۈم . بۇ شەھەرگە مانا بۇ ئوغۇلنىڭ دالالىتى بىلەن كېلىپ پادىشاھنىڭ خىزمىتىگە مۇيەسسەر بولدۇم . دەيدىغانلىرىم شۇنىڭ بىلەن تۈگىدى .

ئەلقىسسە : ئاندىن خوجازادىدىن :

ـــ سەن مۇشۇ ۋىلايەت خەلقىدىنمۇ ؟ ـــ دەپ سورىدىم .

ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ جاۋاب بەردى :

ـــ كەمىنە ئاجىزە ۋەزىرنىڭ ئائىلە تاۋابىئاتلىرىدىن بولىمەن ، ئېسىقراق ئېيتسام ، ۋەزىرنىڭ قىزىدۇرمەن . ئاتامغا ناھەق ئازار يېتىپ

زىندانغا تاشلاندى . ئۇنىڭ مەندىن بۆلەك پەرزەنتى يوق ئىدى . ئۇنى قۇتقۇزۇشنى بۇرچۇم ھېسابلاپ ، كىشىلەردىن مەخپىي ئەجەمگە بېرىپ بۇ كىشىنى ھۇزۇرلىرىغا ئېلىپ كەلدىم . ئەمدى ئاتامنىڭ دېگىنىنىڭ ھەقىقى ئۆزلىرىگە ئايدىڭ بولدى ، ئاللانىڭ ئالدىدا ھەم ئاشكارىلاندى . شۇڭا ، ئاتامغا نىجاتلىق بەرگەيلا .

خوجا ئىتپەرەس خېلىدىن بۇيان بالا قىلىۋېلىشنى ئويلاپ كەلگەن « ئوغۇل »نىڭ ئەمەلىيەتتە ۋەزىرنىڭ قىزى ئىكەنلىكىنى بىلىپ ، دەردلىك « ئاھ ! » تارتىپ يىقىلدى .

ئۇ بىر كەمدە ھوشىغا كېلىپ :

ـــ ۋادەرىخا ! تارتقان مېھنىتىم بىھۇدە زايە كېتىپتۇ . قېرىغىنىمدا سەپەرنىڭ جەبىر ـ مۇشەققىتىنى تارتىپ ئۆز سىرىمنى ئاشكارىلاپ مۇرادىمغا يېتەلمىدىم ! ـــ دەپ ھەسرەتلەر چەكتى .

ئۇنىڭدىن سورىدىم :

ـــ مۇرادىڭ نېمە ئىدى ؟

ـــ پەرزەنتىم بولمىغاچقا ، ئۇنى ئوغۇل قىلىۋالماقچى ئىدىم . تەتۇر پەلەكنىڭ بۇنچىۋالا نەيرەڭ‌ئاز ئىكەنلىكىنى نەدىن بىلەي !

ئۇ شۇنداق دېگىنىچە « ئاھ » ئۇرۇپ يىغلاپ كەتتى .

ئى دەرۋىشلەر ، ئول پىركار ئىفتادەنىڭ كەچۈرمىشلىرىدىن يۇرىكىم ئېرىپ ، ئۇنى ئالدىمغا چاقىرىپ : « ۋەزىرنىڭ ساھىبجامال قىزىنى ساڭا ئېلىپ بېرىمەن ! » دېگەن ئىدىم ، بۇنىڭدىن ئۇنىڭ كۆڭلى تەسكىن تاپتى .

شۇئان پەرمان قىلىپ ، قىزنى ئۆيىگە ماڭدۇردۇم . ئاتىسىغا ئات ۋە كىيىم ـ كېچەك ئەۋەتىپ ، زىندانىدىن ئازاد قىلىشقا بۇيرۇق چۈشۈردۈم . ئۆزۈمۇ ئالدىغا كۆتۈۋېلىشقا چىقىپ ، ئاتامنىڭ ئورنىدا قۇچاقلاپ پېشانىسىدىن سۆيدۈم ، ئوردا قوبۇلخانىسىغا باشلاپ كېلىپ ، بارلىق ۋازا-رەتلەرنى باشقۇرۇش مەنسىپىنى بەرگەنلىكىمنى جاكارلىدىم ، مەملىكەتنىڭ ئاساسلىق باشقۇرۇش ھوقۇقىنى ئۇنىڭغا تاپشۇردۇم . خوجىغمۇ كۆپ

ئىنئام ۋە ئالىي مەنسەپ بەردىم .

شۇ چاغدا ئۇچىنچى دەرۋىش ئورنىدىن تۇرۇپ كۆزلىرىدىن باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ :

— ئى شەھرىيار ، مەن ھالىمنى بايان ئەيلەپ نېمە قىلارمەن ؟ نامىم بۇ ئالەمدىن ئۆچۈپلا كەتسە بولماسمىدى ! — دەپ ھېكايىسىنى باشلىدى .

بېيىت

كىشىكىم مەن كەبى بولمايدۇ ۋەيران ،
ئۈمىدسىز زارلىنىپ چۆللەردە سەرسان .

بەشنجى باب

بارس پادىشاھنىڭ ھېكايىسى

مەن پارس ۋىلايىتىنىڭ پادىشاھى ئىدىم . ھۆكۈمرانلىق تەختىدە ئۇزاق ئولتۇردۇم . ۋاقتىكى ، تەختكە چىقىپ ئانچە كۆپ ئۆتمىگەن بىر كۈنى خاس كىشىلىرىم ئەتراپىمدا چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ ، جاھانكەشتىلەر ، ئالىم ـ دانىشمەنلەر ، ئىلگىرى ئۆتكەن ئەخلاق ـ پەزىلەت ئىگىلىرى ۋە مەككارلار ھەققىدە گەپ ئېچىپ ، نۇشىرۋاننىڭ ئادالىتى ، ھاتەمنىڭ ساخاۋىتىنى ماختىدى . ئۇلار : « بۇ ئىككى زاتنىڭ ئېسىل خىسلەت ـ پەزىلىتى ، ئەدەپ ـ ئەخلاق سۈپەتلىرى ئىنسانىيەت ئارىسىدا ياخشى نام بىلەن مەشھۇردۇر ! » دېيىشتى . شۇ چاغدا ۋەزىرلەردىن بىرى ھاتەمنىڭ ساخاۋەتچىلىكى توغرىسىدا مۇنداق بىر ھېكايىنى باشلىدى .

ھاتەم بىلەن نەۋفىل

ھاتەم تەي « بەنى تەي » قەبىلىسىنىڭ ئابرۇيلۇق كىشىلىرىدىن ئىدى . ئۇنىڭ ياخشى نامىنى ئاڭلىغان خەلق ھەر تەرەپتىن ئىزدەپ كېلىپ ، قەدەم ئىزىنى سۆيۈپ ئۆزلىرىگە باشلىق بولۇپ بېرىشنى ئۆتۈنۈشتى . ئۇنىڭ ئىناۋەت ـ ئابرۇيى كۈندىن ـ كۈنگە ئۆسۈپ ، ساخاۋەتچىلىك پەزىلىتى ئالەمنىڭ ھەممە بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلىرىغىچە تارقالدى . ئۇ سېخىيلىق بابىدا شۇنداق تەڭداشسىز ئىدىكى ، بىر قېتىم

ئەرەب سەردارلىرىدىن نەۋفىل بېنى ھامان ھاتەم بىلەن مەلۇم زىددىيەتلەر تۇپەيلىدىن قارشىلىشپ ، جەڭ ئارقىلىق ھۆكۈمىتىنى قولغا كىرگۈزۈۋېلىش نىيىتىدە ئۇرۇش باشلىدى . ھاتەم بۇنىڭدىن خەۋەرسىز ئىدى . ئۇ نەۋفىلنىڭ نىيىتىنى ئۇقۇپ ئويلىدىكى « يۈزلەشسەم ، ئەلۋەتتە ، ناھەق قان تۆكۈلىدۇ . بۇنىڭدىن كۆرە ، ئۇقمىغان بولۇپ بىر تەرەپكە كېتەي ! » ئۇ-نىڭ ئۆزىنى قاچۇرۇشى نەتىجىسىدە نەۋفىل ھېچبىر جاپا تارتمايلا ئورنىغا تەختىتە ئولتۇردى ۋە ئېلان چىقىرىپ : « كىمكى ھاتەمنى تۇتۇپ كەلسە ياكى خەۋىرىنى ئېلىپ يەتكۈزسە 100 دىنار ئىنئام بېرىلىدۇ » دەپ جاكارلىدى .

بۇنى ئاڭلىغان تەمەخورلار پۇلغا ئېرىشىش ئۈچۈن ھاتەمنى ئىز-دەپ پىيادە - ئاتلىق تەرەپ - تەرەپكە چېپىشتى . ئەمما قانچە پالاقشىپمۇ تېپىشالمىدى . ھاتەم بىر غارغا كىرىپ مۆكۈنۈۋالغان ئىدى .

كەچ بولغاندا ئەر - خوتۇن ئىككى قېرى ئادەم ئىككى مېھمىنىنى باشلاپ غارغا كىرىپ كەلدى . بۇ ئۇلارنىڭ تۇرىدىغان جايى ئىدى .ئۇلار ئوت يورۇقىدا غىزالىنىپ بولۇپ ، خوتۇنى ئېرىدىن :

ـــ بۈگۈن نېمە ئۈچۈن ئوتۇنۇڭنى ساتمىدىڭ ، ئەمدى باللار نېمە يەيدۇ ؟ ـــ دەپ سورىغان ئىدى ، ئېرى جاۋابەن ئېيتتى :

ـــ نەۋفىل تەي قەبىلىسىنى بېسىۋالدى ، ھاتەم قېچىپتۇ ، شۇ سەۋەبتىن ھەممە كىشى ، ئۇنى تۇتۇپ بېرىپ ئىنئام ئالىمىز دەپ ئوتۇنغا قاراپمۇ قويمىدى . كىمكى ھاتەمنى تۇتۇپ ئاپارسا ، ئۇنىڭغا كىيىم - كېچەك ، ئالتۇن بېرىدىكەن . ئەگەر ھاتەمنىڭ بار يېرىنى بىلگەن بولسام ئۇنى تۇتۇپ بېرىپ بۇ يوقسۇزلۇقتىن قۇتۇلار ئىدىم .

ھاتەم ئۇ كىشىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ئىچ ئاغرىتتى . تاڭ ئاتقاندا ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام قىلدى . ئەر - خوتۇنلار سالامنى ئېلىپ بولغاندىن كېيىن :

ـــ ئۆزۈڭ كىم ، نېمە ئۈچۈن بۇ غارغا يوشۇرۇنۇۋالدىڭ ؟ ـــ دەپ سورىدى .

ـــ مەن ھاتەمدۇرمەن .

ئەر ـ خوتۇنلار بۇنى ئاڭلاپ ، ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ :

ـــ ئى يـــگـــت ، ساڭا جېنىمنى پىدا بولسۇنكى ، بۇگۈن ئۆزۈڭنى ئاشكارىلايدىغان كۈن ئەمەس . نۇرغۇن كىشىلەر سېنى تۇتۇپ بېرىپ ئىنئام ئالماقچى بولۇۋاتىدۇ . دۇشمىنىڭ نەۋقىلمۇ سېنى تۇتۇش ئوتىدا كۆيۈۋاتىدۇ ، ـــ دېدى .

ـــ ئى ئاق كـۆڭـۈل كـىشى ، ئاڭـلىشىمچە ، كىمكى مېنى تۇتۇپ ئۇنـىڭ قـېشىغا ئاپارسا نۇرغۇن ئالتۇن ۋە كىيىم ـ كېچەك بېرىدىكەن . سـەن مېنى نەۋقىلنىڭ ئالدىغا ئاپارغىن . ئۇ ۋەدە قىلغان نەرسىلەرنى ساڭا بەرسۇن . بۇنىڭ ساۋابى ماڭا بولغاي ! ـــ دېدى ھاتەم .

مىسرا

ئۆزگىنى شاد ئەيلىمەككە كىم كېچەر ئۆز جانىدىن .

ـــ ھەرگـىز ئۇنداق قىلمايمەن ! ـــ دەپ بۇ ئىشتىن پاناھ تىلىدى بوۋاي .

ھاتـەم شۇنداق قىلىشقا كۆپ زورلىدى . ئۇنىمىغاندىن كـېـيـىـن قورقۇتۇپ :

ـــ ئەگـەر سەن دېگىنىمدەك قىلمىساڭ ، مېنى جەزمەن يەنە بىرسى تـۇتـۇپ ئاپـىرىدۇ . ئۇ چاغدا نەۋقىلگە سېنى ئاشكارىلاپ ، مېنى يوشۇرۇپ باقتى دەيمەن . ئۇ چاغدا ھالىڭ خەتەر بولىدۇ ! ـــ دېدى .

ئول كـىشى ئىلاجسىز ھاتەمنىڭ تەلىپىنى قوبۇل قىلىپ ، ئۇنى ئەـ گـەشتۇرۇپ ئېلىپ كېتىۋاتقاندا ، ئالدى تەرەپتىن چىقىپ كەلگەن نۇرغۇن ئادەمـلـەرگە ئۇچراپ قالدى . ئۇلار ھاتەمنى ئىزدەۋاتقانلار ئىدى ، شۇنداق قـىلىپ ، ھەممىسى قوشۇلۇپ نەۋقىلنىڭ قېشىغا ئېلىپ كېلىشتى . بۇلار 100 دەك ئادەم بولۇپ ، نەۋقىلدىن ئىنئام ئېلىشقا ئالدىرايتتى .

نـەۋقىل « تۇتۇپ ئېلىپ كەلگۈچىگە ئىنئام بېرىمەن » دەپ قەسەم

قىلغاچقا ، دەرھال ئويلىنىپ :

ـــ سىلەر ھاتەمدىن سوراڭلار ، قايسىڭلارنىڭ تۇتۇپ كەلگەنلىكىڭلارنى ئۇ ئۆزى ئېيتسۇن ، ـــ دېدى .

ئۇلار ھاتەمدىن سورىدى .

ـــ بۇلارنىڭ ھەممىسى يالغان ئېيتىدۇ ، ـــ دېدى ھاتەم ، ـــ مېنى بىر قېرى كىشى ئېلىپ كەلدى .

بۇ چاغدا بوۋاي كىشىلەرنىڭ ئارقىسىدا ئۆزىنى ئۆزى كاچاتلاپ يىغلاپ ئولتۇراتتى . باشقىلار ئۇنى نەۋفىلنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەلدى .

نەۋفىل دېدى :

ـــ بۇ قېرىدىن ئەھۋالنىڭ قانداق بولغانلىقىنى سوراڭلار .

بوۋاي ئاخشىمى غاردا بولۇنغان گەپ ـ سۆزلەرنى ۋە تاڭ ئاتقاندا يۈز بەرگەن ئىشلارنى تەپسىلىي بايان قىلدى . نەۋفىل بۇنى ئاڭلاپ ، ئىچىدە « بىر يوقسۇزنى موھتاجلىقتىن قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ئۆز جېنىنى پىدا قىلىۋاتقان ئادەمگە ئۆچمەنلىك پوزىتسىيىسىنى تۇتۇش توغرا ئەمەس ، ئۇنى خورلاشقا تېخىمۇ بولمايدۇ . ئۇ ھەقىقىي مەرد ۋە بەختلىك كىشىدۇر ! » دەپ ئويلاپ ، ھاتەمنىڭ ئايىغىغا يىقىلدى ۋە ئۇنى ئۆز ئورنىدا ئولتۇرغۇزۇپ خىزمىتىگە قۇلدەك قول باغلاپ تۇردى . سېخىيلىقنىڭ بەرىكاتىدىن دۇشمەنلىك دوستلۇققا ئايلاندى .

مىسرا

سېخىينىڭ نامى ئۆچمەيدۇ ، ھاياتتۇر ئۆلسىمۇ ھەتتا ،

ئى شەھرىيار ، مەن بۇ ھېكايىنى ئاڭلاپ مۇلاھىزە يۈرگۈزگەندىن كېيىن ئۆز ـ ئۆزۈمگە : « ئەرەبلەر خانداننىڭ نۇرغۇن كاتتىلىرى تاـ رىختا ئۆچمەس نام قالدۇرۇپ كەتتى . سەنمۇ زەرىن شەھەرىنىڭ سۇلايمان سۇپەت پادىشاھى بولۇپ تۇرۇقلۇق نېمە سەۋەبتىن مۇشۇنداق فەيزىدىن مەھرۇم بولمايسەن ؟ » دەپ سوئال قويۇپ ، كۆپ باش قاتۇرۇش ئارقىلىق

ھەربىر ئىشىكى بىردىن كوچىغا قارايدىغان 40 ئىشكلىك بىر بىنا سالـ دۇردۇم . بىر مىسقاللىق پۇل قۇيدۇرۇپ ، ساخاۋەت قىلىش ئۈچۈن ئىمارەتتە ئولتۇردۇم . ھەر ئىشكتىن غېرىب ـ يېتىم سائىللار كېلەتتى ، ئۇلارغا بىر تىللادىن بەرسەم خۇشال بولۇپ قايتىشاتتى . بۇ ئىشنى مۇشۇ تەرىقىدە خېلى ئۇزاققىچە داۋاملاشتۇردۇم .

بىر كۈنى ئۇ يەردە پەلەك سېھرىگىرىنىڭ ھىيلە ـ نەيرەڭلىرىدىن بىخەۋەر ھالدا ئولتۇراتتىم ، تۇيۇقسىزلا نەپەسلىرىدىن ئوت چىقىپ تۇرىدىغان بىر قەلەندەر كىرىپ سەدىقە تىلىدى . يېنىمغا قىچقىرىپ ئېتىـ كىگە بىر تىللا تاشلىدىم . ئۇ سەدىقىنى ئېلىپ چىقىپ كېتىپ ، ئارقىدىن يەنە بىر ئىشكتىن كىردى ، يەنە بىر تىللا تاشلىدىم . شۇ تەرىقىدە ھەممە ئىشىكتىن بىر قېتىمدىن كىرىپ بىر تىللادىن ئالدى ؛ جەمئىي قىرىق تىللانى ئېلىپ بولۇپ يەنە باشتىكى ئىشكتىن كىرىپ ئېتىكىنى تۇتۇپ تۇرغان ئىدى ، ئاچچىقىم كېلىپ قېلىپ :

ـــ ئى دەرۋىش ، سەن دەرۋىشلەرنىڭ نامىنى بۇلغىدىڭ . سەن بىرەر كىشىدىن ئەدەپ ئۆگەنمىگەنمۇ ؟ بىرەر ئۇستازدىن تەلىم ئالمىدىڭـ مۇ ؟ سەندىكى بۇ قانداق ھېرىس ؟ « تەزكىرەئى پۇقرا » دېگەن كىتابتا : « بىر دەرۋىشتە بىر پۇل بولسا ، دەرۋىش ھېسابلانمايدۇكى ، ئۇنىڭغا كىشىلەر ساخاۋەت قىلمىغاي . ئۇنىڭ كېچىسى ئۇخلىماي قىلغان ئىبادەتـ لىرىمۇ ھارامدۇر » دېيىلگەن . مانا بۇ تەرىقەتچىلەرنىڭ يولىدۇر . سەندە ھازىر قىرىق تىللا بار . يەنە قەلەندەرچىلىكتىن قولۇڭنى يىغمىدىڭ . شۇڭا سېنى مۇناسىپ كۆرمىدىم ، ئەمدى بىرنەرسە بەرمەيمەن ! ـــ دېدىم .

دەرۋىش سۆزۈمنى ئاڭلاپ قەھر ـ غەزەپكە كېلىپ ، ئاچچىقى بىلەن تىكىلىپ :

ـــ ئى خۇدانىڭ بەندىسى ، ئەگەر مەن بىرەر ئۇستازنىڭ تەلىمنى ئالمىغان بولسام ، سەن « مىننەت ۋە ئازار قىلىپ سەدىقاتىڭلارنى يوقاتـ ماڭلار » دېگەن ئايەتنى ئوقۇمىدىڭمۇ ؟ سەن تېخى ياخشىلىقنىڭ يولىنى بىلمەي تۇرۇپ ئۆزۈڭنى سېخىيلاردىن ھېسابلامسەن ؟ سەن بەسرە شە ـ

ھىرىگە بارساڭ ئۇ يەرنىڭ خانىدانىدا بىر قىز بار ، ساخاۋەتنى شۇنىڭدىن ئۆگىنىپ كەلسەڭ ، ئاندىن ياخشى نامىڭ چىقىدۇ . بۇ ئالتۇنلىرىڭ سېنىڭ نەزىرىڭدە كۆپ بولسىمۇ ، مېنىڭ نەزىرىمدە بىر تال خەسچىلىك يوق .

نەزم

كۆزلىرىم دەريا ، كۆڭلۈم مەدەندۇر ،
قوللىرىم ئەركىن ، قەلبىم دەردمەندۇر

دەپ ، بەرگەن تىللالارنى يەرگە تۆكۈۋېتىپ ، پەشلىرىنى قېقىپ چىقىپ كەتتى .

ئى شەھرىيار ، ئول يوقسۇزلۇق مەملىكىتىنىڭ پادىشاھى ياخشى نىيەتتە دېگەن سۆزلەر راست ئىدى . « ئۇنىڭ كۆڭلىنى مىننەت تىرنىقى بىلەن تاتىلاپ زېدە قىلغىنىم ئوبدان بولماپتۇ » دەپ ئويلاپ ، ئۆزرە ئېيتقىلى ئارقىسىدىن چىقىپ سۆز بىلەن ھەرقانچە ياندۇراي دېسەمۇ يانمىدى . نېمىنى خالىساڭ شۇنى بېرەي دەپ يالۋۇرۇپ باقتىم .

ئاخىر ئۇ قەسەم قىلىپ تۇرۇپ :

ــ ئەگەر پادىشاھلىقىڭنى بەرسەڭمۇ يانمايمەن ! ــ دېدى ۋە كەينىگە قارىماي كەتتى .

مسرا

شېشە سۇنغاندىن كېيىن ئورنىغا كەلمەس زادىلا .

ئۇنىڭ بۇ سۆزى ماڭا ھەددىدىن ئارتۇق تەسىر قىلىپ ، ھەرقانچە تىرىشىپ كۆڭلۈمدىن چىقىرىۋېتەي دېسەمۇ مۇمكىن بولمىدى . كېچە ـ كۈندۈز خىيال قاينىمىدا غۇلاچ ئېتىپ ، بىر نېمىمۇ يېمەي ـ ئىچمەي ، ئاخىر بەسرە شەھرىگە بېرىپ قەلەندەر تەرىپلىگەن قىزنىڭ سېخىيلىقىنى كۆرۈش قارارىغا كېلىپ ، ۋەزىرگە مەسلىھەت سالدىم .

ــ پادىشاھلارنىڭ سۆزىنى راست بىلىپ ، دېگىنىدەك

قىلماق لازىمدۇر ، ــ دېدى ۋەزىر ، ــ لېكىن قەلەندەرنىڭ سۆزىگە ئىشىنىپ كېتىش پادىشاھلارغا مۇناسىپ ئەمەس .

مەن ئېيتتىم :

ــ ئۇنىڭ دېگەنلىرى راست سۆزدۇر ، ئەكابىرلارنىڭ سۆزىگە ئوخشايدۇ . مېنى ھەرگىز توسماڭلار ، بولمىسا بۇ ئىشتىن بىرەر يامان ئاقىۋەت كېلىپ چىقارمىكىن دەپ قورقىمەن .

ــ ئۇنداقتا ، نەچچە مىڭ ھەمياڭ ئالتۇن ۋە خاس كىشىلەرنى بىرگە ئېلىپ ماڭغايلا .

ــ بۇ سۆزۈڭ رايىمغا خىلاپتۇر ، ــ دېدىم ۋەزىرگە ، ــ ئەگەر چوڭ داغدۇغا بىلەن باربەغان بولساڭ ھەممىگە شۆھرىتىم تارقىلىپ كېتىدۇ ، ئۇ ھالدا بېرىپ كەلمىكىم مۇمكىن ئەمەس . مەن دەرۋىشانە سىياقتا دەرۋىشلەر قېشىغا بارىمەن ، سېنى ئورنۇمغا ۋاكالىتەن ئولتۇرغۇزۇپ قويىمەن . خەلقە ئازار يەتكۈزمەي ئۆزۈڭدىن رازى قىلغايسەن . بۇ ۋەسىيەتلىرىمنى ئېسىڭدىن چىقىرىۋەتمە . خۇدا بۇيرۇسا ئۇزاققا قالماي قايتىپ كېلىمەن ، مۇبادا كېلەلمىسەم بۇ دۆلەت ساڭا قالغاي .

مۇددىئايىمنى بىلدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن تەختىمگە ۋەزىرنى ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ ، ئەمرالەرنى ئۇنىڭ ئىتائىتىگە بۇيرۇدۇم . ئۆزۈم بىر نەچچە خادىملارنى ھەمراھ قىلىپ ، شىكارغا چىقىپ كەتتىم . سەھرادا بىر مەزگىل تۇرۇپ ۋەزىرنىڭ ھوقۇق يۈرگۈزۈشىنى كۆزەتتىم . ئۇنىڭ دۆلەتنى باشقۇرۇشىغا ئىشەنچ ھاسىل قىلغاندىن كېيىن خاتىرجەم بولۇپ ، بىر كېچىسى كىيىملىرىمنى ئۆزگەرتىپ ، بىر سىقىم دىنار ۋە ئاز ـ تولا ئۇنچىلەرنى ئېلىپ ، پېقىرانە سۈپەتتە تەنھا بەسرە تەرەپكە راۋان بولدۇم .

ساخاۋەتچى قىز

بەسرە شەھرىنى كۆزلەپ مەلۇم مۇددەت يول يۈرۈپ ، ئاخىر بىر

كۈنى ئۇ يەرگە يېتىپ باردىم . بىر مەھەللىگە كىرىپ ، كۆزگە ئاسان تاشلىنىدىغان بىر ھويلا دەرۋازىسىنى كۆردۈمكى ، ئالاھىدە يوغان ۋە ھەيۋەتلىك بولۇپ ، ئەتراپىغا تىللا ، جاۋاھىرلاردىن زىننەت بېرىلىپتۇ . ئۇنىڭ گۈزەللىكىنى بىردەم تاماشا قىلىپ ، ئازراق ماڭغان ئىدىم ، ئارقامدىلا ئىشىكنىڭ « غاچ » چىدە ئېچىلغان ئاۋازى ئاڭلاندى . ئاندىن بىر كىمنىڭ يۇگۈرۈپ كېلىۋاتقان ئاياغ تىۋىشى يېقىنلاپ كەلدى :

ــ ئى ئەزىز دەرۋىش ! ۋاي سەييياھ ! بۇنداق قىلساڭ مېھرىبانلىقىڭ قوپاللىق بولىدۇ . بىردەم تۇرۇپ كەتكىن ياكى مەندىنمۇ رەنجىپ قالدىڭمۇ ؟

قارىسام ، شاھانە لىباسلارنى كىيگەن ، ساقاللىرى ئاپئاق كاۋۇردەك ئاقارغان بىر مويسپىت كىشى ھاسسىنى تايانغىنىچە كېلىۋاتاتتى . ئۇ توختاپ ئۆزرىخاھلىق ئېيتتى :

ــ ئى ئاللانىڭ ئەزىز بەندىسى . مەن دەرۋىشلەرنىڭ خىزمەتكارىدۇرمەن . بۇ ساراي دەرۋىشلەر چۈشىدىغان مېھمانخانىدۇر . ئىلتىماس قىلمەنكى ، غېرىبخانىمىزغا قەدەم رەنجە ئەيلەپ ، مېنى خىزمىتىڭدىن مەھرۇم ئەتمىگەيسەن .

بۇ ھۆرمەتتىن قاتتىق خىجىللىق ھېس قىلىپ قول باغلاپ تۇرۇدۇم . مويسىپىت مېنى ئەگەشتۈرۈپ ئۆيىگە ئېلىپ كەلدى . ئازادە ھويلىنىڭ ئىچىدە چىرايلىق باغ بولۇپ ، رەڭگارەڭ گۈللەر ئېچىلىپ كەتكەن ، مېۋىلەر مەي باغلاپ پىشقان ئىدى ، يېقىملىق ۋىلقىلاپ بىر ئېرىق سۈزۈك سۇ ئېقىپ تۇراتتى .

بەيىت

يېشىل رەڭگى ئۇنىڭ كۆزلەرگە مەرغۇب ① ،
جانىۋارلار كۆيلىرى ساقىيغا مەتلۇب ② .

---

① مەرغۇب ــ يېقىملىق .

② مەتلۇب ــ ئارزۇدىكىدەك

باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا كاتتا ئىمارەت قەد كۆتۈرگەن ئىدى ، ئۇنىڭ شەرھىسىگە تىل ئاجىزلىق قىلاتتى . بوسۇغىسىدىن پۈت ئالسىلا شاھانە بىساتلار كۆزگە تاشلىناتتى . مېنى ئۇنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرغۇزدى . فەغـ فۇرچىننىڭ قەدەھلىرىدە قەنت شەربىتى ۋە روھنى ئۇرغۇتىدىغان باشقا ئىچىملىكلەرنى ئېلىپ كەلدى ، ياخشى گەپلەر بىلەن زورلاپ ئازراق ئىـ چۈردى . ئاندىن بىر پەتنۇستا يېمەكلىك ، ھەر خىل يەل ـ يېمىش قاتارلىقلارنى ئېلىپ كىردى . داستىخاننى مول نازۇنېمەتلەر بىلەن تولـ دۇرغاندىن كېيىن ، مەن بىلەن ھەمداستىخان بولۇپ يېنىمدا ئولتۇردى . تائام يېيىلىپ قورساق تويغاندا ، ئۇ داستىخاننى يىغىشتۇرۇپ ، قىزىق ھېكا ـ يىلار بىلەن كۆڭلۈمنى كۆتۈردى . كەچلىكى تۇزۇت قىلغىنىمغا ئۇنىماي يەنە تۇرلۇك غىزالارنى كەلتۈردى . تاماقنى يەپ بولۇپ بىردەم ئولتۇردۇق . ئاندىن شاھانە جاي راسلانغان مەخسۇس خانىغا باشلاپ كىرىپ ئۇخلـ شىمنى ئېيتتى .

ـــ ئى ھىممەتلىك كىشى ، ـــ دېدىممەن ، ـــ خۇدايىتائالا ساڭا ياخشىلىق ئاتا قىلسۇن ، دەرۋىشلەرگە بۇنداق ئورۇندا يېتىش لا ـ يىق ئەمەس .

ـــ ئى ئەزىز ، ئىختىيار قىلساڭ بۇ ئىككى خىزمەتكارنىمۇ ساڭا تاپشۇدۇم . بىرەر ھاجىتىڭ چۈشۈپ قالسا ئۇلار ئۇخلىماي ئولتۇرۇپ ھا ـ لىڭدىن خەۋەر ئالسۇن .

ئۇ شۇنداق دەپ ، ئۆز ياتاقخانىسىغا كىرىپ كەتتى . مەن خىيال دېڭىزىدا ئۈزۈپ ، ئۇي ـ پىكىر قاينىمىغا شۇڭغۇدۇمكى : « بۇ نېمە ئا ـ دەمدۇر ، ماڭا قايسى ۋەجىدىن بۇنداق مېھرىبانلىق قىلىپ كېتىۋاتقاندۇر!»

بىدار خىزمەتكار تۇيغۇنلۇقى بىلەن كۆڭلۈمدىكىنى بىلىۋېلىپ ، قېشىمغا يېقىن كەلدى .

ـــ ئى دەرۋىش ، ـــ دېدى ئۇ ، ـــ بۇ ئۆيىنىڭ ئىگىسى شەخسـ يەتسىز ، ئالىيجاناب كىشىدۇركى ، ساڭا بېرىلگەن زىياپەت ئۇنىڭ پەرمانى بىلەن بولغاندۇر . بايىقى ساھىبخان پەرمان ئىجرا قىلغۇچىلاردىن بىرى ـ

دۇر . بۇ شاھانە ھىممەت ۋە ياخشىلىقلار شۇنىڭ شاپائىتىدۇر .

بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ، ئۆتكەندىكى دەرۋىشنىڭ دېگەنلىرىنى ئېسىمگە ئېلىپ كۆڭلۈم تىنچلاندى ، خاتىرجەم ئۇيقۇغا كەتتىم . تاڭ ئاتقاندا يۇڭ توقۇلما لىباس كىيگەن ھېلىقى ئاقساقال ئادەم كىرىپ ، داستىخانغا تەكلىپ قىلدى . ھەرقانچە ئۆزرە ئېيتسامۇ ئۇنماي ئېيتتى :

— ئى كۆز نۇرۇم ، ئۇچ كۈن ئۆتمەي تۇرۇپ ئىجازەت بېرەلمەيمىز . چۈنكى ئۆي ئىگىسىنىڭ قىلغان ئەمرى شۇنداقكى ، ئىشىك ئالدىدىن ئۆتۈپ قالغان ھەرقانداق غېرىب - مۇساپىر ئۇچ كۈنگىچە ئوبدان كۈتۈۋىلىنىدۇ . ئاندىن كېتىدىغان چاغدا مەلىكىگە مەلۇم قىلىمىز . ئەگەر يەنە تۇرسا داۋاملىق خىزمەتىدە بولىمىز .

شۇنداق قىلىپ ، تاكى ئۇچ كۈنگىچە دەسلەپكى كۈندىكىگە ئوخشاش خۇش مۇئامىلىدە كۈتۈۋىلىندىم ، خىزمەتكارلار ئۆز بۇرچىنى تولۇق بەجا كەلتۈردى . كۈنلۈكى نەچچە ۋاخ ئالىي غىزا ئالدىمدىن كەم بولمىدى .

تۆتىنچى كۈنى جاھان مەلىكىسى ساھىبخان بولۇپ پەلەك تەختىگە چىقىپ ، كائىناتنى ئۆزىنىڭ جامال نۇرى بىلەن يورۇتتى . ھېلىقى مۇيسىپىت خىزمەت كەمىرىنى بېلىدىن تېخى يەشمىگەن ئىدى ، ئۇ داۋاملىق ساھىبخانلىق مېھرىنى بەجا كەلتۈردى . ئۇنىڭ شەپقىتىگە تەشەككۈر بىلدۈرۈپ قايتىشىمغا ئىجازەت سورىدىم .

— ئى ئەزىز كىشى ، — دېدى ئۇ ، — خىزمىتىمىزدىن بىرەر تەقسىراتلىق ئۆتتىمۇ ، بۇ يەردىن كېتىشكە ئالدىرىغۇدەك نېمە ئىش يۈز بەردى ؟ كېتىشكە رۇخسەت سورىشىڭ نېمە ۋەجىدىن ؟

— ئۇنداق ئەمەس ، سىلەردىن چەكسىز مېھرىبانلىقتىن ۋە ياخشى مۇئامىلە - ئادىمىگەرچىلىكتىن ئۆزگە نەرسە كۆرگىنىم يوق . ئۇلۇغلار ئېيتىپتۇركى :

بەيىت

بۇ جاھان ئىچرە مۇساپىر مەقسىتى دىداربىدۇر ،
ھەقتائالا نېمىتى ھەم ھەممىگە بىسياربىدۇر .

خۇسۇسەن كەمىنەنىڭ تەمەيى ساياھەت ۋە سەپەر قىلىشتۇر .

بەيىت

جاھان ئىچرە سېخىي ـ مەردنىڭ توزانىغا يېتەلمەسمىز ،
كېچىپ ھەم زەررە راھەتتىن بىراۋنى خۇش ئېتەلمەسمىز .

ـــ خوپ ، بىرەر ئاش پىشىم سەۋر قىلغىن ، مەلىكىنىڭ خاس مۇلازىملىرىغا مەلۇم قىلايلى . ئۇنىڭ رۇخسىتىنى ئېلىپ قايتساڭ ، مەقسەتىڭ ھاسىل تاپقۇسىدۇر . ئەگەر يانماقچى بولساڭ بۇ خانىدىكى چوڭ ـ كىچىك ھەممە نەرسە ساڭا تەئەللۇقتۇر . ئۇنى ئېلىپ كېتىش كېرەك !

ـــ مەن بۇ نەرسىلەرنى ئالالمايمەن ، ـــ دېگەن ئىدىم ، ئۇ ئېيتتى :

ـــ ئەگەر مەلىكە ئۇقۇپ قالسا بىزنىڭ دەرىجە ـ ئېتىبارىمىزنى ئېلىۋېتىدۇ . مۇبادا سەن : « مەن بىر مۇساپىر ـ غېرىب ، ئاپىرىدىغان ماكانىم يوق » دېسەڭ مۇشۇ ئۆيدە قويۇپ ، قاچان ئېلىپ كەتكۈچە قۇلۇپلاپ قويغىن .

بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ، ئۇنىڭ مەسلىھىتىگە ئىنتىزار بولۇپ تۇراتتىم ، بىرنەچچە ئادەم كىرىپ كەلدى . ئۇلارنىڭ خوجىسى ھاسسىنى تاينىپ قېشىمغا يېقىنلاپ ، سالام بەجا كەلتۇرگەندىن كېيىن ئېيتتى :

ـــ ئى ئەزىز مېھمان ، ۋاي بىزنىڭ كۆز نۇرىمىز ، خۇدانىڭ ياخشى دوستى ! مەلىكە مېنىمۇ بىر مېھمانخانىغا خوجايىن قىلىپ قويغان ئىدى ، ئەگەر كەمىنەگىنىڭ كۇلىبىسگە قەدەم تەشرىپ قىلمىساڭ ، مەلىكىنىڭ ئالدىدا يارىماستىن يارىماسقا چىقىپ شەرمەندە بولىمەن ، « مېھماننى جەلپ قىلالماپسەن ! » دەپ خاپا بولىدۇ .

خوجايىن شۇنداق دەپ ، مېنى يەنە بىر مېھمانسارايغا ئېلىپ باردى . بۇ مېھمانخانا سول تەرەپتە ئىدى . ھوجرىلار ئالدى دەرىجىدە بېزەلگەن بولۇپ ، ھۆسن ـ جامالى ئايدەك ، چاققان قىزلار مېھمانلارنىڭ خىزمىتىگە تەييار بولۇپ تۇراتتى .

خوجايىن قول ئاستىدىكى مۇلازىملارنى ھەربىرىگە تاپشۇرۇپ ، مېھماندارچىلىق ۋە مېھرىبانلىق يۈزىسىدىن يېمەك ـ ئىچمەك ھەم باشقا لازىمەتلىكلەرنى تەل قىلىپ تۇردى . تۇرلۇك نېمەتلەر كەلتۈرۈلگەن قاچىلار تىللادىن ، ئىچىملىك قەدەھلىرى ئېسىل فارفورلاردىن ياسالغان ئىدى . مېھمانخانىغا چۈشكەنىڭ تۆتىنچى كۈنى رۇخسەت سورىغان ئىدىم ، رۇخسەت بېرىش ھوقۇقى يوقلۇقىنى ئېيتتى :

ـــ ئى خۇدانىڭ ياخشى بەندىسى ، نېمە ھاجىتىڭ بولسا دېگىن ، تەلىپىڭنى مەلىكىگە يەتكۈزىمىز .

ئى شەھرىيار ، ئىچىمدە « تەمەگەرلىك ئادىمىگەرچىلىك جۇملىسىدىن ئەمەس ! ـــ دەپ ئويلاپ كۆڭلۈمگە كەلتۈردۈمكى ، ـــ نەچچە زامانىدىن بېرى سەرگەردان بولۇپ ، پېقىرلىق كىيىمىنى كىيىپ ، قەلەندەرچىلىكنى ئىختىيار قىلىپتىمەن . شۇڭا مال ـ دۇنيادىن كۆرە ، ئاشۇ مەلىكە بىلەن ئەر ـ خوتۇن بولۇش ئارزۇيۇم بارلىقىنى ئېيتاي ، قېنى بۇ-نىڭغا نېمە دەيدۇ ، كۆرۈپ باقمايمەنمۇ ! »

ـــ دېيىشكە تىلىم كۆيىدىغان بىر ھاجىتىم بار كى ، باشقا كىشى ئارىلاشسا بولمايدۇ ، ـــ دېدىم خوجايىنغا ، ـــ ئەگەر مۇڭاپىق تاپساڭ ، مەقسەتنى بىر ۋاراق قەغەزگە يېزىپ مۆھۈرلەپ ئەۋەتسەم .

ساراي خوجىسى :

ـــ ۋاي بولمامدىغان ، ـــ دەپ ، دەرھال خەت پۈتۈشكە لازىملىق نەرسىلەرنى كەلتۈردى .

مەن خېتىمدە ، مېھمانخانىدىكى خىزمەتچىلەرنىڭ ياخشى كۆ-تۈرگىنىگە تەشەككۇر ، شۇكرانىلەر ئېيتقاندىن كېيىن : « كەمىنە ھەۋەسكار قۇلۇڭ كۆڭۈلنىڭ خاھىشى بىلەن بۇ شەھەرگە چۈشكەن ئە-

دىم . دەرگاھىڭدا مۇلازىملارنىڭ قىزغىن كۈتۈۋېلىش ۋە شېرىن سۆھبىتىگە مۇيەسسەر بولدۇم . نەچچە كۈن ئېھسانخانىدا مېھمان بولۇپ ، ياخشى ئارام ئالدىم . بۇۋى رابىيە ئەسىرىنىڭ ئېتىبارلىرىدىن ئاڭلىغانلىرىمنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم . مۇلازىملىرىڭ : « نېمە تەلەپىڭ بولسا دېگىن » دېدى . مال ـ دۇنياغا ھاجىتىم يوق . ئۆز ۋىلايىتىمدە پادىشاھ ئىدىم . ھاتەملىك خىسلىتى ساڭا تەسلىم ئەيلەپ باش قويۇپتۇ . ئىلتىماسىم شۇكى . ئارزۇيۇمنى قوبۇل كۆرۈپ نىكاھىمغا ئۆتسەڭ . ئۇندىن باشقا نەرسىگە ھاجەتمەن ئەمەسمەن . قالغان ئىختىيار ئۆزۈڭدىدۇر .

مىسرا

سۆزلىرىم بولسا قوپال ، ئۆزرەمنى سەن قىلغىن قوبۇل .

سۆز تامام ۋەسسالام » دەپ يېزىپ ، ئاخىرىغا مۆھرىمنى بېسىپ ساراي خوجايىنىغا بەردىم . ئۇ ئالدىمدىلا بىر مۇلازىمدىن ھەرەمگە ئەۋەتتى .

بىرەر ئاش پىشىم ئۆتكەندىن كېيىن ھەرەمگە چاقىرتىلدىم . كىرسەم ئاقساقال ساراي خوجىلىرى سەپ تۈزۈپ تۇرۇپتۇ . ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئوخشاش رەڭلىك ئېسىل كىيىملەرنى كىيىشكەن ، ھاسىلىرىنى تايانغان ئىدى . باشتىن ئاياغ ئۇنچە ـ مەرۋايىت ، گۆھەرلەرگە چۆمۈلگەن 80 ــ 90 ياشلاردىكى بىر موماي سەندەلدە ئولتۇرۇپ ئۇلارغا« بەختنامە » دىن تەلىم بېرىۋاتاتتى . ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ سالام بەرگەن ئىدىم ، مۇلايىملىق بىلەن جاۋاب سالام قايتۇردى . شۇنداق ئىشارەت قىلىۋىدى ، ماڭمۇ بىر سەندەل ھازىر بولدى .

ئولتۇرغىنىمدىن كېيىن ، موماي مېھرىبانلىق بىلەن ئېيتتى :

ــ ئى يىگىت ، خۇش كېلىپسەن ، مەلىكىنى دەپ كەلگەنمىدىڭ ؟ خىجالەتتىن بېشىمنى كۆتۈرەلمەي جىم تۇردۇم .

ــ بۇ ، مەلىكىنىڭ پارس پادىشاھىنىڭ خېتىگە يازغان جاۋاب خېتى ، ــ دېدى موماي بىر پارچە خەتنى كۆرسىتىپ ، ئاندىن شۇ يەردىلا

ئېچىپ ئوقۇدى .

خەتتە مۇنداق دېيىلگەن ئىدى : « ئەرگە تېگىش ماڭا نەمۇسلۇق ئىش ئەمەس ، سېنىڭ تەلەپ قويۇشۇڭمۇ ئەيىب ئەمەس . ھەقىقەتتە ئاۋامزاتنىڭ ھەممىسى بىر جىنستىندۇر . خاھى تاج تاقىغان پادىشاھلار بولسۇن ، خاھى جەندە - كۆلاھ كىيگەن قەلەندەرلەر بولسۇن ھەممىسى كىيىم - كېچەك ، يېمەك - ئىچمەككە موھتاج .

رۇبائىي

چوڭ - كىچىكلىك مەۋجۇتتۇر ئىنسانلار ئارا ،
پۇكۇلگەندە پەرق بولماس بارماقلار ئارا ؛
پەسنى ياكى ئېگىزنى ئىزدىمەك بولساڭ ،
نەزەر تاشلا يەردىكى يەكسانلار ئارا .

بارلىق ئىنساننىڭ تاپاۋىتى ۋە شاراپىتى دىنىي ئىسلام بىلەندۇر . ئەمما مىللەتنىڭ خىلاپىدىن ئىھتىزار قىلماق كېرەككى ، كۆرگەنلا ئادەمنى دوست ھېسابلاش دۇرۇس ئەمەس . مەنمۇ نەچچە مەزگىلدىن بېرى ساڭا ئوخشاش بىر ئەرگە موھتاج ئىدىم . بەجايىكى ھەرقانداق خوتۇنغا ھەر شەھەرنىڭ ئۆز قائىدە - رەسمى بويىچە مۇھەببەت ئىزھار قىلغۇچىلار چىقىدۇ . ئاڭلىسام سېنىڭ مال - دۇنياغا ئېتىياجىڭ يوق ئىكەن . خۇداغا شۈكرىكى ، مېنىڭ مال - دۇنياغا غېنى قىلىپتۇر ، يەنە ھەم بېرۇر . بىر شەرتىم بار كى ، ئۇنىڭ ئەھدىسىدىن چىقساڭ ئەقىدە نىكاھىڭغا ئۆتىمەن . گەپ تامام ، ۋەسسالام » .

ـــ ئۇ قانداق ئىش بولغىيدى ؟

ـــ بۇگۈن ماڭا مېھمان بولغىن . مەن مەلىكىدىن سوراپ كېلىپ ، سەندىن ۋەدە ئالغاندىن كېيىن ئېيتىپ بېرىمەن ، ـــ دېدى مومای .

ئاندىن ئۇ مېنى خىلۋەت بىر خانىغا باشلاپ كىردى . ئاقساقاللار ، ئىشىك باقاۋۇللىرى ۋە خاس مۆتىۋەرلەر سۆھبەتلىرى ئارقىلىق مېنى

زبـربـكـتـۇرمەي ئولتۇرۇپ تۇردى . موماي ھەرەمگە كېتىپ بىرەر ئاش پە-شـمـچـە ئۆتـكـەندە كەلدى ۋە داستىخان سېلىنىپ غىزا يېيىلىپ بولغاندا ئېيتتى :

ـــ ئى يـگـت ، تـەبرىكلەيمەنكى ، مەلىكە ساڭا رازىلىق بەردى . ئەمـمـا ئۇ : « بـىـرشـەرتـىـم بـار ، شـۇنـىـڭ ئەھدىسىدىن چىقالسا ئاندىن تېگەي » دېدى .

ـــ پەرمانبەردارمەنكى ، ئۇنىڭ شەرتلىرى نېمىكىن ؟

ـــ بـەھرۇزنـى ئېلىپ كىرىڭلار ! ـــ دېگەن ئىدى ، خادىملار چا-قىرغىلى چىقىپ كېتىپ ، بىر ئادەمنى باشلاپ كىردى .

ئۇ ، سـودىـگـەرگـە ئوخـشـايتتى ، لېكىن بېلىگە تىللادىن ياسالغان بـىـرەر مـىـڭچە ئاچقۇچنى ئېسىۋالغان ئىدى . ئاچقۇچلارنىڭ ھەربىرىدە 10 مـىـڭ تـىـللانـىـڭ نىشانى بار ئىدى . ئۇلارنىڭ قائىدە ـ رەسىمىدە 10 مىڭ رۇپىيە تاپقاندا ئىشىك ئالدىغا بىر بايراق قادىلىپ قويۇلىدىكەن .

موماي ئۇنىڭغا يېنىمدىن جاي كۆرسىتىپ ئېيتتى :

ـــ ئى بـەھرۇز ، نەمرۇز ئولايىتىدە نېمىنى كۆرگەن بولساڭ بۇ يە-گىتكە ئەينەن ھېكايە قىلىپ بەرگىن .

بەھرۇزنىڭ ھېكايىسى

بەھرۇز ماڭا يۈزلىنىپ ھېكايىسىنى باشلىدى :

ـــ ئى دەرۋىش ، بىلگىن ۋە ئاگاھ بولغىنكى ، مەلىكىمىزنىڭ مىڭ غۇلامى بار . ئۇلارنىڭ ھەممىسى سودىگەر بولۇپ ، ئەڭ تۆۋەن تۇرىدىغىنى مەن ئىدىم . مەلىكە تىجارەت ئۈچۈن دەسمايە بېرىپ ، ھىندى ، رۇم ، شام ، ھەلەب ، مەغرىب ، فەرەڭ ، چىن ، چىن ماچىن (خوتەن) ، بەدەخشان قاتارلىق جاھان ئەللىرىگە ماڭدۇرۇپ تۇرىدۇ . بىز توختىمای سەپەر قىلىمىز . ھەر نۆۋەتلىك سەپەر نەچچە يىلغا سوزۇلىدۇ . سەپەردىن كەلگەندە مەلىكە بىزدىن نەگە بارغانلىقىمىزنى سورىمايدۇ ، بەلكى بېسىپ

ئۆتكەن ژىلايەتلەرنىڭ ژەنزىيەت ئەھۋالى ، يولۇققان ئاجايىپ - غارايىب ۋەقەلەر ، قىسقىسى ، نېمىنى كۆرگەن بولساق شۇنى ئەينەن سۆزلەپ بېرىشىمىزنى ئۆتۈنىدۇ . بۇ بىزنىڭ مەلىكىگە ئېلىپ كەلگەن تۆھپىمىز بولىدۇ .

شۇنداق قىلىپ ، بىر قېتىم نەمرۇز شەھىرىگە بارغان ئىدىم ، ئۇ يەر خەلقىنىڭ ھەممىسىنى قارىلىق كۆردۈم . ئەمما كىشىلەردىن ئۇنىڭ سەۋەبىنى سوراپ ئېنىق جاۋابقا ئېرىشەلمىدىم . ئىشىنىڭ تېگىگە يېتەلمەي تۇرۇپ - تۇرۇپ بولۇپ يۇرەتتىم ، يېڭى ئايىنىڭ تۇنجى تاڭ قۇياشى كۆتۈرۈلۈشى بىلەن شەھەر خەلقى دولقۇن ياساپ ، شاۋقۇنى ئەترايىنى بىر ئالدى . ئۇچرىغانلاردىن كوچىلاپ سورىساممۇ ، سەۋەبىنى ھېچكىم ئېيتمىدى . ئاخىر ياشانغان بىر كىشى :

ـــ بىز بىلەن بىللە بارساڭ ، نېمە ۋەقەلىكىنى بىلىپ قالسەن ، ـــ دېدى .

مەن ئۇلارنىڭ سېپىگە قوشۇلدۇم . پادىشاھ ، سىپاھلاردىن تارتىپ يەتتە ياشتىن 70 ياشقىچە ھەممە ئادەم شەھەر دەرۋازىسىدىن چىقىپ شەرق تامان راۋان بولدى . بىر فەرسەخ ماڭغاندىن كېيىن سەھرالغا يېتىپ باردۇق . ئالدى تەرىپىمىزدە بىر قومۇشلۇق توقاي بار ئىدى . پۇتكۈل ئادەم قارىلىق كىيىم بىلەن سەپ تۈزۈپ تۇردى . ھەممەيلەن ئىنتىزارلىق ئىلكىدە بىر نېمىنى كۈتۈۋاتاتتى . ئاردىدىن ئۈچ ئاش پىشىمچە ۋاقىت ئۆتكەندە توقايلىق ئىچىدىن شىرغا ئوخشاش بىر يىگىت سېرىق ئۆكۈزگە مىنىپ چىقىپ كەلدى . ئۆكۈزنىڭ جابدۇقلىرى ئالتۇندىن بولۇپ ، يىگىتمۇ ئۈچسىغا قارا كىيىم كىيىپ ، بېلىگە ئاق كەمەر باغلىغان ئىدى ، چاچلىرى بېلىگە چۈشۈپ تۇراتتى ، قولىدا شەمشەر ، كۆزلىرى يولۋاسىنىڭكىدەك قانلىق ، ئاغزىدىن يىرتقۇچلار خىرىس قىلغاندا ئۆرلىگەندەك كۆپۈك چىقىپ ، خۇددى ئوممان دېڭىزىنىڭ بۈرگۈنىنى ئەسلىتەتتى . 14 ياشلىق بىر غۇلام ئارقىسىدىن كېلىۋاتاتتى ، ئۇنىڭ قوينىدا بىرنەرسە بارەدەك قىلاتتى . يىگىت يانىڭ كىرىچىنى كۈچەپ تارتىپ ئوق ئۇزگەن

ئىدى ، خەلقتە يېقىن بىر يەرگە كېلىپ سانجىلدى . ئاندىن ئۇ ئۆكۈزدىن چۈشۈپ پىيادە بولدى ۋە كالىنىڭ تىزگىنىنى بىلىكىگە سېلىپ ، شەمشىرىنى مەھكەم تۇتقىنىچە بىر تىزىنى يەرگە قويۇپ ئولتۇردى . ھېلىقى غۇلام ئۇنىڭ ئىشارىسى بىلەن خەلقنىڭ ئالدىغا بېرىپ بىر نەرسىنى ھەممە ئادەمگە بىر ـ بىرلەپ كۆرسىتىپ چىقتى . كۆرگەنلەر ھەيران قېلىشماقتا ئىدى . كۆرۈش نۆۋىتى ماڭا كەلگەندە قارىسام غۇلامنىڭ قولىدىكىسى ئەتراپىغا زۇمرەتتىن كۆز قويۇلغان بىر جىنە قاجا ئىكەن . ئۇنىڭ نەپىسلىكىگە گەپ توغرا كەلمەيتتى .

غۇلام ھەممەيلەنگە قويماي كۆرسىتىپ بولۇپ يىگىتنىڭ ئالدىغا بارىدى . يىگىت ئورنىدىن قوپۇپ ئۇنىڭ قولىدىكى چىنىنى زەرپ بىلەن ئېلىپ يەرگە ئۇرۇۋىدى ، پارە ـ پارە بولۇپ كەتتى . ئاندىن شەمشىرنى غۇلامنىڭ گەدىنىگە كۈچەپ بىر چاپقان ئىدى ، بېشى ئۇزۇلۇپ 10 قەدەم يىراقىقا چۈشتى . ئۆزى شۇ تەقلىدتە ئولتۇرۇپ قاتتىق ناله ـ زار قىلىپ ، ھەسرەت ـ نادامەتلەر ئىلكىدە بۇ نەزمنى ئوقۇدى :

نەزم

دەۋران ماڭا دۈشمەن بولۇپ قىلدى مېنى ھالى بەتەر ،
ئى پەلەك ، يوقتۇر مېنىڭدەك باش ـ ئاياغدىن بىخەۋەر .

يا زېمىن فەرشنى ئالغايسەن ئاياغمدىن ، پەلەك ،
بولمىسا يېشىل چېدىرنى ئال بېشىمدىن ھېيلىگەر .

ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن قان قىيانلىرى راۋان ئاقتى . خەلق بۇنى كۆرۈپ ، بايا‌ۋان قومۇشلىرىدەك تەۋرىنىپ ، كۆككە يەتكەن پەرياد ـ پىغانلىرى بىلەن ئەتراپنى زىلزىلىگە كەلتۈردى . يىگىت خەلقنىڭ يۈرەكنى ئېزىۋەتكۈدەك نالىسىدىن سۈسىز دەريا بېيلقلىرىدەك بىتاب ، تىنجىق ھاۋا قۇشلىرىدەك كاۋاپ بولۇپ ، ئولتۇرغان يېرىنى كۆز ياشلىرى بىلەن لاي قىلىۋېتىپ ، ئۆكۈزىگە مىندى ـ دە ، كەلگەن يولى بىلەن قايتىپ كەتتى .

ئۇنىڭ قارىسى كۆزدىن غايىب بولغاندىن كېيىن ، خەلق كۆڭۈللىرى يېرىم هالدا شەھەرگە ياندى .

مەن ھەممە بۇلۇڭ ـ پۇچقاق ، چەت ـ ياقا جايلارغىچە ئالا قويماي بېرىپ ، ئۇ يىگىتنىڭ كىملىكىنى ، تېرىك تۇرۇپ نېمىشقا بۇنداق ئوتتا كۆيىدىغانلىقىنى ھەرقانچە تەكشۈرۈپ ، ھەتتا كىشىلەرگە ئالتۇن ـ تىللا بېرىپ ئالداپ باققان بولساممۇ ، ھېچكىم بۇ توغرىلىق بىرنەرسە دەپ بەرمىدى ، پەقەت « بىزنىڭ قارا كىيىم كىيىشىمىز پادىشاھقا ئەگەشكىنىمىزدۇر ، باشقىسىنى بىلمەيمىز » دېيىشتى .

بۇ ئىشنىڭ سىرىنى بىلىپ قالارمەن دېگەن ئۈمىدتە بىر مەزگىل تۇرۇپ قالدىم ، ھەر ئايدا بىر قېتىم ھېلىقى ئىشنى كۆرۈپ تۇردۇم . ئاخىر ھېچنىمىگە ئېرىشەلمەي مەلىكىنىڭ قېشىغا قايتىپ كەلدىم . مەلىكە سەپەردە كۆرگەن ئىشلار توغرىلىق سورىغان ئىدى ، بايىقى سەرگۈزەشتىلەرنى بىرمۇبىر سۆزلەپ بەردىم . مەلىكىنىڭ بۇ سۆزگە ئىشەنگۈسى كەلمەي ، ئىشەنچىلىك غۇلاملاردىن بىرىنى ئول ۋىلايەتكە ئەۋەتىپ ، ھېكايە راست بولسا ھەر خىل تەدبىرلەرنى قوللىنىپ « سىر »نى بىلىپ كەلگىن دەپ تاپىلىدى .

مەلىكە ئەۋەتكەن غۇلام ئۇ شەھەردە خېلى ئۇزاق سەرگەردان بۇلۇپ يۈرۈپ ، ئۆمرى سىرنى ئېنىقلاشقا يار بەرمەي ، بىللە كەتكەنلەر ئۇنىڭ مەلىكىگە يازغان خېتىنى ئېلىپ قايتىپ كەلدى . خەتتە دېيىلىشىچە ، ھېكايە قىلىنغان ۋەقەنى ئەينەن كۆرۈپتۇ ، لېكىن سەۋەبىنى ئېنىقلىيالماپتۇ . ئۇ ، مەن بولسام بۇ ئاستانىنىڭ قۇللىرىدىندۇرمەن ، قالغان ئىختىيار ئۆزۈڭلاردىدۇر ، دېدى .

ئاندىن موماي ئېيتتى :

— ئى يىگىت ، ئاڭلىدىڭمۇ ؟ مەلىكىنىڭ شەرتى شۇكى ، سەن ئول شەھەرگە بېرىپ تەكشۈرۈپ ، كالىغا مىنگەن يىگىت كىم ؟ ئۇنىڭ بۇنداق پەرىشان بولۇشىدىكى سەۋەب نېمە ؟ زۇمرەتتىن كۆز قويغان چىنە قاچىنى كىم ياسىغان ئىكەن ؟ خەلقە كۆرسىتىشتىكى مۇددىئا نېمە ؟

كىچىك غۇلامنى نېمشقا ئۆلتۈرۈۋەتتى ؟ ئۇ يىگىت نەدە تۇرىدۇ ، نېمشقا ئۆكۈزگە مىنىۋالىدۇ ؟ شەھەر خەلقى نېمشقا قارىلىق بولۇۋالىدۇ ؟ نېمە ئۈچۈن بۇ ھادىسە ھەر ئاينىڭ بېشىدا تەكرارلىنىدۇ ؟ دېگەنلەرنى ئېنىقلاپ كېلىسەن . ئەگەر بۇنى بىلىپ كېلىپ ، مەلىكىگە بەرگەن ۋەدەڭنىڭ ھۆددىسىدىن چىقساڭ مەقسىتىڭگە يېتىسەن ھەم بېشىڭنى ئېلىپ كېتەلەيسەن . ساڭا نېمە لازىم بولسا ھەممىنى مەلىكىنىڭ خەزىنىسىدىن ئېلىپ بېرىمىز . ئۆزۈڭنى ئوبدان دەڭسەپ جاۋاب بەرگەيسەن .

ـــ بارىمەن ! يا مەقسىتىمگە يېتىپ قەدىمىمنى پەلەكنىڭ ئۈستىگە قويىمەن ، يا مەلىكىنىڭ ئىشقى يولىدا جان بېرىمەن ! ـــ دەپ ئىرادە بىلدۈردۈم .

شۇنداق قىلىپ ، كالىغا مىنگەن قانخور يىگىتنىڭ سىرىنى بىلىش ئۈچۈن سەپەرگە ئاتلاندىم .

قانخور يىگىتنىڭ سىرى

تەقدىرنىڭ ئويۇنلىرى بەكمۇ قىزىق بولىدىكەن . ئول زامان رابىيەسىنىڭ دىدارىنى كۆرمەي تۇرۇپ ئىشق ۋەسلى شەۋقىدە ھوشۇمنى يوقىتىپ ، يارەنلەرنى دۈئادا ياد ئەيلەپ بايا‌ۋان تەرەپكە يۈزلەندىم ، تا بىر يىلغىچە ھېچ يەردە توختىماي يۈرۈپ ، پۈتلىرىمنى مالامەت تاشلىرىغا ئۇرۇپ ، كۆپ رەنج ـ مۇشەققەتلەر تارتىپ ، روزىگار ئالەمنىڭ زۇلۇم قەدەھلىرىدىن ئاچچىق بادەلەر سۇمۇرۇپ ، ئاخىر كۆزلىگەن مەنزىلگە يېتىپ باردىم .

ئول شەھەر خەلقىنى شۇنداق تەرىقىدە كۆردۈمكى ، بەسىرەلىك كىشى قانداق ھېكايە قىلغان بولسا ئەينەن ئىدى . يېڭى ئاينىڭ تۇنجى كۈنى ھىلىقى قائىدە ـ رەسمى بويىچە ھەممىسى سەھراغا چىقتى . مەنمۇ ئۇلارنىڭ سېپىگە قېتىلىپ بېرىپ قاراپ تۇرغان ئىدىم ، ئۆكۈزگە مىنگەن يىگىت شۇ تەرىقىلىق ھەيۇەت بىلەن چىقىپ كەلدىكى ، قانداق

سۈپەتلەشنى بىلمەيلا قالدىم .

بەيىت

ئۇنىڭ قەددىغە خىزمەتكار ئىدى ھەر - ھەر سەنۇبەرلەر ،
بولۇپ دىۋانە ۋەسلىدە يۈزى ئوت - لالە ، ئۇز گۈللەر .

ئۇنىڭ تۇرقىنى كۆرۈپ ، ھېكايىسىنى ئاڭلىغاندىكىن ئەھۋالىم يا-
مانلىشىپ ھۆشۇمدىن كەتتىم . ھوشۇمغا كەلگۈچە ئۇ كېتىپ بولۇپتۇ .
خەلقىنىڭ ساقلىرى شەھەرگە يۈزلىنىپ ، بىتابلىرى قاپتۇ . يەنە نائىلاج
شەھەرگە قايتىپ ، بىر ئايىنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتتۇم ، ھەربىر نەپەس
ئالغۇچە ۋاقىت بىر يىلدەك بىلىنەتتى . ھالىمغا كاپىرنىڭمۇ رەھمى كې-
لەتتى . مەن پادىشاھلىقنى ۋە مەملىكىتىمنى تاشلاپ :

بەيىت

كۆرمەي تۇرۇپ يار ۋەسلىنى بولدى دىلىم قانغا تولۇپ ،
قالدى شاھلىق خانىمانىم ، كەتتى ئۆمرۈم بەربات بولۇپ

دېگەندەك ھالغا يەتكەن ئىدىم .

ئەلقىسسە : ئۇزاقتىن بۇيان باياۋانلاردا تاشنىڭ زەخمى ، تىكەننىڭ
رەنجىدىن جىسمى ئازار يەپ ، كۆڭلى يەتكۈچە دەرد تارتقان ، ئول ئۆكۈز
مىنگەن يىگىتنىڭ ئۇرغان ئاھلىرىنىڭ يالقۇنىدا ھاۋادىكى قۇشلارنىڭ
يۈرەكلىرى پۈچىلىنىپ ، دەريادىكى بېلىقلارنىڭ جىگەرلىرى كاۋاپ بولغان
ئىدى . سەۋر - تاقەتنىڭ بىناسى كۆز ياش كەلكۈنىدىن ئۆرۈلەي دەيتتى .
ئۇنىڭ سەرۇنى ئەسلىتىدىغان قاملاشقان تۇرقى ، كۈندەك جامالى ، قاپقارا
بۇرۇتلىرى ، يۈرىكىنىڭ تاشتەك قاتقاقلىقىغا قارىماي ، چىن گۈزەللىرىنىڭ
يۈرىكىنى پۈتۈلدىتاتتى ، قان قىلۇبتەتتى ؛ جان ئالغۇچى كۆزلىرىدىن
چولپان خىجىل ئىدى ؛ دىۋانە - شەيدالىقى ئالدىدا مەجنۇن
يىپ ئېشەلمەيتتى .

ئەلقىسسە : يۇزلىگەن خارلىق ھەم زارلىق مۇپتىلالىقى ئىچىدە ئۇ ئايىنىمۇ ئۆتكۈزدۇم . يېڭى ئاينىڭ تۇنجى كۈنى يەنە خەلقە ئەگىشىپ ھېلىقى سەھرا غا بېرىپ ، ئۇ يىگىتنى يەنە شۇنداق ھالدا كۆرۈپ ، ئەھۋالىغا قار ـ يامغۇر يىغلىدىم . ئۇ پەلەكنى لەرزىگە سالغان يىغا ـ زارلاردىن كېيىن ئۆكۈزىگە مىنىپ توقاي تەرەپكە راۋان بولدى . مەن خەلقنىڭ سېپىدىن چىقىپ ئارقىسىدىن بېرىشقا تەرەددۇتلەنگەن ئىدىم ، كىشىلەر مەھكەم تۇتۇۋېلىپ ماڭغىلى قويمۇشمىدى .

ـــ ئەي ھاماقەتلىكتە چېكىگە يەتكەن تەلۋە ، ـــ دېدى ئۇلار ، ـــ ھېچكىم بۇنداق بالانىڭ ئارقىسىدىن بېرىشنى خالىمايدۇ ! جېنىڭدىن تويدۇڭمۇ يا ؟ بۇنداق ئەخمىقانە نىيەتتىن كەچ ، بولمىسا قېنىڭنىڭ تۆكۈلۈشىگە ئۆزۈڭ سەۋەبچى بولسەن ۋە ئىككىلا ئالەمدە زىيان تارتسەن !

ئۇنىڭ ئارقىسىدىن بېرىپ ئەھۋالنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن قانچە قىلىغان بولساممۇ ، ئۇرۇنۇشلىرىم بىكار كەتتى . يەنە شەھەرگە قايتىپ ، غەم ـ قايغۇ ، ئىنتىزارلىق دەشتىدە چاڭقاپ ، كېلىدىغان ئاينىڭ بىرىنچى كۈنىنى كۈتۈشتىن ئۆزگە ئامال قالمىدى . ئاخىر جېنىمنىڭ تەڭدىن تولىسى تۇگەپ ، قۇرت ـ قوڭغۇزدەك ھالىم قالغاندا كۈتكەن ۋاقتىقا ئۈلاشتىم . كونا ئاينىڭ ئەڭ ئاخىرقى ئاخشىمى ئەندىشە قىلىپ : « ئەتە يەنە شۇنداق قىلارمۇ ؟ ئەمدى بىر چارە تاپماق لازىمكى ، ھېچكىم توسۇۋالالمىغاي » دېگەننى ئويلاپ ، شۇنداق قارارغا كەلدىم : « كېچىسى شەھەردىن چىقىپ توقاينىڭ ئىچىگە يوشۇرۇنۇپ ، يىگىتنىڭ كېلىدىغان يولىنى كۆزەتمەك لازىم » . شۇنىڭ بىلەن ، دېگىنىمدەك قىلىپ توقاينىڭ ئىچىدە ئولتۇردۇم . بارلىقىمنى ئاللاغا تاپشۇرۇپ ئىنتىزارلىق ئىچىدە كۈتۈشكە باشلىدىم . ۋاقتىكى ، ئول يىگىت ھەر قېتىمدىكىدەك توقايلىقتىن چىقىپ ھېلىقى جايغا بېرىپ ، ئادىتى بويىچە ئىش ـ ئەملىنى تۇگىتىپ ، كەلگەن يولى بىلەن قايتتى . مەن ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ يۇگۈردۇم . ئۇ شەپىنى سېزىپ قېلىپ كەينىگە قاراپ ۋە ماڭا قاراپ :

ـــ هاي ، جاندىن تويدۇڭمۇ ؟ ـــ دەپ ۋارقىردى .

ئاندىن قىلىچىنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ ، ئۆكۈزنى مەن تەرەپكە چاپتۇرۇپ كەلدى . « ئەمدى ئۆلىدىغان بولدۇم » دەپ ئىچىمگە ئەندىشە چۈشۈپ ، ئارقىدىن : « بۇنىڭ ساراڭلىقى راست ساراڭلىق ئەمەس ، ئۇ-نىڭ تىغىدىن قېچىش نامەردلىك . ئەگەر ئۇنىڭ تىغىدا ئۆلسەم بۇنداق تىرىك ياشىغاندىن نەچچە ھەسسە شەرەپلىكتۇر » دېگەن ئويغا كېلىپ ، ھەرقانداق خەتەرلىك ئەھۋال يۈز بەرسىمۇ قاچماسلىقنى قارار قىلدىم - دە ، قوينۇمدىن نەچچە تال ياڭاقنى ئېلىپ : « دەرۋىشلەرنىڭ ساڭا قىلغان سۇۋغىسى » دېگىنىمچە ئالدىغا باردىم . ئاندىن ئۇنىڭ تىغىغا بېشىمنى ئې-گىپ تۇردۇم . ئۇ مېنى بۇنداق ھالەتتە كۆرۈپ ، ئاچچىقىدىن ياندى .

ـــ دەرۋىشمۇسەن!ـــ دېدى ئۇ قىلىچىنى قىنىغايغىشتۇرۇپ،ـــ لەنەت سېنى كۆشكۈرتكەن شەيتان ۋەسۋەسىگە . ئەجىلىڭ يەتمەستىن بۇرۇن كەينىڭگە يانغىن !

ئۇنىڭ ھەيۋىسىدىن قورقۇپ پۈتۈم مېڭىشتىن ، تىلىم گەپتىن توختىدى . ئۇ يەنە يولىغا راۋان بولدى ، بىردەمدىلا يىراقلاپ كۆزۈمدىن قارىسى يىتەي دەپ قالدى . مەن ئېسىمنى يىغىپ ئۆز - ئۆزۈمنى ئەيىبلىدىم «ئەمدى ئارقامغا يېنىشىم دۇرۇس ئەمەس ، نېمىلا بولمىسۇن كەينىدىن بېرىشىم كېرەك ، يا ئۆلۈم ، يا كۆرۈم ! »

ئىچىمدە شۇنداق دەپ ئارقىسىدىن يۈرۈپ كەتتىم .

نەزم

ئەگەر ئۆي ئىچرە كىم بەرمەس ساڭا يول ،
نا ئۈمىد بولمىغىن بەرسە كېرەك پۇل .

ئول يىگىتكە يېتىشۈپلىشقا ئاز قالغاندا ، ئۇ كەينىگە ئۆرۈلۈپ غە-زەپ بىلەن تىكىلدى . ئاندىن قىلىچىنى يالىڭاچلاپ شۇنداق شىلتىدىكى ، ماماتىم كۆزۈمگە كۆرۈنۈپ « كەلىمە تەييبە »نى ئوقۇدۇم ـ دە :

ـــ ئى يىگىت ، مەردلىكىڭنى جارى قىلىپ ، تىغىڭنىڭ زەربىنى مەندىن ئايىغىن . بۇ غەم ـ غۇسسە باياۋاندىن ماڭا نىجاتلىق بەر ، مېنى بۇنداق بىھۇدە ئۇرۇنۇشتىن خالاس قىلغىن ! ـــ دېدىم .

ئۇ گېپىمنى ئاڭلاپ ، ئاچچىقى بىلەن بېشىنى ئىرغىتىپ ئېيتتى :

ـــ ئى بىغەرەز ، نېمىدەپ ناھەق ئۆلۈمنى بويىنۇڭغا ئالماقچى بولىسەن ؟ شەيتىنىڭغا لەنەت قىلىپ ، جاھىللىقىڭدىن يېنىپ ئارقاڭغا قايتقىن . بۇ نۆۋەتمۇ نەسىھەت بىلەن بولدى قىلاي !

ئۇ ئۆكۈزنىڭ بېشىنى بۇراپ يولىغا ماڭدى ، مەنمۇ تەن بەرمەي ئارقىسىدىن ئەگەشتىم .

رۇبائىي

بېرەي دېسەم تەن ئاڭا ئىكەن ئۇيات ،
قەيسەردىن ئات قالىدۇ ، نامەردتىن داد .
ئەقىل ئېيتتى : بارما ، كەينىڭگە يان !
ياق ، بارىمەن ! يارغا بولمايمەن مات .

ئەلقىسسە : يىگىت كېتىۋېتىپ مېنى كۆز قۇيرۇقىدا كۆرۈپ قالدى . ئەمما كۆرمەسكە سېلىپ ئىككى فەرسەخچە يول يۈرگەن ئىدى ، بىر باغ قورغىنى كۆرۈندى . ئۇ مېڭىۋېرىپ باغنىڭ دەرۋازىسىغا يەتكەندە يۈرەك قاتىلىمىدىن شۇنداق بىر نەرە تارتقان ئىدى ، قورغان ئەتراپىلا ئەمەس ، بەلكى پۈتكۈل دەشتۇ چۆللۈكلەر لەرزىگە كەلدى . ئاندىن قورغان دەرۋازىسى ئېچىلىپ يىگىت ئىچكىرى كىرىپ كەتتى .

مەن تاشقىرىدا ھەيرانلىققا پېتىپ تۇراتتىم ، بىردەمدىن كېيىن بىر غۇلام چىقىپ :

ـــ ئى ئەجىلى يەتكەن بىغەرەز ، قانداق بولۇپ بۇ قانخور سارايڭغا يولۇقۇپ قالدىڭ ؟ ـــ دېدى .

مەن كېلىشتىكى مۇددىئايىمنى بايان ئەيلىۋېدىم ، ئۇ ئېيتتى :

ـــ يۇرگـىن ، ئۇ سېنى چاقىرىدۇ . خۇدايىم سېنى ئۇنىڭ دەرگاھىدىن زىيان ـ زەخمەتسىز قايتۇرغاي !

غۇلام مېنى باشلاپ ماڭدى . ئىچكىرىگە ئايلاغ بېسىپ كۆردۈمكى ، ئەپسانىلەردە ئېيتىلغان جەننەتتەك گۈزەل ئىكەن .

ئى شەھرىيار ، ئۇ باغنى شەرھلەشكە تىلىم ئاجىزلىق قىلىدۇ . باغنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئالىي ئىمارەت بولۇپ ، ئېگىزلىكى ئاسمان بىلەن بوي تالىشىپ تۇرۇپتۇ . ئىمارەتكە كىرىشىم جاھاندىكى ھەرقانداق پادىشاھلارنىڭكىدىن ئېشىپ چۈشىدىغان ئېسىل تەخت ئالدىمدا نامايان بولدى . ئۇنىڭ ئۈستىگە زەرباب بىساتلار سېلىنىپ ، يۇقىرى تەرىپىگە بىر ئالتۇن كۇرسى قويۇلۇپتۇ . كۇرسىدا ھېلىقى يىگىت ئولتۇرۇپتۇ . ئۇ ئالدىغا بىر چىنە قاچىنى توختىتىپ ، چۆرىسىگە ھەر خىل لەئل ، زەبەرجەد ، زۈمرەت پارچىلىرىدىن نەقىش قويغىلى تۇرۇپتۇ .

باشلاپ كىرگەن غۇلام مېنى ئولتۇرۇشقا ئىشارەت قىلدى . ئەمما مەن ئولتۇرماي ئۆرە تۇرۇۋۇەردىم . ئۆز ئىشىغا پۇتۇن زېھنى بىلەن بېرىلگەن يىگىتنىڭ قاراشقا چولىسى يوق ئىدى . ئۇ ، كەچ كىرگەندە ئىشنى توختىتىپ بېشىنى تاشقىرىغا چىقىرىپ ، ھەسرەتلىك بىر نەرە تارتىۋىدى ، ئىمارەت ۋە باغ ئىچى لەرزىگە كەلدى . غۇلام ۋە خىزمەتكارلار ھەر تەرەپكە قېچىشتى . ئىمارەتنىڭ ئىچىدە ھۇجرىلار جىق ئىدى . مەنمۇ ھەر ئېھتىمالغا قارشى بىر ھۇجرىغا كىرىۋالدىم .

يىگىت ئىشىكلەرنى بىر ـ بىرلەپ ئېتىپ ، بايىقى تەرىزە ۋاراقىرىغان پېتى ئىمارەتتىن چىقىپ ، باغنىڭ بىر بۇلۇڭىغا راۋان بولدى . خۇدانىڭ ياخشىلىقى بىلەن ، مەن كىرگەن ھۇجرىنىڭ باغ تەرەپكە ئېچىلىدىغان بىر ئىشكى بار ئىكەن ، ھەپىلىشىپ يۇرۇپ ئېچىپ تاشقىرى چىقىپ ، باغنىڭ بۇلۇڭى تەرەپتىن كېلىۋاتقان ئېچىنىشلىق ناله ـ پەريادنى ئاڭلاپ قالدىم . تاياقنىڭ زەرب بىلەن تەگكىنىمۇ ئوچۇق ئاڭلىناتتى . دەرەخنىڭ دالدىسى بىلەن بارغان ئىدىم ، ھېچكىم كۆرمىدى . يېقىن بېرىپ كۆردۈمكى ، ھېلىقى يىگىت يوغان تاياق بىلەن ئۆكۈزنى

توختىماي ئۇرغىلى تۇرۇپتۇ . ئۆكۈزنىڭ ئۆزىنى ھەريان ئېتىپ ھۆركىرەشلىرىگە چىداپ بولمايتتى .

يىگىت ھارغان بولسا كېرەك ، تاياقنى تاشلۇۋېتىپ ، يانچۇقىدىن ئاچقۇچنى چىقىرىپ بىر ئۆينىڭ قۇلۇپىنى ئاچتى ـ دە ، دەلدەكشىگىنىچە كىرىپ كەتتى ، ئۇ ئۆي ئىچىدە تاكى يېرىم كېچىلەرگىچە يىغا ـ زار قىلىپ توختاۋسىز ئايلىنىپ يۈردى . مەن يېقىنلاپ بېرىشقا جۈرئەت قىلالماستىن نېرىدىن كۆزەتمەكتە ئىدىم .

خېلى ۋاقىتلاردىن كېيىن ، يىگىت ئۆيدىن چىقىپ يەنە ئۆكۈزنىڭ قېشىغا باردى . ئەمدى ئاباياماقى زالىملىقنىڭ تەتۈرسىچە ، بىچارىنىڭ تاياق تېگىپ زېدىلەنگەن جايلىرىنى سىلاپ ، كۆزلىرىگە سۆيۈپ « ئەپۇ » سوراپ كەتتى ، ئاندىن مېھرىبانلىق بىلدۈرۈپ ئالدىغا ھەلەپ قويدى . ئۇ ئىمارەت تامان يۈرگەندە ، مەن يوشۇرۇنغان جايدىن چىقىپ دەرەخلەر ئارىسىدىن بىلەن ئالدىن بېرىپ ، بايامقى ئۆيگە كىرىۋالدىم . ئۇ ئىمارەتكە كىرگەندىن كېيىن ھۇجرىلارنىڭ ئىشىكلىرىنى بىر ـ بىرلەپ ئېچىپ بىرلا قىچقارغان ئىدى ، ھەممەيلەن تاشقىرى چىقتى .

بۇ چاغدا سۈبھى يورۇغان بولۇپ ، يىگىت چىراغنى يورۇتۇپ نامازغا تۇردى . نامازدىن فارىغ بولغاندىن كېيىن مېنى قىچقىرىپ :

ـــ ئى زالىم دەرۋىش ! قەيەردىن كەلدىڭ ؟ راستىڭنى ئېيت ! ـــ دېدى .

مەن ئالدىغا بېرىپ تەزىم بەجا كەلتۈرگەن ئىدىم ، ئولتۇرۇشۇمغا ئىشارەت قىلدى . كۆرسەتكەن جايدا ئولتۇرغاندىن كېيىن ئالدىمغا داستىخان سېلىپ تائام كەلتۈردى . لېكىن غىزاغا تاۋۇم تارتمايتتى ، شۇنداقتىمۇ زورلاپ بىرنەچچە لوقما يېدىم . داستىخان يىغىشتۇرۇلدى .

ئۇ غۇلاملىرىنى ئۇخلاشقا چىقىرىۋېتىپ ماڭا شۇنداق دېدى :

ـــ ئى يىگىت ، خۇدانىڭ بېگانىلىقى ھەققىدە قەسەمكى ، مەقسىتىڭ زادى نېمە ؟ قايسى مەجبۇرىيەت بىلەن ئۆزۈڭنىڭ ھالاك بولۇشىنى خالاپ قالدىڭ ؟ نېمە ۋەجىدىن ئارقامغا كىرىۋالسەن ؟ بىلەمسەن ، ئادەم

پىچاق سۆڭەككە يەتمىگۈچە جېنىنى ئالمىقىنىغا ئېلىپ خەتەرگە تەۋەككۈل قىلمايدۇ . ئۆزۈڭنى مۇشكۈل ئىشقا زورلاۋاتسەن . بىلىمەن ، قەلەندەرچە كىيىنىپ ئارقامدىن كېلىشىڭدە ، ئەلۋەتتە ، بىر مۇددىئايىڭ بار . خۇدا ھەققى قەسەم قىلمەنكى ، ئەگەر جېنىڭ كېتىدىغان ئىش بولسىمۇ راست گەپ قىلساڭ ھەرقانداق تەلىپىڭنى قولۇمدىن كېلىشچە بەجا كەلتۈرىمەن ، ئۆزۈڭمۇ تىرىك قالسەن . يالغان ئېيتىدىكەنسەن ، جېنىڭنىڭ ئامان قېلىشىدىن ئۈمىد كۈتمە .

ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ جۇرئەتلەندىم ـ دە ، بېشىمغا كەلگەن پۈتكۈل ئىشلارنى قالدۇرماي بىر ـ بىرلەپ بايان قىلدىم . ئۇ كۈتۈلمىگەندە باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ ئېچىنىشلىق ناله ـ پەريات چەكتى ، ئاندىن بىھوش بولۇپ يىقىلدى. بۇنىڭدىن ئۇنىڭمۇ ئىشق گىرىپتارى ئىكەنلىكىنى سەزدىم . بېشىنى قۇچقىمغا ئېلىپ چېكىلىرىنى يۇمشاق ئۇۋۇلاپ ھوشىغا كەلتۈردۇم .

ئۇ ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ ، بىردەم سۈكۈت قىلغاندىن كېيىن ئېيتتى :

ـــ ئى خۇدانىڭ ياخشى بەندىسى ، بىلدىمكى ، سەن سەۋر قاچامنى تاشتۇرۇپ ئارامسىنى بۇزغىلى كەلگەن ئىكەنسەن . ئىش بۇ دەرىجىگە يەتكەندە سېنى ئۇمىدسىز قالدۇرۇشقا كۆڭلۇم ئۇنىمايدۇ ، ئەجرىڭنى يەردە قويسام ئىشق سۈلتانىغىمۇ جاۋاب بېرەلمەيمەن . ئەمما مېنىڭ ھالىم نە بولۇركىن ؟

غايىب بولغان گۈل

ئى بۇرادەر ، بىلگىن ۋە ئاگاھ بولغىنكى ، مەن نەمرۇز شەھىرى پادىشاھىنىڭ ئوغلى بولىمەن . ئاتامنىڭ مەندىن باشقا پەرزەنتى يوق ئىدى ، تېخى نەچچە يىلغىچە دۇئا ـ تەلەپ قىلىپ ، نەزىر ـ چىراغ ، سەدىقە ـ ساخاۋەتنى ئايىماي قادىر خۇداغا سېغىنىش ئارقىلىق ئاران ماڭا

ئېرىشىپتۇ . مەن دۇنياغا كۆز ئاچقاندىن تارتىپ ئۇچ ياشقا كىرگۈچە خەلقتىن باج ـ سېلىق ئالماپتۇ .

قۇرئەندا ۋە مۇنەججىملەرنى يىغىپ ، تەقدىر ـ قىسمىتىم ھەققىدە قۇرئە سالدۇرغان ئىكەن ، ئۇلار :

ـــ بۇ ئوغۇلنىڭ بەختى ـ تەلىيى كاجدۇر ، ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە نەسلىكتىن قۇتۇلالماس . ئەگەر 14 ياشقىچە تالا ـ تۈزگە چىقارماي ئۆيدە باقسا تىنچ ئۆتۈر . بالاغەتكە يەتكەندىن باشلاپ بېشىغا شۇنداق ئېغىر كۈنلەر كېلىدۇكى ، خۇدا ھېچ بەندىسىگە كۆرسەتمىسۇن ، سارىڭ بىلەن ئوگۇنىڭ ئارىلىقىدا بولىدۇ ! ـــ دېيىشىپتۇ .

ئاتام بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ، « قىلمىغىنى قالماي ئاران ئېرىشكەن » پەرزەنتىنىڭ بولمىغۇر تەقدىرىدىن ۋايىم يەپ ، شۇ سائەتتىلا مېنى ئىنىكئانىلار بىلەن قوشۇپ ئېچكىرى ئۆيگە ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ . ئاندىن : «بۇ بالىنى 14 ـــ 15 يىلغىچە بۇ يەردە قويۇشمۇ دۇرۇس ئەمەس » دەپ ، ۋەزىرلەر بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ، ماڭا شەھەرنىڭ سىرتىغا بىر باغ بىنا قىلدۇرماقچى بوپتۇ . بىناكار ـ باغۋەنلەر تەڭ ھەركەتكە كەلتۈرۈلۈپ مەخسۇس ئىمارەت ۋە چاھار باغمۇ تېز پۈرسەتتە پۈتتۈرۈلۈپتۇ . ھۆكۈما ـ ھەكىملەرنى جەم قىلىپ ، باغ بىلەن سىرتنىڭ ئالاقسىنى پۈتۈنلەي ئۈزۈش ، مۇمكىن بولغاندا ئۇستىنى يېپىپ ، كۈن چۈشمىسمۇ يورۇق تۇرۇشنىڭ ئىلاجىنى قىلىش ئۇستىدە باش قاتۇرۇپتۇ . ئاخىر بۇ پىلانمۇ ئەملگە ئاشۇرۇلۇپتۇ . ئاندىن مېنى ئىنىكئانا ۋە پىر كامىل تەربىيىچى ئۇسـتازلار بىلەن قوشۇپ باغقا بەند ئەيلەپتۇ .

شۇنداق قىلىپ ، يەتتە ياشقىچە ئىنىكئانىلارنىڭ تەربىيىسىدە بولدۇم . سەككىز ياشقا قەدەم قويغاندىن تارتىپ ئۇستاز خەت ئوقۇش ـ يېزىشنى ئۆگىتىشكە باشلىدى . ھەر ئايدا بىر قېتىم ئىنىكئانام بىلەن ئۇستازىم تۇيۇقسىز غايىب بولۇپ كېتەتتى ، مەن ئۇلارنىڭ نەگە كەتكەنـلىكىنى بىلمەيتتىم . كېيىنچە بۇنىڭ تېگىگە يەتتىمكى ، ئۇلار ئاتامنىڭ قېشىغا خۇپيانە بېرىپ يولىيورۇقنى ئالىدىكەن ۋە كېتەرلىك تۇرمۇش لا-

زىمەتلىكلىرىنى ئېلىپ قايتىدىكەن .

مەن 14 ياشقا كىرگەندە ئىگىلەشكە تېگىشلىك بىلىملەرنى ئۆگىنىپ ، كىتاب مەنىلىرىنى يېشەلەيدىغان ئالىملىق دەرىجىسىگە يەتتىم . ئەمما ، ئىنىكئانا ، مۇئەللىم ۋە خىزمەتكارلاردىن باشقا ئادەم بىلەن ئۆچراشمىغاچقا ھەم باغدىن سىرتقا چىقمىغاچقا ، ئەمەلىي بىلىمىم يوق ئىدى . باغنىڭ ھاۋاسىنىڭ ياخشىلىقىغا گەپ كەتمەيتتى . ھەر كۈنى نامازبامداتتىن كېيىن باغنى سەيلە قىلاتتىم ، گۈللەرنى ئۈزۈپ پۈرايتتىم . ئەتىگەنلىك غىزانى يەپ بولۇپ ئوقۇش ـ ئۆگىنىش بىلەن شۇغۇللىناتتىم . مۇئەللىم زېرىكمەي تەلىم بېرەتتى .

قازايى قەدەر يېتىپ ، باغ باھار پەيزىگە چۆمگەن گۈزەل پەسىلنىڭ بىر ئەتىگىنى ئىدى . ئادىتىم بويىچە ئېتىكمگە گۈللەرنى ئۈزۈۋېتىپ ، بىر يانداا ئېچىلىغان ئۆزگىچە بىر غۇنچىنى كۆردۈمكى ، بۇنداق رەڭدىكى گۈلنى مۇشۇ كەمگىچە ئۇچراتمىغان ئىدىم . ئۇنى ئۈزۈش ئۈچۈن قولۇمنى شۇنداق ئۈزىتىۋېدىم ، شۇئان غايىب بولدى . بۇ ھالدىن ھەيرانلىقىم ئېشىپ كېتىشكە تەرەددۇتلىنىۋاتسام ، ھېلىقى گۈل يەنە ئۆز ئورنىدا پەيدا بولدى . ئەمدى ئۈزۈشكە ئالدىرىماي ، ئىككى كۆزۈمنى تىككىنىمچە ئولتۇردۇم . ئەجەبلىنىش ئوتلىرى ۋۇجۇدۇمنى ئۆرتەشكە باشلىدى . گۈل خۇددى ئوت ئۇلغايغاندەك بارغانسېرى يوغىناۋاتاتتى . ئۇنى تاماشا قىلىشقا بېرىلىپ ئۆزۈمنى يوقىتىشقا ئاز قالدىم . شۇ ئەسنادا تۇيۇقسىز باغنىڭ يۇقىرىسىدىن بىر كىمنىڭ كۈلگەن ئاۋازى كەلدى . بېشىمنى بۇراپ : « بۇ قانداق ئىشتۇ ؟ » دەپ قارىسام ، نەچچە يىلدىن بۇيان يامغۇر چۈشۈۋېرىش تۈپەيلىدىن تېشىلگەن تام تۆشۈكى كۆرۈندى . قىزىقسىنىپ تۆشۈككە يېقىن كېلىۋىدىم ، كۆزۈمگە ھاۋادا بىر تەخت تۇرغانلىقى چېلىقتى ، تەختىنى بەرجەس تۆت كىشى كۆتۈرۈپ تۇرۇپتۇ . كۈلكە ئاۋازى ئاشۇ تەختتىن كېلىۋاتاتتى . كۆزىنى يۇمۇپ ئاچقۇچە ئۇلار ئاسماندىن چۈشۈپ ، ھېلىقى تۆشۈكتىن باغقا كىردى . تەختنى كۆتۈرگەنلەر ئۇنى يەردە قويۇپ ، بىر چەتتە قول باغلاپ تۇردى . قارىسام تەختتە بىر سەنەم

ئولتۇرۇپتۇكى ، ھۆسن ـ جامال نۇرىدىن باغ كۈندۈزدىنمۇ روشەن يورۇپ كەتتى .

ئەبيات

ۋادىغا يەتمىگەن پەرىزادى ،
تۇتار ئاھۇنى گوللاپ سەييادى .

بەدىنى ئاق كۈمۈش ، يۈزى گۈلرەڭ ،
قېشى كامانداۋۇر ، كىرپىكى خەدەڭ ① .

كۆزلىرى جادۇ ، خۇلقى ئۇز ئاندىن ،
كىرپىكى ئۇقادۇر ، زۇلپى ئەنبەردىن .

خۇشبۇي چاچلىرى ئۆرۈلگەن تاراپ ،
كۆزلىرى بۇلاقكى ، تەشنا غا شاراب .

زىناقلىرىدىن تېپىلار ھايات ،
شېرىنلىكتە ئۇ كۈملاچ ناۋات .

لالەرەڭ مەڭزى گويا كى ياقۇت ،
سۆيسە يېقىملىق مەست بولۇر ۋۇجۇد .

ئاغزى نېلۇپەر ، چىشى دۇر ـ ئۇنچە ،
تىلىكىم شەكەر ، بويى ئۇز غۇنچە .

لەۋلىرى مەي رەڭ ، چېكسىدە خال ،
كۆزنى چاقنىتار ئۇنىڭدىكى ھال .

---

① خەدەڭ ـــ ئوق (ئوقيا ئوقى)

قارىغان كىشىنى قىلار ئۇ خۇمار ،
« كۆز تەگمىسۇن » دەپ ئېسىپتۇ تۇمار .

تەختىنى يەرگە چۈشۈرۈپتۇلەر ،
ئايدەك يۈزىنى يوشۇرۇپتۇلەر .

كۆكرىكى ئاپئاق ، يېسە تويماس خام ،
ئىككى مېۋىسى پۈختىكەن تامام .

ئۇنىڭ بېشىدا جاۋاھىرلاردىن ياسالغان تاج بولۇپ ، تۆت قۇببىسى پۈتۈنلەي مەرۋايىتلار بىلەن بېزەلگەن ئىدى . ئۇ ئاشۇ تاجنىڭ شەكلىدە ياسالغان تەختىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇراتتى . ھېقىق شېشە بىلەن گۆھەر جامىنى يېنىدا قويۇۋالغان ئىدى . شۇ دەقىقىدە ئۇ مېنى كۆردى ۋە تاتلىقىنە بىر بېقىپ مىيىقىدا كۈلۈش بىلەن ئىشق جاراھىتىمگە تۇز چاچتى . ئاندىن ئادەمگەرچىلىك يۈزىسىدىن يېنىغا چاقىرغان ئىدى ، ھودۇقىقان ھالدا ئالدىغا باردىم ـ دە ، تەختىنىڭ پۈتلىرىغا سۆيدۈم . تەڭداشسىز پەرى قولۇمنى تۇتۇپ ئالدىدا ئولتۇرغۇزغاندىن كېيىن ، جامنى مەيگە تولدۇرۇپ ئاۋۇال ئۆزى ئىچتى ، ئاندىن ماڭا تۇتتى . ئۇنىڭ چىرايىنى ئەمدى ئېچىنىش تۇيغۇسى ئىگىلىگەن ئىدى .

ـــ ئىسىت ! ئادەمزاتنىڭ ۋاپاسى يوق ، ـــ دېدى ئۇ چوڭقۇر تىن ئېلىپ ، ـــ بولمىسا كۆڭلۈمنى سېنىڭ مۇھەببىتىڭگە بەخش ئېتەر ئىدىم !

ئۇ يەنە بايىقى تەرىزدە ئۆزىمۇ ئىچىپ ، ماڭمۇ تۇتۇپ بىر پەستىلا كەيپىمنى كۆتۈردى . بىخۇدلۇق ئىشكى يۈزۈمگە ئېچىلىپ ، ئۆزۈمنى يوقىتىپ قويدۇم . مەن مەستلىكتە يىغلىماقتا ئىدىم ، ئۇ توختىماي كۈلەتتى . كېيىن ئۇنىڭ ئوتلۇق لەۋلىرى يۈزۈمگە تەگدى . شۇ چاغدا ھاۋادىن بىرنەچچە كىشى چۈشۈپ ، مەن ئۇقمايدىغان تىلدا بىر نېمىلەرنى دېدى .

ئول پەرى پەيكەر بىردىنلا ساراسىمگە چۈشتى ـ دە ، مېنى قانـ غۇدەك بىرنى سۆيۈپ قويۇپ ، تەخت ئۆزرە قەددىنى رۇسلاپ ئېيتتى :

ـــ ئى ئەزىز يىگىت ، سەن بىلەن يەنە بىر دەم سۆھبەت پەيزىنى سۈرمەكچى ئىدىم . ئەمما پايدىسىز ئالەم يار بەرمىدى .

نەزم

كەتتىم ھىجرىڭ پىراقىدا دېغىڭنى ئېلىپ مەن يادىگار ،
ئۇنتۇماي ئەسته چىڭ تۇتقىن ، ياشلىق قەلبىڭ قانداق پايلار .

ئەمدىكى گەپ بىۋاپالىق شارابىنى ئىچىش ـ ئىچمەسلىكىڭدە قالدى !

ـــ ئى كۆڭلۈمنىڭ قىبلىسى ، ـــ دېدىم ياشلىرىمنى يامغۇردەك تۆكۈپ ، ـــ سېنى قايدىن تاپارمەن ، دېرىكىڭنى كىمدىن سورارمەن ؟

ـــ ھەرقانچە ئىزدىسەڭمۇ مېنى تېپىشىڭ مۇمكىن ئەمەستۇر . ئادەمزاتنىڭ بىزنى تېپىشقا قۇدرىتى يەتمەيدۇ .

ـــ ئۆزۈڭ قايسى گۈلىستاننىڭ گۈلى ، قايسى بوستاننىڭ سەرۋ نەخلىسىدۇرسەن ؟

ـــ مەن چىن ماچىن ۋىلايەتلىنىڭ پەرلىرىنىڭ شاھ نەسلىدىندۇرمەن !

ئول سەنەم جاۋابەن شۇنداق دەپ تۇرۇشىغا ، تەخت لەپىدە ھاۋاغا كۆتۈرۈلدى . مەن ئۆزۈمنى يوقىتىپ ، ئەقىل ـ ھوشتىن بىگانە بولدۇم .

بەيت

ئەقىل ـ ھوشۇم ۋە پاراسەت كەتتى ئۇ دىلدار بىلەن ،
ھەم يەنە ئىش پەكىرى ئۇچتى كۆڭۈلدە بار بىلەن .

ئى دەرۋىش ، ئەھۋالىم ھەقىقىدە نېمە دېيىشىمنى ۋە مۇددىئايىمنى قانداق شەرھلەشنى بىلمەيمەن . جانسىز تەندەك سەرسان ـ پەريشان بولۇپ يىقىلدىم ، كۆزلىرىمدىن قان ـ ياش تۆكۈپ بىھوش ھالەتته ياتتىم .

ئۇستازىم بىلەن ئىنكئانا كۆپ تەكشۈرۈپ كۆرگەندىن كېيىن ، ئاھ ـ زا-
رىمغا ئېچىنىپ ھەرقانچە گەپ سوراپ باقسىمۇ سۆزلەشكە مادارىم
يەتمىدى . لېكىن « چېقىمچى » كۆز ياشلىرىم كۆكلۈمنىڭ زىيادە سەكپا-
رىلىقىدىن مەلۇمات بېرىپ تۇراتتى . ئۇستازىم ئامالسىز : « جىن
چاپلىشىپتۇ » دېگەن خۇلاسىگە كېلىپ ، بېشىمدا « سۈپكۈشلەپ » دۇئا
ئوقۇشقا باشلىدى . لېكىن بۇ ھېچبىر تەسىر قىلدىغاندەك ئەمەس ئىدى .
شۇ تەرىقىدە بىر كېچە ـ كۈندۈز ئۆتتى . ئۇلار ھالىمغا ھېچقانداق چارە ـ
تەدبىر قىلالماي ، ئاخىر ئۇمىد ريشتىسىنى ئۈزدى . كېيىن ئۇقسام ، ئۇستا-
زىم ئاتامنىڭ قېشىغا بېرىپ ئەھۋالىمنى بايان قىپتۇ . ئاتام دەرھال باغقا
يېتىپ كېلىپ ، مەندىكى شەۋقىنىڭ غالىسلىقىنى كۆرۈپ باش ـ كۆزلە-
رىمنى سىلاپ ، يۈزلىرىمگە قان ـ ياشلىرىنى تۆكۈپ يىغلىدى . مەن قانچە
قىلسامۇ ئۇنىڭ سوئاللىرىغا جاۋاب بېرەلمەيتتىم ، ھالىم ھەقىقەتەن زەئىپ
ئىدى . ئاتامنىڭ پەرمانى بىلەن ھالىمغا ئامال ـ تەدبىر تېپىش ئۈچۈن
ۋەزىر ـ ئەمىرا ، ئەركانى دۆلەت ، ھۆكۈما ـ تېۋىپ ، ئالىم ـ
مۇنەججىملەرمۇ كېلىشتى . ئاتام ئىزتىراپ ۋە ئىنتىزارلىقنىڭ زىيادىلىكىدىن
زارلىق ۋە بىقارارلىق ئىلكىدە شاھلىق سەلتەنىتى بىلەن ۋەدە قىلدىكى ،
كىم بۇنىڭغا تەدبىر تاپالسا ھەددىسىز ھەدىيە بەرمەكچى بولدى . مەندىن
ئەنسىرەپ : « بۇ كېسەللىكتىن نىجاتلىق تاپارمۇ ياكى قولۇمنى قۇرۇتۇپ
قويارمۇ ؟ » دېگەن ۋەسۋەسە بىلەن شەھەرگە قايتۇرۇپ كەلدى . يېڭى
ماكانىدا قۇياش نۇرىنى كۆرۈپ ، ھەيرانۇھەس بولماقتا ئىدىم ، بۇ يەردە
مەن ئۇچرىتىپ باقمىغان ئاجايىباتلارمۇ كۆپ ئىدى . لېكىن ماڭا يىغلاش
ۋە ئاھ ئۇرۇشتىن ئۆزگە خاتىرجەملىك بولمايۋاتاتتى . غەم ـ قايغۇ تاغ-
دەك بېسىۋالغاچقا يېمەك ـ ئىچمەككە تاۋۇم تارتمايتتى . ھالىم كۈندىن ـ
كۈنگە خاراپلاشماقتا ئىدى . ھەكىم ـ تېۋىپلار پۈتۈن ھۈنىرىنى ئىشقا
سالدى ، ئۆلىما ـ ئالىملار ۋە پۇقرالار دۇئا ـ تىلاۋەتكە ئىشتىراك قىلدى .
ئەمما ئۇلارنىڭ بۇ ئۇرۇنۇشلىرى بىھۇدە بولۇپ ، « كېسىلىم » بىلەن مۇ-
ناسىۋەتسىز ئىدى ، ھەقىقىي ئەھۋالنى دېيىشكە تىلىم بارمايتتى .

شۇنداق قىلىپ ، تا ئۇچ يىلغىچە ھالىم شۇ تەرىقىدە داۋاملىشىپ ، ھېچبىر ئۆزگىرىش بولمىدى . ئاتام قايسى ۋىلايەتتە داڭلىق ھەكىم - تېۋىپ ياكى بۇنداق غەيرىي كېسەللىككە تەدبىر قىلغۇچى بىرەرمۇنەججىم - ھۆكۈما بارلىقىنى ئاڭلىسا شۇ ھامان ئادەم ماڭدۇرۇپ ئەكەلدۈرەتتى . ئۇلارمۇ قولىدىن كەلگەن تەدبىرلىرىنىڭ ھەممىسىنى قىلىپ بېقىپ ، ئامال بولمىغاندا مەيۈسانە ھالدا قايتىپ كېتىشەتتى .

ئۇچ يىل ئۆتكەندىن كېيىن ، پۇتۇن ئۆمرى سودىگەرچىلىك بىلەن ئۆتكەن بىرسى بۇ شەھەرگە كېلىپ قاپتۇ ۋە ئاتامغا بىرمۇنچە سوۋغاتلارنى تەقدىم قىپتۇ . ئاتام سۆھبەت ئارىسىدا ئۇنىڭدىن تېۋىپ تۇغرىسىدا سورىغان ئىكەن ، ئۇ : « ھىندىستاندا بىر جەزىرە بار كى ، ئۇ زىنىڭ خۇش ھاۋالىقى ۋە سۈيىنىڭ بەلەنلىكى بىلەن جاھانغا مەشھۇردۇر . شۇ جايدا ﴿ جەزىرىئى ھەكىم ﴾ ئىسىملىك بىر كىشى بولۇپ ، بىر باغ بىنا قىلغانكى ، قورغىنى پەلەككە تۇتىشىدۇ ، ھېچقانداق پىكىر - خىيال كەمەندى بۇيۇك كۈنگۇرىسىگە يېتەلمەيدۇ ، ئۇچار قاناتلارمۇ باغ كۆچەتلىرىنىڭ شاخلىرىغا قونالمايدۇ . قىسقىسى ، ھېچكىمنىڭ بۇ باغقا دەخلى يەتكۈزمەككە قۇدرىتى يەتمەيدۇ . ئەمما چۈكا تېۋىپ (ھەكىم) نىڭ ئىجازىتى بىلەن يىلدا بىر كۈن كېسەل كۆرۈش بېكىتىلگەن . تېۋىپ باغدىن چىققان كۈنى ھېيىت قىلىنىدۇ . ئۇنىڭ داڭقى پۈتۈن مەملىكەتلەرگە تارقالغان . ئالەمنىڭ ھەرقانداق جايىدىكى تېۋىپلار ئاغرىقىنىڭ ئىلاجىنى قىلالمىسا ، ئول ﴿جەزىرە﴾ گە ئېلىپ بارىدۇ - دە ، تا ھېيىت كۈنى يېتىپ كەلگۈچە چۈكا تېۋىپنىڭ بېغى ئىشىكىدە كۈتۈپ تۇرۇپ ، ئۇ سۇ ئويۇنىدىن قايتقاندا ئاغرىقلارنى بىر - بىرلەپ كۆرسىتىدۇ . چۈكا تېۋىپ تومۇرمۇ تۇتمايلا ئەھۋالنى سوراپ ، كېرەكلىك دورىنى يېزىپ بېرىپ يولغا سالىدۇ . ئۇنىڭ يازغان رېتسېپىغا ئەمەل قىلغانلار ساقىيىدۇ . ئەگەر شاھزادىنى شۇ يەرگە ئاپارغان بولسىلا ساقىياتتى ، جانابلىرىنىڭمۇ كۆڭلى ئارام تاپاتتى » دەپتۇ ۋە ئالتە ئايلىق بۇ ئۇزۇن سەپەرگە ئۆزىنىڭ بىللە بارىدىغانلىقىنى ۋەدە قىپتۇ .

ئاتام بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ بەك خۇرسەن بولدى ، ئۆزى ئەك ياخشى كۆرىدىغان ، ئەقىللىق بىر ۋەزىرىنى 100 خىزمەتكار ۋە ھېلىقى جاھاڭكەزدى سودىگەرگە باش قىلىپ تەينىلەپ ، مېنى « جەزىرە » گە يولغا سالدى . بىز مەلۇم مەزگىل سۇ يولى ، يەنە مەلۇم مەزگىل چۆل - جەزىرە بىلەن سەپەرنى داۋاملاشتۇرۇپ ، ئاخىر كۆزلىگەن مەنزىلگە يەتتۇق . ئۇ جاي سودىگەر تەرىپلىگەندىكىدىنمۇ خۇش ھاۋالىق ئىكەن .

نەزم

تا خەۋەر كەلتۈردى ئەلچى ئول شەھەر شاھانىدىن ،
كىردى جان جىسمىمغا چۈن كەلدى ھاۋا جانانىدىن .
مەن ئەسىرى دەردۇغەمنىڭ ، بىلمىدىڭ سەن بىخەۋەر ،
پاتتى خۇش بول غەم شەمئى ، چىقماس بايا‌ۋان ئاستىدىن .

« جەزىرە »نىڭ ئارامبەخش خۇش ھاۋاسى كۆڭلۈمنى ئاچتى . ئەمما گەپ - سۆزگە يەنىلا قۇدرىتىم يەتمەيتتى . ئېغىز ئاچسامىلا كۆزلىرىمدىن ياش كەلكۈنى دەۋرەپ سۆزلەشكە يول قويمايتتى .

جەزىرەدە مەندىن باشقا يەنە 100 ئاغرىق بار ئىكەن . ئۇلار 20 كۈندىن بۇيان تەقەززالىق بىلەن كۈتۈۋاتقانلار بولۇپ ، ئەتە ھېيت بولىدىغانلىقىنى ئۇقۇپ خۇشاللىقتا چۆممەكتە ئىدى . ئاغرىقلارنى باققۇچىلار 3000 كىشىگە يېتەتتى . ئۇلارنىڭ قىلىدىغان ئىشى كېچە - كۈندۈز خۇدايىتائالاغا سېغىنىپ ئاغرىقلارغا شىپالىق تىلەش ئىدى .

ئەتىسى كۈن چىققاندىن كېيىن ، ئۇلار شۇ يەرنىڭ قائىدىسى بويىچە پۈتۈن ئاغرىقلارنى ئولتۇرغۇزدى ، ئۆزلىرى نېرىراق بېرىپ تۇردى . كۈن چىقىپ ئىككى ئاش پىشىمچە ئۆتكەندە باغنىڭ دەرۋازىسى ئېچىلدى . مەيدىسىدە جامكىدەك تۇك ، ئۇچىسىدا ئىريان ، بېشىغا سەللە ئورىنىدا چې‌چىنى يۇگنۇالغان بىر ھىندى يىگىت قەلەم - دۇۋەتلىرىنى خىزمەتكارىغا كۆتۈرتۈپ چىقىپ كەلدى . ئۇ دەريانىڭ بويىغا بېرىپ بەدىنىنى يۇيۇپ ،

بىردەم سەيلە ـ تاماشا قىلغاندىن كېيىن ، روھى كۆتۈرەڭگۈ ، خۇشال كەيپىياتتا ئاغرىقلار قېشىغا كەلدى . كىشىلەر ئېيتقاندەك ، تىزىلىپ ئولـ تۇرغانلارنى ئوڭ تەرەپتىن باشلاپ بىرمۇبىر كۆرۈپ ، دورا بېرىپ ئېتىكىگە تاشلاپ ماڭدى . ئەمدى نۆۋەت ماڭا كەلگەن ئىدى . ئۇ نېمىشـ قىدۇر بىردەم ئويلىنىپ تۇرۇپ قېلىپ ، بېشىمدىن ئايىغىمغىچە كۆزەتتى ، ئاندىن بېشىمنى تۆتۈپ باقتى ، ئەمما ھېچنىمىمۇ دېمەي ، دورىمۇ بېرىپ بەرمەي ئۆتۈپ كەتتى . يېنىمدىكى ئاغرىقتىن باشلاپ يەنە دورا بېرىپ بېرىشنى داۋاملاشتۇردى . بۇ ھالنى كۆرۈپ ۋەزىر ۋە بىللە كەلگەنلەرنىڭ كۆڭلى غەش بولۇشقا باشلىدى . ئۇلار داڭلىق تېۋىپنىڭمۇ دەردىمگە داۋا ، رەنجىمگە شىپا تاپالمىغانلىقىدىن مەيۇسلىنىپ ، ئەپسۇسلۇق ياشلىرىنى سەلدەك ئاققۇزماقتا ئىدى .

تېۋىپ ئاغرىقلارنى پۈتۈنلەي كۆرۈپ بولۇپ ، قايتا قېشىمغا كەلدى ۋە قولۇمدىن يېتىلەپ باغقا ئېلىپ كىردى . باغدا تۆت چوڭ سۇپا بار بولۇپ ، بىرىدە ئىلىم ـ ھېكمەت كىتابلىرى ، شۇنىڭدەك غەرب ئەللىرىنىڭ يوغان ـ يوغان قامۇسلىرى ۋە ئەرەب ، ئىبرانى ، سەريانى ، يۇنان ، ھىندى تىللىرىدىكى كىتابلار تۇراتتى . بىر سۇپىدا ئالىي لىباسلار بىلەن ئالتۇن قاچا ـ قۇچىلار ۋە نەپىس سايمانلار تىزىقلىق ئىدى . يەنە بىر سۇپىدا كېسەل داۋالاشقا كېرەكلىك مەجۇن ـ شەربەتلەر ، قۇۋۋەت دورىلىرى تەل ئىدى . ئاخىرقى سۇپىدا بىر ئىشكىتىن باشقا نەرسە يوق بولۇپ ، مېنى شۇنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرغۇزۇپ قويدى . ئۆزى ئىشكىنى ئېچىپ ئىچكىرى كىرىپ كەتتى ۋە بىردەمدىن كېيىن قايتىپ چىقىپ ھېچنىمە دېمىدى .

ئى ئەزىز دەرۋىش ، نېمە سەۋەبتىندۇر شۇ كۈندىن باشلاپ نەپـ سىم جايىغا چۈشۈشكە ، يىغام ئازىيىشقا يۈزلەندى . غىزانى كۆڭلۈم تارتىپ ، ئۈيقۇمۇ كەلگىلى تۇردى . ھېلىقى چۇكا تېۋىپ قىرىقىنچى كۈنى مېنىڭ خۇشال ھالىتىمنى كۆرۈپ ئۆزىمۇ كۈلدى .

ـــ باغىنى ئايلانما ، مېۋىلەرنىمۇ يېمە ، ـــ دېدى ئۇ بىر قۇتا مەجۇننى بېرىپ ، ـــ مانا بۇنىڭدىن كۈندە نوقۇتتەك مىقداردا يېگىن .

ئۇ يەنە ئارامگاھىغا كىرىپ كەتتى . مەن دېگىنى بويىچە قىلدىم . شۇنىڭ بىلەن كۈنسېرى ئەھۋالىم ياخشىلىنىپ ، ۋۇجۇدۇمدا قۇۋۋەت پەيدا بولۇشقا باشلىدى . زەئىپلىكتىن قۇتۇلۇۋاتساممۇ ، لېكىن بۇ دەردكە مۇپتىلا قىلغان سەنەمنىڭ ئىشقىنى ئېسىمدىن چىقىرىشقا ئاجىز ئىدىم .

تېۋىپ مېنى كىتابلارنى ئوقۇپ مۇھاكىمە قىلىشقا ئۇندىدى . ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە نازۇك - ئىنچىكە ئىلىملەر قوينىغا شۇڭغۇدۇم . ئۇ ، بىر كىتابنى ئوقۇپ تۈگەتسەم يەنە بىر كىتابنى بېرەتتى . نەتىجىدە كىتابنى قولۇڭاق قىلىپ ئاجايىباتلار دېگىزىدا ئۈزەتتىم . بۇ جەريانىدا ھەر خىل گۈل - گىياھ ۋە دورا ئۆسۈملۈكلىرىنىڭ خۇسۇسىيەتلىرىنى ئىگىلەپ ، ئۇلارنى تېبابەتچىلىكتە قوللىنىشنى پىششىق بىلىۋالدىم ، ئۆگەنگەنلىرىم بويىچە دورىلارنى ئۆزۈم ياساپ ئىشلەتتىم . ئىلىم دۇنياسىنىڭ بۇ قەدەر كەڭ ۋە چوڭقۇر بىر دېڭىز ئىكەنلىكىنى ھېلىغىچە ھېس قىلمىغان ئىكەنمەن .

ئەلقىسسە : بىر يىلغىچە شۇ باغدا تۇردۇم . مەن بىلەن بىللە كەلگەنلەر دەرۋازا سىرتىدا قالغان ئىدى ، ئۇلارنىڭ ھالى قانداق ئىكەنلىكى ماڭا قاراڭغۇ ئىدى .

چۈكا تېۋىپنىڭ خىلۋەتتىن چىقىدىغان ۋاقتى يېتىپ كەلدى . ئۇ قەلەم - دۇۋىتىنى ماڭا تۇتقۇزۇپ :

ـــ مېنىڭ بىلەن ماڭ ، ـــ دېدى .

ئۇنىڭ دېگىنىدەك قىلدىم . بىز دەرۋازىدىن تاشقىرىغا چىقتۇق . ئاغرىقلار ۋە خەۋەر ئالغۇچىلار نۇرغۇن ئىدى . ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۆز كىشىلىرىمنىمۇ كۆردۈم . ئۇلار مېنىڭ تېۋىپ بىلەن كېلىۋاتقانلىقىمنى كۆرۈپ خۇشال بولدى ۋە ئاللاتائالاغا شۈكرىلەر ئېيتتى . ئاندىن چۈكا تېۋىپنىڭ ئايىغىغا يىقىلدى . چۈكا تېۋىپ كۆلۈپ قويدى .

ئۇ ئادىتى بويىچە دەريادا يۇيۇنۇپ بولۇپ ، ئاغرىقلار تەرەپكە كەلدى . مەن سايىدەك ئەگىشىپ بىللە ماڭدىم . ئۇ تۇنجى ئاغرىقنىڭ ئالدىدا توختاپ ، مەندىن قەغەز - قەلەم سورىدى . مەن ھەممىنى خەت

يازغۇدەك تەخ قىلىپ ئالدىدا ئەدەپ بىلەن تۇتۇپ تۇردۇم . ئۇ دورا نۇسـ خىلىرىنى يازغىلى تۇرغاندا ، مەنمۇ قانداق ئاغرىققا قايسى خىل دورىنى بېرىدىغانلىقىنى بىلىۋالدىم . ئۇ ئاغرىقلارنى بىر - بىرلەپ كۆرۈپ دورا - يېزىپ بېرىپ ، نۆۋەت بويىچە يۇزلىرى ئاپتاپتەك ، چاچلىرى مۇشكتەك بىر كىشىنىڭ ئالدىغا كەلدى . ئاغرىقنىڭ كۆزلىرى زەئىپلىكتىن ئولتۇرۇشقان ، چېھرى سامانداەك سارغايغان ئىدى . تېۋىپ ئۇنىڭ ھالىنى كۆزەتتىيۇ ، نېمىشقىدۇر دورا يازمىدى ، بەلكى ئاتلاپ يەنە بىر ئاغرىقنىڭ ئالدىغا باردى . شۇنداق قىلىپ ، ئاغرىقلارنىڭ ھەممىنى كۆرۈپ تۇگەتكەندىن كېيىن ، خۇددى ئۆتكەندە ماڭا تۇتقان مۇئاملىگە ئوخشاش پوزىتسىيىدە ھېلىقى ئاغرىقنى باغقا ئەكىرىشكە پەرمان چۈشۈردى . مەن ئۇنىڭ پەرمانىنى بەجا كەلتۈرۈپ ، ئاغرىقنىڭ قولىدىن يېتىلەپ كىردىم . ئاغـ رىق « تۆت سۇپا » ئالدىغا كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن ، تېۋىپ ئۇنى ئۆزىلا خىلۋەتكە ئەكىرىپ كەتتى . ئۇ خىلۋەتخانىنىڭ ئىشكىنى ياپقاندا ئويلىـ دىمكى ، ئاغرىق داۋالاشنى بۇنچە مەخپىي تۇتۇشنىڭ ھاجىتى نېمە ؟ ئارقىدىن قىزىقسىنىپ ئۆگزىگە چىقتىم - دە ، تۆڭلۈكتىن ئاستا مارىلىـ دىم . قارىسام ، ئاغرىقنى بەھوش قىلىپ ياتقۇزۇپ قويۇپ ، ھېكمەت قولى بىلەن پېشانىسىنى تىغدا يارغاندىن كېيىن ، ئۈستۈنكى باش سۆڭىكىنى ئېلىپ بىر چەتتە قويۇپ ، ئامبۇرنى قىزىتقىلى تۇردى . بۇ ئالامەتلەردىن ئۇنىڭ كېسىلىنىڭ قەيەردىلىكىنى بىلىۋالدىم . چۈنكى مەن ئوقۇغان كىـ تابلاردا بۇ ھەقتە يېزىلىشچە : « ئەگەر ئادەمنىڭ قۇلقىغا مىڭ ئاياغ كىرىۋالسا ، باشنىڭ ئۈستۈنكى سۆڭىكىنى ئاجرىتىپ ، ئىلمى ھېكمەت بىـ لەن مىڭ ئاياغنى ئالغاي . مۇشكۈلاتنى ئورۇنداشنىڭ چارىسى ئامبۇرنى يېرىم قىزىتىشتۇر ، بولمىسا مىڭ ئاياغ مېڭە پەردىسىنى قاماللۇبلىپ يىر- تىۋېتىدۇ ، مەلھەم ئۇنىڭغا كار قىلمايدۇ » دېيىلگەن ئىدى . چۈكا تېۋىپ بولسا مىڭ ئاياغنى قىزىق ئامبۇر بىلەن ئالماقچى بولۇۋاتاتتى . مەن ئاغرىق يىگىتىنىڭ تەقدىرىدىن ئەنسىرەپ ، مۇبادا خاتا داۋالاپ قويسا ساقايماي ئۆلۈپ كەتمىسۇن دېگەننى ئويلاپ ۋارقىرىدىم :

ـــ ئى ئۇستاز ، ئامبۇر بەك قىزىق بولۇپ كەتتى !

تېۋىپ ئاۋازىمنى ئاڭلاپ بېشىنى كۆتۈرۈپ مېنى كۆردى ، ئامبۇرنى تاشلىۋېتىپ ئۆزىنىڭ بېشىغا ئۆزى ئۇرغىنىچە ئۆيدىن چىقىپ ، باغنىڭ بۇلۇڭىغا بېرىپ ئولتۇردى . مەن ئۆگزىدىن چۈشۈپ ئۆيگە كىردىم . ئاڭغۇچە ئامبۇر يېرىم قىزىق ھالەتكە كەلگەن ئىدى . « بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم ! » دەپ كۆڭلۈمنى توق تۇتۇپ ، مىڭ ئىياغنى ئامبۇر بىلەن ئالدىم ـ دە ، يىراقتا تاشلىدىم . ئاغرىقنىڭ باش سۆڭىكىنى جايىغا قويۇپ ، ئالدىن تەييارلانغان مەلھەم ۋە دورىلارنى جارىھەت ئۈستىگە چاپلاپ مەھكەم تاڭدىم . ئاندىن خاتىرجەم بولۇپ تاشقىرىغا چىقىپ تېۋىپنى چاقىردىم . قارىسام ئۇ شەيتانىنىڭ ۋەسۋەسىسىگە ئالدىنىپ ، ئۆزىنىڭ چېچى بىلەن گېلىنى بوغۇپ دەرەخكە ئېسىلىپ ئۆلۈۋاپتۇ . جاھىللىق تەرىقەسى ئۇنى ھايات بىلەن خوشلىشىشقا مەجبۇرلىغان ئىدى . ئۇ مېنىڭ بۇ نازۇك « ھۇنەر »نى ئۆگىنىۋالغىنىمغا چىدىمىغاندەك قىلاتتى . ئۇنى دەرەختىن چۈشۈرۈپ دەپنە قىلماقچى بولغىنىمدا ، چېچىدىكى ئىككى دانە ئاچقۇچقا كۆزۈم چۈشتى . ئاچقۇچلارنى ئېلىۋېلىپ ، ئاندىن دەپنە قىلدىم ـ دە ، ئىمارەتكە كېلىپ ئۇنىڭ خىلۋەتخانىسىغا كىردىم . ئاچقۇچلار قايسى قۇلۇپنىڭ ئىكەنلىكىنى بىلىش نىيىتىدە ئىنچىكىلەپ قارىسام ، بىر تەرەپتە يەنە بىر مەخپىي خانىنىڭ بارلىقى كۆزۈمگە چېلىقتى . ئاچقۇچلارنىڭ بىرى بىلەن قۇلۇپنى ئېچىپ ئىچكىرى كىرسەم كۇتۇپخانا ئىكەن . تەرىپى ھەققىدە ئېغىز ئېچىشقا ئەقلىم ۋە تىلىم ئاجىزلىق قىلىدۇ . ئۇ يەردە يەنە قۇلۇپلاقلىق بىر ساندۇقچە تۇرۇپتۇ ، ئىچىدىن مۇقاۋىسى ئالاھىدە بىر كىتاب چىقتى . ئوقۇسام ، تۇرلۇك دۇئا ۋە ئىسمىئەزەمنىڭ ئوقۇلۇش قائىدىلىرى ، جىن ـ ئەرۋاھ ۋە قۇياشنى سېھىرلەش ، شۇنىڭدەك ئەپسۇنلاردىن پايدىلىنىش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان قامۇس ئىكەن . خۇشاللىقىمدىن ۋاقىراپ ھوشۇمدىن كەتتىم .

بېيت

ئوقۇدۇم تېز - تېز ئۆرۈپ ، ياپتىم ئۇنى ،
پەردىدە پىنھان ئىدى تاپتىم ئۇنى .

ئى دەرۋىش ، مەقسەت خەزىنىسىنىڭ ئاچقۇچىنى تاپقانلىقىم ئۈچۈن ئالەمچە خۇشاللىققا چۆمدۈم . بۇنى تەسۋىرلەشكە ھەم تىلىم ئاجىز كېلەتتى . خۇداغا شۈكرىلەر ئېيتىپ ، ھېلىقى يىگىتنى داۋالاشقا تۇتۇش قىلدىم . سەككىز كۈندىن كېيىن ئۇ ساقايدى . ئىككىمىزنىڭ خۇشال ھالدا باغدىن چىققىنىمىزنى كۆرۈپ دوستلارمۇ بۇ شادلىقتىن تەڭ بەھرىمەن بولدى . مېنى ئىنتىزارلىق ئىلكىدە كۈتۈۋاتقان ۋەزىر ۋە خىزمەتكارلار بۇ نەزمنى ئوقۇدى :

نەزم

مىڭ شۈكرىكى ، غەم - قايغۇدىن ئازاد بولۇپتۇق ،
شاھزادىنى كۆرۈپ مانا دىل شاد بولۇپتۇق .

ۋەزىر ، سودىگەر ۋە خىزمەتكارلارنىڭ ھەممىسى خۇشال بولۇپ مېنى ئورىۋېلىشتى . بىز دەرھال ئوزۇق - تۈلۈك تەييارلاپ ، « جەزىرە ھەكىم »نىڭ پۈتۈن بايلىق - تەئەللۇقاتىنى كېمىگە سېلىپ ، ئۆز يۇرتىمىزغا راۋان بولدۇق . ھېلىقى يىگىتمۇ سەلتەنەتلىك ئائىلىنىڭ پەرزەنتى ئىكەن ، ئۇمۇ ئۆز خىزمەتكارلىرى بىلەن دىيارىغا يۈرۈپ كەتتى .

شۇنداق قىلىپ ، خۇدايىتائالانىڭ تەۋپىق ھىدايەت ئېتىشى بىلەن سەپىرىمىزنى ئامان - ئېسەن داۋاملاشتۇرۇپ ، سالامەت قۇرۇقلۇققا چىقتۇق . ئاتامنىڭ ئالدىغا خەۋەرچى ئەۋەتىپ چۈشكۈندە كۈتۈپ تۇردۇق . ئاتام خەۋەرنى ئاڭلاپ ۋەزىر - ۋۇزرالار بىلەن ئالدىمىزغا كەلدى . بىز قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتۇق . كەلگەن ئادەمنىڭ كۆپلۈكىدىن ماڭا قورقۇنچ چۈشۈپ ، ئاتامغا :

ـــ شەھەرگە كىرمەيمەن ، مۇشۇ يەردە ماكانلىشىپ ئۆمرۈمنى

ئۆتكۈزمەن ، ـــ دەپ تۇرۇۋالدىم .

ئاتام گېپىمنى ئاڭلاپ :

ـــ ئى كۆز نۇرۇم ، جامالىڭ نۇرىدىن كۆڭلۈم قاراڭغۇسى روشەن بولدى ! ـــ دەپ كۆز يېشى قىلغان ئىدى ، ئۇنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ ئېزىلىپ يىغلاپ كەتتىم .

ئاتام تەسەللى بېرىپ شەھەرگە ئېلىپ كېشىشكە قانچە تىرىشقان بولسىمۇ قەتئىي رازىلىق بەرمىدىم . ئاخىر ئۇ مېنىڭ رايىمغا بېرىپ ، بۇ يەرگە بىر باغ بىنا قىلدۇرماقچى بولدى . شۇ كۈنىلا ئوردا ئۇلۇغلىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ، تەجرىبىلىك باغۋەن ، بىناكارلىق ئۇستىلىرى ۋە دېھقانلارغا پەرمان چۈشۈرۈپ ، بۇ جايىنى تېزلىكتە گۈللەندۈرۈشكە ئاتلاندۇردى . ھۆنەرۋەنلەر قايتىمايلا ئىشنى باشلىۋەتتى . شۇنچىلىك خۇشال كەيپىياتتا ئالدىمغا كەلگەن ئاتام مەيۋىسانە ھالدا شەھەرگە قايتتى .

شۇنداق قىلىپ باغىمۇ پۈتتى ، ئۇنىڭ ئۇتتۇرىسىغا سېلىنغان ئىمارەت شاھ قەسرىدىن ئېشىپ چۈشكۈدەك گۈزەل ئىدى . باغدا دۇنيادىكى مېۋىلىك دەرەخلەرنىڭ ھەممە تۈرى بار بولۇپ ، قۇشلار كېچە ـ كۈندۈز نەغمە قىلىپ تۇراتتى ، رەڭگا رەڭ گۈللەر ئېچىلىپ خۇش ھىد تارقىتاتتى ، بىر ئېرىق سۈزۈك سۇ تىنماي بۇلدۇقلاپ ئېقىپ ، مۇھىتقا سۆرۈنلۈك بەخش ئېتەتتى .

مەن يورۇق دۇنيانىڭ ئەنە شۇنداق گۈزەللىكلىرىگە قىزىقماي بۇ ئۆيگە بېكىنىپ ، 40 كۈنگىچە تىرىك جانغا كۆرۈنمەي ، ياخشى غىزالارنىمۇ تەرك ئېتىپ دۇئا ئوقۇش بىلەن مەشغۇل بولدۇم . مۇشۇ دۇئانىڭ كۈچى بىلەن ، تۆت كىشى تەختتە كۆتۈرۈپ كېلىپ مېنى مەجنۇن گىرىپتار قىلغان پەرىنىڭ ۋەسلىگە يەتمەكچى ئىدىم . دۇئا مۇئەككەللىرى ھەر خىل سۈرەتلەردە كۆرۈنسىمۇ قورقمىدىم . ئۇلارنىڭ قورقۇنچ سېلىشلىرى ، يىرتقۇچ قىياپىتىدە ھۇجۇم قىلىشلىرى ئىشق ۋەسۋەسىسى ئالدىدا ھېچنېمىگە ئەرزىمەيتتى ، ئەندىشە خىيالىمغا كىرىپ چىقمايتتى . جىن ـ پەرىلەر ئەفسۇنلىرى بىلەن قۇۋۋىتىمنى ئاجىزلاشتۇرۇشقا ئۇرۇنسا ، تۈرلۈك ئەمەل

لەر ئارقىلىق رەت قىلدىم . قىرىقىنچى كېچىسى ئوچۇق ھاۋادا قاراسلاپ چاقماق چېقىپ ، ئارقىدىن ئۆمرۈمدە ئاڭلاپ باقمىغان بەھەيۋەت سادالار كېلىپ بىر تەخت زاھىر بولدى ـ دە ، كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە يەرگە چۈشتى . قارىسام ، بېشىغا ئاجايىپ ئېسىل تاج تاقىغان ، كىيىملىرى كۆز قاماشتۇرغۇدەك مەرۋايىت ـ جاۋاھىرلار بىلەن بېزەلگەن بىرسى ئولتۇرۇپتۇ .

ئۇ سالام ـ سەھەتتىن كېيىن ئېيتتى :

ـــ ئى يىگىت ، يەتمەكچى بولغان مۇددىئايىڭ نېمە ؟ تامام ئالەمنى كۆيدۈرۈپ كۈل قىلماقچىمۇ يا ؟ نېمە تەلىپىڭ بولسا دېگەيسەن ، مۇرادىڭغا يەتكۈزگەيمىز !

ـــ ئۇنداقتا ، يالغان باھانە ، ھىيلە ـ مىكىرلەرنى قويۇپ ، مۇددىئا-يىڭنى ھاسىل قىلىمىز دەپ ، سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ روھانىلىرىنى تىلغا ئېلىپ قەسەم بەرگىن ، ئاندىن دۇئا ئوقۇشتىن توختايمەن .

ئۇ قەسەم قىلدى .

ـــ سېنىڭ نومۇس پەردىسى ئىچىدە بىر قىزىڭ بارکى ، ـــ دېدىم مەن ، ـــ ئەگەر ۋەدەڭگە ۋاپا قىلساڭ ئۇ قىزنى كەلتۈرۈپ ، ئىشق گىرىپتارى كۆڭلۈمنى ئارام تاپقۇزغىن .

ئۇ كۈلۈپ كېتىپ ئېيتتى :

ـــ تەلىپىڭ شۇمىدى ؟

ـــ بۇنىڭدىنمۇ ئۇلۇغۋار تەلەپ بولامدۇ ؟ ئەگەر ئۇ مەندەك سەر-گەردان بىچارىنىڭ بەختۇئىقبالى ، مەدەتكارى بولسا ، قەدەم تۇپرىقىنىڭ سۈرمىسى بىلەن بۇ ھىجران توزانىدا پەردىلەنگەن كۆزلىرىمنى يەنە بىر مەرتىۋە روشەن ئەيلىگەي . ئۇ شۇنداق سەرۋ قامەت بىر سەنەمكى ، كۆگۈل مۈلكۈمنى تۇگەل ئىگىلەپ ، مەندە يېمەك ـ ئىچمەك ، ئۇيقۇ ـ شادلىققا ئىختىيار قويمىدى . ئۇنىڭ كۈندىن روشەن جامالى ، ياسىمەن زۇلفىغا ئەسىر بولدۇم ، قاش كامانىدىن ئۇزۇلگەن كىرپىك ئوقى يۈرە-كىمنى زىدە قىلدى . ئەمدى چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى ، مېنى غەم

دەشتىنىڭ رەنجىدىن خالاس ئەيلەپ ، ھاياتىمنى خۇشاللىق دەملىرىگە يەتكۈز ، پەلەك چاقىنى غۇلاملىقتا تەينىلەپ ، مۇرادىمنى ھاسىل قىلغىن . بىتاب كۆڭلۈم شۇنىڭ بىلەن سەھەت تاپسۇن !

ـــ ئى يىگىت ، ھەزرىتى سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ پاك روھى بىلەن قەسەم بېرىمەنكى ، مېنىڭ قىزىم سەن تەرىپلىگەندەك ئەمەس ، سۆھبىتىگە مۇناسىپ كەلمەيدۇ . جامائەمىزنىڭ ھەممىسى قارا ئۆڭلۈك ، قوي سۈرەتلىكتۇرمىز .

ـــ بۇ ئۆزرەڭنى ئاڭلىغۇم يوق .

ـــ ئەگەر شەرتىڭ شۇ بولسا ، ئۇنى كۆرگەندە بىزگە ئازار يەتكۈزمىگەيسەن .

دەرھال ئىپادە بىلدۈردۇم :

ـــ جان ۋە تېنىم بىلەن كېپىلىك بېرىمەن .

ئۇ شۇنداق ئىشارەت قىلغان ئىدى ، ئاجايىپ ھەيۋەتلىك بىر دىۋىنىڭ قىزىنى ئېلىپ كەلدىكى ، سەتلىكىدىن تىلىم تۇتۇلۇپلا كەتتى .

شېئىر

دېمە ھەرگىز سەت ئۇنى خۇلقى ئۇز - ئەۋزەل تۇرۇر ،
ۋە لېكىن ئۆزى قارا ، يۈسۈپ چىراي گۈزەل تۇرۇر .

ئۇ شۇ قەدەر قارا ئىدىكى ، ئەمما ئۇنچە - مەرۋايىت ، گۆھەرلەر ئوراپ تۇراتتى . كۆرۈپلا توۋا قىلىپ « لاھەۋلە » گە ئېغىز ئاچتىم . ئاتىسىغا ئېيتتىمكى :

ـــ ئى تاش يۈرەك ، بۇ زادى قانداق نەيرەڭ ؟ شۇنداق گۈزەل بىر قىزنى بۇنداق بەتبەشىرە مەخلۇققا ئايلاندۇرۇۋېتىپسەنغۇ ! سەۋەب كۆرسەتمەسلىككە قەسەم ئىچكەن تۇرۇقلۇق نېمىدەپ بۇنداق قىلىسەن ؟

ئۇ يەنىلا :

ـــ مېنىڭ قىزىم مۇشۇ ! ـــ دەپ چىڭ تۇرۇۋالدى .

ـــ ئۇنداقتا ، مېنىڭ ئەسلىي مۇددىئايىمدىن خەۋەر بەرگىن ! ـــ دېدىم سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ پاك روھىنى تىلغا ئېلىپ .

ـــ ئۇ چىن ماچىن دىيارىنىڭ پادىشاھىنىڭ قىزىدۇر ، ـــ دېدى ئۇ جاۋابەن ، ـــ ئەگەر قولۇڭدىن كەلسە ئۇنىمۇ سېھرىلىگىن . بەلكىم ئۇمۇ قولۇڭغا كىرەر . ئەمما سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ روھى پاكلىرىنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلمەنكى ، ياخشىسى بۇ مۇددىئادىن يانغىنىڭ تۈزۈك . مېنىڭچە ، بۇنىڭدىن رەنجۈبالادىن ئۆزگە نەرسىگە ئېرىشەلمەيسەن ھەم ئۇلار بىلەن ئارىلىشىشىڭمۇ مۇمكىن ئەمەس . ئېيتقىنا ، ئوت بىلەن سۇنىڭ ئۆزئارا ئۇلپەت بولغىنى قاچان كۆرۈلگەن !

ئۇ كۆپ نەسىھەتلەر قىلدى . لېكىن مەن پەقەتلا قايىل بولمىدىم . چۈنكى كۆڭلۈم بۇنىڭغا قويمايتتى .

مىسرا

تاشقا يامغۇر كار قىلماس ، مۇزغا سۇ ، ئاشققا پەند ① .

ئاخىر ئۇلارغا دۇئا ئوقۇماسلىققا ، ئازار يەتكۈزمەسلىككە ۋەدە قىلىپ ، قايتىشقا رۇخسەت بەردىم .

ئۇلار كەتكەندىن كېيىنلا يەنە ۋۇجۇدۇمنى ئىشق دەردى سەكپارە ئەيلەپ ، چىن ماچىن پەرىلىرىنى سېھرلەشنى نىيەت قىلدىم . شۇنىڭ بىلەن 40 كۈن دۇئا ئوقۇشقا مەشغۇل بولدۇم . ئاللاتائالانىڭ تەۋپىقى بىلەن دۇئايىم تاماملىنىپ ئاخىرقى كېچىسى راھەت پۈرىقى ئارامجانىنىڭ دىمىغىغا يەتتى . ئول ۋىلايەت پەرىلىرىنىڭ كاتتىلىرى بىر ـ بىرلەپ كىرىپ كەلدى . ئول كۆمۈش بەدەنلىنىڭ ئاتىسىمۇ ئالتۇن تەختكە ئولتۇرۇپ ھاۋادىن چۈشۈپ ، مەن ـــ ئاشقى بىقارارنىڭ ئالدىدا ھازىر بولدى .

ئۇ تەسلىم ئاداسىنى تۇغەتكەندىن كېيىن :

ـــ ئى ئادەم پەرزەنتى يېگىت ، ئەرزىڭ نېمە ؟ سېھرىي دۇئالىرىڭ

---

① پەند ـــ نەسىھەت

ھۇزۇرۇڭغا كەلتۈرمەكنىڭ بابىدا بولسا كەمىنە پېقىر پۈتۈن تەئەللۇقاتىم بىلەن تەسلىم ئەيلەپ ، تەزىم شەرتلىرىنىبەجاكەلتۈرگەيمەن! ـ دېدى .

ئۇنىڭغا سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ نامى بىلەن ۋەدە بېرىپ ئېيتتىم :

ـ ئى پادىشاھ ، بۇ بەندەڭ نەچچە ۋاقىتتىن بۇيان ئۇ تەڭداشسىز گۈھەرنىڭ ئىشقىغا مۇپتىلا بولۇپ ، سەرۇ قەدنىڭ پىراقىدا بىئارام ۋە بىقارارلىقتا ، مەھەممەت قىلىپ پېقىرنىڭ سۈنۈق كۆڭلىنى ئۇنىڭ ۋىسال زىلالىغا ۋاسىل ئەيلەپ ، بۇ مېھنەت ـ مۇشەققەت زىندانىدىن نىجاتلىق تاپتۇرغايسەن .

ـ ئى ئادەمزات يىگىت ، بىزنىڭ جامائەمىزنىڭ قائىدىسى شۇنداقكى ، ئادەمزاتنىڭ پەرىلەر بىلەن قوشۇلمىقى مۇمكىن ئەمەستۇر . بۇنداق خىياللىرىڭنى تاشلىغىن .

ئۇ قانچە نەسىھەت قىلغانسېرى تەلەپ ئىلتىجايىم شۇنچە زىيادە بولماقتا ئىدى . ئاخىر ئارىمىزدا مۇنداق بىر ئەھدە تۈرغۇزدۇق : « ئۇ گۈزەللىك ئالىمىنىڭ شاھىنشاھى ھۇزۇرۇڭغا كېلىپ خىزمىتىڭدە بولغاي ، ئەمما شەھۋەت دۇنياسىدىن تەمە تۈتمىغايسەن ! »

بۇ تەلەپنى خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلدىم :

ـ ماڭا ئۇنىڭ جامالىدىن ھۇزۇرلانماق يېتەرلىكتۇر .

ـ بۇ سۆزنى ئۆزۈڭ دېدىڭ ، ئەھدىڭنى بۇزساڭ بولمايدۇ .

ـ بۇنداق دېيىشىڭنىڭ سەۋەبى نېمە ؟

ـ ئادەمزاتنىڭ ۋاپاسى يوقتۇر . ئەگەر شۇ سۆزلىرىڭگە ئەمەل قىلساڭ ، مەنمۇ سېنىڭ خىزمەتكارىڭدۇرمەن . سۆيگۈدە شەھۋەت قەستىنى خىيال ئەيلىسەڭ ، ئۇنىڭ يوقلىشى سېنىڭ مېھنەت ـ مۇشەققەت تارتىشىڭغا سەۋەب بولىدۇ . ئەمدى زۆرۈرىيىشەرتلەرنى ساڭا دەپ بولدۇم .

مىسرا

بۇ سۆزۈمدۇر نەسىھەت ، دېمە خاتا .

ـــ ئى پادىشاھى ئەززەم ، شەپقەت قىلىپ ئول سەنەمنى ماڭا بىر مەرتىۋە كۆرسەتسەڭ ، ئۇنىڭدىن كېيىن ھەرقانداق بالا كەلسە مەن ئۇ-چۈن راھەتتۇر . ۋەدە قىلغان ئىكەنمەن ، ئەھدىمنى ھەرگىز بۇزمايمەن .

بەيت

تەركى جان مەن ئەيلىدىم ، دىلدار بولدى يارە جان ،
ۋاقتى كەلسە ئەيشىنىڭ گۈناھ بولدى تازە جان .

ئاندىن ئۇ نازىنىن نىگار ئىشكتىن كىرىپ دىلى شەيدانىڭ تىزگىنىنى ئىككىنچى قېتىم قولىغا ئالدى . بىر دەمدىن كېيىن كۆزلىرىم ئۇنىڭ جامال شەمئىدىن يورۇپ ، مېھنەت گىرىپتارى كۆڭلۈمگە خۇشاللىق يۈزلەندى ، ئالدىغا بېرىپ باغرىمغا بېسىپ ، ۋاپادارلىقىمنى ئىزھار قىلدىم . نەچچە مۇددەتكىچە بۇ ئىمارەت ۋە باغ ئېرەمنىڭ خىلۋەت جايلىرىدا بىر - بىرىمىزگە ھەمراھ بولۇپ ، كۈنلەرنى خۇشال ئۆتكۈزدۇق .

ئۇ ئارامجاننىڭ شېرىن كالامىلىرى قۇلىقىمدىن كەتمەيتتى :

ـــ ئى ئەزىزىم ، غاپىل بولمىغىن . چۈنكى سېھىر قىلغۇچى پەرىلەر سېنىڭ كەمەندگاھىڭدۇر . ئەگەر لەۋلىرى ھەرىكەتكە كەلسە تامام مېھنەتلىرىڭ زايە بولىدۇ .

بۇنداق سۆزلەرنى ئىشتكىنىمدە رەت قىلىدىغان دۈئانى ئوقۇشنى ئېسىمدىن چىقارمايتتىم .

ئەلقىسسە : بىر كېچىسى مەستلىكنىڭ تەسىرىدە شەيتان غالىب كېلىپ ، قولۇمنى ئول نىگارنىڭ بوينىغا سالماقچى بولغىنىمدا ، غايىبتىن بىر ئاۋاز كېلىپ : « دۈئا كىتابىڭنى ماڭا بەرگىن ، ئۇنىڭ ئىچىدىكىسى ئىسمىئەززەمدۇر ، بۇنداق ۋاقىتتا يېنىڭدا تۇرسا بولمايدۇ » دېدى .

مەستلىكتە ئاۋاز ئىگىسىنى سۈرۈشتۈرمەيلا كىتابنى قوينۇمدىن چىقىرىپ ، بەردىم ـ دە ، مەقسىتىمنى ھاسىل تاپتۇرماقچا يۇزلەندىم . شۇ چاغدا نازىنىن ماڭا ۋارقىراپ :

ـــ ئى زالىم ، نەسىھەتلىرىم ئېسىڭدىن چىقتىمۇ ؟ ئەمدى ئىش تۈگىدى ! ـــ دېدى ـ دە ، بىخۇد بولدى .

شۇنداق قاراپلا بىر دۈنيا كۆردۈم . ئۇنىڭغا يۇزلىنىپ زەربە بېرىشكە تەييارلىنىۋاتقىنىمدا ، يەنە بىر دۈە كېلىپ ئۇنىڭ قولىدىكى كىتابنى ئېلىپ قاچتى . شۇئان كىتابتىن يادلىۋالغان ئەفسۇندىن بىرنى ئوقۇپ ، قولۇمدىن كىتابنى ئالغان دۈنيا ئۆكۈزنىڭ سۈرىتىگە كەلتۈردۈم . باغدىكى ئۆكۈز ئەنە شۇ دۈنيا . كىتابنى ئېلىپ قاچقان دۈنيا دۇئايىبەند قىلاي دېسەم ، ئۇ ئىسمىئەززەمنى كۆڭلۈمدىن كۆتۈرۈۋېتىپ قېچىپ كەتتى . نازىنىنىڭ قېشىغا بارسام تېخىچە ھوشسىز يېتىپتۇ . شۇندىن بۇيان ھېلىھەم ئۇيقۇ ھالىتىدە ياتىدۇ . بۇ سېھرلەنگەنلىكنىڭ ئالامىتىدۇر . ئۆكۈزنى كۈندە قەھرىم بىلەن ئۇرىمەن . خەلق بىلەن ئۇچرىشىشنى تەرك ئېتىپ ، ئول سەنەمنىڭ دەرد ـ پىراقىدا باغنىڭ بۇلۇڭىدا ئۆمۈر ئۆتكۈزۈۋاتىمەن . چىننى لەئل ـ زۇمرەت بىلەن بېزەشمىنىڭ سەۋبى ئول سەنەمنىڭ دەردىنى ئۇنتۇش ئۈچۈندۇر . ھەر ئايدا بىر مەرتەم ھېلىقى جايغا بېرىپ ، شۇنچە ئەجىر سىڭدۈرگەن چىننى خەلقە كۆرسىتىپ تۇرۇپ سۇندۇرماق ۋە غۇلامنى ئۆلتۈرمەكنىڭ ۋەجى بولسا ، خەلق ھالىمغا ئېچىنىپ دۇئا قىلسا ئۇنىڭ بەركاتى بىلەن ھەقتائالا ماڭا مەرھەمەت ئەيلەپ مۇرادىمغا يېتىشىمگە ئاسانلىق بېرىش تەمەسىدىندۇر ، دەپ سۆزىنى ئاخىرلاشتۇردى ئۇ . ئاندىن يۈرەك ـ باغرىدىن ئاھ تارتىپ پەريادلار چەكتى ، يەرگە يىقىلىپ ئاغزىدىن كۆپۈك ئۆرلىتىپ ئۇزاققىچە ياتقاندىن كېيىن ، چۈراپ ئورنىدىن قوپۇپ ياقىلىرىنى يىرتقىنىچە مەستتەك دەلدەڭشىپ بايا‌ۋان تەرەپكە راۋان بولدى .

ئى شەھرىيار ، ئۇنىڭ دەرد ـ پىغان ئوتلىرىنىڭ ئۈچقۇنى كۆڭلۈم ئۆيىگە تۇتىشىپ ، نەدە تۇرغانلىقىمنى ئېسىمدىن چىقاردىم . تا ئۇنىڭغا

ياخشىلىق يەتكۈزمەي تۇرۇپ مەقسەت مەنزىلگاھىمنى ئىزدىمەسلىككە قەسەم قىلىپ ، ئارقىسىدىن باياۋان تەرەپكە يۈزلەندىم ، يالاڭ ئاياغ پېتى يول يۈرۈپ ، قەيەردە ئالدىمغا بىرەر دەرۋىش ياكى زاھىت ۋە ياكى توغرا نىيەتلىك كىشى ئۇچرىسا ئۇنىڭ دەردىگە داۋا ـ تەدبىر سورايتتىم . ئاخىر ھېلىقى بوۋاينىڭ خىزمىتىگە مۇشەررەپ بولدۇم . ئۇ ، دەرۋىشلەرنى ئىستانبۇل تەرەپكە دالالەت قىلغان ئىكەن ، ماڭمۇ شۇ قاتاردا يول كۆرسىتىپ : « يولدا ئۇچ دەرۋىش بىلەن ئۇچرىشىسەن ، ھەرقانداق مەقسەت ئۈلۈغلارنىڭ دۇئاسىغا موھتاجدۇر ، شۇنىڭدەك يەنە پادىشاھنىڭ تەلەپلىرىنمۇ ئىلاھنىڭ مەرھىمىتىدىن ئايرىپ قاراشقا بولمايدۇ . ئۇ پادىشاھنىڭ ئالدىغا بارغاندىن كېيىن ، ئول جانابنىڭ مەقسەت ـ مۇرادىمۇ غايىب ئالەمنىڭ ھېكمىتىدىن ھاسىل تاپقۇسىدۇر . سىلەرمۇ ئول پادىشاھنىڭ سەۋەبكارلىقى بىلەن مۇرادىڭلارغا يېتىسىلەر » دېدى . ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئېلىپ مەنزىل تامان راۋان بولدۇم .

ئى دەرۋىشلەر ، ئول مۇبارەك دىدار بوۋاينىڭ دېگەنلىرى مانا بىز ئۇچرىشىپ زاھىر بولدى . ئىشىنىمەنكى ، ئاللاتائالا پات پۈرسەتتە پادىشاھنىڭ مۇشكۈلىنى بىرەر تەرىقە بىلەن ئاسان قىلۇر . ئاندىن بىز بەچارىلەرنىڭ مۇرادىمزمۇ ھاسىل تاپۇر .

دەرۋىش ھېكايىسىنى تۈگىتىپ دۇئاغا قول كۆتۈردى . ئازادە بەخت ئۇنىڭ دۇئاسىغا « ئامىن ! » دېگىنىچە قوشۇلدى . باشقا دەرۋىشلەرنىڭ كۆڭلىمۇ ئۇ دەرۋىشنىڭ سەممىي ، ۋاپادارلىق خىسلىتىدىن ئېرىپ ، ئۆكۈز مىنگەن يىگىتنىڭ تەقدىر ـ قىسمىتىگە كۆپ ئەپسۇسلار بىلدۈردى . ئاندىن ئازادە بەخت تۆتىنچى قەلەندەردىن ئۆز سەرگۈزەشتلىرىنى بايان قىلىشنى ئۆتۈندى . ئۇمۇ باھار يامغۇرىدەك ياشلىرىنى تۆكۈپ ، بۇلبۇلدەك ئەپغان چېكىپ ھېكايىسىنى باشلىدى .

ئالتىنجى باب

چىن شاھزادىسىنىڭ ھېكايىسى

نەزم

مېنىڭ ھالىمغا ، يارەنلەر ، مۇھەببەت بىرلە يىغلاڭلار ،
بولۇپ سەرسانە دەشتلەردە مۇشەققەت بىرلە يىغلاڭلار .
يېقىن ئەمەسكى بەندەڭنىڭ يېتەر مەنزىلى بەك ئۇزۇن ،
رەھىم ئەيلەپ جاپاسىغا نادامەت بىرلە يىغلاڭلار .

ئى دەرۋىشلەر ، مەن ئاجىز بەندە چىن ۋىلايىتىنىڭ شاھزادىسى ئىدىم . جاھانىنىڭ جاپا شىددىتىدىن ، مەككار تاغامنىڭ زۇلمىدىن كۆر-گەن كۈنلىرىم نەچچە ئادەمنىڭ ئۆمرىدە كۆرگىنىدىن ئېشىپ چۈشىدۇ . ئاتام چىن ۋىلايىتىنىڭ پادىشاھى بولۇپ ، باشقا شاھلار ئۈنىڭ پەرمان ـ ئىتائىتىدە ئىدى . ئاتامنىڭ مەندىن بۆلەك پەرزەنتى يوق ئىدى . مەن توققۇز ياشقا كىرگەندە ، ئاتام تىرىكلىك يولىنى يىغىشتۇرۇپ ، ئالەم پانىيىدىن ئالەم باقىيغا ۋاسىل ئەتتى . ھاياتلىق دەرىخى سولۇشقا يۈز تۇتقاندا بىر تۇغقان ئىنىسىگە ۋەسىيەت قىلىپ : « ئوغلۇم كىچىك ، پادىشاھلىققا مۇناسىپ كەلمەيدۇ ھەم ئەقلىمۇ يېتىلگىنى يوق . شۇڭا سەن ئورۇنباسار بولۇپ ، ئۇنىڭ مەملىكىتىگە كېپىل بولغىن ، ئۇنى تەربىيە-لەشكە شەپقىتىڭنى ئايىمىغايسەن . ئۇ بالاغەتكە يېتىپ قابىلىيەت ئىگىسىگە ئايلانغاندا ، قىزىڭنى نىكاھلاپ بەرگىن . مېھرى ھەققى ۋە خۇتبەنى ئۈنىڭ نامىدا قىلىپ ، تاج ـ تەختنى تاپشۇرۇپ بېرىپ ، ئۆمرۈڭنى پاراغەت ئە-

چىدە ئۆتكۈزۈپ ، ئىبادەت بىلەن شۇغۇللانغانلىقىن . پۈل - دۇنيا ھەممىگە قابىل ئەمەستۇر . ئۇلۇغلار ئېيتقانكى ، دۇنيا بىر نىجاسەتتۇر ، تا-لىپلىرى ئىتتۇر . ئەگەر ئۇمىدىمنى ئاقلاي دېسەڭ ياخشىلىقنى كەسىپ قىلىپ ، ۋاقتى يەتكەندە تەختنى ئوغلۇمغا تاپشۇرۇپ بەرگىن . ئۇلۇغلار ئېيتىدۇ :

بېيىت

گەر ئۆتسمۇ ۋەدەڭگە ئاي - يىللاردىن نەچچىسى ،
ئۇنتۇماسلىق ئەھدىنى ياخشى ئىشنىڭ ئاۋۋىلى .

روشەنكى ، بۇ دۆلەت خانىدانىمىزدىن كەتمىسە ، ئوغلۇمدىن كېيىن ئەۋلادىڭغا قالىدۇ ، يەنى كەلگۈسى پادىشاھ نەۋرەڭدۇر » دەپ ، مۆھۈرلۈك خەت پۈتۈپ ، دۆلەت ئەركانلىرىنىڭ تولىسىنى بۇنىڭغا گۇۋاھچى قىلغان ئىدى .

ئاتام ۋاپات بولغاندىن كېيىن ، تاغام سەلتەنەت تەختىدە ئولتۇ-رۇپ ، ھوقۇقنىڭ لەززىتىنى تېتىغانسېرى مېنى ھويلىدىن چىقارماي بېقىشنى ئەمر قىلدى . تا 14 ياشقا كىرگۈچە ئوردا قورۇسىدىن ئۆزگىنى كۆرمەي ، نازىنىن قىزلار بىلەن ئويناپ ، ئوغۇللار بىلەن كارىم بولماي ئۆتتۈم . تاغامنىڭ قىزى مېنىڭ كەلگۈسىدىكى ئايالىم ئىكەنلىكىنى كىشى-لەردىن ئاڭلاپ بىلگەچكە كۆڭلۈم خۇش ئىدى . مۇبارەك ئىسىملىك قاپقارا بىر غۇلام بولۇپ ، ئاتامنىڭ قولىدا تەربىيە تاپقان ياخشى نىيەتلىك كىشى ئىدى . ھەرەم خىزمەتكارلىرىدىن يوشۇرۇنچە سىر تاقا چىققان چاغلاردا ئۇ-نىڭ بىلەن ئۇچرىشىپ تۇراتتىم . ئۇمۇ ماڭا كۆپ مېھرىبانلىقلارنى كۆرسىتىپ ، ھەسرەتلىك كۆزدە قارايتتى .

كۈنلەرنىڭ بىرىدە قىزلار بىلەن ئويناۋاتقاندا ، بىر قىز مېنى بىر تەستەك ئۇردى ، يىغلاپ تاشقىرىغا چىققان ئىدىم ، مۇبارەك مېنى كۆرۈپ ئىچ ئاغرىتىپ قۇچاقلىدى ، ئاندىن يىغلىشىمنىڭ سەۋەبىنى سورىدى .

بولغان ۋەقەنى بايان قىلىۋېدىم ، ئۇمۇ بىرنى ئۇرۇپ :

ـــ سەندە مەردانىلىكىنىڭ نىشانىدىن قىلچە ئەسەر يوقكەن . سەندەك ئەركەك بولغۇچە خوتۇن كىشى بولغان تۈزۈك . ۋۇجۇدۇڭدائاز. تولا جۈرئەت بولغىندا پادىشاھلىق تاج ـ تەخت ئۆز قولۇڭدا ، مەملىكەت سېنىڭ پەرمان ـ ئىتائىتىڭدە بولغان بولاتتى . ئەكسىچە بىر كېنىزەكتىن تايىق يەپ يىغلاپ يۈرمەيتتىڭ ! ـــ دەپ كايىدى .

مەن دېدىمكى :

ـــ مەندە گۇناھ يوق . كېنىزەكلەردىن باشقا ھېچكىمنى كۆرمىسەم ، ھېچ يەرنى بىلمىسەم قانداق قىلىمەن ؟

ـــ يۈرگىن ، سېنى تاغاڭنىڭ ئالدىغا باشلاپ باراي . ئۇ سېنىڭ چوڭ بولۇپ تاج ـ تەختنى قولغا ئالغۇدەك بولغىنىڭنى بىلسۇن . شۇنىڭ بىلەن ئاتاڭنىڭ ۋەسىيەتلىرىنى بەجا كەلتۈرۈش ئېسىگە يەتكەي .

ـــ ئاتامنىڭ ۋەسىيىتى نېمە ئىدى ؟

ـــ تاغاڭنىڭ قىزىنى ساڭا لايىق نامزاتى قىلغان ، ئاندىن «تەختنى ئوغلۇم چوڭ بولغان ھامان قايتۇرۇپ بەر » دېگەن ئىدى .

ئۇنىڭ سۆزىدىن سۆيۈنۈپ ، ئۇ ئىشنىڭ كېيىنكى ئەھۋالىنىڭ خاراىلىشىغا سەۋەب بولىدىغانلىقىنى بىلمەي ، مۇبارەككە ئەگىشىپ تاغامنىڭ دەرگاھىغا باردىم . تاغام مېنى جېنىدىن ئەزىز كۆرۈپ باغرىغا باستى ، ئاندىن پېشانەمگە سۆيۈپ تۇرۇپ ئېيتتى :

ـــ ئى مۇبارەك ، بۇ ئوغلۇمنى ئويىنغىلى قويماي نېمىدەپ ئالدىمغا باشلاپ كەلدىڭ ؟

مۇبارەك دۇئا ـ تەزىم بەجاسىدىن كېيىن ئاتامنىڭ مەن ھەققىدىكى ۋەسىيەتلىرىنى ماڭا ۋاكالىتەن بايان قىلىپ ئۆتتى . تاغام پۈتۈن دىققىتىنى بېرىپ ئاڭلاپ ، كۈلۈمسىرىگىنىچە ماڭا قاراپ :

ـــ ئالماقچى بولغان لايىقىڭنى ئېلىشنى خالامسەن ؟ ئۇنداقتا ياخشىغۇ ! ـــ دەپ ، مۇنەججىملەرنى چاقىرتتى .

ئۇلار ھايالىشمايلا كىرىپ يەر ئۆپۈشتى .

تاغام :

ـــ بۇ ئوغلۇمنى كۆيئوغۇل قىلماقچىمەن . كىلىدىغان يىللارنىڭ قايسى ئاي - كۈنى خاسىيەتلىك ، ئېيتىڭلار ؟ ـــ دېدى .

مۇنەججىملەر كۆپ مۇلاھىزە يۈرگۈزۈپ ھېسابلاپ :

ـــ ئىككى يىلدىن كېيىن پالانى ئاينىڭ پالانى كۈنى توي قىلسا ناھايىتى سائادەتلىك بولىدۇ ، ـــ دېيىشتى .

تاغام بۇنى ئاڭلاپ دېدى :

ـــ ئى مۇبارەك ، مۇبارەك بولغاي ، ئاڭلىدىڭمۇ ؟

تاغام مېنىڭ ھەرەمخانىغا قايتىشىمنى ئېيتتى .

مۇبارەك :

ـــ خۇدايىم بۇيرۇسا تويىنى ياخشى سائەتتىن تالىلاپ ئۆتكۈزەيلى ، ـــ دەپ پادىشاھنىڭ ئىنساپىغا دۇئا قىلدى .

بىز ئوردىدىن قايتىپ چىقتۇق . ئىككى كۈندىن كېيىن مۇبارەكنى ئىزدەپ چىقسام ، ئۇ مېنى كۆرۈپ كۆزلىرىدىن تارام - تارام ياش تۆكتى . دەرھال كۆڭلۈمگە شەك چۈشۈپ « مېنى كۆرۈپلا نېمىشقا يىغلايدىغاندۇ » دېگەنىنى ئويلاۋاتسام ، مۇبارەك ئېيتتى :

ـــ مۇبارەكنىڭ شورى قۇرۇمىغان بولسا ، سېنى ئۇ زالىم تاغاڭنىڭ ئالدىغا باشلاپ بارارمىدى !؟

ئالدىراپ سورىدىم :

ـــ نېمە ۋەقە يۈز بەردى ؟

ـــ سېنى ئوردىغا ئېلىپ بارغاندا ئەمرالار يېتىلگەنلىكىنى كۆرۈپ خۇشال بولدى ۋە : « شاھزادەمز چوڭ بوپتۇ ، بۇگۈن - ئەتە تەختنى قوبۇلغا ئالدىكەن » دېيىشتى . تاغاڭنىڭ ۋۇجۇدىنى بولسا غەمكىنلىك ۋە بىئارامىلىق ئىگىلىدى . ئۇ قارا نىيەتلەر بىلەن مەسلىھەت قۇرۇپ ، سەن توغرۇلۇق پىتنە - پاسات ئىشىكىنى ئاچتى ۋە سېنى يوقىتىشنى پىلانلىدى . مېنى خىلۋەتكە چاقىرىپ ، كېيىم - كېچەك ، ئۆي سەرەمجان ۋە ئالتۇن - كۈمۈش ۋەدە قىلىپ ، سېنى يوقىتىشنى بۇيرۇدى . بۇ ئىشقا

هەيرانلىقىم ئېشىپ نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەيۋاتىمەن . ساڭا بىرەر زىيان - زەخمەت يېتىشنى خۇدايىممۇ راۋا كۆرمىگەي . بۇنىڭغا مەنلا سەۋەبچى بولغانىدەك ئەنسىرەپ كېتىۋاتىمەنكى ، ئەگەر سېنى ئۇ زالىمنىڭ ئالدىغا باشلاپ بارمىغان بولسام ، ساڭا بۇنداق پېشكەللىك ئويلاش ئۇنىڭ يادىغا يەتمەيتتى .

شۇم خۇۋەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن هاياتلىقتىن ئۈمىدىمنى ئۈزۈپ ، مۇبارەكنىڭ پېشىگە ئېسىلىپ بىچارىلەرچە يالۋۇردۇم :

ـــ خۇدا هەققى قولۇمنى ئېتىكىڭدىن بوشاتمايمەنكى ، مېنى ئۆلۈم قاينىمىدىن نىجاتلىق ساهىلىغا يەتكۈزگەيسەن !

جاهىللىق ۋە نادانلىق بىلەن زەنگى غۇلامدىن پاناھ تىلىدىم . ئىلاهىي تەقدىر ئىشىمنى خارابلىققا يۈزلەندۈرۈپ يۈزۈمنى قارا قىلىشنى نەدىن بىلەي !

ئەلقىسسە : مۇبارەك تەسەللىي بېرىپ ئېيتتى :

ـــ بىھۇدە غەم قىلمىغىن ، پېشكەللىكتىن قۇتۇلۇشنىڭ بىرەر ئامالىنى تاپارمىز .

ـــ قانداق قىلىپ ؟

ـــ مەن بۇنى ئالدىن ئويلىشىپ قويغان ، ـــ دېدى ئۇ .

ئىككىمىز ئاتامنىڭ بىر ئىمارىتىگە باردۇق . ئاتام نۇرغۇن خەزىنىلەرنى بىر سارايغا يوشۇرۇپ قويغان ئىكەن . سارايغا كىرىشىمىز بىلەن ئاتامنىڭ ماڭغان - تۇرغان جايى ، ئولتۇرغان تەختى يادىمغا يېتىپ ، كۆز ياشلىرىمنى توختىتالماي قالدىم . مۇبارەك ماڭا تەسەللى بېرىپ ، ئاتامنىڭ تەختىنى ئېلىۋېتىپ ئاستىدىكى سېلىنچىلارنى يىغىشتۇردى . بىر يەرنى كولىۋىدۇق ، قۇلۇپلانغان ئىشىك كۆرۈندى . ئۇ ساقلاپ كەلگەن ئاچقۇچتا قۇلۇپنى ئېچىپ ، پەلەمپەيلەر ئارقىلىق قارانغۇ گەمگە چۈشتۇق . كۆڭلۈمگە : « بۇ زەڭگى بىرەر ھىيلە بىلەن مېنى ئۇجۇقتۇرۇۋېتەرمۇ ؟ » دېگەن ئەندىشىلىك ئوي كېچىپ ، « كەلىمە تەيىبە »نى ئوقۇيتتىم . غۇۋا يورۇقتا تۆت سۇپىنى كۆردۇمكى ، ھەربىر سۇپىدا 40 تىن كوزا شاھانە ئالتۇن زەنجىر بىلەن چىگىلگەن هالدا تۇ-

رۇپتۇ ، كوزىلارنىڭ ئاغزىغا بىردىن ئالتۇن خىش قويۇپ ، خىشلارنىڭ ئۈستىگە يېشىل رەڭلىك بىر خىل ئىسىل تاشتىن ياسالغان مايمۇن ھەيكىلى ئولتۇرغۇزۇلۇپتۇ . پەقەت بىرلا كوزىنىڭ ئۈستىدە مايمۇن ھەيكىلى يوق تۇراتتى . كوزىلار ئالتۇن - تىللا بىلەن لىق تولدۇرۇلغان ئىدى .

مەن تۆت سۇپا ئوتتۇرىسىدىكى كۆلنىڭ ئەڭ ئىسىل جاۋاھىرلار بىلەن تولدۇرۇلغانلىقىنى كۆرۈپ :

— بىر مەنسەپكە دەسسىمەي تۇرۇپ بۇنىڭدىن پايدىلانغىلى بولمايدۇ ، — دېدىم .

نەزم

ئىچىمنىڭ زەخمىدىن ئالماق نە ھاسىل ،
بۇ كۆڭلۈم دەردكە بولمىسۇن ۋاسىل .

ئەندىشىلىك كۆڭلۈمدە : « بۇ خەزىنىلەرنى تاغامغا بېرىپ خۇشنۇد ئەتسەك ، بەلكىم شۇ تۈپەيلى مېنى ئازاد قىلسا ئەجەب ئەمەس » دەپ ئويلايتتىم .

نەزم

ئىشىكىنى پۇختىراق قىلغىن ، كېيىن ئەمىن - ئامان بولسۇن ،
كۆلۈپ يارەنلىرىڭ خۇشنۇد ، رەقىب رەڭگى سامان بولسۇن .

مۇبارەك ئېيتتى :

— ئى شاھزادە ، بۇ خەزىنە خۇسۇسىدا بىر ھېكايە بار . ئاڭلىساڭ ئىشىنىڭ تېگىگە يېتىسەن .

تىلسىمدىكى مايمۇن ھەيكىلى

— ئى شاھزادە ، بۇلارنى كۆرسىتىشتىكى مۇددىئايىمنى بۇ ھەقتىكى ھېكايىنى ئاڭلىساڭ ، ئاندىن بىلىسەن ، — دېدى مۇبارەك ، — مايمۇنلارنىڭ ھەيكىلىگە كەلسەك ، ئاتاڭ ياش ۋاقتىدا مالىك سادىق ئىسىملىك پەرىلەر پادىشاھى بىلەن ئىنتايىن قويۇق مۇناسىۋەت

ئورناتقان ئىدى ، سەۋەبىنى مەنمۇ بىلمەيتتىم . ئاتاڭ يىلدا بىر قېتىم ئەتىر ، ئەنبەر قاتارلىق خۇش پۇراق نەرسىلەردىن ئالاھىدە سوۋغات تەيـيارلاپ مالىك سادىقا تەقدىم قىلاتتى . نەچچە كۈن ئۆتۈپ ھۆزۈرىدا مېھمان بولۇپ قايتىدىغان چاغدا ئۇ سوۋغا قىلغان زەبەرجەد ① مايمۇن ھەيكىلىنى ئېلىپ كېلىپ ، مۇشۇ يەردە قويۇپ قويىاتتى . ئۇ يەرگە بارغاندا مېنىمۇ ھەمراھ قىلىۋالاتتى .

بىر نۆۋەت كاتىۋاللىق قىلىپ سورىدىم :

ــ ئى پادىشاھىئالەم ، بارغىنىڭدا بىرمۇنچە سوۋغىلارنى ئېلىپ بارىسەن ، كېلىشىڭدە جېنى يوق تاش مايمۇننى ئېلىپ كېلىسەن ، بۇنىڭ نېمە پايدىسى بار ؟

ئاتاڭ كۈلۈپ كېتىپ ئېيتتى :

ــ ھېچكىمگە دەپ قويمىغىنكى ، ھەربىر زەبەرجەد مايمۇنغا جىنلاردىن مىڭى پەرمانبەردارىدۇر . مالىك سادىقنىڭ ئېيتىشچە ، مايمۇن 40 قا يەتمىگۈچە جىنلارنى ئىتائەت قىلدۇرغىلى بولمايدىكەن .

مايمۇن ھەيكىلى 39 غا يەتكەندە ئاتاڭ پانىي ئالەمدىن باقىي ئالەمگە سەپەر قىلدى . مېنىڭچە ، سېنى مالىك سادىقنىڭ ئالدىغا باشلاپ بېرىپ ، ئەرز ـ ھالىڭنى مەلۇم قىلسام ، ئاتاڭ بىلەن بولغان دوستلۇقىنىڭ ھۆرمىتىدىن ساڭا مايمۇن ھەيكىلىدىن يەنە بىرنى بېرىپ قالسا ، شۇ سەۋەب بىلەن مۇلكى مىراسىڭنى تېپىپ مەملىكەتكە ئىگە بولغايسەن . ئەگەر بۇ ئىش مۇيەسسەر بولمىغاندىمۇ ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قالسەن .

ــ ئىختىيار ئۆزۈڭدە ، ــ دېدىممەن ، ــ ئويلىغانلىرىڭغا تېزلىك بىلەن تۇتۇش قىلىپ ، ھەقىقەتكە كۆز يۇمماي ، مەندىن يارىدىمىڭنى ئايىمىغايسەن .

ئاندىن كېيىن مۇبارەك مېنى ھەرەمخانىغا كىرگۈزۈۋەتتى . ئۆزى مەخپىي سارايىنى ئەسلىي ھالىتىگە كەلتۈرۈپ بولۇپ تاغامنىڭ قېشىغا بېـ

---

① زەبەرجەد ــ يېشىل رەڭلىك بىر خىل ئېسىل تاش .

رىپتۇ ۋە خىلۋەتتە مەسلىھەت سېلىپ : « ئەگەر پادىشاھلىقىڭنى داۋاملاشتۇراي دېسەڭ ، بۇ ئوغۇلنى مەن بىلەن شىكارغا ئەۋەتكىن . ئۇنى جاڭگالغا يەتكەندە ئۆلتۈرۈۋەتسەم ھېچكىم بىلمەيدۇ » دەپتۇ . تاغام بۇ مەسلىھەتنى توغرا تېپىپتۇ . شۇنىڭ بىلەن مۇبارەك ئاتامغا ئوخشاش سوۋغا - سالاملارنى تەييارلىدى . بىز شەھەردىن چىقىپ شامالدىن تېز چاپىدىغان ئاتتىن ئىككىگە مىنىپ يولغا راۋان بولدۇق . شۇ يۈرگەنچە شەرق تەرەپكە قاراپ بىر ئاي ماڭدۇق . بۇ جەريانىدا دۈشمەنلەردىن خەۋپسىرەپ ئارامىمۇ ئالالمىدۇق . ئاخىر بىر كېچىسى ئېگىز تۆپىلىككە يەتتۇق . ئۇستىگە چىقىپ ھەر تەرەپكە كۆز يۈگۈرتۈپ ، يىراقتىكى بىر بوستانلىقنى كۆردۈمكى ، خۇددى بېھىشتەك گۈزەل ئىدى ، شامال ئۇ تەرەپتىن ئىپار - ئەنبەر ھىدلىرىنى ئېلىپ كېلىپ دىماغلارغا ئۇراتتى . پانۇس - چىراغلار كۈندۈزدىن روشەن يورۇتۇپ تۇراتتى .

— ئى مۇبارەك ، بۇ قانداق جاي ؟ — سورىدىممەن ، — نامى نېمە ، بۇ ھەشەمەت - غۇلغۇللەرنىڭ سەۋەبىچۇ ؟

مۇبارەك ئاتتىن چۈشۈپ سەجدىگە باش قويۇپ ، شۈكرى بەجا كەلتۈرگەندىن كېيىن ئېيتتى :

— خۇداغا شۈكرىكى ، بەختىڭ بار ئىكەن ، مەقسەت مەنزىلىگە يەتتۇق . بۇ ، مالىك سادىقنىڭ بارگاھىدۇر . مۇشۇ تۆپىلىكمۇ ئۇنىڭ تەۋەسى بولۇپ ، ئاۋۇ خەلق لەشكەرلىرىدۇر !

مەن ھەيرانلىق ئىلكىدە :

— ئايدىڭچىلىقتىن باشقا نەرسىنى كۆرمىدىمغۇ ؟ — دېگەن ئىدىم ، ئۇ سۆرمە سۆلايمانىنى چىقىرىپ كۆزۈمگە سۈرتۈۋىدى ، نۇرغۇن خەلقلەر ئايان بولدى .

ئۇلارنىڭ ھەممىسى خۇش چىراي ، قاپقارا چاچ - ساقاللىق بولۇپ ، پۇتلىرىمۇ يۇڭلۇق ھەم تۇۋاقلىق ئىكەن ، قېشىغا بارغان ئىدۇق ، مويسىپىتلىرى مۇبارەكنى تونۇپ ھەزىل - چاقچاقلارنى قىلىپ ، مالىك سادىقنىڭ بارگاھىغا باشلاپ باردى . بارگاھ ئىچى شۇنچىلىك ئېسىل

بېزەلگەن ئىدىكى ، ھەربىر بۇرجىكىگە سەندەل ياغىچىدىن ياسالغان تەخت قويۇلۇپ ، ئەمىر ـ پازىل ، ھەكىم ـ ھۆكۈما پىركاممللار ئولتۇرۇپتۇ . بارگاھنىڭ تۆرىدە ئالتۇن ـ جاۋاھىرلار بىلەن زىننەتلەنگەن ئالىي تەخت بولۇپ ، مالىك سادىق تۆت قۇببىلىق شاھلىق تاجىنى كىيىپ مەغرۇرانە ئولتۇراتتى . ئالدىغا بىرىپ ئىخلاسمەنلىك بىلەن تەزىم بەجا كەلتۇرۇپ قول باغلاپ تۇردۇق . ئۇ بىزنى ئىززەتلەپ ئولتۇرۇشقا ئىشارەت قىلدى . ئاندىن داستىخان راسلىنىپ شەربەت ۋە تائاملار ئەكەلدۇردى . يەپ ـ ئىچىپ ، داستىخان يىغىشتۇرۇلغاندىن كېيىن ، مېنى ئالدىغا قىچقىرىپ ئەھۋال سورىدى . مۇبارەك ئەرزىمنى يەتكۈزۈپ سەرگۈزەشـتىمنى بايان قىلدى .

مالىك سادىق مەن تەرەپكە يۈزلىنىپ ھەزىل كۈلكىسى بىلەن :

ـــ شۇنچىۋالا چوڭ بولۇپسەن ، نېمە ئۈچۈن شۇ كەمگىچە مېنى يوقلاپ كەلمىدىڭ ؟ ـــ دېدى .

ـــ دۆلىتىڭ تېخىمۇ مۇستەھكەم بولغايكى ، ـــ دېدى مۇبارەك ، ـــ بۇ چاغقىچە كىچىك ۋە نادان ئىدى ، خىزمىتىڭگە لايىق كەلمەيتتى . ئەمدى بالىغ بولۇپ ، ئاتىسى ئورنىدا ئالدىڭغا تەزىمگە كەلدى . شەپقەت ـ مەرھەمەتلىرىڭنى ئۈنىڭدىن ئايىمىغايسەن . ئاتىسىنىڭ روھىناتلىرىنىڭ يۈز ـ خاتىرسى ئۈچۈن قۇلۇڭ قاتارىدا سانىغايسەن ، ئۆز ۋاقتىدا ئاتىسىغا ئىنئاملار بېرىپ تۇرغان ئىدىڭ . بۇ بىچارىگە زەبەرجەد مايمۇن ھەيكىلىنىڭ 40 ـ سىنى بەرگەيسەن . زالىم تاغسى ۋەسىيەت ئەھدىگە پۈت قويۇپ ، خۇدانى ئۈنتۇپ شۇنداق زۇلۇملار قىلدىكى ، ھەتتا ئۈنىڭ تىرىك يۈرگىنگىمۇ رازىلىقى يوق ، ھايات تۇرۇشى پادىشاھلىقىم ئۈچۈن خەۋپ يەتكۈزىدۇ ، ئىگىلىۋالغان تەختىم قولدىن كېتىدۇ دەپ ئەنسىرەيدۇ .

مالىك سادىق بىرپەس ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن ئېيتتى :

ـــ ئى مۇبارەك ، بۇ توغرىدا ھەرگىز ئىچى تارلىق قىلمايمەن . خالىس مەدەت ـ ياردەملەر ئارقىلىق مۇناسىپ ئورۇنغا ئىرىشتۇرىمەن .

مسرا
جەبىر تارتماي خەزىنە قولغا كىرمىگەي .

ئاتىسىنىڭ ھەققى گەدىنىمدە بار . ئۇنىڭ ئوغلى بېشىغا كۈن چۈشۈپ ئالدىمغا كەلگەن ئىكەن ، تارتقان زۇلۇم - كۈلپەتلىرىنى دەفئى قىلىش مەجبۇرىيىتىم بار . خالىغان نەرسىسىگە ئېرىشىشتىن ئاۋۋال ئازغىنە ئىمتىھان - سىنىقىمدىن ئۆتۈشى كېرەك . شەرت شۇكى ، بۇيرۇغان خىزمەتنى خىيانەتتىن نېرى بولۇپ ، راستلىق - توغرىلىق بىلەن ئورۇندىغاي .

مەن نادانلىقىمدىن ئالدىراپ خۇشال بولۇپ بېشىمغا كىيىدىغان بالانى بىلمەپتىمەن . مەجلىستىن كېيىن مالىك سادىق بىزگە زىياپەت بەردى . ئەتىسى مۇبارەك ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ ، ئورۇندايدىغان خىزمەتنى تاپشۇرۇشنى ئىلتىماس قىلغان ئىدى ، مۇجمەل ھالدا :

ـــ ئى مۇبارەك ، مەن ئۇنىڭ دېگىنىنى بېرەي ، لېكىن ھېچبىر خىيانەت قىلمىغاي ! ـــ دېدى .

مۇبارەك ئېيتتى :

ـــ خاتىرجەم بولغىنكى ، تاپشۇرغان خىزمەتنى جان - دىل بىلەن ئورۇنداپ تامامىغا يەتكۈزىدۇ .

ـــ قېنى ، ئۆزى جاۋاب بېرىپ باقسۇن ، ـــ دېدى مالىك سادىق ، ئاندىن ماڭا يۈزلىنىپ ئېيتتى ، ـــ ئى ئوغۇل ، سەن تېخى نادان ، بىلىپ قويغىنكى ، مۇبادا بىرەر بالاغا قالىدىغان بولساڭ ھېچقانداق قىلىپ قۇتۇلالمايسەن ، دەردىگە داۋا چىقمايدۇ .

ـــ ئەگەر شەپقىتىڭنى ئايىمايدىغانلا بولساڭ ، ـــ دېدىمەن ، ـــ ھەرقانداق قىلىپ بولمىسۇن پەرمانىڭنى جان - دىلىم بىلەن تەخىرسىز بەجا كەلتۈرىمەن .

ـــ ئۇنداقتا ياخشى ، ئۇچىنچى كېچىسى ئېيتىمەن .

ئۇچىنچى كېچىسى ئۇنىڭ ئالدىغا بارغان ئىدىم ، خەزىنىچىنى چاقىرىپ بىر ساندۇقنى ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇدى . خەزىنىچى ساندۇقنى ئېلىپ كەلدى .

ئۇ ساندۇقنىڭ ئىچىدىن تۆت قاتلانغان بىر پارچە قەغەزنى ئېلىپ قولۇمغا بېرىپ ئېيتتى :

ــ ئادەم جىنسىدىن قەيەردە مۇشۇ قەغەزدىكىگە ئوخشايدىغان ئادەم بولسا تېپىپ ئېلىپ كەلگىن . شەرت شۇكى ، كۆزۈڭنى ، قولۇڭنى ۋە كۆڭلۈڭنى خيانەت تەرىقىسىدىن ساقلاپ ، ھېچكىمگە ھەم ئېيتماي خىزمىتىمنى بەجا كەلتۈرگەيسەن . ئاندىن ئۆز مۇددىئايىڭدىن ئۈمىد كۈتكىن . ئىشلىرىڭنى كۆڭلۈڭدىكىدەك قىلىپ بېرىشكە مەن كېپىل . ئەمما بۇ يولدا بېشىڭغا چۈشكەن مۇشكۈلاتنى ئۆزۈڭدىن كۆرگىن .

قەغەزنى شۇنداق ئاچقان ئىدىم ، بىر سۈرەتنى كۆردۈمكى ، ئەسەت ! كۆرمىگەن بولسام بولماسمىدى !

مەسنەۋى

سۈرەتنى سىزىپتۇ بىر سىياھ قەلەم ،
ھىيلىلەر سەنئىتى چېكىپتۇ رەقەم .

پەريىدىن گۈزەلدۇر سىزغان رەنايى ،
ھۆسنىدۇر مىسلىسىز ، ئاپتاپ چىرايى .

ياراشقان خاللىرى ، سۈمبۈل چاچلىرى ،
لەۋلىرى گۈل بولسا ، ئاغزى ياپرىقى .

مەستانە قىلادۇر شەھلا كۆزلىرى ،
قۇياشقا مسالدۇر ئۇنىڭ يۈزلىرى .

قاشلىرى ئۇرىدۇ كۆڭۈللەرگە تىغ ،
كىرپىكى ئوق بولۇپ يىقىتار مىڭ - مىڭ .

يۈرىكى قەلب ئىچرە تۇرار بىر گۈلدەك ،
زىننىقى گۆھەر جام ، قەددى بۇلبۇلدەك .

كۆكسىدە بار ئىككى ئانار تەخت ،
ئۇستىدە ئولتۇرۇش نېمىدىگەن بەخت .

ئول تەختنىڭ ئۇستىدە قۇببىسى ھەم بار ،
كۆزۈڭنى چاقنىتۇر ئول بىر جۈپ ئانار .

تەختتۇر ئەجەب ئاق ، قۇببە باشقىچە ،
مەن تېخى كۆرمىگەن شۇنچە ياشقىچە .

نازۇكلۇق شەرھىگە قىسلار بۇ تىل ،
سۆزلىسەم تۈگىمەس نەچچە ئون مىڭ يىل .

بەرداشلىق بېرەلمەس گەر بولسا دىل تاش ،
قەغەزنى كۆرۈپلا تۆكتۈم مەن قان - ياش .

پەرىشان قىلدى ئۇ ھەربىر تەرەپتىن ،
تەنلىرى گۆھەردۇر ، بېشى سەدەپتىن .

ئىدى ئۇ نازىنىن چىشلىرى ھېقىق ،
بولدى ، بەس ، سۆزلىسەم شەرھىسى بەك جىق .

ئى شەھرىيار ، ئەمدى نېمە دېيىشىمنى بىلمەيمەن .
ئۇنىڭ ھۆسن - جامالى ھۆرلەرنىڭ ئىچىدىمۇ ھەسەت قوزغايتتى .

نەزم

ئەمەس مۇمكىن بايان قىلماق سۇپەتلەپ ئۇز جامالىدىن ،
ئۇنىڭ ئۇچۇن رەشك ئەيلەشكە بولماس يات خىيالىدىن .

مەن سۇرەتكە يېنىشلاپ قارىغاندىن كېيىن ، بۇ نەزمنى ئوقۇدۇم :

نەزم

بىرلا كۆردۇم باش - ئاخىر ھەيران بولدۇم ،
تاپماق ئۇچۇن دىۋانە - سەرسان بولدۇم .

شۇ دەقىقىدە ئۆزۈمنى ئىشق گىرىپتارلىقىدىن ئاران ساقلاپ تۇ-رۇۋاتاتتىم . مۇبادا ئەپتىمدىن مالىك سادىق ۋە باشقىلار غەيرىي ھالنى سېزىپ قالسا قانداق قىلارمەن دەپ ئەنسىرىمەكتە ئىدىم .

كۆڭلۈم تىزگىننى كۇچەپ چىڭ تۇتقىنىمچە مالىك سادىقتىن رۇخسەت ئېلىپ قايتىپ چىقتىم . ئاندىن مۇبارەك بىلەن مەسلىھەتلىشىپ ، غەم - ئەندىشەمنى ئېيتتىم :

— بۇ سۇرەتنىڭ ئىگىسىنى قانداق تاپارمەن ؟ جىن - پەرىلەر خالىغان يەرگە بارالايدۇ . مالىك سادىق قولىدىن ھەممە ئىش كېلىدىغان تۇرۇقلۇق ، ئۇنى نېمە ئۇچۇن ماڭا تاپقۇزىدۇ . بۇ سۇرەتنىڭ ئىگىسى تې-پىلىدىغان بولسا جىن - پەرىلەر ئۆزلىرىمۇ تاپالايتتىغۇ !

مۇبارەك جاۋابەن دېدى :

— بۇ خىيالىڭ دۇرۇس ئەمەس . مالىك سادىق ئادەم ئالدىمايدۇ . مۇمكىن بولمايدىغان ئىشنى بۇيرۇپ سېنى سىنىمايدۇ . سەن بۇ ئىشتا ئۇ-نىڭدىن گۇمانلانماي ، مەيلى تاپالىغىن ، مەيلى تاپالمىغىن ، تەقدىر دېگىنىغا چۆكۈپ ئىزدەپ باققىن . ئىشەنگىنكى ، خۇدايىتائالا ئاسانلىق بې-رىپ مۇشۇ باھانە - سەۋەب بىلەن ، كەتكەن دۆلىتىڭ قولۇڭغا قايتىپ كېلىپ قالسىمۇ ئەجەب ئەمەس .

مۇبارەكنىڭ مەسلىھىتى بىلەن ئىككى ئېشەك تاپتۇق . قەلەندەرلەر

سياقىدا كىيىندۇق . ئېشەكنى مىنىپ جاھان كەزمەكنى ئىختىيار قىلدۇق . ئۇمىدۋار بولۇپ ، شەھەرمۇشەھەر ، سەھرامۇسەھرا ، يۇرتمۇيۇرت كېزىپ يۈردۇق . نەگىلا بارساق ئول ببباھا ئۇنچىنى تېپىشنىڭ كويىدا ئىدۇق .

بۇ مېنىڭ پەرىشانلىقىمنىڭ سەۋەبىدۇر . ئولتۇرسام ـ قوپسام :

بېيىت

جاھان ئاۋارىسىدۇرمەن يۈرەرمەن ،
ئاخىر ئاپتاپ جامالىڭنى كۆرەرمەن .

دەپ ، ئۇلۇغ پادىشاھ ـــ ئاللاتائالاغا نالىلەر قىلاتتىم .

مۇناجات

ئىلاھا ، ئارامىلىق تاپالمىدىم مەن ،
كۈزۈمنى بىر دەممۇ ياپالمىدىم مەن .

ئۆيمۇئۆي يۈرەرمەن سەنەم كويىدا ،
ئۇمىدىم چېچەكلەپ لۇتپۇڭ بۇيىدا .

خىزىرنى يولۇقتۇر زۇلمەت كېچىدىن ،
كۆرسەتكەي ماڭا يول ھەرەم ئىچىدىن .

سۇچى بوۋاي

يەتتە يىلغىچە ھەيران ـ سەرگەردان ، ئاشىق ـ پەرىشان بولۇپ دەشت ـ بايابانلاردا ، شەھەر ـ ۋەيرانىلاردا يۈردۇق . ئاخىر ئۇمىدسىزلىنىپ : « بۇ سۇرەتنىڭ ئىگىسىنى تاپقىلى بولمايدىغان ئوخشايدۇ . مالىك سادىقمۇ بۇ كەمگىچە ئۇنتۇپ كەتكەندۇ » دېگەن ئىدىم ، مۇبارەكمۇ بۇ پىكىرگە قوشۇلۇپ : « بىرەر شەھەرگە يېتىپ بېرىپ شۇ

يەردە تۇرايلى ، بىھۇدە يول يۇرۇشنى توختتىپ ، قالغان ئۆمرىمىزنى پاراغەتتە ئۆتكۈزەيلى ، ھاياتلىق غەنىمەتتۇر » دېدى . بىرنەچچە مۇددەت سەپىرىمىزنى داۋاملاشتۇرۇپ بىر شەھەرگە يېتىپ كەلدۇق . شەھەر خەلقىنىڭ ھەممىسى قۇرئان تىلاۋەت بىلەن مەشغۇل ئىكەن . ئۇلارنىڭ بەزىلىرى تامنىڭ ، بەزىلىرى شەھەر قەلئەسىنىڭ ئۈستىدە ۋە بەزىلىرى دۇكان ـ مەسچىتلەردە شۇ ئىش بىلەن ئىدى ، تىلاۋەتتىن مۇستەسنا ئادەم ئالاھازەل كەم ئىدى . ھەممە ئۆيدىن مۇڭلۇق تىلاۋەتنىڭ ئاۋازى كېلەتتى . شەھەرنىڭ كۈچلۈك دىنىيەت پۇرىقىدىن كۆڭلىمىز ۋاللىدە ئېچىلىپ ، كارۋان سارايلارنىڭ بىرىگە چۈشتۇق . ئۇ كۈنى ھاردۇقمىزنى ئېلىپ ، ئەتىسى ھامامغا بېرىپ يۇيۇنۇپ سەپەرنىڭ چاڭ ـ توزانلىرىدىن پاكلىنىپ ، كوچا ـ كوي ئارىلىدۇق . بازارغا ئىچكىرىلەپ كىرگەندە بىر بوۋاينى كۆردۇقكى ، كۆزى ئاجىز بۇ ئادەم بىر قولىدا ھاسا تاياناغان ، بىر قولىدا سۇ تولدۇرۇلغان كوزا كۆتۈرگەن ھالدا قەدەمدە بىر ئاللاتائالاغا شۈكۈر ـ سانا ئېيتىپ كېلەتتى . مەلۇم بولدىكى ، ئۇ ھېچنېمىسى يوقلۇقىدىن تەشنالارغا سۇ يەتكۈزۈپ بېرىپ ، شۇنىڭ بەدىلىگە رىزقىنى تېپىپ يەپ جان باقىدىكەن .

ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ ئۇسسۇزلۇقىمنى قاندۇرۇپ ، يانچۇقىمدىن بىر دىنار ئېلىپ بەردىم . ئۇ پۇلنى بىلىپ :

ـــ ئى يىگىت ، ماڭا بىر پۇل ئاتىدىڭ ، خۇدايىتائالا سېنى غېنى قىلغاي ! ـــ دېدى .

ـــ ئى ئاتا ، بۇ دىنارلىق ئالتۇن پۇلدۇر ، ـــ دېگەن ئىدىم ، بۇنى ئاڭلاپ ئۇ چىن قەلبىدىن ھاياجانلىنىپ :

ـــ ئى يىگىت ، مۇرادىڭنى خۇدايىتائالا ھاسىل قىلغاي ، ئۇمىدىڭنى ئىگەم ئۆز كەرىمى بىلەن ۋاسىل قىلغاي ! ـــ دەپ كېتىپ قالدى .

مۇبارەك ئىككىمىز كوچا ـ مەھەللىلەردىن ئۆتۈپ ، بىر مەھەللىگە بارغان ئىدۇق ، كاتتا بىر كونا ئىمارەتكە كۆزىمىز چۈشتى . ئۇ ئەسلىدە شاھانە قەسىر بولۇپ ، ئەمدىلىكتە ئەتراپلىرى ئۆڭۈپ ۋەيرانە تۈس ئاپتۇ .

ئۇنـىڭ ئـىچـىـنـى تـاماشا قىلىش ھەۋىسى تۇغۇلۇپ كىرىپ ، بۇ ئالەمنىڭ بىۋاپالىقىدىن ئىبرەت ئالدۇق . لېكىن ۋەيرانە ئىمارەتتىن كەلگەن راھەت - پـاراغـەت پۈرىقى ۋۇجۇدىمىزدا ئىستىراھەت تۈيغۇسى پەيدا قىلدى . ئۆز - ئۆزۈمـگە : « بۇ يەردە بىر غايىب خەزىنە بولسا كېرەك . چۈنكى بۇ كەمگىنچە ۋەيرانىلەردە بۇنىڭدەك تەبىئەتنىڭ نىشاتى ① ، كۆڭۈلنىڭ بىساتى ھەرگىز كۆرۈلگەن ئەمەس » دېدىم .

ئى شـەھرىـيار ، بۇ ۋاينىڭ دۇئاسى ياخشى سائەتتە ئۆز كارامىتىنى كـۆرسـىتىدىغان بولدى دەپ ئويلاپ ، بىردەم ھاردۇق ئېلىپ تۇرۇشىمىزغا ئۇ خـارابـىـلـىـقـقا كىرىپ كەلدى . شۇئان ئۇنىڭغا بىر سى شۇنداق خىتاب قىلدى :

ـــ ئى ئاتا ، بۇ گۈن بالدۇر قايتىپ كەپسەن !

ـــ ئى بـالام ، ـــ دېـدى ئۇ جاۋابەن ، ـــ خۇدايىتائالا بۇ گۈن ماڭا بىر يىگىتنى ئۇچراشتۇردى . ئۇ رەھىمدىللىك قىلىپ بىر تىللا بەردى . شۇ پـۇلـغـا بـۇ تـائامـنى ئالدىم . ئۇزاقتىن بۇيان بۇنچىلىك لەززەتلىك تائامنى كـۆرۈپ بـاقمىغان ئىدىم . يەنە بىر ماتامۇ ئـالـدىـم ، كـۆڭـلـەك تـىـكـ ـىـپ كىيەرسەن .

بىلدىمكى ، ئۇنىڭ پەرزەنتىمۇ ھاجەتمەن ئىكەن . « بەرھەق ، ھېچ بـەنـدە ئاللاھنـىڭ دەرگاھىدا تەلەپسىز ئەمەس » دەپ ، مۇرادىنىڭ ھاسىل بولۇشىنى تىلەپ دۇئا قىلدىم .

ـــ مـەنـمۇ دۇئا قىلاي ، سەنمۇ دۇئا قىلغىن ، ـــ دېدى بۇۋاي ، ـــ چۈنكى ئاجىزلارنىڭ دۇئاسى قادىر ئاللانىڭ دەرگاھىدا مەقبۇلدۇر !

بـۇ گـەپـنـى ئاڭلاپ مـاڭـا يـىـغـا ئولاشـتـى - دە : « بـۇلارنـىڭ يـوقسۇزلۇقى چېكىگە يېتىپتۇ . ئۇنىڭغا يەنە بىرئاز تىللا ۋە تەڭگە بېرەي » دەپ ، يېقىنراق بېرىپ دۇئا تەلەپ قىلماقچى بولغان ئىدىم ، كۆزۈم ئۆينىڭ ئىچـىـگە چۈشۈپ بىر قىزنى كۆردۈمكى ، ئۇنىڭ سۈرىتى نەچچە ۋاقىتتىن بـېـرى ماڭا ھەمراھ ئىدى . ئۇ قىز گويا رەسسامىكىدەك ئولتۇراتتى . خۇش

---

① نىشات ـــ شادلىق

ھەدىنى ھەر تامان چېچىپ تۇرغان گۈزەلنىڭ تولۇن ئايدىن نۇرلۇق چېھرىنى سۈمبۈل چاچلىرى بۇلۇتتەك توسۇۋالغان ئىدى . يەتتە يىلدىن بۇيان شۇنچە جەبىر - جاپالارنى چەككىنىم شۇئان بىراقلا ئۇنتۇلۇپ «ئاھ ! » تارتقىنىمچە يىقىلدىم . مۇبارەك مېنى بۇ ھالدا كۆرۈپ جىددىيلەشتى ۋە دورا ئېلىپ كېلىپ ئىچۈردى .

— نېمە بولدۇڭ ؟ — سورىدى ئۇ ئوڭلانغىنىدىن كېيىن .

ئۇنىڭ سوئالىنى جاۋابسىز قالدۇرۇپ ، نەزىرىمنى يەنە ئول ھۆرلىقاغا سالغان ئىدىم ، ئويلىمىغاندا ۋارقىرىۋەتتى :

— ئى يىگىت ، خۇدادىن ئۇياتقىن ! نامەھرەمگە نەزەر سالمىغىن ! ھەركىم ئۆز نومۇسىنى ساقلاي دېسە ، كىشىنىڭ سىرتىغا نەزەر سالماس .

بەيىت

تەرەتسىز كىرسە كەئبە ئوخشاپ قالۇر بۇتخانىغا ،
نومۇسىنى ساقلىمسا ئوخشار دىلى دۇتخانىغا .

ئۇنىڭ پاساھەتلىك تىل بىلەن بايان قىلىنغان پىكىر بالاغىتىدىن سۆيۈنۈپ ، تەكرار - تەكرار ئاشىق - شەيدا بولدۇم . مۇبارەك پەرىشان ھالىمنى كۆرۈپ ھەم ئۇ گۈزەلگە نەزەر تاشلاپ ، كۆڭلىدە بىلدىكى ، يەتتە يىلدىن بېرى جاھان كېزىپ ، سەرسان - سەرگەردان بولۇپ ئاختۇرغان گۆھەر شۇ ئىكەن !

نەزم

زاھىت ئۆزى زاھىرپەرەس بۇ ھالدىن ئۇ ئاگاھ ئەمەس ،
ھەر نە ئېيتۇر ئول مېنىڭ ھەققىمدە ئەگەر ئاھ ئەمەس .

مەن ئۇ نازىنىن پەرىۋەشنىڭ سۆزىگە جاۋابەن ئېيتتىم :

— ئى بۇ ماكانىڭ ئىگىسى ، مەن غېرىب كىشىدۇرمەنكى ، پەلەكنىڭ بىدادىدىن سەرگەردان بولۇپ ، ئەل - يۇرتۇمدىن ئايرىلىپ بۇ

يەرگە كىيلىپ قالدىم . ئىلتىماس قىلمەنكى ، ماڭا بىر سائەت ئاتاڭنىڭ خىزمىتىدە بولۇشقا يول بەرگىن .

بوۋاي ئاۋازىمدىن تونۇپ ھاسسىغا تايىنىپ ئۆيدىن چىقتى ۋە يەنە ئىشەنمىگەندەك :

ـــ كىم ؟ ـــ دېدى .

مەن يۈگۈرۈپ ئالدىغا بېرىپ قوللىرىغا سۆيدۈم . ئۇمۇ ئاتىلارچە ھايا‌جان بىلەن قۇچاقلاپ ، مېھرىنى ئىپادىلىدى . ئاندىن ئەھۋالىمنى سورىغان ئىدى ، جاۋابەن بۇ رۇبائىينى ئوقۇدۇم :

ياماں پەلەك قىلدى زېدە ، خانىمانىم بولدى خاراب ،
سەھرا كېزىپ ، دەشتتە يۈرۈپ ، مەجنۇن كەبى تارتتىم ئازاب .
يار ۋە دىيار راھىتىدىن ئايرىلىپ مەن بەكمۇ يىراق ،
مۇھەببەتكە تەشنا بولۇپ قان ـ يېشىمدىن ئىچتىم شاراب .

بوۋاي مېنى ئىچكىرىگە باشلاپ كىردى . نازىنىن بىر بۇلۇڭغا بېرىپ پىنھاندا ئولتۇردى . ئۇ مېنىڭ ئاۋازىمنى ئاڭلاپ ، چىرايىمنى كۆرۈپ تۇرالايىتتى . بوۋاي ئەھۋالىمنى بىلمەكچى بولۇپ سورىغان ئىدى ، راستلىق بىلەن بايان قىلدىم . لېكىن مالىك سادىق ھەققىدە ھېچنېمە دېمىدىم .

نەزم

سۈرىتىنى كۆرۈپ بولدۇم ئۆزۈمدىن بىزار ،
دىدارلىشىپ كەتتى ئىشىم قولۇمدىن بىكار .

ئول سەۋەبتىن ۋەتىنىمدىن بولدۇم ئاۋارە ،
ئۆيمۇئۆيگە دوقۇرۇپ تارتىمدىم ئىزا .

شۇنچە مەزگىل سەرسانلىقتا جاھان كەزدىممەن ،
دەيتتىم دائىم : « يار ۋىسالى قانداق تېپىلار ؟ »

تەمەيمنى ھەممە يەردىن ئۇزدۇم ئاخىرى ،
ئېرىشەلمەي مەقسىتىمگە قىلىپ ئاھۇزار .

بېرىپ ـ بېرىپ خۇدايىمغا قىلدىم ئىلتىجا ،
چۈنكى ئاللا رەھىملىكتۇر ھەمدە ۋاپادار .

بەندە يىغلاپ ناله قىلسا زايە كەتمەستۇر ،
ۋىسال ئىزدەپ يۈرگەنلەرنى بىر يولغا سالار .

يىغلاپ ـ قاقشاپ ، يېشىم تۆكۈپ دېدىم ئۆزۈمگە :
« بۇ دىياردىن كەتمەي ، بولسۇن ۋەتىنىم بازار ؛

تۇراي ئەمدى سەرسان بولماي بۇ ۋەتەندە مەن ،
بولمىغاندۇر ھېچ كىشىگە پۇل ـ مال ، دۆلەت يار » .

تەقدىر بىلەن چۈشكىنىمدە بۇ دىيارغا مەن ،
ئويغا پاتقان كەلگۈسىمنى دەپ قانداق بولار .

گۆھىرىمنى تېپىۋالدىم بىر ۋەيرانىدىن ،
ئەپسۇس ، بىراق بولغان ئىدىم باشقىغا قەرزدار .

ئى ئاتا ، مەن چىن ۋىلايىتىنىڭ شاھزادىسىدۇرمەن ، سېنىڭ سەدىپىكىنىڭ دۇردانىسى ئۈچۈن ۋەيرانمەن . ئۇنىڭ تەسۋىرىي سۈرىتىنى ئىلگىرى كۆرگەن ئىدىم . ئىشقىنىڭ قۇلىدىن ئۇنىڭ جامالىنى جانغا سېتىۋالدىم . ئاتامنى ، ئۇرۇق ـ تۇغقان ، تاجۇتەخت ، مۇلۈك ـ دۇنيالىرىمنى تاشلاپ ، ھەممىدىن قول ئۈزۈپ ، ئاخىر خۇدايىتائالانىڭ ئىنايىتى بىلەن ئارزۇ ـ مەقسىتىمگە يەتتىم . ھازىر ئەركىنلىك تىزگىنى ئۆز قولۇمىدىدۇر .

جىن چاپلاشقان شەھەر

بوۋاي دەرد ـ ئەلەملىك ئاھ ئۇرغىنىچە ئېيتتى :

ـــ ئى يىگىت ، قىزىم بىر بالاغا ئۇچرىدىكى ، ئۇنى قۇتۇلدۇرۇشقا ھېچكىمنىڭ ماجالى يەتمەيدۇ ھەم ۋىسال قولىنى ئۇنىڭ بويىنىغا سالالمايدۇ . بېغىم بار ، لېكىن مېۋىسىنىڭ ئاپىتى بىللىدۇر . شۇڭا ھېچكىم مەقسەت ـ مۇراد مېۋىسىدىن بەھرىمەن بولالمايدۇ ، خەزىنەم بار ، لېكىن خەتىرى شۇنداق يامانكى ، ھېچكىم قول سوزۇشقا پېتىنالمايدۇ .

ـــ ئۇ كىمدۇر ؟ ـــ سورىدىم .

ـــ ئى يىگىت ، ـــ دېدى بوۋاي قان ـ ياشلىرىنى تۆكۈپ ، ـــ مەن بۇ شەھەرنىڭ مۆتىۋەرلىرىدىن بىرىنىڭ ئوغلى ئىدىم . ئۇزاق يىللار ئاتا ـ بوۋامنىڭ چىرىغى بىلەن باشقىلارنىڭ يۈزى يورۇغان ئىدى . ئاتام مۆتىۋەر ئۇلۇغلاردىن بولۇپ ، ئۇنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن ئاللاتائالا كارامەت ئەيلەپ بۇ پەرزەنتىنى بەردى . ئىنىكئانىلار ئۇنى جان ئەمچىكى بىلەن پەرۋىش قىلدى . بويىغا يەتكەنسېرى ئۇنىڭ ھۆسن ـ جامالى كامالىغا يېتىپ ، گۈزەللىكتە جاھان يېگانىسى دەپ شۆھرەت تېپىپ ، داڭقى ئالەمگە تارقالدى ، ئۇنىڭ ئىشق ـ پىراقىدا يىگىتلەر دىۋانە بولۇپ يۈرىكى داپ چالدى .

شەھەرنىڭ پادىشاھى ماڭا كۆپ شەپقەت ـ ياخشىلىقلار قىلىپ تۇراتتى ، كۈندە دېگۈدەك كېلىپ ھال ـ ئەھۋال سورايتتى . ئۇنىڭ گۆھەرگە بەرگۈسىز بىر ئوغلى بولۇپ ، ئۇمۇ بالاغەتكە يەتكەن ئىدى . ئالەمدە ھېچقانداق كىشى ئۇنىڭدەك ئوغۇلنى كۆرۈش تۇگۈل ، مەۋجۇتلۇقى خۇسۇسىدا ئاڭلاپمۇ باقمىغان دېسە لاپ بولمايتتى ، بەلكى قىسمەت ئانىسىمۇ تەۋەللۇت قىلمىغان ئىدى .

رۇبائىي

گۈلشەندە بىر ، يەنە يوق ئۇنداق سەرۇ خوپ ،
باغ ئىچىنى يورۇتار ئول گۈزەل مەھبۇب .
ئاغزى خۇشبۇي - يېقىملىق ، چىرايى گۈلدەك ،
بۇرۇتلىرى خەت تارتقان قاپقارا بولۇپ .

ئۇ غايىۋانە ھالدا قىزىمنىڭ ئىشقىغا گىرىپتار بولۇپتۇ . ئاتىسى بۇ ئىشتىن خەۋەر تېپىپ ئۆيۈمگە يۈگۈرۈپ كېلىپ ، مەقسەت - مۇددىئانى ئېيىتتى . چىرايلىق ئالدىغا چىقىپ شۇكرانە بەجا كەلتۈردۇم . ئاندىن جىددىي تۈتۈش قىلىپ تەييارلىقلارنى پۈتكۈزۈپ ، ئۆلىما - پازىللار مەجلىسىدە ئەقىدە نىكاھىنى باغلىدۇق . يىگىت كېچىسى ھەممە خىزمەتكارلار چىقىپ كېتىپ ھۇجرا خالىي قالغاندا ، مۇھەببەت قولىنى قىزىمغا سۇنغان ئىكەن ، تۈيۈقسىزلا دەھشەتلىك بىر ئاۋاز پەيدا بولۇپ ، بارغانسېرى غۇلغۇلا ، ئەنسىزلىك ئەۋجىگە كۆتۈرۈلۈپتۇ . قانچە قىلغان بىلەنمۇ ھۇجرىغا كىرىپ ئەھۋالنى بىلىشنىڭ ئامالى بولماپتۇ . غوۋغا بىسىققاندىن كېيىن ئىشكنى چېقىپ كىرگەنلەر ئوغۇلنىڭ ئۆلۈك تۇرغىنىنى كۆرۈپتۇ . قىز بولسا ئاغزى - بۇرنىدىن كۆپۈك ئۆرلىگەن ھالدا قان - تۈپراققا مىلىنىپ ھوشسىز يېتىپتۇ .

پادىشاھ بۇ دەھشەتنى قىزىمدىن كۆرۈپ ، گۇمان بىلەن ئۆلۈمگە بۇيرۇپتۇ . پەرمان چۈشۈشى ھامان يەنە قورقۇنچلۇق غوۋغا كۆتۈرۈلۈپتۇ . پادىشاھ ئۆز جېنىدىن ئەنسىرەپ ، قىزنى ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىشنى ئەمر قىپتۇ . شۇنىڭ بىلەن خىزمەتكارلار قىزىمنى ئۆيۈمگە ئەكېلىپ قويدى .

بەيىت

ئىشلىتىپ نەيرەڭ تەقدىر بالاسى ،
يەتتى بىمەھەل كۈيۈ قازاسى .
ئول گۆھەر يېگانىنىڭ ئۆلۈمى قىزىمنىڭ ۋەسلى تۈپەيلى يۈز

بەرگەنلىكتىن ، پادىشاھ ۋە خەلقلەرنىڭ ھەممىسى ماڭا ھەم قىزىمغا دۇشمەن بولدى . پادىشاھ ئوغلىنىڭ دەپنە - تەزىيە ، نەزىر - چىراغلىرىنى تۈگىتىپ بولغاندىن كېيىن ، ۋەزىر - ۋۇزرالار ۋە ئامۇخاس ئىنتىقام ئېلىش قەستىگە چۈشۈپ ، قىزىم ئىككىمىزنى ئۆلتۈرۈپ تەئەللۇقاتىمىزنى تالان - تاراج قىلىش ھەققىدە پادىشاھقا ئەرز سۇنۇپتۇ ، پادىشاھ ئەرزنى مەقبۇل كۆرۈپ ئۇلارنى ئۆيىمىز تەرەپكە ئەۋەتىپتۇ . ئۇلار چۈقان - سۈرەن بىلەن ھويلىمىزغا يېقىنلىششىغا ئاسماندىن تاش يېغىپ كېتىپتۇ ، ئۇلارنىڭ ئۆي - ماكانلىرىمۇ تاش بوراندىن ئامان قالماپتۇ . بۇنىڭ شەرھىنى دەپ تۈگىتىش مۇشكۈل ئىدى . ئۇلار ئۆز بېشىغا ئۆزى بالا تاپقانلىقىنى بىلىشتى . كىچىسى پادىشاھنىڭ قۇلىقىغا غايىبتىن ئاۋاز يېتىپ : «ئاتا - بالىنى ئۆلتۈرۈش قەستىدە بولمىغايسەن ، مۇبادا بۇ نىيەتتىن يانمايدىكەنسەن ، ئوغلۇڭنىڭ بېشىغا كەلگەن ئاقىۋەتنى سەنمۇ كۆرىسەن ، دۇشمەنلىكنىڭ ئۆزۈڭگە يانىدۇ ! » دەپتۇ .

تەھدىتنىڭ ۋەھىمىدىن پادىشاھ جىددىي ئاغرىققا مۇپتىلا بولدى ، ئاخىر بىزنى ئۆلتۈرمەسلىككە قەسەمىيات قىلدى . ئەمما : « ئاتا - بالا ئۆيىدىن چىقمىسۇن ! » دەپ پەرمان چۈشۈردى . مۇنەججىم - ھۆكۈمالار پادىشاھنىڭ ئالدىغا كىرىپ : « ئەمدى شەھرىمىزگە جىن - شايتانلار ئاپەت يېغدۇرىدىغان بولدى » دېيىشتى . بۇ گەپنى ئاڭلىغان پادىشاھنىڭ ئەندىشىسى ئېشىپ ، قۇرئان ساۋاتى بارلارنىڭ ھەممىسىنى ئەتىگەندىن كەچكىچە تىلاۋەتتە بولۇشقا بۇيرۇدى . شەھەرنىڭ دەرۋازا - قەلئەلىرى ئۇستىگە قۇرئان تىلاۋەت قىلغۇچىلار ئۈچۈن مەخسۇس جاي راسلاپ بېرىلدى . پادىشاھنىڭ مۇددىئاسى بۇ ئارقىلىق شەھەرنى جىن - شايتانلارنىڭ ئاپىتىدىن تىنچ - ئامان ساقلاپ قېلىش ئىدى .

مىسرا

جىن - شايتانلار قاچارمىش ھاپىز قۇرئاننى كۆرۈپ .

شۇ تەرىقە بىلەن نەچچە يىل ئۆتتى . مەن بۇ پىتنىنىڭ سەۋەبلەرىنى بىلەلمەي ، بىر كۈنى قىزمىدىن :

ــ شاھزادە ئۆلگەن كېچىسى نېمە ۋەقە يۈز بەردى ؟ ــ دەپ سورىغان ئىدىم ، ئۇ ئېيتتى :

ــ تۇيۇ تامامىنىپ ، ئوغۇل جىنسىي مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن تەمشەلگەندە ئۆيىنىڭ تامىلىرى يېرىلىپ بىر جامائە پەيدا بولۇپ ، جاۋاھىرلار بىلەن زىننەتلەنگەن ئالتۇن تەختنى يەرگە قويدى . تەختتە يۈزلىرىدىن نۇر يېغىپ تۇرىدىغان بىر كىشى ئولتۇرۇپتۇ ، خەلقلىرى بولسا بەتبەشىرە سەت ئىدى . نېمە قىلارىمنى بىلمەي قورقۇپ تۇراتتىم ، خەلقلىرى ئول يىگىتكە ، نۇرانە يۈزلۈك كىشى ماڭا قول سالدى . قورققىنىمدىن ھوشۇمدىن كەتتىم . كېيىن نېمە ئىشلار يۈز بەرگەنلىكىنى بىلمەيمەن .

قىزىمنىڭ ئەسلەپ بېرىشچە ، ئۇلارنىڭ پۇتلىرى ئۆچكىنىڭ تۇياقىغا ئوخشايدىكەن .

ئى يىگىت ، شۇنداق قىلىپ قولۇمدىكى پۇل ـ بىساتىم تۇگىدى ، دوستلىرىم مەندىن يۈز ئۆرۈپ ، مۇلازىم ـ ئىتائەتچىلىرىم ھەر تامان تارقاپ كەتتى . ۋەيرانخانىمىزدا قىزىم ئىككىمىز ئۆز ھالىمىزغا يىغلاپ قالدۇق .

بۇۋاي سەرگۈزەشتلىرىنى سۆزلەپ تۇگىتىپ ، كۆز بۇلاقلىرىدىن ئەلەملىك ياشلىرىنى راۋان قىلدى . ئاندىن مۇنداق دېدى :

ــ تۇرغان ماكانىمىنىڭ ئەھۋالىنى كۆردۈڭ . ئولتۇرۇۋەرسە قورساق ئاچىدىكەن . شۇڭا تەۋەككۇل ئېتىغا مىنىپ ، مال ـ بىساتىمنى ئېلىشقا سېتىپ ، بىر نان تاپسام قىزىم بىلەن تەڭ يەپ كۈن ئۆتكۈزدۇم .

بېيىت

كىشكىم ئۆلمەستىن تۇرسلا تىنىپ ،
ئۆتىدۇ نان ـ سۇنىڭ ئوتىدا يېنىپ .

ئاخىر ئىش شۇ يەرگە يەتتىكى ، تېرەم ئۇستىخىنىمغا چاپلاشتى ، بىرەر كەسىپ تېپىش ئارزۇسىدا بولغان بولساممۇ ، خەلقلەر پادىشاھتىن قورقۇپ ھەم ئاداۋەت ساقلاپ ، رەھىم - شەپقەت قىلمىدى ، ئەكسىچە كۆڭۈل گۆھىرىمنى تىل - ھاقارەت توقماقلىرى بىلەن چاك ئەيلىدى ، دۇرۇشت تىرنىقى بىلەن دىل جارىھتىمنى تاتىلاپ ، ھاياتلىق بوستانىمنى دەسسەپ چەيلىدى . تەنە - مالامەتلىك سۆزلەر بېشىمدا بوراندەك ئۇچاتتى . بەختىمگە گاھى مۇساپىر - غېرىبلەرگە ئۇچرىشىپ قالسام ، نالە - پەريادىمغا رەھمى كېلىپ سەدىقە بېرىپ تۇراتتى . خۇدانىڭ بەرگەن رىزىق - نېسىۋىسىگە شۇكۇر قىلاتتىم . سەۋرلا ھاياتىمنىڭ ئۈمىد چىرىغى ئىدى . ئۇزاقتىن بۇيان مۇشۇنچىلىك تائامغا ئېرىشىشنى ئارزۇلايتتىم ، قىزىمۇ يىرتىق كىيىملەر بىلەنلا قالغان ئىدى . مانا سېنىڭ سەۋەبىڭ بىلەن ئىككىلىمىزنىڭ مۇرادى ھاسىل تاپتى . بۇنىڭ بەدىلىگە قىزىمنى ساڭا كېنىزەكلىككە بېرىش خىيالىم بار ئىدى ، ئەمما ھاياتىمدىن ئايرىلىپ قېلىشىمدىن قورقىمەن . سەنمۇ بىلىپ تۇرۇپ ئۆزۈڭگە بالا تېپىۋېلىشنى خالىمايسەن . ياخشىسى ، بۇ ۋادىدىن ساق - سالامەت كېتىۋالغىن .

ـــ ئى ياخشى نىيەتلىك كىشى ، ئېيتقانلىرىڭ پۈتۈنلەي راستتۇر .

مەسنەۋى

ئابىھايات زەمزىمى ھەممىگە يېتەر ،
سەۋر قىلماس ۋە لېكىن تەشنا ئىچەر .

مەن ئۇنىڭدىن يۈزۈمنى ئۆرىمەسمەن ،
يانارمەن لاۋا ئۇرۇپ تۇتۇمەسمەن .

ماڭا ئەمدى ئول نىگار ئاشنا بولغاي ،
ھەر بالا كەلسىمۇ دىل تەشنا بولغاي .

ئى شەھرىيار ، مەن شۇنچە ناله - زار قىلسامۇ ، ئۇ ئەسلا رازى بولمىدى . ئارىمىزدا تالاش - تارتىش ، نەسىھەتلەر كۆپ بولۇپ كەچ كىردى . ئاخىر ئۇنىڭ بىلەن ۋىدالىشىپ كارۋان سارايغا قايتىپ كەلدىم .

مۇبارەك خۇشال هالدا ئېيتتى :

ـــ ئەلھەمدۇلىللا ، ئەمدى تەلىپىم هاسىل تاپتى .

كۆڭلۈمدە : « بۇ كىشىنىڭ رازىلىق بەرمىگىنىگە قويماي ، بىر هىيله تېپىشىم كېرەككى ، ئۇ مېنى مالىك سادىقنىڭ قېشىغا ئېلىپ بارمايدىغان بولسۇن » دەيتتىم . ئارقىدىن ئەندىشە قىلاتتىمكى : « مۇبادا جىنلاردىن بېشىمغا بىر بالا كېلىپ ، ئول سەنەمنىڭ ۋەسلىگە يېتەلمەي شۇ يەردىلا ئۆلۈپ كېتەرمەنمۇ ؟ ئەگەر بۇ شەھەردىن ئايرىلىپ يەنە بىر شەھەرگە كەتسەم جىنلارنىڭ ئاپىتىدىن خالاسلىق تاپارمەنمۇ ياكى بىرەرسى پادىشاهقا خەۋەر يەتكۈزۈپ قويسا ئۇنىڭ غەزىپىگە دۇچار بولارمەنمۇ ؟ » ئەنە شۇنداق خىياللار قاينىمىدىن قىرغاقا يېتەلمەي تاڭ ئاتقۇچە يىغلىدىم . تاڭ ئاتقاندىن كېيىن بازارغا بېرىپ ، ئول سەنەم ئۈچۈن كىيىم - كېچەك ۋە لەززەتلىك تائاملارنى ئېلىپ ، مەقسەت مەنزىلىگە راۋان بولدۇم .

بۇۋاي تولا ئىلتىپاتلار كۆرسەتكەندىن كېيىن ئېيتتى :

ـــ ئى يىگىت ، ساڭا رەھمىم كېلىدۇ ، ساڭا بىرەر پىشكەللىك يېتىشتىن قورقمەنكى ، بىزگە كۆپ ياخشىلىقلار قىلدىڭ . ياخشىلىققا يامانلىق بىلەن جاۋاب قايتۇرۇش هېچبىر ئىقلىمدا دۇرۇس ئەمەس . ئەگەر قىزىمنى ساڭا بېرەي دېسەم بالا - قازاغا يولۇققۇشىڭدىن قورقمەن .

مەن ئۇنىڭ قوللىرىغا سۆيۈپ تۇرۇپ دېدىم :

بېيىت

جانانىنى دەپ گەر بېشىمنى ئالسا خاقان ،
قىلايمەن جېنىمنى مىڭ مەرتە قۇربان .

ئى ئاتا ، نەچچە ۋاقىتتىن بۇيان مەن بۇ نىگارنىڭ ئىشقىدا جانىنى

ئالىقانغا ئېلىپ يۈرتمۇيۇرت ، شەھەرمۇشەھەر كېزىپ ، جەبىر - جاپا ۋا-
دىلىرىدا يۈردۇم . ئاخىر ۋىسال بۇلىقىغا يەتتىم .

بەيىت
قولۇمغا يارىمىڭ تەگسە ئېتىكى ،
بولاتتى ھاسىل كۆڭلۈم تىلىكى .

ئى شەھرىيار ، تا بىر ئايغىچە ئەما بۇ ۋاينىڭ خىزمىتىدە بولدۇم .
ئاندىن سەپەرنى ئىختىيار ئەيلەپ ، ئۇنىڭغا ئىلتىماس قىلدىم . ئۇ مۇددىئا-
يىمنى پەقەت قوبۇل كۆرمىدى . شۇنداقتىمۇ مەقسەتتىن يالتايماي
چۈشەندۈرۈپ ئېيتتىم :
ـــ ئادەمنىڭ ئۆمرى بىۋاپادۇر ، سەن قېرىغان ، ئاجىز كىشىدۇر-
سەن . بۇگۈن - ئەتە يورۇق ئالەم بىلەن خوشلىشىشىڭ مۇمكىنكى ،
قىزىڭ بىرەر ناكەسنىڭ قولىغا چۈشۈپ كەتسە ئاقىۋىتى يامان بولىدۇ .
مەسلىھەت تەرىقسىدە ماڭا كۆپ سۆزلەر قىلدىڭ ، تەنبىھلەر بەردىڭ .
مەن ئول دىلدارىنىڭ ۋىسالى يولىدا ھەرقانداق بالاغا ئۆچرىساممۇ رىزادۇر-
مەن . تەلىپىمنى ماقۇل كۆرۈپ مېنى كۈيئوغۇللۇققا قوبۇل قىلغايسەن .
ئەگەر سەنمۇ بىز بىلەن كەتسەڭ تېخىمۇ ياخشى .
ـــ ئى يىگىت ، ئالدىرىماي تۇرساڭ ، بۇگۈن كېچە قىزىم بىلەن
مەسلىھەت قىلىپ ، ئەتە جاۋابىنى بەرسەك ، ـــ دېدى ئۇ .
بۇ ئىپادىدىن خۇشال بولۇپ كارۋان سارايغا قايتتىم .

نەزم
يارىنىڭ ۋەسلى خۇسۇسىدا ئىشتىسە خەۋەر ،
خۇشاللىقتىن ئاشىق بېشى كۆككە يېتەر .

تومۇرۇمدا قانلار كۈۋەجەپ كېچىچە كۆز يۇممىدىم . ئەتىسى يەنە
بۇ ۋاينىڭ قېشىغا بېرىپ يالۋۇردۇم .

ئۇ ئېيتتى :

ـــ تۇنۇگۇنكى سۆزلىرىڭ ھەقىقەتەن راستتۇر ، ئۆمرۈم ئاز قالـ دى . قىزىمنى ساڭا بەردىم . سىلەرنى خۇدايىتائالاغا تاپشۇردۇم . بىر شەرتىم بارکى ، ئۇنى مەندىن يىراق قىلماسلىققا ۋەدە بەرگىن ، ئەھۋالىمـ دىن بىخەۋەر تۇرمىغايسىلەر . مەن كۆز يۇمغاندىن كېيىن ئىختىيار ئۆزۈڭلەردە بولسۇن .

ئى شەھرىيار ، مەن چەكسىز مىننەتدار بولۇپ ، بىر مەزگىل ئۇنىڭ خىزمىتىنى جان ـ دىلىم بىلەن قىلدىم . ئۇزاق ئۆتمەي ئۇ كېسەل بولۇپ ساقىيالماي ئۆلۈپ كەتتى . تېگىشلىك ئىززەت ـ ھۆرمىتىنى قىلىپ يەرلىكىدە قويدۇق . نەزىر ـ چىراغ ۋە قارىلىقى تۇگىگەندىن كېيىن ، قاـ ئىدە بويىچە مۇبارەك بىر رومال تەييارلاپ قىزنىڭ بېشىغا سېلىپ ھۇجرىغا ئېلىپ كەلدى . مەن يار ۋەسلىنى قۇچۇشقا ئالدىراپ ئول سەنەمگە تاشلـ نىپ سۆيمەكچى بولغان ئىدىم ، مۇبارەك بۇ ھالنى كۆرۈپ ئۇ بىلمەيدىغان تىل بىلەن :

ـــ ئى شاھزادە ، ھوشۇڭنى تېپىۋال . مالىك سادىققا بەرگەن ۋەـ دەڭ ۋە شەرتىلەر ئېسىڭدە بولسۇنكى ، سەن خىيانەتكارلىق قىلىپ سۆيمەكچى بولۇۋاتسەن ، ئۆزىنى تۇتۇۋېلىش يىگىتىنىڭ ئىشىدۇر ، ـــ دېدى ئىستىھزا بىلەن ، ـــ نەپسىڭنىڭ كەينىگە كىرىپ ئۇنداق قىلىدىغان بولساڭ ، پۈتۈن تارتقان جەبىر ـ مۇشەققەتلىرىڭ يوققا چىقىدۇ .

بېشىمنى تۆۋەن سېلىپ ياش گۆھىرىنى كىرپىك ئۇشكىسى بىلەن تېشىپ ، ئىچ ـ ئىچىمدىن ئۆرتەنگەن ھالدا بۇ نەزمنى ئوقۇدۇم :

مەن ئۇزاقلاردىن بۇيان توزانغا ئوخشاش يۇرىمەن ،
ئۆيمۇئۆيگە دوقۇرۇپ تارتقان جاپالار بەك تولا .
ئەي پەلەك ، قىلغىن تامام جەبىر ـ زۇلۇمنى ، ئەمدى بەس ،
قىلمىساڭمۇ ياخشىلىق ، قىلماي يامانلىق ھال سورا .

نەچچە مۇددەتتىن كېيىن ۋىسال ماڭا نېسىپ بولۇر ،
ئاڭغۇچە ھىجران ئوتىغا چىدىغاي قانداق يۈرەك ؟
بۇ قاباھەت دەملىرىگە بىر پاناھ تاپماق ئۈچۈن ،
جاننى تىكتىم مۇددىئاغا بولغۇسى ئاللا يۆلەك .

ئى شەھرىيار ، نەچچە كۈننى يىغا - زار ۋە ئەلەمدە پۇچىلىنىش بىلەن بىللە ئۆتكۈزۈپ ، ئاخىر ئىلتىجالىق نەزمىردە كۆكۈل سىرىمنى ئۈنگۈغا ئېيتتىم . ئۇ سۆزۈمنى ئاڭلاپ « ئاھ » تارتقىنىچە دېدى :

— ئى ئوغۇل ، ھوشۇڭنى تاپ ، ئەيىش - ئىشرەتنىڭ قارا كۈلاسىنى بېشىڭغا كىيمىگىن ، جان - دىلىمىز بىلەن بۇ قىزنى مالىك سادىقىنىڭ ئالدىغا پاك پېتى ئاپىرىپ بەرگىنىمىز تۈزۈكتۇر !

بۇ سۆزلەر تەسىر كۆرسىتىپ ، ئۆزۈمنى چەتكە ئالدىم . ئەمما كۆڭلۈم ۋىسال ئوتىدا كۆيۈپ كۈل بولۇۋاتاتتى . ئىشقىم ئەۋجىگە چىقىپ تاش يۈرەك زەڭگىنىڭ مېھرىسىزلىكى شىددەت بىلەن كۆچىيۋاتقانلىقىنى سەزدىم . ئاخىر ئىش شۇ دەرىجىگە يەتتىكى ، ئۇ مېنى ئول نازىنىنىڭ دىدارىنى كۆرۈشتىنمۇ مەھرۇم قىلدى .

بېيىت

ھېچ كۆرمىگەن ئىدىم جاھىل رەقىب مۇنداق ،
جاپا چەكتىم ۋىسال قۇچماي ئەجىب مۇنداق .

ھەرقانچە يېلىنىپ - يالۋۇرۇپ ئىلتىماس قىلسامۇ قارشىلىقتىن ئۆزگە ئىپادە كۆرمىدىم . ئۇ شۇنداق قاتتىقلىق قىلدىكى ، بۇ ھالدىن ئول ئاي يۈزلۈكمۇ ھەيران قالدى .

بۇنىڭ سەۋەبلىرىنى سورىغاندا ، مۇبارەك ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ:

— ئىنىشائاللا ، چىن شەھرىگە بارغاندا شەھەرنى ئالاھىدە تۈزەشتۈرۈپ زىننەتلەپ ، داغدۇغا بىلەن قائىدە - يوسۇنغا مۇۋاپىق توي قىلىپ بېرىمىز ، — دېگەن گەپلەر ئارقىلىق بەزلەيتتى .

مۇبارەك تېزراق يولغا چىقىشقا ئالدىرىتاتتى . مەن بىر كۈنمۇ بولسا ئارقىغا سۆرەشكە تىرىشاتتىم . ئاخىر ئىلتىماس قىلۇبرىشنىڭ يولى قالمىدى ، مۇبارەككە گەپنىڭ ئوچۇقىنى ئېيتتىم :

ــ بولدى ، پادىشاھلىقتىنمۇ ، تاغامنىڭ قىزىدىنمۇ كەچتىم . مەن مۇشۇ شەھەردە قېلىپ ، بۇ نازىنىن بىلەن ئۆتۈشكە رازى !

ــ بۇ مەردلىك ئەمەس ، ــ دېدى مۇبارەك ، ــ مالىك سادىق بۇ قىزدىن ھەرگىز كەچمەيدۇ . ئاخىر بىر ھىيلە بىلەن شەھىرىڭنى ئېلىپ ، ئەرەختىم ـ پەرەختىم قىلۇېتىدۇ . بىزنى ھەم ئېغىر بالاغا گىرىپتار قىلىدۇكى ، ئۇ چاغدا خۇدادىن ئۆزىمىزگە توختىماي ئۆلۈم تىلەشتىن بۆلەك چارىمىز قالمايدۇ . ياخشىسى ، ئىشقۇازلىق نىيىتىڭدىن قول ئۈزگىن . يەنە بىر ئېھتىماللىقمۇ باركى ، مالىك سادىق سېنىڭ مەردلىكىڭدىن تەسىرلىنىپ ، بۇ قىزنى ساڭا بېرىۋەتسىمۇ ئەجەب ئەمەس .

ــ ئى زالىم ! ــ دېدىم ئاچچىقىم چېكىگە يېتىپ ، ــ مالىك سادىق بۇ مەشۇقەدىن قاچان ۋاز كېچىدۇ ؟

ــ بىر نەرسىنى بىلمەنكى ، مالىك سادىق ئۇنى كۆرسە قىزدىن نەپرەتلىنىدۇ .

ــ ئۇ قەيەردە ؟

ــ بىر نۆۋەت ئاتاڭ مېنى جىنلارنىڭ قېشىغا بىللە ئېلىپ بارغان ئىدى ، ئۇلار مېنى ئارىغا ئېلىۋېلىپ ئازار بېرىپ ، ھەزىل ـ چاقچاق باھانىسى بىلەن كۆپ جاپا سالدى . ئاتاڭغا ئۇلارنىڭ ئەسكىلىكلىرىنى ئېيتقان ئىدىم ، يەنە بىر نۆۋەت بارغىنىمىزدا ئۇ بىرنەچچە خىل نەرسىدىن ياسالغان ئالاھىدە ياغنى شېشىگە قاچىلاپ ماڭا بېرىپ : « بۇ ياغنى بەدىنىڭگە سۈركىۋالغىن » دېدى . ئۇنىڭ دېگىنىدەك قىلغان ئىدىم ، جىنلار ياغنىڭ پۇرىقىدىن قورقۇپ يېقىن كېلەلمىدى . مەندە ئاشۇ ياغدىن ئازراق بار ، قىزغا سۈرتۈپ مالىك سادىقنىڭ قېشىغا ئېلىپ بارساق ، ئۇنىڭدىن ۋاز كېچىدۇ . ئاندىن ئىلتىماس قىلىپ ساڭا ئېلىپ بېرىمىز ،ــ دېدى مۇبارەك ۋە بۇ ھىيلە بىلەن مېنى رايىمدىن يانىدۇردى .

شۇنداق قىلىپ ، سەپەر جابدۇقىنى جىددىي يۇتكۇزۇپ ، ئۇ تەڭداشسىز گۈزەللىك خىزمىتى ئۈچۈن كېنىزەكتىن بىرنى سېتىۋالدۇق . مۇبارەك نەرسە - كېرەكلەرنى يۈكلەش ۋە مىنىش ئۈچۈن بىر ئات بىلەن ئىككى قېچىرنى تېپىپ كەلدى . يۈك - تاقىنى ئارتىپ شەھەردىن چىقتۇق . ئۇ سەنەمنى قاتتىق قوغداپ كېچە - كۈندۈز توختىماي مېڭىپ ، ئۈچ ئاي بولغاندا بىر لەنگەرگە يەتتۇق . كۈتۈلمىگەندە جىلارنىڭ غوۋغاسى ئاڭلاندى . بۇ جىلارنى مالىك سادىق بىزنىڭ ئالدىمىزغا ئەۋەتكەن ئىكەن .

جىلار بىزنى چاقىرىپ :

ـــ مالىك سادىق ئىنتىزارلىق تارتىۋاتىدۇ . رازى بولساڭلار ، سىلەرنى ئۇنىڭ ئالدىغا پاتراق ئېلىپ بارساق ! ـــ دېگەن ئىدى ، مۇبارەك ئېيتتى :

ـــ قىز سىلەرنى كۆرسە قورقۇپ كېتىدۇ !

ئاندىن جىلار پەسكويغا چۈشۈپ : « ياخشىلىق قىلغان ئىكەن ، ياخشىلىققا ياخشىلىق ! » دېيىشتى .

جىن قولىدىكى قىز

شۇنداق قىلىپ ، جىلاردىن ئىككى - ئۈچى مالىك سادىققا خەۋەر يەتكۈزگىلى ماڭدى . قالغانلىرى دەشتۇچۆل قوينىغا كىرىپ كەتتى . ئەمما بۇ ئىشلاردىن قىز بىخەۋەر ئىدى .

بېيىت

بولمىغايكى ھېچكىم مەندەك ھالى خاراب ،
مۇپتىلا مەن قارا كۈنگە تارتىپ ئازاب .

قىزنىڭ بەدىنىگە ياغنى سۈرتۈشتىن ئاۋۋال مالىك سادىقنىڭ ۋە-

قەسىنى بىلدۇرۈپ قويۇشنى لازىم تېپىپ ، ئەھۋالنى ئېيتقان ئىدۇق ، قىز ئاڭلاپلا كۆز يېشى قىلدى :

ــ ئى دوستلار ، ئۆز ۋەتىنىمدىن ئايرىپ جىنلارغا ئەسىر قىلىپ بەرمەكچى بولۇۋاتامسىلەر ، مەن نېمە گۇناھ قىلدىم ؟ پادىشاھنىڭ ئوغلى ئۆلگەن ھېلىقى كېچىسى ئۇلارغا قاراشقىمۇ تاقىتىم قالمىغان ئىدى . سەلەرنىڭ ئادەمگە رەھىمسىزلار كەلمەمدۇ ؟ شۇ تاپتا بىر خەنجەر بولغىنىدا ئۆزۈمنى ھالاك قىلىپ ، بۇ بالادىن بىراقلا خالاس بولاتتىم .

نەزم

ئالدامچىلىقتا پىر ئۇستاز سىلەر ،
ھىيلە ـ مىكىردە نەيرەڭۇاز سىلەر .

ئول كۇن ھەممىنى كۆرگەنمەن روشەن ،
ئىشەنسە بولماس پېتىق ساز سىلەر .

چىقاردىڭلارمۇ خۇدانى ئەستىن ،
خەلقئالەمدىن ئۇياتمامسىلەر ؟

ئىنسانىنى جىنغا تۇتۇپ بەرسەڭلار ،
ۋىجدان ئالدىدا يۈز ساتمامسىلەر ؟!

نازىنىن سەنەم قانچە قىلسىمۇ بۇ تەقدىردىن قۇتۇلالمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەندىن كېيىن ، بەدىنىگە ياغنى سۈركىدى . بىر كۇن شۇ تەرىقىدە ئۆتتى . ئىككىنچى كۇنى كېچىسى مۇبارەك ئۇخلاپ قالغاندا ، شەپە چىقارماستىن ئاستا سەنەمنىڭ قېشىغا سۈرۈلدۇم ـ دە ، بېشىمنى ئايىغىغا قويۇپ ئۆززىخاھلىق ئېيتتىم :

ــ ئى سەنەم ، قەسەم قىلمەنكى ، مېنىڭ ئېتىقادىم بىلەن سۆزۈمدە يالغانچىلىق يوق . چۇنكى سېنىڭ سۈرىتىڭنى كۆرگىنىمدىلا

مېهرىبانلىقىڭ يۈرىكىمگە ئورناپ ، كۆڭلۈم هاياتلىقتىن كېچىش دەرىجىسىگە يەتكەن ، دىدارلىشىش نىسپ بولغاندىن بېرى سېنى جېنىمدىن ئەزىز بىلىپ كەلدىم !

مەسنەۋى

كىم بېرىدۇ ئۆز جېنىنى دۇشمەنگە ،
ئۆلتۈرمەكنى قەست ئەيلىگەن ئۆچمەنگە ؟

دۇشمنىم تارتىپ سېنى ئالماقچىمىش ،
خوتۇن قىلىپ مەهكەم گىرە سالماقچىمىش .

كېچىلەر كۆز يۇممىدىم ئۇيقۇسىراپ ،
هىجرىدىن زەهەر قۇيۇپ ئىچتىم شاراب .

نەچچە يىل سەرسان بولۇپ تاغلاردا مەن ،
ئاختۇرۇپ بۇلبۇل كەبى باغلاردا مەن ؛

ئى خۇدا ، تاپتىم ئاخىر مەن بىر نىگار ،
رەهمىڭ بىلە ئۆلۈمنى سەن قىلغىن بىكار .

ساقلا توپانىنىڭ بالاسى زەخمىدىن ،
جىن - شايا تۇن هىيلىگەرنىڭ مىكرىدىن .

نالە - پىغانلىق ئۆتۈنۈشلىرىم ئول سەنەمنىڭ كۆڭلىنى ئېرىتتى بولغاي ، ئۇ ئېيتتى :

ـــ ئى يىگىت ، مۇشۇنداق بالالار پېيىمىزگە چۈشكەن تۇرۇقلۇق يەنە نېمىدەپ بۇ شەهەرگە كېلىمىز ؟

ـــ بۇنىڭ ئىككى سەۋەبى بار ، ـــ دېدىم ئۇنىڭغا چۈشەندۈرۈپ ـــ بىرى : پېشانىمىز شۇنداق بولۇشى مۇمكىن ؛ يەنە بىرى : مالىك سادىق

ھېيلە ئىشلەتكەن . ئۇ خەۋەر تېپىپ قالسا ھەممىزنى ھالاك قىلىشى مۇمكىن .

ــ ئۇنداق بولسا ، ئامان ـ ئېسەنلىكىمىز ئۈچۈن خۇدادىن ئۈمىد كۈتۈپ تۇرايلى ، ــ دېدى قىز ، ــ ئەمما مەن كۆڭلۈمنى ساڭا باغلىدىم ، ھەرگىز ۋاپاسىزلىق قىلمىغايسەن . بۇ سۆزۈمنى ئۇنتۇپ قالمىغايسەن .

ئۇنىڭ سۆزلىرىدىن بىتاقەتلىكىم ئېشىپ ، زار ـ زار يىغلاپ بۇ بەيتنى ئوقۇدۇم :

بەيت

جىسمىم قاچانكى لەھەتكە كىرگەي ،
شۇندىلا سەندىن مېھرىم ئۈزۈلگەي .

ئىككىمىز چىڭگىلىكتەك بىر ـ بىرىمىزگە چىرمىشىپ بىھوش بولدۇق . ھوشىمىزغا كەلگەندە جىنلارنىڭ ئاۋازى قۇلقىمىزغا كىردى . چېدىرىدىن تاشقىرىغا چىقىپ كۆردۇقكى ، جىنلار جامائەسىدىن نەچچىسى ھازىر بولۇپ تۇرۇپتۇ . ئۇلار مەرۋايىتتىن ياسالغان بىر مەپنى ئالاھىدە زىننەتلەپ ئېلىپ كەلگەن ئىكەن . مەپگە سەنەمنى ، يەنە بىر تەختكە مۇبارەك ئىككىمىزنى ئولتۇرغۇزۇپ مالىك سادىقنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى . ئۇ بىزگە ھۆرمەت ـ ئېھتىرام بەجا كەلتۈرۈپ ھەم كۆپ تەھسىنلەر ئېيتىپ . ئاندىن سەنەمنى كۆرۈش ئۈچۈن ھەرەم تەرەپكە ماڭدى .

ئۇ ، سەنەمگە يېقىنلاپ سېسىق پۇراقنى سېزىپ ، غەزەپتىن پېشانىسىدىن تەر ئۆرلىدى ، رەڭگىرويى ئۆچۈپ ، كۆزلىرى ۋال ـ ۋۇل يېنىپ بىزنى چاقىردى .

ــ ئى قېرى رەڭگى ! ــ دېدى ئۇجاقلىداپ تىترەپ مۇبارەككە ، ــ باھانە كۆرسەتمەسلىككە ئۆزۈڭ ۋەدە قىلغان تۇرۇقلۇق يەنە خيانەت قىلدىڭمۇ ؟ بۇ سېسىق پۇراق نەدىن كەلدى ؟ بۇ كىمنىڭ قىلغان ئىشى ؟

مۇبارەك دەرھال ئىشتىنىنىڭ بېغىنى يېشىپ ئىللىتىنى كۆرسىتىپ :

ـــ مەندىن خيانەت ئۆتۈلگىنى يوق . ئول كۈنى سەن خىزمەتكە بۇيرۇغاندىلا ئەرلىك ئىللىتىمنى خەزىنىچىگە ھاۋالە قىلىپ ، جاراھەتلىمگە «مەلھەمى سۇلايمان »دىن ئازراق سۈر-كىگەن ئىدىم ، ـــ دېدى ، ئاندىن ماڭا چالۋاقىدى ، ـــ ئى بىلىمسىز ياربماس ، بىلدىمكى ، بۇ سېنىڭ ئىشىڭدۇر !

مەن قىزنى چەكسىز ياخشى كۆرگەنلىكىمدىن شۇنداق جا-سارەت ـ غەيرەتكە كەلدىمكى ، ئۆزۈمنى تۇتالماستىن مۇبارەكنىڭ بېلىدىكى خەنجەرنى تارتىپ ئېلىپلا يۈگۈرۈپ بارغىنىمچە مالىك سادىققا سالدىم . ئارقىدىنلا ئىككى پەشۋا ئۇرغان ئىدىم ، ئۇ يىقىلدى ، تىنىقلىرىنىڭ توختىغانلىقىنى كۆرۈپ ، « ئۆلگەن ئوخشايدۇ ، ئەجەبا تۈ-زۈك جان تالاشمايلا ئۆلۈپ قالارمۇ ؟ » دېگەننى خيال قىلىپ تۇرسام ، ئۇ ئاستا ـ ئاستا كىچىكلەپ ياڭاقتەك ھالغا كېلىپ ، ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈپ كۆزۈمدىن غايىب بولدى . ئارقىدىنلا ئېگىزدىن بوراندەك ئۇچۇپ كېلىپ كۆكرىكىمگە بىرنى تەپكەن ئىدى ، چەيلەنگەن مايسىدەك يەرگە چاپلىشىپ كەتتىم . ئۆلۈك ـ تىرىكلىكىمنى بىلمەيمەن ، بىر چاغدا ھو-شۇمغا كەلسەم بىر باياۋاندا يېتىپتىمەن . بۇ يەردە بىپايان چۆللۈكتىن باشقا ھېچ نەرسە يوق ئىدى . تەقدىرىمگە ئاھ ئۇرۇپ ، ھەسرەت ـ نادامەتلەر چەكتىم ، قىلغان ئىشىمغا قاتتىق پۇشايمانلار يېدىم ، لېكىن ھېچقانداق پايدىسى بولمىدى ، سېھىرلەنگەن « ئىشىك »مۇ ئېچىلمىدى . مەجنۇنەك چۆل ـ دەشتىلەردە تېنەپ ـ تەمتىرەپ ، يېمەك ـ ئىچمەك ، ئۇيقۇ ـ ئارام دېگەننى كۆرمەي ، بېشىم قايغان ، پۈتۈم تايغان تەرەپكە كېتىۋەردىم . ئۇچرىغانلا ئادەمزاتتىن مالىك سادىقنىڭ تۇرار جا-يىنى سورايتتىم . ئۇلار بىرەك بىلمەيدىغانلىقىنى ئېيتىشاتتى . ئاخىر ھىجران دەشتىدە ھەممىدىن ئۈمىد ئۈزۈپ ، تىرىكلىكتىن ئۆلۈمنى ئەۋزەل كۆرۈپ : « ئالدىمدىكى تاغقا چىقىپ ئۆزۈمنى تاشلاپ ، دەرد ـ ئەلەمدىن بىر يولى خالاس تاپاي » دېگەن نىيەت بىلەن مەنزىلگە يەتسەم ، ئۇ سە-لەرمۇ بېرىپ بىر زاھىتنىڭ ئىشارىسى بىلەن بۇ تەرەپكە ماڭغان تاغنىڭ

ئۆزى ئىكەن . خۇلاسە كالام شۇكى ، بايا يارەنلىرىم سۇلتان ئالىيلىرىنىڭ ئالدىدا ئېيتىپ ئۆتكەندەك مېنىمۇ ھېلىقى زاھىت مۇشۇ ياقتا ئەۋەتىپ : « سېنىڭ مەقسىتىڭمۇ شۇ يەردە ھاسىل تاپىدۇ » دېگەن ئىدى . شۇنداق قىلىپ ، ھەممىمىز كۆڭلىمىزنى قادىر ئاللانىڭ شەپقىتىگە باغلاپ مۇرادىمىزنى تىلەپ تۇرۇپتىمىز .

نەزم

خۇدا ، سېنىڭ دەرگاھىڭغا يۈز تۇتتۇق ،
ئۈمىد بىلەن كېلىپ سۆھبەت قۇرۇشتۇق .
يەتكۈز بىزنى ئىزدەپ يۈرگەن ۋىسالغا ،
شەپقىتىڭگە تەلمۈرگەنچە تۇرۇشتۇق .

دەرۋىشلەر دۇئا قىلىپ ، مۇراد ـ مەقسىتىگە يەتكۈزۈشنى ئاللادىن تىلەشتى . سۇلتان ئازادە بەختىمۇ دەرۋىشلەردىن دۇئا تىلىگەن ئىدى ، دەرۋىشلەر ئۇنىڭ ئارزۇ ـ بەختىگە دۇئا قىلدى .

يەتتىنچى باب

مالىك شاھباز ھېكايىسى

رىۋايەت قىلىنىشچە ، دەرۋىشلەرنىڭ دۇئاسى ئىجابەت بولۇپ ، مەقسەت ئوقى ئۆز نىشانىغا تەگدى . پادىشاھنىڭ ھەرەمخانىسىدا خۇشاللىق تەنتەنىسى ئەۋجىگە چىقتى . مۇلازىملار ئوردىغا يۈگۈرۈپ پەرزەنت خەۋىرىنى پادىشاھقا يەتكۈزدى .

رۇبائىي

پادىشاھ ، دۆلىتىڭ زىيادىدۇر ،
تا قىيامەت شۆھرىتىڭ قىيادىدۇر .
دوستلىرىڭ ياخشىلىقىڭدىن بەھرىمەن ،
دۈشمىنىڭ مەغلۇپ ، قىيا ـ چىيادىدۇر .

مەسنەۋى

خۇدايا ، شاھ « گۆھەر » تاپتى ،
خەۋەرچى ئوردىغا چاپتى .

تەختتىن چاقنىدى ئاپتاپ ،
جاھاننى يورۇتۇپ شۇتاپ .

جامالىنى كۆرۈپ نۇرلۇق ،
قەسرىنى قاپلىدى خۇشلۇق .

ئازادە بەخت خۇش خەۋەرنى ئاڭلاپ ھوشىدىن كېتىپ ، ھوشىغا كەلگەندە سورىدى :

ـــ خوتۇنلىرىمدىن ھېچبىرى ھامىلدار ئەمەس ئىدى ، ماڭا ئۇ پەرزەنت قانداق ئاتا بولدى ؟

ئۇلار ئېيتتى :

ـــ خوتۇنلىرىدىن بىرسىگە ئۇزاقتىن بۇيان غەزەپ قىلىپ كەلگەن ئىدىلە . ئۇ بىچارە قورقۇپ بىر خىلۋەتتە يوشۇرۇنۇپ تۇرغان ئىدى . باشقىلارمۇ غەزەپلىرىگە ئۇچراشتىن خەۋپسىرەپ شاھ ئايالى قاتارىدا مۇئا- مىلە قىلالمىغان ئىدى . لېكىن خىزمەتكارلار ئانچە ـ مۇنچە ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ كېلىۋاتاتتى . ئۇنى « ئوغۇل تۇغارمىكىن » دەپ گۇمان قىلىشاتتى . ئۇ دېگەندەك بىر ئوغۇل پەرزەنت تەۋەللۇت قىلدى .

پادىشاھ يالىڭاياغ ـ يالاڭۇاش پېتى ھەرەمخانىغا يۈگۈردى . بالىنى قۇچقىغا ئېلىپ سۆيىدى ۋە بۇ نەزمنى ئوقۇدى :

نەزم

شۇكۇركى ئاللاغا ، بەختيار بولدۇم ،
مەقسەتىنىڭ يولىدا خىزمەتكار بولدۇم .
دەرۋىشكە سەدىقە ئەكەلگىن ، غۇلام ،
ئوغلۇمغا ئۇنىڭدىن نام سورار بولدۇم .

دەرۋىشلەر بوۋاقنى قۇچقىغا ئېلىپ سۆيۈپ ، شاھزادىگە « بەختيار » دەپ ئات قويدى . ئاندىن دەرۋىشلەر ۋە خاس مۇلازىملار شادلىققا چۆمۈپ ، غەمدىن خالاس بولدى . بوۋاقنى ھەممەيلەن بىر ـ بىر- لەپ قۇچىقىغا ئېلىپ سۆيۈپ ، ئاخىرىدا پادىشاھقا بەردى . پادىشاھ بوۋاقنىڭ پېشانىسىگە سۆيۈپ ئۆز قولى بىلەن ئىسىكئانىلارغا تاپشۇرغاندىن كېيىن ، ئوردىغا قايتىپ كەلدى ۋە ئوردا ئەھلىنى كېڭەشكە چاقىرىپ مەسلىھەتلەشتى ، خەلقنىڭ ئۈچ يىللىق باج ـ سېلىقىنى كەچۈرۈم قىلدى ، زىندانىدىكى گۇناھكارلارنىڭ گۇناھىدىن ئۆتتى . تۇتقۇنلارنى

ئازاد قىلىپ ، ساۋابلىق خەزىنىسىنىڭ ئىشىكىنى ئاچتى . دەرۋىشلەر ۋە نامرات - يوقسۇللارغا خەير - ئېھسان ئالقىنىنى يايدى . ياخشىلىق داستىخىنى تەييارلاپ شاھانە بەزمە ئۇيۇشتۇرۇپ ، سورۇننى ئەمدىلا ئەۋجىگە كۆتۈرۈۋاتقاندا ھەرەمخانا ھويلىسى تەرەپتىن يىغا - زار ئاڭلاندى . پادىشاھ ۋە ۋەزىرلەر ئېسەنكىرەپ نېمە ۋەقە يۈز بەرگەنلىكىنى بىلەلمەي ، ھەرەم خادىملىرىنى چاقىرتقۇزۇپ كەلدى .

ئۇلار دېيىشتى :

ـــ بالىنى تەربىيىچىلەر يۇيۇپ يىپەك يۆگەككە يۆگەپ ، ئانىسىنىڭ قوينىغا ئەمدىلا ياتقۇزۇپ تۇرغان ئىدى ، تۇيۇقسىز ھاۋادىن بىر پارچە قارا بۇلۇت چۈشۈپ ، بوۋاق بىلەن ئانىسىنى قورشىۋالدى . بۇلۇت غايىب بولۇپ قاراڭغۇلۇق تۇگىگەندە قارىساق ، ئانىسى ھوشىدىن كېتىپتۇ ، بالا يوق تۇرىدۇ .

پادىشاھ يارەنلىرى بىلەن بۇ ھادىسىگە ھەيران بولۇپ ، يىغلاپ ئولتۇرۇشتىن ئۆزگە ئامال قىلالمىدى ، خۇشاللىق ئىشكىلىرى تاقالدى . دەرۋىشلەرمۇ بېشىنى جەندىسىنىڭ ئىچىگە تىقىشىپ ، دەرد - ئەلەمدىن چاك كەتكەن يۈرەكلىرىدىن ئاھ ئۇرماقتا ئىدى . خەلق كۆتۈلمىگەن بۇ ۋەقەدىن ھەيرانلىق قايىنىمغا چۈمۈپ ، پادىشاھنىڭ قايغۇسىغا قايغۇرۇپ نىجاتلىق تىلەپ ، ئاللاغا ئىلتىجا قىلىشقا باشلىدى . ھەممەيلەن بالىنىڭ خەۋپىتىن ئامان - ئېسەن قۇتۇلۇپ قېلىشىنى خۇدايىتائالادىن ئۈمىدۋارلىق بىلەن كۈتۈشەتتى .

ئىككى كۈندىن كېيىن ، بوۋاق رەڭگارەڭ جاۋاھىرلار بىلەن بېزەلگەن ئالتۇن بۆشۈككە بۆلەنگەن ھالدا پەيدا بولۇپ قالدى . بۇنىڭ بىلەن ئوردىنى ئىككىنچى قېتىم شادلىق قاپلاپ ، خەلق كۆڭلى ئەمىن تاپتى . لېكىن بۇ سىرنىڭ تېگىگە ھېچكىم يېتەلمىدى . پادىشاھ دەرۋىشلەر ئۈچۈن مەخسۇس ئىستىقامەتخانا بىنا قىلدى ۋە ئالاقىلىشىپ تۇرىدىغان ئورۇننى بېكىتىپ ، كۈندە سالامدىن كېيىن ئۇ يەرگە بېرىپ دەرۋىشلەر بىلەن سۆھبەتلىشىپ تۇردى .

شاهزاده هەر ئايدا بىر نۆۋەت ئىككى كۈن غايىب بولاتتى ، يەنە يېڭى كىيىم ـ كېچەك ۋە نۇرغۇن قىممەتلىك سوۋغاتلار بىلەن ئەكېلىپ قويۇلاتتى . ئۇنى كۆرگەن ئادەمنىڭ كۆزلىرى چاقناپ كېتەتتى . بۇ ئىش شاهزادە يەتتە ياشقا كىرگۈچە شۇ تەرىقىدە داۋاملاشتى . پادىشاھ دەرۋىش-لەرنىڭ مەسلىھىتى بىلەن شۇنداق مەزمۇندا بىر پارچە ئەرز يازدى :

« سالامدىن كېيىن ئۇمىدىمىز مەلۇم بولغايكى ، ھەرقايسىلىرىنىڭ تېگىشلىك خىزمەتلىرىنى قىلىپ ئېھسانلىرىدىن بەھرىمەن بولۇش ئىمكا-نىيىتىگە ئىگە بولالمىغىنىمىزدىن كۆپ مەيۈسلىنىپ ، مەقسەت مەنزىلىنى تېپىش ئۈمىدىدە ئاستانەڭلەرگە بۇ ئەرزنى يازدۇق . بىزنى بۇ ھەيرانلىقتىن قۇتۇلدۇرۇپ ، ئوتتۇرىمىزدا چۈشىنىش ھاسىل قىلىش ئۈچۈن ئۆز دەر-گاھىڭلاردىن مەلۇمات بەرگەيسىلەر .

مىسرا

ئول قۇياش بۇلاق بېشىدىن جۇرئەت ئالۇر ئارزۇيىغا .

ئەگەر قوپاللىق قىلىپ قويغان بولساق ، ئەپۇ ئېتىشىڭلارنى تىلەيمىز » .

شاهزادە غايىب بولىدىغان كۈن يېتىپ كېلىشى بىلەن پادىشاھ بۇ خەتنى ئۇنىڭ قوينىغا سېلىپ قويدى ـ دە ، ئىنتىزارلىق ئىلكىدە جاۋاب كۈتتى .

شاهزادە غايىب بولغان كېچىسى ئازادە بەخت دەرۋىشلەر بىلەن ھەمسۆھبەتكە مەشغۇل بولۇپ ئولتۇراتتى ، تۇيۇقسىز بىر پارچە خەت ئېتىكىگە چۈشتى . ئۇنى ئېچىپ ئوقۇغان ئىدى ، ھېلىقى ئەرزنىڭ ئارقىسىغا :

« ئى ئازادە بەخت ، بىزنىڭ مۇلازىمىتىمىزنى قوبۇل تۇتۇپ ئەرز يازغان ئىكەنسىز . شاهزادە بىزگىمۇ ئوخشاش پەرزەنت بولغاچقا ، ئەرزى-ڭىزنى توغرا تاپتۇق . بىرنەچچەيلەننى ئالدىڭلارغا ئەۋەتتۇق . مەجلىسىمىز

بار ئىدى ، ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتۈۋاتىمىز ، دەرۋىشلەرنى ئېلىپ تېز كەلگەيسىز » دەپ يېزىپتۇ .

پادىشاھ ۋە دەرۋىشلەر خەتنىگە مەزمۇنىدىن خەۋەر تېپىپ خۇشاللىقتا چۆمگەن ھالدا تۇراتتى ، تۈيۈقسىز 4 ــ 5 مەخلۇق پەيدا بولۇپ ، ئۇلارنىڭ ياقىلىرىدىن تۈتۈپ يۇقىرىغا تارتقان ئىدى ، شۇئان ھەممىسى ھوشىدىن كەتتى . ئۇلار ھوشىغا كەلگەندە بىر جايىنى كۆردىكى ، ئۆمرىدە چۈشىگىمۇ كىرىپ باقمىغان ئىدى .

مەسنەۋى

ھېچكىم كۆرمىگەن بۇنداق ماكاننى ،
خۇش ھاۋالىقتا جەننەت ـ رىزۋاننى .

ئېچىلىپ تۇرغان ئەتىر ـ رەيھانى ،
يېقىملىق كۆيدە قۇشلار زۇۋانى .

باغقا تارقىتار خۇش ھىد قىزىلگۈل ،
شېخىغا قونۇپ سايرايدۇ بۇلبۇل .

ئاينىغان كۆچەت مېۋە بىلەن پۇر ① ،
نە مېۋىدۇر ئۇ ، گۆھەر بىلەن دۇر .

ئېرىق بويىدا ئۆسكەندۇر سەرۋى ،
شەننى كۆيلەر خىزىر شېئىرى .

قىسمەتلىرىكى ھەمىشە گۈ ـ گۈ ،
شەيدالىق ئىچرە ئوقۇيتتى ياھۇ .

باغنىڭ ئەتراپى تامام گۈلىستان ،
غوۋغالەر سالۇر ھەزارى داستان ② .

---

① پۇر ــ تولغان
② ھەزار داستان ــ بۇلبۇل

باغى ئېرەمدىن نىشانسىزدۇر بۇ ،
ئالەمدە قىزىق ئەپسانىدۇر بۇ .

ئازادە بەختىن بىلەن دەرۋىشلەر بۇ گۈزەل ماكاننى كۆرۈپ كۆزلىرىگە ئىشەنمەي قالدى .

بۇ پەرىلەرنىڭ شەھرى بولۇپ ، پادىشاھى مالىك شاھباز ئىدى . شاھزادىنى بۇ يەرگە ئېلىپ كېلىشكە ئەمر قىلغانمۇ ، ئازادە بەختكە جاۋاب خەت ئەۋەتىپ كەلتۈرگەنمۇ شۇ ئىدى . ئازادەبەخت بىلەن دەرۋىشلەر ئالدىن تەييارلاپ قويۇلغان جايغا ئورۇنلىشىپ ئارام - زامانىنى ئېلىپ بولغاندىن كېيىن ، مالىك شاھباز ئازادەبەختنى ھۇزۇرىغا چاقىرتىپ سوئال سورىدى . ئازادەبەخت ئۆز كەچۈرمىشى ۋە دەرۋىشلەرنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلدى ، ھەتتا ئۆزىنىڭ پەرزەنت ئوتىدا يېنىپ گۈمبەزگە بارغىنىدىن تارتىپ بالىنىڭ توغۇلۇش ۋە يوقاپ كېتىش جەريانلىرىدىكى ئىشلارنىڭ ھېچبىرىنى يوشۇرمىدى .

مالىك شاھباز ئۇنىڭ سەرگۈزەشتلىرىنى ئاڭلاپ كۆڭلى ئېرىپ ، يارەم بېرىش نىيىتىدە شۇنداق پەرمان چىقاردى : «دۇۋە - ئەفرىتلەر ، جىن - پەرىزاتلار ، كائىناتنى ئەركىن كېزىپ يۈرگۈچىلەر ۋە ئۇلارنىڭ پادىشاھلىرى ھەرقانداق شەھەر ، دەشتۈسەھرا ، ئېقىن - دەريالارنى بېسىپ ياتقان بولسا دەرھال ھۇزۇرۇمغا ھازىر بولسۇن ! ئەگەر ئۇلار ئادەمزات تۈتقۇن قىلىۋالغان بولسا بىرگە ئېلىپ كەلسۇن . ھەزرىتى سۇلايمانىنىڭ نايىبى مالىك شاھبازنىڭ بۇ پەرمانىدىن باش تارتقانلار قاتتىق تەنبىھ ۋە سىياسەتنىڭ جازاسىغا ئۇچرايدۇ » .

دۇۋە - ئەفرىتلەر ، جىن - پەرىلەر پەرمانىنى ئاڭلاپ دەرھال ھاۋاغا كۆتۈرۈلدى - دە ، مالىك شاھباز ھۇزۇرىغا راۋان بولدى . مالىك شاھباز بۇ چاغدا ئازادەبەخت ھەم دەرۋىشلەر ۋە ئۆز دوست - بۇرادەرلىرى بىلەن ھەمسۆھبەت قىلىپ ئولتۇراتتى . ئۇ ئېيتتى :

ـــ مەن جانابىي ئاللا سۇبھانەۋەتائالا ئىگەمدىن بىر پەرزەنت ئاتا

قىلىشنى تەلەپ قىلىپ ، ئۇنىڭ ۋۇجۇد ئاپىرىدىسى مەلۇم بولغاندا خۇشاللىقمدىن : « ئەگەر بۇ پەرزەنت خاھى ئوغۇل ، خاھى قىز بولسۇن ئادەمزات نەسلىدىن بىر كۈندە تۇغۇلغۇچىغا جۇپ قىلىمەن » دېگەن ئىدىم . بالام قىز تۇغۇلۇۋىدى ، قول ئاستىمدىكىلەرنى ئالەمنىڭ قەيىرىدە «شۇ سائەتتە تۇغۇلغان ئوغۇل بالا بولسا ئېلىپ كېلىڭلار» دەپ ئەۋەتسەم ، تەقدىرنىڭ قىسمىتى بىلەن پادىشاھ ئازادە بەختنىڭ قىزىم بىلەن ئوخشاش ۋاقىتتا تۇغۇلغان شاھزادىسىنى ئېلىپ كەلگەن ئىكەن . خۇدايىتائالا ئۇنىڭ مېھىر ـ مۇھەببىتىنى كۆڭلۈمگە سالدىكى ، ئۆز پۇشـ تۇمدىن تۆرەلگەن قىزىم بىلەن ئوخشاش ، بەلكى ئۇنىڭدىنمۇ زىيادە ياخشى كۆرۈپ ، پەرىزات ۋە ئىنكىئانىلارنىڭ تەربىيىسىگە تاپشۇردۇم ، شۇندىن بۇيان ھەر ئايدا بىر قېتىم ئېلىپ كېلىپ ئېمىتىپ ، ھالىدىن خەۋەر ئېلىۋاـ تىدۇ . چەكسىز ئامراقلىقمدىن سورىغانلارغا « ئوغلۇم » دەيمەن .

ئازادە بەخت بۇنى ئاڭلاپ خۇشال بولغان ھالدا ئورنىدىن تۇرۇپ مالىك شاھبازغا ھەشقاللا ئېيتتى .

ئارىدىن يەتتە كۈن ئۆتكەندە مالىك پادىشاھنىڭ پەرمانىغا ئاساـ سەن خەۋەر يەتكەن جىن ـ پەرى ، دىۋە ـ ئەفرىتلەرنىڭ ھەممىسى (پادىشاھ ـ ئۇلۇغلىرىمۇ قالماي) گۈلىستان ئېرەم ۋە شەھىرى بىللۇرغا ھازىر بولدى . مالىك شاھباز ئۇلارغا ئاتاپ زىياپەت راسلاتقۇزدى . زىياپەت ئۈستىدە مالىك سادىقتىن ھېلىقى تەڭدىشى يوق نازىنىنىنى سۈرۈشتۈردى . مالىك سادىق ناھايىتى تەسلىكتە قىزنى تاپشۇردى . قىسسىمىزنىڭ ئالدىنقى بۆلىكىدە دېيىلگەندەك جىنلار پادىـ شاھى مالىك ئومانىنىڭ قىزىغا نەمرۇز ۋىلايىتى پادىشاھىنىڭ ئوغلى ـــ كالا مىنگەن يىگىت ئاشىق گىرىپتار ئىدى ، ئۇ قىزنى ئەفرىتلەر سېھىر بىـ لەن ئۇخلىتىپ ، يىگىتنى سارايقا قىلىپ قويغان ئىدى ، مالىك شاھبازنىڭ غەزىپىگە ئۇچراشتىن قورقۇپ قىلغان سېھىرلىرىنى ياندۇـ رۇشتى . بۇ بىر جۇپ ئاشىق ـ مەشۇق ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن ، مالىك شاھباز يەنە فەرەڭ پادىشاھىنىڭ قىزى بىلەن بەھزادخانىنىڭ ئىشنى

سۇرۇشتۇرگەن ئىدى ، قۇلزەم جىنلىرىنىڭ پادىشاھى يەرگە قاراپ تۇ-رۇۋالدى . مالىك شاھباز ئۇنى تازا قىستاۋەرگەچكە ئامالسىز ئېيتتى :

ـــ ئول كۈنى ئەجەم پادىشاھى ئوغلىنى قارشى ئالغىلى دەريا بويىغا كەلگەندە مەنمۇ تاماشا قىلىش ئۈچۈن بارغان ئىدىم . قىزنى كۆرۈپلا ئاشىق بىقارار بولدۇم ـ دە ، ئاتىنىڭ چۈلۈۋرىدىن تۇتۇپ سۇغا ئەكىرىپ كەتتىم . بەھزادخان مەشۇقىنى قۇتۇلدۇرماقچا ئېتىنى سۇغا سالدى ، ئۇنىڭ مەرد ـ مەردانىلىكىنى كۆرۈپ غەرق بولۇشتىن ساقلاپ قالدىم . ئۇلار ھازىر ھۇزۇرىمدىدۇر .

مالىك شاھباز پەرمان چۈشۈرۈپ ئۇلارنىمۇ ئەكەلدۇردى . ئاندىن شام پادىشاھىنىڭ قىزىنىڭ دېرىكىنى قىلغان ئىدى،دىۋە ـ پەرى،جىن ـ ئەفرىتلەرنىڭ ھەممىسى بىلمەيدىغانلىقىنى ئېيتىشتى .

مالىك شاھباز ئۇلاردىن سورىدى :

ـــ دىۋە ـ پەرى ، جىن ـ ئەفرىت پادىشاھلىرىدىن بۇ يەرگە كەلـ-مىگەنلەر بارمۇ ؟

ـــ مەسەلسەل جادۇ ئىسمىلىك بىرسى كەلمىدى . ئۇ جادۇگەرلىك ئىلمىدا يېگانىدۇر ، تاغنىڭ ئۈستىگە سېھىر بىلەن بىر قەلئە بىنا قىلىپ ماكانلىشۇالغان بولۇپ ، ھېچكىم بىلەن دوستلۇق ، ئالغۇ ـ بەرگۈ مۇناسىۋىتى يوقتۇر .

مالىك شاھباز دىۋىلەر پادىشاھىغا ئەمىر قىلىپ ، مەسەلسەل جادۇنى ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇدى . دىۋىلەر شاھى مەسەلسەل جادۇنى نەچچە كېچە ـ كۈندۈزگە سوزۇلغان جەڭ ئارقىلىق ئاخىر ئەسىر ئېلىپ ، بارلىق خەزىنىلىرى ، شۇنداقلا شام پادىشاھىنىڭ قىزىنى قوشۇپ قايتۇرۇپ كەلدى . ئارقىدىن مالىك شاھباز يەنە چىن ماچىن پادىشاھىنىڭ قىزى بە-لەن تاغىسىنى ئەكەلدۇردى . ئاخىرىدا بەسرەدىكى ساخاۋەتلىك مەلىكىنى ۋە نەمرۇز شەھرىنىڭ شاھزادىسى ـــ كالا مىنگەن يىگىتنىڭ سىڭلىسىنى بەھزادخان بىلەن ئېلىپ كېلىشتى .

ئاندىن مالىك شاھباز ئەمر قىلىپ ئېيتتى :

ـــ بۇ مەجلىسكە پادىشاھ ئازادە بەخت بىلەن دەرۋىشلەرنى چاقىرىپ كىرىڭلار !

ئۇلار شۇئان ھازىر بولدى .

مەجلىس ئەھلى ئىچىدە ئادەمزات نەسلىدىن بولغانلار بىر ـ بىرىنى كۆرسىمۇ ، جىن ـ پەرى ، دىۋە ـ ئەفرىتلەرنى كۆرەلمەيتتى . مالىك شاھ ـ باز خەزىنىدىن « سۇرمەئى سۇلايمان »نى ئەكەلدۇرۇپ ئۇلارنىڭ كۆزىگە شۇنداق سۈركىگەن ئىدى ، شۇئان كۆزلىرى روشەنلىشىپ ھەيۋەتلىك جىن ـ پەرى پادىشاھلىرىنىڭ ھەممىسىنى كۆرۈشكە مۇۋەپپەق بولدى . ئاندىن مالىك شاھباز ئۇلارنى ئۆز بوۋىسى شاھروھ ئوردىسىغا تەكلىپ قىلدى . پادىشاھ ئازادەبەخت بىلەن دەرۋىشلەر ۋە جىن ـ پەرى ، دىۋە ـ ئەفرىتلەر پادىشاھلىرى باغ ئارىلاپ مېڭىپ ، ھەشەمەتلىك بىر ئوردىغا داخىل بولدىكى ، ئالەمدە تەڭدىشى تېپىلمايتتى .

نەزم

خىشلىرى كۈمۈشتىن ، سۇۋىقى ئالتۇن ،
تام ـ تورۇس جۇلاسى چاچاتتى يالقۇن .

مىخلىرى لەئىلدىن ، تۇۋرۇكى مەرمەر ،
قىش ـــ ئايىاز ئىسسىق ، ياز كۈنى سالقىن .

سايە چۈشۈرگەن سەرۋلەر ھاي ـ ھاي ،
بەكمۇ پىنھاندۇر بۇ خۇش ھاۋا جاي !

ئوردا ئوتتۇرىسىغا ئالتۇندىن ياسالغان بەھەيۋەت بىر تەخت قويۇلغان بولۇپ ، ئۈستىدە مالىك شاھباز ئولتۇراتتى ، ئەتراپىدا 6 ـــ 7 پەرىزات شاھزادە بەختيارنىڭ شادلىقىنى كۆزلەپ نەغمە ـ ناۋا قىلىشماقتا ئىدى . ئازادە بەخت ۋە دەرۋىشلەر مالىك شاھبازنىڭ بۇ ياخشىلىقىدىن خۇرسەن بولدى . مالىك شاھباز ئۇلارغا ئىززەت كۆرسىتىپ ، ئالتۇن

تەختلەردىن ئورۇن بەردى .

ئەتسى كاتتا توي ئۆتكۈزۈلۈپ ، ئەرلەر ئەرلەر بىلەن ، ئاياللار ئا-ياللار بىلەن ئولتۇرۇپ بەزمىگە ئىشتراك قىلدى . ئاندىن مالىك شاھباز قىزىنى شاھزادە بەختيارغا نىكاھلاپ قويدى . شام پادىشاھنىڭ قىزى بە-رىنچى دەرۋىش ـــ يەمەنلىك سودىگەرنىڭ ئوغلىغا ، پەرەڭ پادىشاھنىڭ قىزى ئىككىنچى دەرۋىش ـــ ئەجەم شاھزادىسىگە ، بەسرەلىك ساخا-ۋەتچى مەلىكە ئۈچىنچى دەرۋىش ـــ پارس پادىشاھىغا ، مالىك سادىق ئىگىلىۋالغان تەڭدىشى يوق نازىنىن تۆتىنچى دەرۋىش ـــ چىن پادىشاھ-نىڭ شاھزادىسىگە نىكاھلاندى . چىن پادىشاھنىڭ قىزىنى مالىك سادىق ، مالىك ئومماننىڭ قىزىنى كالامىنگەن يىگىت ، ئۇنىڭ سىڭلىسىنى بولسا بەھزادخان نىكاھىغا ئېلىپ ، توي بەزمىسى ئەۋجىگە كۆتۈرۈلدى .

ئاخىرىدا مالىك شاھباز ھەممەيلەنگە تېگىشلىك ئىنئاملار بېرىپ ، دەرۋازىۋەن جىنلارغا ئۇلارنىڭ ئۆز ۋىلايەتلىرىگە يولغا سېلىپ قويۇشنى بۇيرۇدى . شۇنداق قىلىپ ، پادىشاھ ۋە شاھزادىلەر جاپا ـ مۇشەققەتلىك كۈنلىرىنى ئاياغلاشتۇرۇپ ، سەلتەنەت تەختلىرىگە قايتىدىن ئولتۇرۇشتى . تۆتىنچى « دەرۋىش »مۇ چىن ماچىنغا سالامەت قايتىپ ، مەملىكىتىنى ئۆز قولىغا ئالدى ، مۇبارەك ۋەزىر بولدى .

شۇنداق قىلىپ ، ئۇلار مۇراد ـ مەقسەتلىرىگە يەتتى . بەھزادخان مالىك شاھبازنىڭ ئەمرىگە بىنائەن ئازادەبەخت ۋە بەختيارشاھنىڭ خىز-مىتىدە سىپاھ بولۇپ ، ئۇلارنىڭ دۆلەت سايىسىدا ئۆمرىنى دوستلۇق ـ ئۇلپەتچىلىك ، راھەت ـ پاراغەت ، ئاسايىشلىق بىلەن ئۆتكۈزدى .

ـ ئاخىرات

这是一部很有趣的传奇故事，经过多种形象揭示人生道路上善与恶之间的较量。

جاۋابكار مۇھەررىرى : **تۇردى يامغۇر**
جاۋابكار كوررېكتورى : **ئايشەم ئابدۇۋەلى**
تېخنىكىلىق مۇھەررىرى : **غولام ئەبەيدۇللا**

تەنبىھات دەرۋىشىيە
ئاپتورى : **ئەمىر خسراۋ دېھلەۋي**
نەشرگە تەييارلىغۇچى : **مۇھەممەت ئوسمان**

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى نەشر قىلىپ تارقاتتى
(قەشقەر شەھىرى تاربوغۇز يولى 14 ـ قورۇ ،پوچتا نومۇرى : 844000)
جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى ساتىدۇ
قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى : 1168×850 مم 1/32
باسما تاۋىقى : 9.625 قىستۇرما ۋاراقى : 1
2000 ـ يىل 7 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2000 ـ يىل 7 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 5110 ـــ 1

ISBN7 — 5373 — 0790 — 3/I. 220
باھاسى : 13.50 يۈەن

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى : ئىلشات تۇرسۇن

خېتىنى يازغۇچى : قۇربانجان روزى شەيدائي

ISBN 7-5373-0790-3

9 787537 307901 >

ISBN7 — 5373 — 0790 — 3

I·220 (民文) باھاسى : 13.50 يۈەن